

Mottó:

*„A bányászat kérdésében az emberek között
a vélemények mindig erősen eltérőek,
egyesek szenvedélyesen hangoztatják nagy jelentőségét,
mások viszont annál keményebben szidalmazzák”.*

(Georgius Agricola, 1546.)

Horn János

***EGY SZAKMA TÜNDÖKLÉSE
ÉS HANYATLÁSA***

avagy

*hogy látják a szénbányászat elmúlt 50 évét azok,
akik művelték és irányították*

Budapest, 2002.

A könyv megjelenését támogatták:

Bakonyi Bauxitbánya Kft.

Dr. Horn János

Dr. Kapolyi László

KŐ-SZÉN Kft.

Lencsehegyi Szénbánya Kft.

Magyar Bányászati Hivatal

Mátrai Erőmű Rt.

Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület

PANNONPOWER Rt.

Schalkhammer Antal

System Consulting Rt.

Tatabányai Bányász Hagyományokért Alapítvány

Vértesi Erőmű Rt.

*

A könyv kereskedelmi forgalomba nem kerül.

Kiadja:

*a Bányász Kultúráért Alapítvány,
aki ezúton fejezi ki köszönetét a támogatóknak.*

Nyomás: NYOMDACOOP Kft.

Felelős vezető: Szabó József

ISBN: 963 00 9400 2

Tartalomjegyzék

<i>A szerkesztő előszava</i>	5
<i>Ajánlás az olvasónak</i>	7
VÁLLALATI VEZETŐK VISSZAEMLEKÉZÉSEI	9
<i>Barabás Mihály – Oroszlányi Szénbányák</i>	11
<i>Csethe András – Mecseki Szénbányák</i>	33
<i>Fekete Lajos – Tatabányai Szénbányák</i>	55
<i>Dr. Goda Miklós – Mátraaljai Szénbányák</i>	91
<i>Dr. Reményi Gábor – Borsodi Szénbányák</i>	103
<i>Dr. Simon Kálmán – Központi Bányászati Fejlesztési Intézet</i>	115
<i>Dr. Tamásy István – Egyesült Magyar Szénbányák</i>	129
<i>Dr. Tóth István – Dorogi Szénbányák</i>	149
<i>Zsuffa Miklós -- Nógrádi Szénbányák</i>	165
<i>Veszprémi Szénbányák</i>	203
<i>Magyarországi széntermelési adatok</i>	225
A SZÉN BÁNYÁSZATÉRT	
<i>Kossuth-, Állami- és Széchenyi-díjasaink 1948-1998. között</i>	227
<i>A Kossuth-, Állami-, és Széchenyi díjazottak összesítő táblázata</i>	235
A RÉGMÚLT EMLÉKEI – KÉPEKBEN	237

A SZERKESZTŐ ELŐSZAVA

„Még a hírneves Seherezádé, a mesemondók királynője sem tudott minden apró körülményt emlékezetében megtartani.” (W. Scott 1771-1832 skót költő és regényíró)

Ez a gondolat sugallta, hogy a magyar szénbányászat egyes időszakában tevékenykedő volt vezetőinek kötetlen gondolatai betekintést nyújtsanak szénbányászatunk történetébe, háttérébe, azokba a gazdasági és politikai hatásokba, amelyek az ágazat működését akár pozitív, akár negatív irányba befolyásolták.

A kötet terjedelme sajnos nem engedte meg, hogy a szénbányászat több meghatározó személyiségével elkészítsük a beszélgetést, de bízom abban, hogy ezen könyv kedvező fogadtatása esetén újabb könyv kerülhet kiadásra. Sajnálatos az is, hogy több, a szénbányászatban vezető szerepet betöltő kiváló szakember már nem lehet a megszólaltatottak között (pl. Gál István, Varga Albert).

Köszönet illeti a könyv tényleges íróit, elbeszélőit. Köszönöm, hogy rendelkezésre álltak és vállalták – egységes felépítésben – a visszaemlékezés gondolatainak papírra vetését (a visszaemlékezőkhöz feltett kérdések: ifjúkora, életpályája; milyen irányítási és szervezeti feltételek mellett működött a vállalat; fejlesztések, eredmények; kudarcok; szervezeti változások és azok értékelése; visszafejlesztés; hogyan ítéli meg a szénbányászat jelenlegi helyzetét; lát-e kitörési pontokat, ha igen milyeneket; jelenlegi élete, munkája). Az utókor számára így biztosítva van hogy egy valóságghű – természetesen szubjektivitásoktól nem mentes – képet tudjunk átnyújtani. A visszaemlékezők szabadságát bizonyítja, hogy egyesek csak a feltett kérdésekre válaszoltak, míg mások a kérdések ismeretében, bővebben fejtették ki gondolataikat. Fontos ez azért is, mert az irodalomból tudjuk, hogy „az emlékezet nemcsak kaján, mert akkor hagy cserben mikor a legnagyobb szükségünk van rá, hanem dőre is, mert

akkor jön amikor senki nem óhajtja”. Ezt is akarja megelőzni a mostani emlékezés, mert a megszólalókat nem hagyták cserben emlékezetük.

Budapest, 2001. október 29.

Dr. Horn János

AJÁNLÁS AZ OLVASÓNAK

Nagy örömmel és érdeklődéssel olvastam el a kéziratokat.

Tettem ezt annak érdekében is, hogy a kézirat ismeretében ajánlhassam ezt a könyvet bányászati szakembereknek, gazdaságpolitikusoknak, történészeknek és nem utolsósorban minden jelen és volt bányász szaktársnak, a szakma szimpatizánsainak.

Tartalmának megismerése után nyugodtan jelenthetem ki, hogy egy korrekt, világos korrajzot kapunk, amelyből megismerhetjük, hogy a magyar nehézipar megalapozatlan túlfejlesztése következtében a kedvezőtlen természeti ásványvagyon adottságaink ellenére is a szénbányászaink teljesítették a mennyiségi fejlesztések nem mindig gazdaságilag indokolt kívánalmait.

Megismerhetjük, hogy világviszonylatban is milyen példaértékű fejlesztések történtek, és mi vezetett a szénbányászat „mélyrepüléséhez”.

Számomra is számtalan, eddig nem publikált újdonságot tartalmaz a könyv, aminek folytatását szükségesnek ítélem meg.

Bízom abban, hogy a könyvet olvasók is osztják véleményemet, mely egyben tisztelet is az elmúlt évtizedekben dolgozó szénbányászok előtt.

Budapest, 2001. október 29.

Schalkhammer Antal
*a Bánya- és Energiaipari Dolgozók
Szakszervezeti Szövetsége elnöke,
országgyűlési képviselő*

VÁLLALATI VEZETŐK VISSZAEMLEKÉZÉSEI

BARABÁS MIHÁLY
Oroszlányi Szénbányák

1938. október 26-án születtem Timár községben a tokaji és szabolcsi várakat összekötő felező pontján. Ennél szebb környezet sehol nincs talán, egyfelől hegy, másfelől róna, közöttük és körülötte a Tisza és a Bodrog, ha meg a két folyónak kedve támad, hogy ne csak Tokajnál találkozzanak, tengerré válik a Bodrogtő. A gyermekéveim emlékei a változatos táj szépsége ma is meghatározó a természet iránti érzelmi kapcsolatomban. Az általános iskolát szülőfalumban végeztem el. Öten voltunk testvérek, sajnos a felnőtt kort és a jelenkort is 3 fiútestvér érte meg.

Én vagyok a legfiatalabb. E vidéket sem kerülte el az ország akkori iparosítási forradalom hatása, ezért erről a helyről is az iparosodó területekre indult a munkaerő vándorútra. A család bányászattal való kapcsolata a 30-as években kezdődött, ekkor édesapám a berentei bányában dolgozott. Idősebb fiútestvérem Oroszlányba jött dolgozni, majd utána a másik testvérem is.

Én ez idő tájban választottam továbbtanulási helyül a miskolci Mikoviny Sámuel Bányaiipari Technikumot. A technikumi tanulmányaim alatt a környező bányákban jártunk dolgozni, egyrészt a szülőktől a megélhetésre kapott pénz kiegészítésére, másrészt a kötelező gyakorlatokra. Ezek az aknák voltak Lyukó, Anna, Márta, Perces, Tevtáró, Kurittyán. A középiskolai tanulmányi idő alatt szüleim is Oroszlányba költöztek, így egyértelművé vált, hogy a tanulmányaim

befejezése után az oroszlányi bányákat fogom választani. Az egyetemi továbbtanulás is mérlegelés tárgyát képezte, de a család anyagi helyzete ezt a változatot nem tette lehetővé.

1958. július elsején felvételt nyertem csillésként a XIX-es aknára, az első műszakot 2-án bányajárással kezdtem, majd félműszak után a lejtősakna feladásához küldtek kuplízni. A XIX-es aknán minden földalatti munkahelyen dolgoztam. 1961. áprilisában a vállalat személyzeti osztálya válogatta – az új induló XXI-es aknára – a műszaki csapatot.

Reménybeli csapattagként április 27-én engem is áthelyeztek. A XXI-es aknai munka során érlelődött ismételten az egyetemi továbbtanulás gondolata, amit tett is követett. A páréves tanulási kiesés utáni lendületfelvétel érdekében beiratkoztam a tatabányai Árpád Gimnázium egyetemi előkészítő tanfolyamára, majd ezzel együtt jelentkeztem felvételre a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Bányamérnöki Karának bányaművelő szakára. A sikeres felvételi vizsga után levelező tagozaton kezdtem meg tanulmányaimat. A tanulmányi időm alatt végig három szakos aknászként tevékenykedtem egy intenzív műszaki fejlesztést átélő üzemben. 1970. június 23-án sikeres diplomavédés eredményeképpen aknászi munkakör után üzemmérnöki munkakört kaptam. Mérnöki feladataim során minden szakterület végzésére kaptam megbízást (tervezés, szellőztetés, baleset-megelőzés, gépesített fejtések irányítása, egyéb bányászati biztonsági kérdések megoldása).

Az eredményes mérnöki pályafutásom alapján a vállalat akkori vezetője, Seregi János – a Szénbányászati Tröszt (MSzT) megalakulása miatti vezetőváltások kapcsán – kinevezett vállalati biztonságtechnikai főmérnöknek 1974. június 27-én. A vállalat egészének működési mechanizmusát igazán ekkor ismertem meg. E feladatkör irányítása alá tartozott a vállalat biztonságtechnikai osztálya, robbanástechnika, bányamentés, tűzvédelem, illetve ezeken keresztül az üzemi biztonságtechnikai kérdések, feladatok fejlesztése. A szerteágazó feladat

ellátása eleinte sok gondot okozott, nagyrészt azért, mert a szokásosnál több üzemzavar volt, másrészt az MSzT is részt akart venni e szakterület irányításában, s míg a felelősségi és hatáskörök nem tisztázódtak, addig állt fenn ez az állapot. A bányabiztonsági és munkavédelmi területen igen szoros és kollégális, de korrekt kapcsolatot alakítottam ki és tartottam fenn a bányahatósággal, különösen a területünk bányászati vezetőjével, Malárics Viktor bányamérnök kollégával, aki az oroszlányi terület bányászati főmérnöke volt. 1982. november 1-jén dr. Kapolyi László államtitkár kinevezett a vállalat műszaki igazgatójának.

Erre az időre esik a vállalati termelés ismételt felfuttatásának az ideje, amikor is a 3 millió t/év termelést eléri, illetve meghaladja. 1989-ben a rendszerváltozás előszeleként a reformkörök az akkori vállalat vezetője elleni támadások sorozatát indítják el. 1989. augusztus 31-én megbíznak a vállalat vezetésével, az eredményes vezetői pályázat lebonyolításáig. A 9 fő pályázó közül én kaptam meg 1990. januárjában a vállalat vezetői megbízást. Ekkor már túl vagyunk egy MSZMP kongresszuson, sok bányászattal foglalkozó tanulmányon, szénár-számítási szisztémán és előttünk áll a rendszerváltó választás. Túlélte a vállalat is, én is, pedig megrázó események voltak, hiszen a mecseki sztrájkhangulat Oroszlányt is elérte. A társadalmi és gazdasági váltás következményeképpen 1992. szeptember 24-én a vállalat vezetői munkakörből a felszámolás megindításával felszámolóbiztosi feladatot láttam el 1998. június 30-ig, ezután a mai napig is nagy valószínűséggel 2001. március 31-ig felszámolási tanácsadói feladatot látok el, mindezt úgy, hogy közben 1995. novembertől nyugdíjas vagyok.

1964-ben nősültem meg, feleségem Krizsanyik Erzsébet, földrajz-biológia szakos tanár. Életpályáját az oroszlányi Arany János Általános Iskolában kezdte és innen is ment nyugdíjba. Két lányunk született és az idősebbiknél van egy 12 és egy 9 éves unoka. 1972-74-ben az akkor divatos ifjúsági lakásépítési akcióban 28 társammal együtt 4 lakásos társasházakat építettünk, kis kert van hozzá. Ma is ezt a lakást lakjuk és javítgatjuk.

A bányászkodás kezdetétől, 1937-től az államosításig részvénytársasági formában (MÁK Rt.) működött. Az államosítás után nemzeti vállalati formában, majd medencénként megalakították a szénbányászati trösztöket, így a MÁK Rt. idején meglévő tatabányai irányításhoz került vissza (Tatabányai Szénbányászati Tröszt). 1957. január 1-jétől az akkori nehézipari miniszter, Czotner Sándor Tatabányai Szénbányászati Tröszt oroszlányi üzemeiből megalapította az „Oroszlányi Szénbányákat”. Az Oroszlányi Szénbányák is a szigorú tervgazdálkodású rendszerben a nehézipari, majd Ipari Minisztérium irányítása és felügyelete mellett dolgozott. A vállalatirányítás és - vezetés korszerűsítéséről a Miniszter Tanács az 1048/82. (XII.15.) MT sz. határozattal intézkedett. E határozat végrehajtásától a szénbánya vállalatoknál a vállalat az igazgató általános vezetése mellett működött. A vállalatot érintő jelentős döntések meghozatalára döntésjogú igazgató tanácsokat hoztak létre, elnöke a vállalat igazgatója (vezérigazgatója) volt.

Az igazgató tanács tagjainak egy része a vállalat meghatározó szakterületeinek vezetői (ig. helyettesek, főosztályvezetők, osztályvezetők, üzemvezetők) közül kerültek ki, míg a többit választották. Korábban is működtek igazgató tanácsok, de nem döntési joggal, hanem csak tanácsadói testület volt. A szénbányászati alágazatnak egy felügyelő bizottsága volt. Az üzemi demokrácia, különböző intézményi formában jelent meg a termelési, illetve kiszolgálói területekhez igazodva. Ezek az intézményi formák kötelezően működtetett formák voltak. Azok a vállalat vezetők, akik az ebben rejlő hatalmas tartalékokat felismerték és fel-, ill. kihasználták jó munkahelyi légkört tudtak teremteni. Ilyen intézményi formák voltak az Ifjúsági parlament, termelési tanácskozások, műszaki tanácskozások, brigádvezetők tanácskozása, brigádértekezletek, valamilyen céllal összehívott munkásgyűlések.

A vezetési és irányítási rendszerhez hozzátartozott a különféle döntésekben kiknek, milyen szervezetnek kell részt venni. Hatásköri lista, vétőjog, ill. egyetértési jog gyakorlása.

A személyügyi döntéseknél volt szerepe a hatásköri listának, amit az állampárt különböző szintű szervezetei gyakoroltak.

A jóléti, kulturális és sport költségek tervezése és végrehajtása felett a szakszervezetek gyakorolták az egyetértési, illetve vétójogukat. Különleges szerepet kaptak a szakszervezetek a munkavédelem területén, a tervezés, a létesítés, az üzembe helyezésen túl a termelés biztonságának az ellenőrzésében.

A munkavédelmi felügyelők szankcionálási jogosítvánnyal rendelkeztek, megbüntethették a dolgozót, középvezetőt, de a vállalat vezetőjét is, továbbá leállíthatta a gépeket, berendezéseket, ha azon biztonságellenes állapotot talált.

Az 1990-es sztrájk után az érdekegyeztetés új formáját vezettük be, az országban először hoztuk létre az Érdekegyeztető Tanácsot (a korábbi szakszervezeti jogosítványokkal). Tagjai a BDSZ üzemi szervezeti elnökök, vállalati elnök, műszaki szakszervezeti elnökök (később ligások), Munkástanács elnökök, Szolidaritás elnök. Az ÉT 2 évig működött e formában, majd a társasági formává átalakulás idejével egybeeső üzemi tanácsok választása rendezte a reprezentatív képviselő kérdését. Nagy érdekképviselői erő a BDSZ-hez tartozó üzemi szervezetek maradtak. A 90-es sztrájkra egy gondolat erejéig vissza kell térni. E rövid történelmi távlatból egyértelműen rekonstruálható, hogy a hatalom tesztelte, hogy feléledhet-e a munkástanácsok népszerűsége az 1956-os szintre. Ha feléled, akkor más irányultságot vesz az állami vagyon privatizációja, a dolgozói részvények irányába természetesen ez megoldja a vezetés demokratikus cseréjét is. Nem így történt. Az országban túltermelés van, fizetéseképtelenné válnak az üzemek, a vásárlóképes kereslet csökken a KGST nem veszi sem az ipari, sem a mezőgazdasági terméket. Antal József akkori miniszterelnök dönt, az előző elképzelést nem lehet végrehajtani, mert ilyen helyzetben az egész nemzetgazdaság csődbe jutna, tehát más megoldást kell keresni, hogy milyen megoldást találtak, már tudjuk. Emellett még a különféle politikai erők sztrájk (sztrájkok) idején való fellépésük, sztrájksegítésük a saját pártpolitikájuk beinjekciózását is megvalósították, ez később elősegítette

a sztrájkolók egységbontását, hiszen a támogató pártok valamilyen szimpátia alapján differenciálták a munkástanácsot támogató tömeget. A helyi vezetők egy kisebbik része egyszerű boszorkányüldözésnek vélte, nem ismerte fel a nagypolitika akaratát.

Az Oroszlányi Szénbányák megalakulásától (1957. 01. 01.) a felszámolás megkezdéséig (1992. 09. 24.) a főbb szervezeti formáján nem változtatott: volt egy központi szervezet, az Igazgatóság, a termelő bányauzemek és a kiszolgáló és szénfeldolgozó külüzemek. A vállalat a belső szervezeti racionalizálásokat e három terület létszámának, szakmai összetételének és tagoltságának változtatásával hajtotta végre. Pl. az egyik bányauzem szénvagyonának lefogyásakor az üzemet összevonta a szomszédos bányauzemmé, így a következő előny származott a közös létszámból jobban tudtak gazdálkodni, a szomszédos aknából a befejező akna aknapilléret alapközeli védőpilléreit, de a határpilléreit is le tudta művelni.

Az oroszlányi medence koncentrált akna telepítései miatt egy osztályozóra gyűjtötte össze a terméket, egy központi meddőhányót működtetett, bár esetenként még jobb gazdasági okként más megoldás is megvalósult.

A nagyfokú koncentrációban rejlő lehetőségek kihasználása eredményezték az oroszlányi jó teljesítmények és kedvező költségek alakulását a sikeres műszaki fejlesztés mellett. De a nagyfokú koncentrációnak hátrányai is voltak, mert a szállítási és feldolgozó rendszer 3 és 3,5 millió tonna éves termelésnél adta a költség minimumot, ezért ha csökkent a termelés, az egész rendszer működési költségét drágítja, ill. drágította a széntermelést.

Az oroszlányi medence nagyfokú koncentrációja biztosította mind a mai napig, hogy fizikai és alkalmazotti létszamaránya és költséghatása a legjobb (legkisebb) volt.

Az 1990. évi rendszerváltás után az állami vállalatoknak 1992. december 31-ig társasági formává át kellett alakulni. A bányászat ezt egy

kormányhatározat (3329/1990. 08. 30. sz.) meghozatala miatt úgy élte meg, hogy a bányavállalatok az adósságuktól csak felszámolás keretében szabadulhatnak meg. A még ezután is életképes (perspektivikus) aknákra viszont tovább is szükség van. E kormányzati filozófia alapján 1992. évi tervekészítés kapcsán a döntésjogú igazgató tanács és a felügyelő bizottság elé terjesztettem azt a javaslatot, ami kielégíti az átalakulás és a felszámolás elgondolását is. Ez ideig már, Oroszlány kivételével minden bányavállalat felszámolás alatt volt, Tatabánya túl van egy szanaláson, és pont csődegyezséget köt a hitelezőkkel.

Az oroszlányi megoldás a következő volt – figyelembe véve az eddigi felszámolási tapasztalatokat – a működőképes üzemeket először társasággá szervezzük, ezek az üzletrészek, részvények 100%-ban az Oroszlányi Szénbányák tulajdona marad, az életképtelennek ítélt (bezárásra szánt aknák) üzemekkel az állami vállalat kéri maga ellen a felszámolást. A kitűzött cél a döntési hierarchiában átment, így jutott el az alapító ipari miniszterhez, aki az áldását adta rá. Az alapítói engedélye birtokában még az Állami Vagyon Ügynökséget (később Állami Privatizációs Részvénytársaság) is meg kellett győzni, hogy jelen gazdasági környezetben mind a tulajdonosnak, mind a hitelezőknek ez a megoldás az optimális. Ez optimális azért, mert a működőképes rész termelési költségét semmi olyan nem terheli, ami kamatfelhalmozáshoz vezetne és az 1992-es szénáron – minimum – veszteség nélkül tud működni. Azóta ismeretes a helyzet, hogy kisebb – objektíve adódó – megingásokkal, az 1994-es integrációval a Vértesi Erőmű Részvénytársasághoz került oroszlányi bányák eredményesen termelnek.

Három időszakot választva a vállalatnak a következő egységei voltak:

- 1957-ben Igazgatóság, XVI-os, XVII-es; XVIII-as, XIX-es, XX-as aknaüzemek, a III-as lejtakna üzem, segédüzemek: Szállító üzem, Fogatüzem, Gépkocsi üzem, Anyagellátó üzem, Építészeti üzem, Központi műhely.
- 1965-ben, amikor a vállalati termelés meghaladta a 3,5 Mt-t. XVI-os, XVII-es, XVIII-as, XIX-es, XX-as, XXI-es aknák, pusztavámi

- aknák: Ikerakna, Katonacsapás I-II, Béke külfejtés, Csukatói üzem; Szállító üzem, Központi Gépjavitó üzem, Építészeti üzem, bányagarázs, Anyagellátó üzem, Gazdasági Iroda, Igazgatóság.
- 1992. évben működő üzemek: XX-as, Márkushegyi bányüzem (XXI-es, XXII-es, XXIII-as aknákkal összevonva), Külfejtés, Szállító és Szolgáltató üzem, Központi Gépjavitó üzem, Anyagellátó és Gépkocsi üzem, Építészeti üzem, Szolgáltató üzem (gondnokság), Igazgatóság.

1992-ben leányvállalattá, majd társasággá alakult Oroszlányi Széntermelő és Szénerértékesítő Leányvállalat, majd Oroszlányi Bányák Kft.-vé: Márkushegyi bányüzem, XX-as akna, Külfejtés, Szállító és Szolgáltató üzem, Központi Gépjavitó üzem, Anyagellátó üzem. Továbbá társasággá alakult az Építészeti üzem, a Garázs üzem egy része és még néhány kisebb, önállóan működhető csoport, mint pl. RÖGVEST Kft., akik a közethorgonyzással és közetszilárdítással foglalkoztak. Felszámolásba ment a XXI-es, XXII-es és XXIII-as aknák és a Szolgáltató üzem, valamint az Igazgatóságnak azok az osztályai, akik nem kerültek az előző körbe, továbbá a katonai szolgálati idejüket töltő, a tartósan betegállományban lévő és a GYES-en lévő munkavállalók. Ez a létszám 1600 fő volt, a létszám többi része a megalakuló társaságokhoz került át. A leszerelő katonáknak leszereléskor a föld alatti munkát ajánlottuk fel, hiszen a megalakuló társaságoknál földalatti létszámba mind a mai napig hiány van. A GYES-ről, vagy betegállományból visszajövők nagy része is a szakmai képességétől függően munkát kapott a társaságoknál. Ellátatlan felmondás 200 főnél történt, akinél a nyugdíjba vonulási lehetőség egyik formáját sem tudtuk alkalmazni.

Az Oroszlányi Szénbányák FA. (felszámolás alatt) az 1600 fős létszámát gyakorlatilag 2 év alatt építette le, néhány fő maradt, akiket felmondási tilalom miatt nem lehetett 1-2 évig elküldeni, a közös megegyezésben nem voltak partnerek. Természetesen nem ez okozta, ill. okozza a felszámolás lezárásának csúszását.

Az Oroszlányi Szénbányák termelés-fejlesztés-értékesítés kapcsolat rendszerének vizsgálatakor megállapítható, hogy termelés orientált és irányító környezettől függő stratégiát alakított ki. A szervezeti struktúráját is ennek megfelelően formálta.

Az irányítási lánc teljes hosszában a vertikális kapcsolatok, a szervezet centralizációja és a formális szabályozottság a jellemző.

A kötöttségek kiváltó okai:

- a széntermelés mennyiségét az irányító környezet írja elő,
- a szén árát központilag határozzák meg, vagyis a széntermelés társadalmi elismerése mindig a központi politikától, gazdaságpolitikától függ,
- az árkötöttség és a központi támogatás egysíkúsága a vállalatok egyenlőtlen fejlődését eredményezte, mert nem differenciáltan ösztönözte a vállalatokat,
- a centralizációt különösen növelte a bányászati tevékenység veszélyes volta.

A gazdaságpolitikai stratégiai váltások kihatással voltak a vállalati stratégiára is, de olyan változás nem történt, ami alapvetően más függőségi környezetre orientálta volna a bányavállalatokat.

Az országos energiafelhasználási program a hazai erőforrások takarékoságát szorgalmazza. A működési környezet (a piac) állandósága, ill. fejlődése a termelés stratégia meghatározó szerepét helyezi előtérbe. A vállalatok fejlesztési feladatai ennek ellenére komplexebben jelentkeznek, a homogén termelési szerkezet csak a termelés területén jelentkezik, a kimenetnél már a differenciált felhasználói igényeket kell kielégíteni.

A vállalat termelői kapacitás rendszere az önállósult irányítás alatt néhány év alatt kialakult, vagyis a teljes rendszer működtetése az optimális – és az előző irányító környezeti hatások figyelembevételével – ez a költségminimum.

A költségminimumra optimalizálás a termelési teljesítmények növelését indokolják, ez utat nyit a gépesítés fejlesztésének, a termelő munkahelyek koncentrálásának. Az önállósult oroszlányi műszakiak bizonyítani akartak.^{*/} Feladat a külföldön már alkalmazott egyes berendezések hogyan honosíthatók a mi viszonyainkra. A gépek fogadására fel kellett készíteni a bányát is és a szakembereket is, és nem csak az üzembe helyezésre, hanem működtetésre, de a hibaelhárításra, rendszeres karbantartásra is. Az első réselő és gyaluló gépek tapasztalatai alapján arra a következtetésre jutott a műszaki társaság, hogy a telepvastagság a telepek közetkörnyezete a mélységből eredő nyomásviszonyok lehetővé teszik a Dobson keretes önjáró biztosító rendszer alkalmazását maróhengerrel társítva. A sikeres kísérlet után jött további Dobson, majd Fletcher berendezés, amelyek sikeres egy-két éves üzemi tapasztalata alapján az egész földalatti fejtési környezet, majd az egész bánya megújításával kellett foglalkozni a fejlesztőknek. Az új problémák: egy gépesített fejtést csak akkor szabad üzemeltetni, ha a termelését folyamatosan el tudjuk szállítani, ha folyamatosan megy a fejtés nagy a napi előrehaladás, hamar lefogy és elfogy az előkészített terület, ezért az előkészítő vágatok hajtását gyorsítani kell. A korábbi aknánkénti 3-4 front helyett eleinte elég 2, majd 1 gépesített frontfejtés is, mert a fejtési kapacitások megnövelését már az akna nem képes kiszállítani.

Természetesen az ördögi körben mindig valami szűk kapacitás keresztmetszet bejön, de rövid időn belül meg van a válasz rá. Ilyen válaszokkal jutott el a fejtési szállítóberendezés meghajtójának a teljesítménye 17 kW-ról 400 kW-ig.

A fejtési biztosító berendezések 5 tonnás előfeszítésétől a 100 tonnás támterhelésig.

^{*/} Az össz.üzemi telj. (t/mű): 1960: 1.576, 1965: 1.782, 1970: 1.925, 1975: 2.077, 1980: 2.117, 1985: 2.446, 1990: 2.129

Ezen műszaki fejlesztési útkeresések elengedhetetlenek voltak az oroszlányi medencében, hiszen a jó minőségű vékony telepi felső szén (1,8-2 m vastag 16-18000 kJ/kg fűtőértékű) és az ideális 2-2,5 m vastagságú (10-12000 kJ/kg fűtőértékű) alsó telep telephozama csak az ilyen nagyfokú fejtési koncentrációból adódó nagy teljesítmények elérése esetén nem vált veszteségesé (természetesen diktált árak voltak, tehát valódi piaci megmérettetés nem volt).

Ezért az 1979-es tervében már csak önjárával biztosított fejtést üzemeltetünk, a vágathajtó csapatok már 1 év alatt 2000 m vágatot is képesek kihajtani. A márkushegyi bányát már ezen fejlesztési ismeretek birtokában terveztük és ezért került a szállítási rendszerbe lejtősakna gumihevederes szállító pályával, megvalósítva ezzel egészen az osztályozóig a folyamatos szállítás, közbe-közbe tárolóbunkerok létesítve, hogy a fejtés külső szállítási tényező miatt lehetőleg ne álljon meg. Ezen kívül a vágat keresztmetszetét úgy kellett kiválasztani és megépíteni, hogy a nehéz gépi berendezések biztonságos szállítása megoldható legyen.

Az oroszlányi telepközei kőzetek kis szilárdságúak, ezért a nyitott vágatokban nagy a talpduzzadás a márkushegyi bányáüzemben, ezért függővasutat terveztünk és építettünk be, mert ez által a biztonságos szállítás mellett a nehéztárgyak emelése, mozgatása is megoldottá vált.

A gépesítés fokozásával a bányavállalatok között a legjobb teljesítményekkel rendelkezünk. 1964-ben elértük a vállalati szintű 2 t/műszak teljesítményt, az utánunk következő vállalatnak több mint 10 éves várakozás után sikerült.

A fejtési koncentráció céljaként az évi 4-600.000 t termelés volt a fő feladat vágathajtásnál a 2-3.000 m/év. A komplex gépi fejtéseknél cél volt továbbá, hogy a vágatkereszteződések biztosítása is megoldott legyen, hiszen a korábbi biztosítási formáknál a fejtési vágatkereszteződésnél történt a legtöbb halálos kimenetelű üzemi baleset. A vágatkereszteződés biztosítás megalkotása rendezte ezt a kérdést. Ugyancsak új veszélyforrást jelentett a nyitott homlok kidőlése, amit a

hidraulikusan működő homlokelfogó bevezetése oldott meg, ill. csökkentette a problémát.

További új problémaként jelentkezett a minőségi szeneknél a gépesítés miatti aprózódás. Igen nagy árbevétel-kiesést jelentett az, hogy a piacra kiadható darabos szén aránya lecsökkent. Egy sor intézkedéssel 1-2%-ot sikerült javítani, de áttörést nem értünk el. Így a darának és a rostált daraszénnek új piacot kellett keresni, csinálni, ez volt a Vértes kazán program, majd később a carborobot kazánok terítése.

A fejlesztéseket a közvetlen termelő területeken túl bányabiztonság terén is követni kellett, hogy a termelési technika mellett közel egyensúly teremtődjön az emberek biztonságában is.

A külszíni technika földalatti szintű fejlesztésére teljesítmény-növelő módon az állami vállalat működési idején – a kívánalmak szerint – nem jött létre. Természetesen a feldolgozás terén is majdnem az egész rendszert megújítottuk, egy részét új helyen új technikával, más részét új technikára-cseréléssel, de a földalatti technológia váltások sikeréhez nem volt hasonlítható.

Az eddigi fejlesztési eredmények szinte kivétel nélkül a termelés, illetve a termelés kiszolgálás műszaki fejlesztéséről szólt és egy-két helyen a kevésbé sikeres megoldásról. Az oroszlányi medencében a bevezetésre szánt berendezések technológiák beválása 80%-osra tehető.

Ezen eredmények az igen alapos előkészítő, tervező munka javára írható. Hogy mégis vannak, ill. voltak sikertelen fejlesztések, erről tanúskodik, hogy a VM-08-as gép rövid földalatti pályafutása után a helyi Bányászati Múzeum gépkertjében találta magát. Maga a rendszer a német feltalálók szerint nem vágathajtásra készült, hanem rövid homlokú fejtések művelésére, az ott produkált teljesítmény meg nem fért be a vállalat többi teljesítmény mutatóiban ezért szűnt meg az alkalmazása.

Kevés fejtési terület volt a vállalat területén, amely kifogott volna a művelési programjának végrehajtásában, emlékezetem szerint egy, a márkushegyi 128/A. az. számú frontfejtési terület. E terület leművelése rekord hosszúságú volt, többszöri át-, ki és beszereléssel, berendezés cserével, közetszilárdítással fűszerezve. E fejtési terület és a technológia előkészítése is kellő alapossgal történt, de a berendezések válogatásánál arra a berendezésre, ami a számítások szerint alkalmas lett volna a fejtési terület leművelésére, arra megfelelő fedezet nem állt rendelkezésre. Ennek egyik oka az Oroszlányi Szénbányáknak a nagy magasságokban nem volt mecénása. Igaz, hogy félúton kaptunk egy alig használt Hemscheid berendezést, de ez sem rendelkezett olyan tulajdonságokkal, amelyek alkalmassá tették volna a márkushegyi alsótelep művelésére. Végezetül a speciálisan erre a feladatra tervezett Fazos lengyel berendezés beüzemelése hozta meg a sikert.

Számtalan berendezés üzemi próbáján történtek sikertelen napok, de a számításoknak megfelelő korrigálásokkal újraindítással a sikeres üzemig folytattuk a kísérleteket.

Sikeres kísérletet, kísérlet sorozatot végeztünk közetszavározással. A pótbiztosítások alkalmazásaként egyértelmű a siker, de önálló biztosításként a tervezettnél megfelelően nem sikerült megvalósítani ennek egyik legfőbb oka, hogy egy 16 m²-es vágatszelvényben egy közetszavarra (bármilyen rögzítésű is legyen az) 4 perc beépítési időnél több nem fordítható, mert lelassítja a vágathajtást.

A több hónapos kísérletek alapján a 6-8 perces beépítési idő volt a jellemző, ez pedig kevés volt a sikerhez.

Nyolc évig voltam a vállalati biztonságtechnikai terület vezetője, sajnos sok súlyos és halálos kimenetelű üzemzavar vizsgálatában vettem részt. Mélyen megrendített és szinte személyes kudarcként éltem meg a 70-es években, Kínában többször volt több száz emberáldozatot követelő bányászserencsétlenség. A hírek közelebbi szerencsétlenségekről is tudósítottak, Donyecből, de a fejlett bányászati technológiával termelő

NSZK-ból is. Egyszer csak Magyarországi sorozat kezdődött és közöttük az 1983. év június 22-i márkushegyi szerencsétlenség. E 37 bányásztársunk életét követelő sűjtólégrobbanás megrázta az egész magyar bányásztársadalmat, mert a legkorszerűbb, minden szempontból biztonságosnak tekinthető bányában történt. Miért történt, történhetett ez meg? Kérdezték. Kérdeztük.

A bánya veszélyes üzem, erre kell felkészülni. Vizsgálatok ismeretében tudjuk, hogy zivatar vonult át e térségben és csapkodó villámok lekapcsolást okoztak a villamos rendszerben, így megállt a főszellőztető is. Az energia rövid időn belül visszajött, de a szellőztető, illetve az egész földalatti hálózat nem lett visszakapcsolva, az egy óras tétlenség téves, ill. elmaradt intézkedései következtében több helyen felszaporodott a metán, ezt a metánmérő csipogással jelezte. A bányatérségben több gyújtásra alkalmas lehetőség teremtődött a környezetben végzett robbantási műveletnél adódhatott a robbantógép zárlatából, vagy az esetleges próbájából, a talpszedésnél alkalmazott robbantási folyamat kifúvó lövésétől az „a” okozatú bányatérségben, normális üzemmenetben szabályosan szerelt villamos-szekrényben végrehajtott kapcsolásból. Ezen esetből is, és az akkori sorozatos bányászserencsétlenségekből a tanulságot kell jól a fejünkbe vésni. Először is, legnagyobb hiba az volt, hogy hagyták felgyülemelni a metánt, vagyis nem intézkedtek hozzáértően a szellőztetőgép haladéktalan visszakapcsolására és utána a munkahelyi szellőztetők megindítására.

A gyújtó ok már másodlagos kérdés, de ez sem elhanyagolható, hiszen a begyújtó technológiai, vagy kezelési utasítást szegett meg. Éppen ezért a veszélytelen technika alkalmazhatóságának (hogy a technika akadályozza meg az ember esetleges téves cselekedetét, pl. reteszeléssel, vagy egyéb zár beépítésével) nem csak maga a veszélytelen technika alkalmazása a feltétel, hanem megfelelő szakképesítésű fegyelmezett szakember foglalkoztatása is.

Én személyesen kudarcként éltem meg néhány munkatársam számomra megmagyarázhatatlan, de az adott szituációban még is lehet, hogy érthető viselkedését.

A jelenséget az 1989-90-es évek első nagyobb racionalizálásával tapasztaltam először, amikor olyan lépést határoztunk el, hogy a 43 főosztály és osztályból egy markáns karcsúsítást hajtunk végre, hiszen a gazdálkodási környezet megváltozásával a válaszokat elő kellett készíteni. A magasabb beosztású, főosztály-, üzem-, osztályvezetők változásra való felkészítését személyesen végeztem, igen nagy tapintattal. Az első lépcsőbe azok kerültek be, akik koruknál fogva, vagy földalatti évei alapján ellátottá tehetőek. Természetesen biztos, hogy jó néhány pótolhatatlannak tűnő szakember is volt közöttük, de ezzel egyidejűleg ott állt sorban mögötte több, igen jól képzett és már ők is 15-20 éves gyakorlattal rendelkező szakember. A becsvágy a fiatalosabb lendület ilyenkor évekig túl tesz az előzőkön.

E tény elismertetése, illetve végrehajtása egy-két kolléga (1-2%) részéről igen nagy reakciót váltott ki, de már csak azutáni napokban, amikor mindenben megegyeztünk. Mint tisztos adófizető állampolgár megoldoztatja a közhatalmat gyakorló szervezetet, és el kezdték gyártani a feljelentéseket, hadd lássa, hogyan költi a kormányzat az adófizetők pénzét. Természetesen a leépítés vagy elbocsátás legyen az 10 éves, vagy 40 éves szolgálat után, mindenképpen nagy változás az ember életében, főképpen, ha jó volt a kollektíva is, ahonnan tovább kell lépni.

Én az erre való ilyen válaszadást, illetve a válaszadót sajnálom. Az ilyen események túlélésére fel kell készülni, és ha olyan reakciójuk támadna, ez esetben már úgyis mindegy, legalább ekkor őszintén mondja meg, ha már oly sokáig képmutatóan élt egy közösségben. Természetesen ez a jelenség mind a mai napig tartja magát, de nem az őszinte, szemtől-szembe beszélgetés formájában.

Az Oroszlányi Szénbányák szervezet fejlesztéseit mindig a stratégiai irányoknak megfelelően az üzem és munkaszervezési szakemberek elemzése alapján a veszteségforrások megszüntetésére és a tartalékok

feltárásával hajtotta végre. Az alapos szervezetfejlesztési előkészítések tették lehetővé, hogy a technológiaváltások zavarmentesen lettek végrehajtva.

A szervezetfejlesztések nem technológiai területen történő változtatásokat is érintettek, pl. a tulajdonos gazdasági elemzése alapján megállapítja, hogy az irányítás horizontális és vertikális szerkezetében esetleg a lépcsők számában keresendők a veszteségforrások. Ez esetben a vezetés és irányítás szerkezetében kell a racionalizálást, veszteségforrás megszüntetését feltételezni. E szervezetfejlesztési feladatok végrehajtása eredményezi a szervezeti változtatásokat. Ezen változtatásokat szénbányászati alágazatban a Nehézipari/Ipari Minisztérium szénbányászati irányszámainak megállapításától (energiagazdálkodási stratégiai tervhez illeszkedően) határozza meg a szénkitermeléstől a vagonba rakásig, vagy az erőműi feladásig.

A széntermelést (a Bányatörvény alapján) üzemi szervezetben kell végezni az üzem termelésirányítását felelős műszaki vezető végzi, helyetteseinek kell lenni és annyi bányászati és szakipari műszaki irányítót (felügyeletet) kell alkalmazni, amennyi a biztonságos és gazdaságos munkavégzés feltételeinek megfelel.

Az, hogy a bányászati szervezet és a minisztérium (vagy újabban piaci szereplők vannak) vevők között hány lépcső van, a tulajdonos dolga, hogy meghatározza.

Az állami bányászkodás idején az alapítói jogokat a nehézipari/ ipari miniszter gyakorolta és az irányítási lépcsők számának meghatározását is központilag határozták meg. Ezen tevékenységnek is, mint minden más állami vállalatnak, szociálpolitikai szerepet is be kellett tölteni. Az alkalmazotti létszámnak illeszkedni kellett a foglalkoztatás politikai irányokhoz, a bérszínvonalnak az életszínvonal fejlődésének, változásának meghatározásához. Ezt még a medence környezetének speciális helyzete tovább módosíthatta. Az alapítói (tulajdonosi) jogokat gyakorló több esetben hajtott végre felső-, ill. középirányítási

szervezetekben módosítást. A visszaemlékezéseim szerint a medencéknél, ill. az üzemeknél egyik sem hozott áttörő változást, legfeljebb egy-két jobban lobbizó vezető a saját medencéjének több előnyt tudott kiharcolni. A legnagyobb ilyen szervezet a Magyar Szénbányászati Tröszt volt, ahova nagyon sok jó szakembert összegyűjtöttek. Túl sok feladatot akartak elintézni, csorbítva a vállalatok jogait.

Mire minden MSzT-nél dolgozó felvette a fordulatszámot, már látható volt, hogy nem ez a megoldás. Az MSzT előtt volt az Egyesült Magyar Szénbányák (EMSz) ez egy kis létszámmal működő irányító központ volt, majd jött a Szénbányászati Koordinációs Központ és az MSzT létszámának különféle társulásokban való szétdarabolása, míg szükségyszerűen le nem épültek. Akik ezen szervezeteket (a legfelső szinttől a legalsóig) kitalálták, arra nem gondoltak, hogy nincs olyan szervezet, aki a kevés pénzt mindenki megalégedésére tudta volna szétosztani. Vagyis a magyar szénbányászat az állami irányítás 80%-ban alulfinanszírozott volt. Ezért bármilyen szervezeti változás sem segített volna rajta. Ezt bizonyítják egyes vállalatoknál végrehajtott fejlesztések, a szénfali teljesítményeket 10-szeresen tudták növelni a sikeres fejlesztési alapokból, de ahogy az akna alá értek, a külszínről az osztályozóba, illetve a vagonba rakták a szenet, már legfeljebb csak 2-szeres teljesítményfejlődést tudtak a vállalatok felmutatni. Vagyis, ahogy a szénfaltól távolodtunk el, úgy fogyott el az a lehetőség, hogy bármilyen korszerűsítést véghez vigyenek. Változást csak az új bányáknál lehetett elérni, mert azokat már így tervezték. Az én bányáideálom, hogy az-az önálló bánya, ami önállóan képes ipari, vagy lakossági fogyasztásra alkalmas szenet kibocsátani, a fölé már semmilyen szervezetet nem szabad tenni.

Efölött már csak a vevő lehet.

Sajnos a korábbi rendszerek filozófiája alapján sok esetben az objektivitást nélkülözve egy-egy medence összevonását vagy szétdarabolását káderpolitikai kérdésnek tekintették.

Több esetben felröppentek olyan hírek, hogy a Komárom megyei 3 bányavállalatot összevonják. Mindhárom tragédiája lett volna, de legfőképpen az oroszlányi medencéé. Példa erre a VÉRT megalapítása, hogy milyen terhet róttak rá a rendezetlen finanszírozású fűtőerőművekkel, majd a bánya integrációja után, felelőtlen, további veszteségek (Tatabánya Energiatermelő Kft.) beemelésével. VÉRT megterhelése az 1990-91-es évek kormányzatának rossz energiapolitikája és az állami vállalatok társaságokká történő átalakítása végrehajtásának jövátéhetetlen hibája volt.

Az Oroszlányi Szénbányáknál (állami vállalat idején) 3 olyan szakasz volt, amikor mennyiségi visszafogásra került sor.

Első esetben a csúcscról, 1965-ben a 3,5 millió tonna éves termelésig töretlen felfelé ívelés volt, de 1965 után már az új gazdasági mechanizmus szele lengedezett. Ez egy fokozatos hanyatlást hozott, bár 1-2 akna szénvagyon kimerülés címén történt bezáráson kívül Oroszlány a fejlesztésre összpontosított a technológiák fejlesztésének kimondottan jót tett ez a szakasz, a termelési volumen tovább csökkent a létszám is, de mi új bánya tervezésével és nyitásával foglalkozunk. A bányászatból eláramlik a munkaerő, mi műszaki fejlesztéssel ellensúlyozni tudjuk, egészen 1982-ig. Közben megkezdjük a márkushegyi bánya építését. A bányaépítést töretlenül végezzük, bár a gazdaságpolitikában ezen belül az energiapolitikában is változások sorozata jön elő. A világpiacon hatások egyre jobban hatnak a magyar gazdaságra. Bányászatban kapkodni nem lehet, egy bánya építése 5-10 évig tart, ez idő alatt legalább háromszor változik az energiapolitika. A márkushegy termelésbe léptetéséig (1981. 04. 01.) 2,5 millió tonna/évre esik vissza a vállalat termelése, de 1982-ben már megint túlhaladjuk a 3 millió tonna/évtermelést.

A 80-as évek majdnem végig teljes kapacitással megy, míg a vége felé csökken az energiaigény, a rendszerváltás előszele már mutatkozik. Mindenki támadja a bányászatot. Az önkormányzat (oroszlányi és pusztavámi) a bányászat okozta károk miatt, a bezárást követelik, azaz

olyan feltételeket akarnak a kormánytól kiharcolni, ami a bányászat megszűnésével egyenlő. Sorozatos lakossági fórumokra járunk, különféle környezeti ártalmak okozásának magyarázására, majd lassan alább hagy a hisztéria. A központi akarat új árrendszert vezet be a két piaci szereplőnek (termelő, felhasználó), nagyobb szerep jut az éves programok meghatározásában, természetesen az árakat maximalizálják. A 80-as évek végén tovább csökken a termelés. Az Oroszlányi Szénbányáknál évente 200 et-val csökken, így az 1992-es BDSZ-Ipari Minisztériumi áralku után már 600.000 t/év szénnel kevesebbet vesz át a villamos művek. Ekkor indul el a gazdálkodás gyors átalakítása és a felszámolás, s ezzel együtt a XXI-es, XXII-es és XXIII-as aknák szénvagyon kimerülés címén történő bezárása, holott az ország 3 legolcsóbban termelő bányája volt. 1994-ben az integrációban már csak 2 millió t/év kapacitással vették igénybe a 3 termelő üzemet, amelyekből ma már csak egy van, ami egyben az ország legnagyobb és az eocén programba betársulva a legsikeresebb bányája lett.

A magyar szénbányászat ma mélyen a lehetőségei alatt van igénybe véve. Természetesen a magyar szénbányászatot két részre kell választani: mélyművelés és külfejtés. A magyar energiapolitikában (ha van) a szénbányászatnak a mentőöv szerepét kellene betölteni, minimum a lakossági energia felhasználásnak megfelelő energiatermelést kellene feladatukra kitűzni. A szénbányászat összességében alkalmassá tehető e feladatra. Az utóbbi 10 évben gyakorlatilag mélyműveléses szénbánya (számottevő kapacitással) nem épült. Ha figyelembe vesszük azt, hogy 5-10 év kell egy nagyobb kapacitású bánya felépítéséhez, ezek a késések szinte behozhatatlan hátrányt jelentenek. Tudomásom szerint a földtani kutatások is leálltak, bár perspektivikus területtel minden vállalat rendelkezett. A mai piaci szereplők nem nagyon partnerek abban, hogy netalán valamilyen bányászati kibontakozás induljon el. A kormányzat pedig nyíltan és drasztikusan torzítja árhatósági jogkörénél fogva az energia árakat, hogy a felhasználókra néhány év múlva hirtelen szakadjon rá a világszintű ár. Lehet, hogy akkor már abszolút késő lesz, mert hazai

kínálatú szén beszűkül, vagy megszűnik az energiapiacra és megint a multik járnak jól!!

Én naiv állampolgár, úgy várnám el a magyar kormánytól és a magyar parlamenttől, hogy ellenzék ide, kormánypárt oda, hosszú távú energiatermelési és -felhasználási programot készíttetnék és 2/3-os törvényként léptetném hatályba.

- Elsősorban azért, mert még nem vagyunk olyan gazdagok, hogy az energia liberalizációból adódó gyakori kényelmetlenséget kézleggyintéssel tudjuk elintézni.
- Másodsorban, még ma is olyan torzak az árak, hogy a felhasználó (elsősorban a kifizető) naponta számolgathat, hogy mi az olcsó, holott már legalább háromszor verték át a kormányok a magyar népet (lásd: carborobot, olajkályha, hőtárolós villanyfűtésű kályha), most vagyunk? a negyedik átverés alatt, mert hírek szerint 60% feletti a kifizetőknél a gázfűtés aránya.
- Ezen átverés után, amikor 3-4 év múlva a gázár világpiacon lesz, elő kell szedni a széntüzelésű kályhákat, kazánokat, de kérdés milyen szénrel fűsünk? Magyar szénrel, vagy külföldivel?

A bányászvállalkozók nem olyan tőkeerősek, hogy ilyen bizonytalan kifizetéssel kapacitásokat tudjanak melegen tartani. Ehhez az kell, hogy a bányászat, de az egyszerű állampolgár is, lásson egy országos energiafelhasználási menetetrendet (ha már túl bonyolultnak találják a képviselők a stratégia szót).

Az energiafelhasználás lehetőségének jövőbeni ismeretére a lakásépítésnél is szükség van, hiszen teljesen eltérő kémény, vagy fűtési rendszertervet kell készíteni, minden fűtési alternatívára, de mind kiépíteni egy lakásban, hogy változtatni tudjon az állampolgár a napi szén, gáz, villanyáram közül, azt hiszem badarság.

Az én reményeim alapján a képviselők rájönnek annak szükségességére, hogy az energiafelhasználás területén ne a liberalizációs

széljárás alapján kelljen (naponta) gyakorta változtatni, hanem évekre tudjon tervezni a magyar ember.

Végül is egy mérsékelt mélyműveléssel és egy legalább 10-15 Mt/év külfejtéssel táplált energia termelőegységnek a létjogosultsága van és ez nemzeti érdek.

Az Oroszlányi Szénbányáknál, ill. jelenleg a felszámolásánál töltöm most a 43. munkaéveimet, de 1995. óta nyugdíjasként. A vállalati felszámolás alatti évek összehasonlíthatatlanul más, mint egy termelő vállalatnál végzett bármely munka.

A törvények aránylag jól körbehatárolják a feladatokat. Az első évek teendői a legmozgalmasabbak, s valójában a felszámolást 2 év alatt a törvény szerint el kellene végezni, de a kikapuk és a bányászati sajátosságból adódó kötelezettségek miatt elhúzódik: pl. bányakár, tájrendezés, két éven belül még el sem kezdhető. Egyik legnagyobb gond, hogy a tömegesen jelentkező felszámolásokat a bíróság nem győzi, van olyan ügy, hitelezői kifogás, hogy évek óta nem mozdult. Ettől függetlenül az ügyek előrehaladása miatt már az utolsó negyedévet töltöm itt. Az igazi nyugdíjas éveket ezek után kezdem el. Az unokákkal többet fogok tudni foglalkozni az elkövetkező időben. Külön tervet erre az évre nem készítettem, mert olyan sok egyéb rokon kötelezettséget kell pótolni, hogy a napi unokázás mellett ez évben el sem tudom végezni.

CSETHE ANDRÁS
Mecseki Szénbányák

1940. március 6-án Pécsen születtem, pedagógus családban. Iskoláimat az érettségivel bezárólag Pécsen végeztem. Szüleim elképzelése szerint és saját szándékomból is orvosnak készültem. Hiába tettem azonban kitüntetéses érettségit és sikeres felvételi vizsgát, „rossz” származásom miatt nem jutottam be az egyetemre. A Városi Pártbizottság akkori „agitprop” titkára a bányamunkát javasolta. Így lettem 1958. szeptember 16-án a Mecseki Szénbányászati Tröszt Pécs 6. üzem (Széchenyi akna) csillése. Ez a vállalat és jogutódai voltak a munkaadóim 2001. május 31-ig, nyugdíjazásomig.

Két év földalatti fizikai munka után miniszteri fellebbezéssel 1960 októberében kezdetem el tanulmányaimat az akkori Nehézipari Műszaki Egyetem Bányamérnöki Karán, ahol 1965-ben – már, mint vállalati ösztöndíjas – bányaművelő mérnöki oklevelet szereztem.

Ezt követően a vállalat üzemében és az Igazgatóságon töltöttem be különböző munkaköröket. Így voltam műszaki gyakornok, gyakorló bányamérnök, főelőadó, vezető tervező, körletvezető bányamester, üzemi főmérnök helyettes, technológiai főosztályvezető, üzemi főmérnök, üzemvezető és egyben felelős műszaki vezető. 1987-1991 között a Mecseki Szénbányák vezérigazgatója voltam. A jogutód Mecseki Bányavagyon-hasznosítónál szakági főmérnök volt az utolsó beosztásom.

Beosztásaim lehetővé tették a mecseki majd a későbbiekben a magyar szénbányászat mélyebb megismerését. Az iparágra az erős hierarchikus szervezeti felépítés és irányítás volt a jellemző. Ezt szinte törvényszerűnek is nevezhetjük, amely egyik oldalról az állam tulajdonosi szerepéből és tervgazdasági irányítási módszeréből, másrésztől bányüzemi vonatkozásban a szakma sajátosságaiból következett.

A felső irányítás a mindenkori – az iparért felelős – minisztériumhoz tartozott. A szén fontosságát jelzi, hogy 1945. X. 25-től 1953. II. félévéig ezt a minisztériumot Bánya és Energiaügyi Minisztériumnak hívták, melyen belül kezdetben külön Szénkormánybiztosi Hivatal is működött. Majd következett a Nehézipari (1967-74), az Ipari (1974-1990) és az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium 1990-től.

A középírányító szervezet 1946-48 között a Magyar Állami Szénbányák Rt. volt, melyhez közvetlenül csatlakoztak a bányüzemek. A bányüzemek 1948-52 között Szénbányászati Nemzeti Vállalatokban, majd 1952-1967 között Szénbányászati Trösztökben működtek, középírányító szervezet nélkül.

1967. VI 1-én alakult meg az Egyesült Magyar Szénbányák (EMSZ), melyet a Magyar Szénbányászati Tröszt (1974. VII. 1.), a Szénbányászati Koordinációs Központ (1981. I. 1.), Bányászati Egyesülés 1983. I. 1.) követett, mint középírányító szervezet.

A bányüzemek ugyancsak 1967-ben Szénbánya Vállalatokká alakultak, általában medencénként.

A politikai rendszerváltás után a megmaradó szénbányák vagy az erőművekbe integrálódtak célbányákként, vagy megpróbálkoztak önálló gazdasági társaságként ideig-óráig talpon maradni. Az eleve bezárásra ítélt szénbányák és a felszámolás sorsára jutó bányászati vállalkozások kötelezettségeinek teljesítését a Szénbányászati Szerkezetátalakítási Központ (SZÉSZEK) vezényelte ill. vezényli középírányítóként.

Az iparág a rendszerváltásig élvezte a direkt irányítás előnyeit és szenvedte hátrányait.

Ez az akkori politikai viszonyok között nem is történhetett másként. Teljesség nélkül említeném meg, hogy a többlépcsős irányítás mellett az üzemi-vállalati „négyzögekkel” (Párt, Szakszervezet, KISZ, szakmai vezetés) történő permanens egyeztetések, a számtalan tárgyalási fórum lelassította, túlbürokratizálta a vezetést, és egyúttal megosztotta, csökkentette a személyes felelősséget, sőt, a kollektív felelősséget is. A jövedelmek egalizálási törekvéseivel gyengítette a személyes érdekeltiséget és ezen keresztül a teljesítményt.

A szén szerepének nemzetközi, majd hazai csökkenése nyomon követhető az iparágunk minisztériumi irányító apparátusának létszámcsökkenésében is. Szerepüket egy ideig a középírányító szervezetek vették át. Feladatuk elsősorban a szénbányászati problémák és a kiemelt fejlesztések ügyeinek koordinálása volt egészen a rendszerváltásig.

A mecseki szénbányászat története a II. világháború és az azt követő konszolidáció után négy nagy szakaszra osztható:

- extenzív fejlődési szakasz (1953-1961),
- intenzív fejlődési szakasz (1962-1971),
- visszafejlődési szakasz (1972-1981),
- a „liasz program” és az újabb visszafejlődési szakasz (1982-1991).

A háború utáni iparpolitika vezérelve az önellátás volt, emiatt a nehézipar gyorsított ütemű fejlesztése került előtérbe, ami az iparág energiaigényessége miatt gyorsított villamosítást igényelt. Az acélgyártás fejlesztésére új kohászati mű épült Dunaújvárosban, melynek kokszigényét a mecseki – elsősorban komlói – kokszolható széntermelésre alapozták. A növekvő szénigények kielégítése a széntermelés gyors növelését sürgette.

A termelés fokozása érdekében a pécsi területen növelték a kibúvás menti művelést, melynek termelvénye 1954-re már 300 et/év fölé emelkedett. A tárókkal, ereszkékkal, kis kézi művelésű külfejtésekkel történő bányászkodást a kényszer szülte, kedvezőtlen műszaki feltételekkel, rossz minőségű szenet termeltek.

Az 1952-53-as években készített beruházási programok elsődlegesen a szintentartást célozták. Az 1954-ben indult fejlesztések főbb céljai az akna mélyítésével, új szállító akna (István II.) és légakna (Szabolcs), vakakna (Vasas), valamint a hosszúhetényi ikerakna pár mélyítésével a kieső termelőkapacitásokat kívánták pótolni, illetve a készben lévő új termelőszinteket bekapcsolni. Kisebb üzemi belső infrastrukturális fejlesztések (fürdők, kompresszortelep, transzformátorház, szállítópályák, központi bányamentő állomás) is megvalósultak. Megvalósult az újhegyi szénmosó rekonstrukciója, melynek fő célja a kapacitásnövelésen túl a kokszzén koncentrációjának kihozatali növelése volt.

A mélyszinti műveléssel párhuzamosan művelésbe vonták a felső szintek valamilyen okból visszahagyott szénvagyonát is. Ezzel a bányaművelés mélyülési sebességét lehetett fékezni, de dekoncentrációhoz vezetett.

Az időszak nagy eredménye a vágatrekonstrukció volt. A fával történő vágatbiztosítás kiváltása acélszerkezetes biztosításra 1957-ben kezdődött, fokozva a művelés biztonságát és feloldva a termelés, műszaki fejlesztés, gépesítés egyik legnagyobb gátját.

A komlói terület bányászatának fejlesztése a korszak egyik iskolapéldája volt, amikor a szinte semmiből kellett gyorsan, sokat termelő bányászatot kialakítani. Az eszközök között szerepelt a meglévő bányák rekonstrukciója csakúgy, mint új bányüzemek telepítése (Béta, Zobák). Teljes bányászati infrastruktúra létesült, beleértve a „szocialista bányaváros” létrehozását is.

Az északi részmedencében az 1950-es évek elején három bányauzem működött: Nagymányok, Máza, Szászvár 150-300 t/nap, üzem kapacitással. A szénigények fokozódásával 1954-ben újra be kellett léptetni a termelésbe Császa bányauzemet 90 t/nap, illetve a Váraljai bányauzemet 50 t/nap kapacitással.

A korszak extenzív, dekoncentrált, erőltetett termelésű fejlődési szakaszát leginkább jellemzi, hogy 1953-ban 9 termelőegység 2109 et-át termelt, 1961-ben pedig 14 termelőegység 3071 et-át. Ez 67,3%-os termelésnövekedésnek felel meg.

A túlerőszakolt nehézipari fejlesztés finanszírozási zavarokhoz, a beruházások elhúzóódásához, összességében a várttól elmaradó eredményekhez vezetett. Ezért a 60-as évek elejétől a kapacitások jobb kihasználása, a termelékenység, a műszaki fejlesztés, a gazdaságos üzemeltetés került a gazdaságpolitika középpontjába.

Ezt az időszakot úgy a Pécsi, mint a Komlói Szénbányászati Trösztnél az üzemi és a munkahelyi koncentrációs törekvések jellemezték. Ennek szellemében vonták össze 1963. július 1-én a Komlói és a Pécsi Szénbányászati trösztöt, létrehozva az egész liász medence egységes szemléletű irányítását. Ez a tény, valamint a nagyteljesítményű bányagépek, biztonsági eszközök könnyebb beszerezhetősége, a fluktuáció ellenére is kialakult nagytapasztalatú, fegyelmezett szakmunkás gárda létrejötte a mecseki liászbányászat legsikeresebb korszakát eredményezte.

A pécsi területen az 1967 évi vízbetörés és a gazdaságtalan termelés Széchenyi akna Szabolcs bányauzemmél történő összevonásához, a Széchenyi aknai bányászkodás gyorsított befejezéséhez vezetett 1971-ben.

1964 augusztusában üzembe helyezték István II. aknát. Megszüntették Béke aknát és a Rucker aknai külfejtést, s így kialakították a koncentrált, nagy kapacitású összevont Pécs-Bányauzemet.

Vasason Béta felé terjeszkedve áttértek a felső szintek művelésére, valamint új külfejtéseket indítottak.

A komlói területen 1963-ban összevonásra került a Kossuth, Anna és III-as aknai bányauzem. 1965-ben összevonták a pécsi és komlói tanbányákat. 1965-re befejeződött Béta bányauzem teljes kiépítése, és 1964 februárjában termelésbe lépett Zobák bányauzem.

Az északi terület bányáit Északi bányauzem néven vonták össze 1962-ben, majd a mázai, császtai és nagymányoki bányaműveleteket fokozatosan leállították. Szászvár bányauzem rekonstrukcióra került.

Az üzemkoncentrációk jelentős munkahelyi koncentrációval párosultak. Ez utóbbit a művelési technológiák korszerűsítése, a munkahelyi gépesítés és a bányaveszélyek elleni védekezés hatékonyságának fokozása tette lehetővé.

Az 1962-ben 13 termelő egység által termelt 3340 et 1971-re 3941 et-ra nőtt, az üzemek száma 7-re csökkent. A legmagasabb termelést 1965-ben érte el a medence 4362 et-val. E közben a széntermelő fizikai létszám 28%-al csökkent.

A koncentráció a kiszolgáló üzemeket is érintette, 1963-ban létrejött a Központi Gépüzem, a Villamos üzem és az Anyagellátó üzem, 1971-ben a Gépkocsi üzem. Szakmai okok miatt önálló maradt a Karbantartó üzem Komlón és a pécsi Építési Üzem.

A hatvanas évek végére a mecseki szénmedencében a visszaesés jelei kezdtek mutatkozni. A szénhidrogének energetikai felhasználásának előtérbe kerülése – a fejlett országokhoz képest késve - nálunk is bekövetkezett. A szén versenyhelyzetbe került és ez bányabezárásokhoz vezetett. A szénbányászat megítélése kedvezőtlenre változott.

A bányabezárások közvetlenül a Mecseket nem érintették, de felerősödött a bányászok elvándorlása, a fiatalok pedig nem jöttek bányászni.

A bekövetkezett gázkitörések, az 1972-73-as nagy Kossuth bányai bányatüzek új művelési előírásokat és szabályzati megkötéseket eredményeztek.

Ennek következménye magasabb költségekben, a koncentrációs színvonal csökkenésében, végső soron a bányaművelés egyensúlyának megbomlásában jelentkezett. Csökkent a produktív teljesítmény és a termelés. Ez viszont a kapacitások kihasználatlanságához, az összüzemi teljesítmény és a gazdaságosság romlásához vezetett. A földalatti termelés visszaesését a külfejtési termelés fokozásával igyekezett kompenzálni a vállalat, megszervezve az önálló Külfejtési üzemet.

Az 1973-as olajárrobbanás – ismét késleltetve – a magyar gazdaságot is megrendítette. A szén piaci kereslete – elsősorban a koksz és a lakossági szén iránt – megnőtt. Ez a mecseki kokszolható szén felértékelődését jelentette. A mecseki szénmedence a fejlesztendő vállalatok sorába került.

A kohókoksz és a kokszolható szén importjában jelentkező gondok és beszerzési árak emelkedő irányzata miatt az Állami Tervbizottság 5052/1978 számú határozatával a III-as számú, 1 millió t/év kapacitású kokszoló blokk megépítése mellett döntött a Dunai Vasműben. A gazdaságpolitikai döntés a hazai kokszolható szénkoncentrátum termelés fokozását is előírta.

Az Állami Tervbizottság (ÁTB) határozatai alapján a Bányászati Tervező Intézet bevonásával több fejlesztési elképzelés készült. A több éves döntés – előkészítési huzavona után az ÁTB 1981-ben a hetedik változatot hagyta jóvá – állami nagyberuházás formájában -1982. január 1-i kezdéssel és 1992. júniusi befejezéssel. A 900 et/év kokszszén koncentrátumot 3400 et/év földalatti termelésből kellett volna előállítani, miközben a medence földalatti termelése 1981-re 2651 et-ra esett vissza.

A jelentős késsedelemmel elfogadott fejlesztési változat – mely a szakmai zsargonban a „liasz program” elnevezést kapta – négy egyenrangú célt tűzött maga elé:

1. a termelőkapacitások korszerűsítése és fejlesztése,
2. a szén-előkészítési technológia korszerűsítése és átalakítása,
3. az alkalmazott bányászati technológiák korszerűsítése, a termelési folyamatok teljesítményének növelése, a biztonság fokozása, a munkahelyi környezet javulása, a létszám csökkenés ellensúlyozása céljából,
4. a munkaerő megtartását biztosító lakásépítési program lebonyolítása.

A teljes fejlesztési költségelőirányzat 22,929 Mrd forint volt, melyből a VI. ötéves tervben 4 Mrd, a VII. ötéves tervben 16,8 Mrd kerül volna felhasználására.

A célkitűzés nem tartalmazott új bányanyitást.

A működő Pécs, Vasas, Kossuth. Béta és Zobák bányüzemek rekonstrukciójával és mélyebb szintjeinek feltárásával kívánta a program biztosítani a 180 Mt szénvagyon 3,4 Mt/év kapacitással történő kitermelésének feltételeit. Ezen belül három bányát: Pécs, Vasas és Zobák bányát perspektivikusnak minősítette.

A szénfeldolgozás pécsi telephelyre való összpontosításával és bővítésével, az aprószén flotálás bevezetésével a kokszzszen kihozatalt 16%-ról 26%-ra, a kokszzszen koncentrációját 400 et/év-ről 900 et/évre tervezte bővíteni.

A föld alatt a termelő folyamatok gépesítésével, a külszínen a kiszolgáló üzemegységek újjáépítésével, a hírközlés, a diszpécserirányítás és a számítástechnika korszerűsítésével, valamint a bányáktól a mosóig terjedő szalagszállítás megvalósításával a munkatermelékenység 30-35%-os növelése volt a célkitűzés.

A program végrehajtása 1982-ben Pécs István III. akna építésével, Kossuth és Béta bányáüzemekben új termelőszintek kialakításával, a pécsi szénmosó rekonstrukciójával és új földalatti gépek üzembeállításával megkezdődött.

1984-től kezdődően a megvalósítás feltételei jelentősen romlottak:

- a beruházási források éves költségvetési előirányzatai csökkentek, 1982-85 között az előirányzott 4,0 Mrd Ft-tal szemben 3,3 Mrd Ft került felhasználásra, a program végrehajtása lelassult,
- a népgazdasági célok és a beruházással kapcsolatos ellátási kötelezettségek módosultak,
- a beruházó vállalat termelő tevékenységének gazdasági kondíciója, jövedelemtermelő képessége – elsősorban a széntermelő-szénüzemi létszám eláramlása miatt – fokozatosan romlott, miközben a korábbi gazdaságirányítási gyakorlat fenntartását jelentő ellátási kötelezettség és a jövedelmezőségre való törekvés ellentmondásai éleződtek.

Az 5031/1985. sz. ÁTB határozat az állami kölcsönöket állami alapjuttatássá alakította át, egyben előírta a szakágazat pénzügyi rendezésével összhangban e beruházási program tartalmi és ütem-módosítását a változó iparpolitikai elképzelésekhez igazodóan, melyet az 5031/1986. sz. ÁTB határozat felső határnak tekintendő keretjelleggel fogadott el:

- a termelés az eredeti 3,4 Mt/év helyett 3,1 Mt/évre módosult,
- a kokszolható koncentrátum termelése az előirányzott 900 et/év helyett csak 600 et/év mennyiségre növekszik,
- a program befejezése 1992-ről 2000-re tolódik ki,
- a teljes fejlesztési költségelőirányzat pedig 29,909 Mrd forintra növekszik.

Egyúttal arról is intézkedett, hogy a program 1990. év utáni folytatásáról 1989-ben újabb előterjesztést kell készíteni:

- a népgazdasági lehetőségek, szénigények és koksz-szén importlehetőségek változása,

- a Mecseki Szénbányák termelési lehetőségeinek, a műszaki fejlesztési eredmények és a kivitelezési program műszaki tartalmi megvalósulásának helyzete figyelembe vételével.

1986-tól a vállalat széntermelése folyamatosan csökkent, kezdetben a súlyos balesetek, bányatüzek, romló geológiai körülmények, majd a bányászati feltárás és termelés egyensúlyának megbomlása, valamint az erős termelői létszámcsökkenés miatt. Az 1986. évi gazdálkodási veszteség után a vállalatot szanálták.

A Pénzügyminisztérium Szanáló Szervezete 1987. május 20. és 1987. november 30 közötti időszakban folytatta le a szanálási eljárást a Mecseki Szénbányáknál.

Az eljárás során tisztázta a nem fizetőképes vállalatunk műszaki, gazdasági helyzetét, a gazdálkodás lehetséges perspektíváit, a vállalat ágazati, illetve népgazdasági kapcsolódásait, valamint a vállalat szerepét a régióban. Feltárta az okokat, amelyek a vállalat fizetőképételenségét előidéztek. Meghatározta azokat a szükséges beavatkozásokat, amelyek a vállalt hosszabb távú fizetőképességének helyreállításához vezetnek.

Az eljárás alapján a Szanáló Szervezet és a Mecseki Szénbányák vezetői megállapodást írtak alá 1988. február 10-én. A megállapodás lehetővé tette a vállalat további működését, így teljesült a Szanálási Tárcaközi Bizottság célkitűzése, amely a vállalat megszüntetése esetén várható „súlyos foglalkoztatási zavarok” elkerülése volt.

A megállapodás középpontjában a vállalati mérleg szerinti eredmény előírása áll, amely 1988, 1989, 1990. években – feltételekhez kötött támogatásokat is beszámítva – nyereséget mutatott.

A szanálási időszak (1988-1990) várható eredményét 1987-ben kellett meghatározni. 1987-ben nem volt lehetőség számszerűsíteni – az akkor már részben kilátásba helyezett – személyi jövedelemadó és az áremelkedés többletköltségének, a szénár-emelésnek, a bányakárokkal

összefüggő támogatások megvonásának, a kokszt-szén ártámogatás limitálásának, illetve megvonásának eredményváltoztató hatását. Tehát a megállapodásban szereplő előírt eredmény levezetése az 1987. évi szabályok működését feltételezve történt.

Indokolt lett volna a megállapodást az előbbiekből írtak miatt módosítani, de ez nem történt meg. A Szanáló Szervezet maga sem rendelkezett elegendő forrással és döntési jogosítvánnyal a megváltozott külső tényezők orvoslására.

A szanálási megállapodás alapfeltételeiben nem módosulás, hanem gyökeres változás következett be. Ennek következtében – bár a szanálási megállapodás fő célkitűzéseit teljesítettük – nem tudta a vállalat a gazdasági stabilitását helyreállítani.

A vállalaton belüli negatív hatások a szanálási időszakban közel 2050 millió forint veszteséget okoztak. Ennek több mint fele a szén- és a brikett volumencsökkenéséből származott.

A széntermelés elmaradása a vizsgált három évben 923 millió forint árbevétel-kiesést idézett elő, melynek kiváltó okai a létszámhiányból eredő műszakihiány, valamint az alacsony termelékenység.

A két alapvető termelési tényezővel, az élőmunkával és a holtmunkával való gazdálkodás messze elmaradt a kívánatostól.

Rendkívül alacsony volt a termelés gépesítettségének színvonala. Ennek alapvető oka az, hogy a szanálási időszakban sem sikerült megtalálni, adaptálni a mecseki geológiai körülményekre általánosan alkalmazható gépi fejtési és vágathajtási technológiákat. A Liászprogram keretében nagy értékű berendezéseket vásároltunk, amelyekkel a kísérletek csak részben vezettek eredményre. Így a termelékenység színvonala szinte kizárólag az élőmunka hatékonyságától függött.

Továbbra sem sikerült kialakítanunk olyan belső ösztönzési rendszert, amely a termelékenység növelésére serkentett. Vagyis a

rendelkezésre álló létszámunk kihasználása sem volt megfelelő. Ugyanakkor a produktív területen létszámhiánnyal küszködtünk.

A szanalásról összefoglalóan megállapítható, hogy a Mecseki Szénbányák Vállalat a megváltozott helyzethez alkalmazkodva megtette a pénzügyi helyzete stabilizálása és a Szanalási Megállapodás teljesítése érdekében szükséges intézkedéseket. Külső, egyik szerződő félnek sem tulajdonítható események következtében ezen intézkedések mellett is veszteség és pénzügyi hiány keletkezett.

A Szanaló Szervezet a Vállalat tevékenységét folyamatosan figyelemmel kísérte. A meghozott intézkedéseket a mindenkori helyzetben szükségesnek, de nem elégségesnek ítélte, nagyobb hatású intézkedésekre azonban az adott körülmények között vállalati hatáskörben maga sem látott lehetőséget. A vállalat a folyamat időtartamául kijelölt 3 év alatt megőrizte működőképességét.

A szanalás folyamata közös megegyezéssel 1991. március 31-én lezárult.

Kiemelt szerepet kaptak ebben az időszakban a vállalat életében a hangulati elemek. A vállalat és általában a szénbányászat kiemeltségének látványos megszűntetése, a magas infláció, a nehéz gazdasági helyzet igen feszült hangulatot eredményezett.

A szanalás első évében, 1988. augusztus 23-án Pécs-bányaüzemben bekövetkezett – ismereteim szerint – az első spontán sztrájk. Ennek közvetlen kiváltó oka az új adórendszer volt, melyet a dolgozók nehezen értettek meg, csupán jövedelem elvonást láttak benne. Ráadásul az SZJA progresszivitása legjobban a földalatti produktív állományt sújtotta. A sztrájk okainak, lefolyásának, kormányzati kezelésének feltárása máig nem történt meg.

Bár további munkabeszűntetésre nem került sor, a feszültség, mely vezetőellenességben jelent meg, nem múlt el. Vezetési módszereink nem bizonyultak elég hatékonyak ahhoz, hogy nagyobb horderejű

racionalizáló intézkedéseinket (István akna bezárása, Komló-bányaüzem és más üzemek racionalizálása) ne kövessék hangulati hullámverések. A folyamatos munka feltételeit azonban meg tudtuk őrizni.

A szanalási időszakra esett az előző politikai rendszer felbomlása is. Elsőként az ifjúsági, majd az érdekvédelmi szervezetek polarizálódtak. A különböző szervezetek – egymással is rivalizálva a nagyobb befolyásért – mindenféle vélt és valós dolgozói követelést magukévá tettek. Egyenrangúságuk tudatában az üzemi - vállalati „négyzögeket” „sokszögűvé” alakították, jelentősen növelve az üzem és vállalatvezetés problémáit.

A szanalással párhuzamosan folyt a vállalatnál „A Mecseki kocszolható széntermelés fejlesztésének” programja.

A tervezett program keretében 1982-88 között 5,8 Mrd. forint értékű központi beruházás valósult meg, melyből:

- István III. akna lemélyült a IX. szintig (750 m), részben szerelvényezve, elkészült a vasbeton toronygépház. Kész lett a kompresszortelep I., a fűtőközpont I. és II. üteme, a műhely-, a raktár- és a transzformátorállomás épülete, az utak, térburkolatok, a vízellátás- és elvezetés lényeges részei és az ideiglenes villamos energia ellátás.
- Az üzemelő bánya felől lemélyült István I. akna a VII. szintig, ott elkészült a rakodó és gépi berendezései, a robbantóanyag kamra légösszeköttetéssel, részben elkészült a fő-keresztvágat (István III. akna felé), a K-i irányvágat és a mozdonyszín. Magszelvényben elkészült a VI. szinten István III. akna fő-keresztvágata és rakodója.
- A Mecseki Szénbányák – az Ipari Minisztériummal és az Állami Fejlesztési Intézettel egyeztetve – a beruházási munkákat 1989. év elején leállította. Pécs Bányászomban a termelés 1989-ben megszűnt.

- Vasas Bányauzemben elkészült és rendeltetésszerűen üzemelt a kompresszortelep – és a központi épület I. üteme, a gázlecsapoló állomás, a metántüzelésű fűtőközpont, a 35/6/0,4 kV-os transzformátorállomás, valamint a fejlesztés érdekében áttelepített, kiváltott létesítmények.

A bányában elkészült a VI/a szinti irányvágat, még folyamatban volt a K-i akna mélyítése, VI. szinten a K-i akna rakodó építése és a bétai bekötővágat kihajtása.

A Kossuth bányai aknapillérek felszabadításához és leműveléséhez elkészültek mozdonyszínek, robbantóanyag kamrák, valamint Anna és K. IV. aknákon néhány rakodó. Külszínen elkészült az Anna-aknai főszellőztetés rekonstrukciója és a K. IV. aknai felharmonikus szűrő.

Béta bányauzemben elkészültek VIII., IX. és X. szinten a szintnyitás – rakodók, fő-keresztvágatok és a rakodókörnyéki, u.n. egyéb bányatérsegek – létesítményei, külszínen a Ny-i aknai főszellőztetés rekonstrukciója, a 6/0,4 kV-os trafóállomás és egy konténer-fűtőközpont bányametán (ill. földgáz) tüzelésre.

Zobákon elkészült a bányában a diagonális akna mélyítése az V. szintig, megkezdődött a centrális aknánál a IV. szint nyitása, a külszínen a Zobák-i diszpécserközpont, diagonál aknán a gázlecsapoló bővítése és a metántüzelésű kazán.

1986-ban üzembe lépett a pécsújhegyi szénelőkészítő rekonstrukciójának – a Pécssett kitermelt szén flotálási kapacitását biztosító – I. üteme.

Az II. ütem a széntermelés, az értékesítés és a beruházási program körülményeinek változása miatt módosult és csak részben valósult meg.

Elkészült és hasznosult a 35 kV-os villamosenergia hálózat néhány vezetékszaka, a sűrített-levegő ellátás kooperációs vezetékének bővítése.

A tervezett távhőellátás a metánhasznosítás keretében – Vasas és Komló bányaüzemeket az újhegyi szénelőkészítővel és a gáztározókkal összekötő metánföldgáz vezetékrendszerrel – megvalósult. Elkészült a vállalati információs központ épülete. A beszerzett TPA 11-580 tip. számítógép a többi számítástechnikai egységgel együtt rendeltetésszerűen működött.

A program keretében a különféle fejtési- és vágathajtási technológiák fejlesztéséhez különböző típusú gépeket és komplex berendezéseket szereztek be azzal a céllal, hogy a csökkenő létszámot a gépesítés eredményeként a magasabb teljesítmény ellensúlyozza.

A pénzügyi ütemezés és az éves pénzügyi keretek menet közbeni változtatása már eleve kétségessé tették az eredeti célkitűzések megvalósulását.

A program céljai közül csak a célkitűzések 1. és 2. pontja valósult meg időarányosan. A 3. pont vonatkozásában az állapítható meg, hogy a megvalósult műszaki korszerűsítésekkel sem lehetett elérni alapvető fordulatot a termelési technológiákban. Így a medence bányászatában döntő mértékű maradt a fizikai erőn alapuló termelési mód.

Ennek is köszönhetően leglátványosabban – és a későbbi vállalati csőd egyik fő okaként – a célkitűzés 4. pontja, a munkaerő megtartása hiúsult meg.

A termelő üzemekben felgyorsult a földalatti létszám – ezen belül elsősorban a vājár szakmunkások – csökkenése. A szabadnapi pótműszaki termelés általánossá vált, ez aztán tovább rontotta a kieső műszakok arányát. A pótműszak nélküli bérek az ipari átlag alá kerültek. 1984-től lengyel bányászok – főként vājárok – foglalkoztatására kényszerült a vállalat. Létszámuk 1986-ban 649 fő volt, de még 1991-ben is 465 főt tett ki. Kisebb számban ukrán és román bányászokat is alkalmazott a vállalat, elsősorban költség megfontolások miatt.

A széntermelő üzemek 1982-1991 között fizikai létszámuk 43%-át veszítették el. A csökkenő létszámot a technológia fejlesztése nem tudta kompenzálni. A földalatti termelés folyamatosan csökkent. 1987-ben például a LIASZ programban tervezett termelés 65%-át volt csak képes produkálni a vállalat, még az évről évre növekvő külfejtési termelés mellett is.

A vállalat 1982-ben 7 termelőegységből 3039 et szenet termelt, 1991-ben 4 termelő egység már csak 1694 et-át.

A kihasználatlan kapacitások és a vállalattól független külső tényezők önköltség rontó hatásait a Mecseki Szénbányák nem kompenzálhatta szén áremeléssel, a belső takarékoság és szervezési megoldások pedig önmagukban nem voltak elégségesek.

A végső dőfést a vállalat számára a hazai szénpiac összeomlása jelentette 1989-től kezdődően. A politikait követő gazdasági rendszerváltás törvényszerűen visszaesést eredményezett a gazdaságban. Csökkent a villamos energia felhasználása. Értékesítési nehézségek alakultak ki az egyik fő fogyasztóknak számító Pécsi Hőerőmű Vállalat (PHV) vonatkozásában. A Komlói erőművet pakura tüzelésre állították át, Pécsen pedig a Magyar Villamos Művek erősen korlátozta a villamosenergia termelést. Ezt még tetézték az enyhe telek is. A rendkívül magas készletek miatt 1990 júniusától a PHV szénátvételi korlátozásokat vezetett be.

Ugyanebben az időben a Dunai Vasmű is csökkentette, majd beszüntette legértékesebb termékünk, a kokszzszen vásárlását. Az 1980-as évek eleji 800 et/év kokszzszen eladás 1990-ben 167 et, 1991-ben 80 et volt.

Általános korlátként jelentkezett a TÜZÉP vállalatok átvételi készségének csökkenése is.

1988-ban még korlátlan piacot jelentettek lakossági széntermékeink számára, mert készletezési többletköltségeiket a Belkereskedelmi Minisztérium megtérítette, de ez 1989-től megszűnt. Ezt tetézte, hogy az

építőanyagok piaca is összeomlott, a TÜZÉP-ek fizetéseképtelenné váltak. Fokozódott a lakossági szén importja.

Kis túlzással azt mondhatjuk, hogy a Mecseki Szénbányák gázkitörés- és tűzveszélyes bányáiból energetikai szenet kényszerült termelni.

Az előzőekben vázolt belső-külső tényezők eredőjeként romlottak a vállalat gazdasági mutatói. Az 1983-as év volt az utolsó, amely nyereséges gazdálkodással zárult. 1987-ben a veszteség 702 MFt volt, melyet az eredménytelen szanálás követett. A vállalat tartósan veszteséges, majd fizetéseképtelen lett. Mérleg szerinti vesztesége 1990-ben, 989 MFt, 1991-ben 1037 MFt volt.

A vállalat vezérigazgatója 1991-ben törvényben előírt kötelességét teljesítve csődöt jelentett, melynek következtében 1991. október 8-án megkezdődött a Mecseki Szénbányák Vállalat felszámolása. Az ezt követő események a közelmúlt történései, így a főbb eseményeket csak röviden kívánom említeni.

A vállalat felszámolója az 3329/1990 számú kormányhatározattal létrehozott Szénbányászati Szerkezetátalakítási Központ (SZÉSZEK) lett. Első intézkedésével felszámoló biztost nevezett ki a vállalat élére, akinek feladata a vállalat felszámolás alatti irányítása, a felszámolási feladatok összehangolása volt.

A felszámolás kezdetekor a 232 MFt hitelállományt és az állami kölcsönöket lejárt hitelként kezelték. Ezen túl 435 MFt szállítói, 733 MFt Tb. és 654 MFt adótartozás halmozódott fel.

1992. júliusában a 3320-as kormányhatározat meghatározta a Mecseki Szénbányák szerkezetátalakítását. Ennek alapján Komló Bányauzem politikai okokból 2000-ig, a Pécsi Bányauzem (Vasas) 1994-ig kapott fennmaradási engedélyt. Szászvár bányauzem önálló gazdasági

társaságként kapott lehetőséget a továbbélésre. A külfejtés időhatár nélkül működhetett tovább.

Ebben az évben még egy kormányhatározat született – a 3530/1992. számú – a teljes szénbányászati témakörben. Ez egyebek között rendelkezett a felszámolási eljárásokban a tehermentes energetikai integrációkról, így a Pécsi Hőerőmű és a Mecseki Szénbányák kiválasztott egységeinek összevonásáról. Ez a kormányhatározat adott felhatalmazást a bányabezárásokkal kapcsolatos további IKM-BDSz tárgyalásokra, valamint a borsodi szénbányászat visszafejlesztésére vonatkozó javaslat kidolgozására.

Itt kell megjegyezni, hogy igen rövid időszak alatt – a helyi körülményekkel modulálva – valamennyi szénbánya vállalat a felszámolás sorsára jutott, sőt a fizetésektelenség okai is többségükben azonosak voltak.

Valamennyi szénbánya vállalat további sorsa is párhuzamosan és alapvetően azonosan alakult.

A Mecseki Szénbányák F.A. tevékenysége 1992-től két jól elkülöníthető feladatkörre oszlott:

- bányabezárás, bányakár, tájrendezés
- vagyonértékesítés eladással, vállalkozásba vitellel

A feladatok végrehajtására hozták létre a Vagyonhasznosító Központot (VHK).

1992. őszén Pécs-Bányaüzem két peremi légaknája, majd 1993-ban István I-II. centrális aknák betömedékelésre kerültek. István III. akna felszámolása 2001-ben kezdődik. 1993-ban a Kossuth IV. aknai bányarész is felszámolásra került Anna szállító és lég- valamint Kossuth IV. akna és a hozzátartozó tárórendszer betömedékelésével. A Mecseki mélyművelésű széntermelés 2000-ben végleg megszűnt Zobák aknák betömedékelésével.

A mélyszinti bányászkodás 2000-ig történő fenntartása is csak úgy vált lehetségessé, hogy a 3530/1992 számú kormányhatározat nyomán 1993. március 31-ével létrejött az MVM érdekeltségű Pécsi Hőerőmű és a Mecseki Szénbányák FA. Zobák- és Külfejtési Üzemének integrációja.

A felszámolás alatt álló vállalat értékesítendő vagyontárgyainak, a vállalati gazdasági társaságokban lévő vagyonának és a bezárandó bányák eszközeinek kezelésére, értékesítésére létrehozták a Mecseki Bányavagyon-hasznosító Rt-t. A zártkörű egyszemélyes részvénytársaságot a SZÉSZEK alapította. A részvénytársaság a korábbi bányászati tevékenységből keletkezett kötelezettségeket – bányabezárás, tájrendezés, kárrendezés, környezetvédelmi és humán feladatok – teljesíti. Tevékenysége várhatóan 2002-ben befejeződik.

Okvetlenül meg kell említeni a mecseki kőszénbányászat egyik specialitását, a szénben szorpciósan kötött és szabad metántartalmat, mely hazánkban egyedülálló. A számított földtani gázvagyon 150 Mrd m³. A szorpciós gázkapacitás 15-60 m³/t, a szabad gáztartalom ennek átlagosan 10%-a.

A bányaműveletek során a bányák mélyülésével egyre több problémát okoztak a váratlan gázkitörések és a sújtólégrobbanások. A két fő bányaveszély elleni küzdelem hozta létre a telepek bányabeli gázlecsapolását.

A kísérletek 1954. januárban indultak Vasason, ahol több éves tapasztalatszerzés nyomán 1957. április 21-én helyezték üzembe az első magyar gázlecsapolót.

1959-ben György aknán Pécsbánya és Szabolcsbánya közös állomását, 1965-ben István akna, 1967-ben Kossuth III-as akna, 1971-ben Zobák gázlecsapoló állomását helyezték üzembe,

A 60-75%-os metántartalmú gáz külszíni szállítóvezetékkel a városi fogyasztói rendszerbe kapcsolódott.

A Mecseki Szénbányák bányáiból termelt összes tiszta metángáz 325 millió m³ volt.

A külszíni gázlecsapolás megvalósítására – melynek célja elsődlegesen az iparszerű termelés lehetőségének vizsgálata volt – két nagyobb kísérlet történt. Az 1976-80 között megkutatott legjelentősebb hazai kőszén előfordulás, az úgynevezett Máza-Dél-i ásványvagyonra 1980-ban egy kutatófúrást telepítettek. A kísérleti kutat az olajipari gázkutak kialakítása szerint végezték. A fúrás mélysége 1000 m, a termelő béléscső átmérője 7” volt, melyet a harántolt telepeken perforálással nyitottak meg.

A kísérlet a nem megfelelő helykiválasztás és egyéb technológiai és kivitelezési hiányosság miatt eredménytelen volt.

A második kísérlet nemzetközi pályázaton kiválasztott külföldi befektető bevonásával folyt le 1993-94-ben. A kísérlet kifejezett célja a kőszén előforduláshoz kötött metán külszínről, fűrólyukakkal történő lecsapolásának technológiai kutatása és a gazdaságos gázkitermelés paramétereinek meghatározása volt. Négy kutatófúrás mélyült. Három kútban folyékony széndioxiddal hidraulikus rétegrepesztést végeztek, de ipari léptékű kitermelhető gázt egyik kút sem produkált.

Az úgynevezett nyitott üreges kútkiképzésű negyedik fúrásban a harántolt széntelep jelentős mennyiségű gázt adott le, majd egy „mini” gázkitörés 300 m³ széniszappal a kutat lefullasztotta.

Ezt követően a külföldi partner a további kísérleteket, a lehetőségek megnyugtató tisztázása nélkül feladta.

Ezzel a mecseki szénelőfordulás újabb hasznosítási kísérlete függesztődött fel, kérdőjeleket és reményeket hagyva maga után.

Elérkeztünk a magyar szénbányászat jelenéhez. Visszatekintve az a véleményem, hogy Magyarországon is csak az játszódtott le, ami a nyugat-európai széntermelő országokban. Azaz a helyi gazdasági-társadalmi adottságok, lehetőségek által befolyásolt szénbányászati

visszafejlés, szerkezetátalakítás ment végbe, amely 2000-ben lényegében befejeződött.

A ma „talpon levő” külfejtéses és mélyműveléses szénbányák jövője középtávon biztosított, mert célbányák. Ma a fő versenytárs a relatíve olcsó földgáz, ami pillanatnyilag nagy gondot okoz.

Abban viszont sokan egyetértenek, hogy a mostani állapot sokáig nem tartható fenn, mert az elmaradó szénerőművi fejlesztések a környezetvédelmi korlátok mellett kapacitástartási gondokat is okozhatnak előbb-utóbb.

Bár új szén-erőmű építésére – és ezzel új szénbányanyitásra – nem látok reális esélyt, a földgáz elkerülhetetlen drágulása a széntermelés kapacitás bővülését fogja eredményezni a ma működő bányáknál. Továbbra is lesznek lokális igényeket, elsősorban a lakossági fogyasztást kielégítő kis magán bányák. S azt sem szabad elfelejteni, hogy korlátlan import lehetőséggel is kell számolni.

Zárogondolatként azt szeretném kihangsúlyozni, hogy a mára – reméljük – nyugvópontra került szénbányászati átszervezés az egyetemes magyar bányászatban is lezajlott.

Ennek lezárultával büszkék lehetünk a prosperáló bauxit, mangán, kő és ásványbányászatunkra. Mert bányászni kell.

Szeretett szakmámtól a mai napig sem szakadtam el. Az MTA Bányászati Tudományos Bizottság meghívott tagjaként, a Központi Bányászati Múzeum Felügyelő Bizottság elnökeként, az OMBKE Bányászati Szakosztály elnökhelyetteseként szoros kapcsolatban vagyok a bányászat minden területével.

FEKETE LAJOS

Tatabányai Szénbányák

1958. május 12-én diplomatervem sikeresen megvédtem Sopronban a Nehézipari Műszaki Egyetem Bányamérnöki Karán, és 15-én már a Tatabányai Szénbányászati Trösztnél munkába is álltam, amit az akkori helyzet tett szükségessé. Megemlíteném, hogy 1958. évben átmenetileg bányamérnök túlképzés volt, így a bányavállalatok csak korlátozott számban vettek fel friss diplomásokat. A Tatabányai Szénbányászati Tröszthez az évfolyamról kilencen jelentkezünk. Hárman kerültünk ún. rendes állásba, hatan pedig csak gyakornoki, egy évre szóló felvételt nyertek, később azonban ők is rendes állást kaptak.

A Tröszt személyzeti politikája számunkra kedvező volt, mert hármunkat a Központi Iroda mérnökségére irányítottak hat hónapra. Ezt a megoldást azért tartottuk jónak, mert megismertük a medencét, az üzemeket, a kollégákat és a Tröszt irányítási rendszerét. Lehetőségünk nyílt a bányüzemeknél és a külszínen központi geodéziai és bányamérések végzésére, a havi üzemi térképátvételekben segédkeztünk, megismerhettük a térképtárat, valamint a bányamérési szolgálatot.

Mindez egész pályánk során nagy előnyünkre volt, igazolta a trösztői vezetés helyes döntését. Az akkor tanultakat a későbbi beosztásunkban tudtuk hasznosítani.

1958. november 1-től – az elképzeléseknek megfelelően – az V/a aknaüzemhez kerültem mérnökség-vezetőnek. Feladatom a bányamérési munkák végzése és irányítása, a szükséges jelentések elkészítése,

valamint a beosztott mérnöki munka volt, mindez nagyon sok egyedülálló feladatot jelentett. Nagy segítséget jelentett az, hogy egyetemista koromban, 1955-ben és 1956-ban nyári gyakorlatomat ugyancsak az V/a. aknán végeztem. Az üzem kiváló főmérnöke – Nagy György – segítségével nagyon sok gyakorlati ismeretet szereztem.

Az itt töltött nem egész két év alatt nyitottuk meg a IV-es aknát, valamint mélyítettük az V-ös aknát.

A IV-es akna termelésbe kapcsolása lehetővé tette az újból kijelölt vasútpilléren kívül, valamint a III. akna és az 1900-1905 között működő külfejtés maradék szénavagyonának lefejtését. Abban az időben Budapest-Győr közötti vonalon naponta már 110-120 vasúti szerelvény haladt át, fontos feladatot jelentett a mozgáselemek geodéziai megfigyelése és a következtetések levonása, melyek szintén a feladatomat képezték.

A IV-es lejtősakna hajtása sem volt zökkenőmentes, mert a volt külfejtésből indult a széndőlésében a vizes agyagban és törmelékben, ami zárt homlok mellett is kifolyt, ezért hetekig az előrehaladás nulla volt, mint az akkori egyik lövőmester írta az éjszakai jelentésében „egész éjjel kürc-előrehaladás nulla”. A megoldást az ún. szádolás jelentette. Az anyag a vizet leadta, a víztelenített meddő már nem folyt meg, másnap szénben voltunk.

Hasonló esetünk volt az V-ös lejtősakna mélyítésénél is, amikor az alsógallai vizes rétet alatt hajtottuk az aknát. Hónapokig nem haladtunk, csak centimétereket, pedig a tröszt igazgatója is személyes látogatásával biztatott minket, mert a feltárás, sürgős volt. Más aknákból a legjobb brigádokat vezényelte oda, de az sem segített. Olyan lágyak voltak a mellékközetek és a vízfakadás miatt duzzadtak, hogy még zárt homlok mellett sem sikerült csak centimétereket haladni naponta.

Eldöntöttük, hogy külszínről szilárdítjuk meg a tetőt a haladás irányába. Kotróval megfelelő nagyságú árkot mélyítettünk, melybe több vagon cementet szórtunk és hagytuk megszilárdulni.

Néhány hét múlva minden nehézség nélkül tovább tudtuk mélyíteni az aknát.

Sokat segített a IV-es akna művelésénél az, hogy a Központi Térképtárban tartott régi III-as aknai térképeket találtunk, és azok

felhasználásával a megmaradt vágatpilléreket kevés meddő munkával tudtuk lefejtetni. Az V/a aknánál eltöltött idő alatt a nagyon sokféle bányászati tevékenység rendkívül sok tapasztalattal gazdagított.

Ebben az időszakban merült fel az 1910-es években felhagyott I-II-es aknáknak bennmaradt pillérek lefejtése újranyitással – több millió tonna jó minőségű szén, melyre a terveket elkészítettük – azonban gazdasági okok miatt erre nem került sor.

Az 1960-as év közepén a XII. aknára helyeztek beosztott mérnöknek. Az akna kiváló főmérnöke Zamaróczy Dezső megtisztelt azzal, hogy a saját szobájában asztalszomszédja lehettem. A XII. akna nagyszerű szellemi és fizikai dolgozói tették lehetővé, hogy az előzőekben nagy katasztrófát – 1950. december 30-i robbanás – megélt üzem, melynek területén medence valamennyi széntelepe megtalálható volt, tovább tudott élni.

A széntelepek fejtésénél a medencében akkor alkalmazott valamennyi bányaművelési technológiát alkalmaztuk a telepek vastagságának és fekvésének függvényében. Dolgoztunk 60 cm-es feketetelepeken és 4-5 m-es piros telepeken. Aki ebben az aknában műszaki munkát végzett, olyan ismeretekre tett szert, amelyek bármely más tatabányai aknában felhasználhatók voltak. A medencében itt kezdődött először a hatodik – a lila telep – feltárása és fejtése, mely hosszú ideig biztosította az erőművek palával történő ellátását. Az aknánál dolgozó nagyszerű emberek igazi bányászati ismeretek elsajátítását tették lehetővé számomra, melyekről még napjainkban is sokszor elbeszélgetünk az akkor még ott dolgozó munkás barátaimmal. Érdekes volt mindig számomra az, hogy a reggel 5³⁰ és 10⁰⁰ óra közötti körletenkénti jelentések (lövőmester-aknász-főaknász-bányamester-főmérnök) hogyan alakultak át addig, amíg a felelős műszaki vezető elé kerültek. Ezekből nagyon sokat lehetett tanulni, főleg ha az ember a bányában még utána is nézett. Azt gondolom, mindenki jó szándékkal „kozmetikázott”.

Külön ki kell emelni a biztonsági fegyelmet, főleg a szellőztetésre és a CH₄-re vonatkozót, melyben a fájdalmas robbanás – 1950. december

30. – emléke, valamint a dolgozók nagyfokú felelősségérzete is nagy szerepet játszott.

A XII-es akna egy beosztott bányamérnök számára ideális szakmai felkészülési lehetőséget jelentett, melyekre a későbbiek során gyakran támaszkodtam.

1962. májusában nagy meglepetésemre a tröszt elismert igazgatója a XII/a. aknára felelős műszaki vezetőnek nevezett ki. A néhány éve létesített aknaüzem nagy kihívást jelentett számomra. A bonyolult tektonika és a nagymértékű CH₄ felszabadulás, valamint szénporrobbanás veszélyesség – II. osztályú besorolás – igen körültekintő munkát és nagy felelősséget kívántak meg. Új akna lévén az alkalmazottak – fizikai nem fizikai egyaránt – még nem alkottak törzsgárdát, ami csak nehezítette a helyzetet. A tröszt vezetése nagy segítségemre volt azzal, hogy brigádokat telepített át más aknákból és gyakorlott műszaki szakemberek áthelyezésével megteremtette a színvonalas munkavégzés lehetőségét.

A termelés lassú növekedése – 180 ezer tonna/évről 250 ezer tonna/évre – mellett további mélysztű területek feltárását kezdtük meg. A nagy szintkülönbség miatt hosszú és fáradságos volt a munkahelyek megközelítése. Sikerült a medencében elsőként a nyugati légereszkebe szerelni egy ülőszékes – lanovka – személyszállító berendezést.

Abban az időben még gyakoriak voltak a hosszú, havas igen hideg, kemény telek, az „igazi bányász telek”. Az új aknában, melyekben olyan jelentős volt a fakadó víz, hogy a vízelvezetőkkel nem lehetett kezelni, a kemény hideg jégpáncélt képzett. Először a jég leverésével próbáltuk megoldani a jég eltávolítását, de a hosszan tartó nagy hideg miatt végül nem vezetett eredményre.

A behúzó szállítóaknában olyan vastag lett a jég, hogy az aknaszállítást be kellett szüntetni. Félő volt, hogy teljesen befagy az akna, ami végzetes lehetett volna a szellőztetés teljes leállása miatt. II. osztályú sújtólégveszélyes akna lévén beláthatatlan következmények alakulhattak volna ki. Ennek elkerülésére a tröszt központ, a Központi Műhely, valamint az akna szakembereivel együtt kidolgoztuk a nem kis veszéllyel

járó jég leolvasztásának módját. A bányából a létszámot kitelepítettük, csak a metán folyamatos figyeléséhez szükséges személyzet és a műszaki vezetés maradt lenn. A szellőztetést megfordítva, a bánya teljes légellátását is hozzáigazítva a behúzó akna alját villamos úton melegítve sikerült a jeget leolvasztani. Sok izgalom mellett a megoldás meghozta a várt eredményt. Az elkövetkező években ez már nem jelentett gondot, mert a medencében – okulva a példánkból – valamennyi vizes aknát a behúzó elé épített fűtéssel látta el a Tröszt.

A nagyon sok munkát, feszültséget, de sok szép műszaki megoldást és újdonságot hozó évek mellett úgy éreztem, hogy a vezetőknek, akármilyen beosztásban dolgoznak is, fontos a gazdasági ismeretek megszerzése.

Ezért 1964-65-ben elvégeztem Budapesten a Bányaiipari Gazdasági Mérnöki Szakot. Az itt tanultakat sokat segítettek későbbi beosztásaimban is, mert a legszebb műszaki megoldások is csak akkor jók és életképesek, ha azok gazdasági eredményt is hoznak. Bármennyire szép és kihívó volt is felelős műszaki vezetőnek lenni, a főmérnöki és az üzemvezetői beosztás különböző jogi értelmezése miatt, megváltam az aknán betöltött munkakörömtől.

Ezt követően a Műszaki Osztályra helyezték át. A Központi Irodák légköre ismerős volt számomra, hisz itt kezdtem pályafutásomat. Igen jó környezetbe kerültem, gyakorlatilag magam választhattam meg mivel foglalkozom, ami lehetővé tette a medence egészének megismerését.

Barátaimmal valamennyi fűrt lyukat kiértékelünk, ez képezte alapját az addig sajnos még nem létező szénkataszter kialakításának. Összevetettük a fűrt lyukak szelvényeit a bányauzemekben ténylegesen feltárt területek ismeretével, így a telepek vastagsága, milyensége, a tektonikája, valamint szénvagyonja teljesen egyértelművé vált.

Bányajárásaink során sok korszerűsítési lehetőséggel találkoztunk. Kidolgoztuk a fapillérek elhagyására, a törötámok alkalmazására vonatkozó technológiát. A frontok egyedi támos biztosításánál szükségtelessé váltak a fapillérek (máglyák), mert az új technológia megkönnyítette és biztonságosabbá tette az omlasztást.

A szénveszteségek csökkentésére a zavart területeken, valamint a megfelelő szeletosztás kialakításához az 1960-as évek közepén a medencében ugyancsak újdonságként a XII-es aknában javaslatunkra bevezették az omlasztós frontokon a szénomlasztást. Ennek továbbfejlesztett változata bevált módszer lett a Tatabányai Szénbányáknál.

1967-től a Bérügyi Osztályra osztályvezetőnek neveztek ki. Ez évben jelentek meg az új gazdaságirányítási rendszer bevezetéséről szóló tanulmányok és rendelkezések, melyek megértéséhez és feldolgozásához szükség volt a felsőfokú végzettségre. A tröszt igazgatója engem talált alkalmasnak ezen feladat végzésére.

Teljesen új alapokra kellett fektetni a tröszt bérezését, „nem osztogatni, hanem gazdálkodni” szemléletet kialakítása vált szükségessé. Az üzemek ismerete és a gazdasági képzettségem ebben nagy segítséget jelentett.

Tovább bonyolította és egyszerűsítette is a helyzetet az év közepén létrejött EMSZ. A Tatabányai Szénbányászati Tröszt elnevezése Tatabányai Szénbányákra változott. A minisztériumhoz közvetve, az EMSZ-hez közvetlenül tartoztunk. A vállalati létszámstruktúra alapján kapták meg a vállalatok még a minisztériumtól a béalapot, illetőleg a bérszínvonalat, amely 1968-ban 31.130.- Ft/fő volt. A nyereségérdekeltség bevezetése a jövedelmek kialakításánál folyamatos optimalizálást kívánt meg. A bérek fejlesztéseit és a nyereségalapú juttatások együtteseit kellett a maximumra hozni. A helyzetet komplikálta az eredmény-kiegyenlítési rendszer – melyet az EMSZ végzett – nem mindig előre látható volta. Ennek ellenére az un. kategorizálás (80-50-15%) vállalatunknál semmi gondot nem okozott, mert úgy alakítottuk ki a jövedelem- és érdekeltségi rendszerünket, hogy mindhárom kategóriában a teljesítményektől függően megmaradjon a szükséges mozgástér.

A feltárt szénvagyron rohamos csökkenése gondot okozott a termelés szinten tartásában, mind ezért, mind a termelő mezőkből való tervszerű visszavonulás miatt mezőbekapcsolásokat, pillér-felszabadításokat kellett

végrehajtanunk. Mindezek üzemszervezéseket és létszám átcsoportosításokat vontak maguk után.

A létszámmozgások szerinti folyamatos átalakítást végeztünk azért, hogy a teljesítmény-szerinti jövedelmek mindig biztosíthatók legyenek.

A vállalat vezetése a gazdasági eredmények megtartása, illetőleg fokozása, valamint a felszabadult létszám foglalkoztatása érdekében kialakította a szénen kívüli tevékenységet. Az újfajta munka részben más képzettségű munkaerőt igényelt főleg, szellemi foglalkoztatottat. Ez újabb megoldások kidolgozását tette szükségessé a bér- és jövedelemgazdálkodás területén is. Újszerű és rendkívüli munkát is jelentett a 42 órás munkahét bevezetése. Több mint 9%-kal kellett növelni a teljesítményeket, ehhez feszíteni a normákat, lehetőleg ésszerűsítéssel, szervezéssel és műszaki fejlesztéssel. Sikeresen oldottuk meg, mert a fejlődés meghaladta a tervezettet, amihez természetesen a tröszt valamennyi dolgozójának pozitív hozzáállása kellett. Vállalatunk mindig kezdeményező vagy partner volt a bányászatot, a bányászt megillető elismerésért vívott küzdelemben.

Amint az köztudott a földalatti bányászatban a munkakörülmények lényegesen nehezebbek, mint az ipar területén általában. A földalatti munka jobban igénybe veszi a szervezetet, mint a külszíni. Mindezek következménye hogy a föld alatt dolgozók a maximális teljesítményt 32-34 éves korukban tudják kifejezni. Akkor már a szaktudásuk optimális, és még a fizikai erejük is megfelelő, így a keresetük is a legnagyobb. Mire 50-55 éves korukban nyugdíjba mennek, zömében már csak könnyebb munkát tudnak végezni, ezért a keresetük is lényegesen kisebb, 60-65%-a a 32-34 éves korúakénak. Éppen a nyugdíj alapját képező jövedelmük volt az alacsony, ezért viszonylag kis nyugdíjasok lettek.

A leírtakat a 70-es évek elején számokkal és grafikonokkal bizonyítottuk be. Ennek következtében a Bányász Szakszervezet segítségével sikerült elérni, hogy a földalatti dolgozók számára kedvező rendelkezéseket hozzon a kormányzat a nyugdíjalapok megállapítására. Így alakult ki a 70-es évek közepétől az, hogy a földalatti dolgozók nem az utolsó saját keresetük, hanem saját a szakmájukban elért átlagkereset alapján számítsák ki a nyugdíjukat, ha az kedvezőbb a ténylegesen elértnél. A rendelkezések bevezetésétől sok tízezer bányász lényegesen

magasabb nyugdíjban részesül, mint előtte. Ez is mutatja, hogy érdemes minden, a bányászatot kedvezően érintő megoldást megkeresni és bizonyítani, mert az eredményre vezet.

1974-től megalakult a Magyar Szénbányászati Tröszt, vállalatunk Tatabányai Szénbányák elnevezéssel működött a továbbiakban is.

A szénigények állandó változása a központi beavatkozások nagyon nehezzé tették a jövő tervezését. A pillérfelszabadítások és mezőkapcsolásokon túmentünk azzal, hogy kiléptünk a medencéből, megnyitottuk Csordakútát. Továbbá a gazdaságosság fenntartása szükségessé tette – szerény fejlesztési alapunk felhasználásával – a szénkívüli tevékenység további építését. Mindezek a gazdasági munka, a létszám és jövedelemgazdálkodás folyamatos megújítását kívánták meg, amit nem könnyített az MSZT létrejötte. Reménykedtünk a bányászat folytatásában az új területek bekapcsolásában, ezért is volt fontos a termelés minél magasabb szinten tartása és a létszám hatékony foglalkoztatása.

Ebben az időszakban neveztek ki a Közgazdasági Főosztály vezetőjévé.

A főosztályon magas szintű munka folyt, amit elődöm és nagyra becsült főnököm, Mórotz Kálmán alapozott meg.

Négy osztály tartozott a főosztályhoz a Terv- Üzemgazdasági- Bér-Munkaügyi Osztály, valamint a Felvételi Iroda és a Bérekszámolási Csoport. Vagyis a felvételtől a bérezésen, az elemzésen és a kifizetésen keresztül a vállalat egész gazdasági keresztmetszete a számvitel és a pénzügy kivételével. A megfelelő összetételű létszám jól tudta kezelni a folyamatos változásokat.

A főosztály feladata volt az éves és távlati tervek kidolgozása, az adott vállalati körülmények és a külső tényezők változása szerint módosítása.

A kitűzött feladatok elérése érdekében a változó körülményhez is igazodó érdekeltségi rendszer kidolgozása, annak folyamatos karbantartása és értékelése.

Itt történt az új bányák megnyitásához szükséges gazdasági számítások végzése, a feladatokhoz szükséges létszám számban és szakmai összetételben való biztosítása, a megfelelő normák és teljesítmény-követelmények kidolgozása, és a munka hatékonyságát javító és elismerő bérformák kialakítása.

A rendkívül szép és szerteágazó munka megfelelő irányítása megkövetelte a szabályozók, a vonatkozó rendeletek, rendelkezések naprakész ismeretét, az azokra való gyors reagálást.

Ennek is volt eredménye, hogy bérszínvonalunk mindig az élvonalban volt a bányavállalatok között, mert minden kedvezőbb lehetőséget, kiírt pályázatot megcéloltunk. Az ebben a munkakörben megszerzett gazdasági ismereteim nagy segítséget jelentettek későbbi munkámban.

Nagyra becsült főnököm Dr.Gál István nem várt halála után háromnegyed évvel – 1980. október 1-től nevezett ki az MSZT vezérigazgatója a Tatabányai Szénbányák vezetőjének.

Rendkívüli megtiszteltetés volt ez számomra, hiszen egy közel 100 éves vállalat vezetését, több mint 13.000 dolgozó irányítását bízták rám.

Célkitűzéseim között szerepelt:

- a régi bányák eredményes leművelése
- az eocén-programban kitűzött feladatok teljesítése
- a szénen kívüli tevékenység hatékony és gazdaságos továbbépítése
- a magas szintű kulturális – szociális- sport lehetőségek megteremtése
- a vállalat valamennyi dolgozójának a lehetséges legmagasabb életszínvonal biztosítása
- kapcsolattartás és képviselő a főhatóságokkal, a megye, a város politikai, gazdasági és társadalmi szerveivel
- a vállalat eredményességének biztosítása

Nagyon szép, kiváló, már a MÁK alatt eredményesen működő, – a háború után gyakorlatilag csak bányászatot folytató – de modern

gondolkodással és gondoskodással kialakított tevékenységű vállalat vezetője lettem. Az örökség nagy lehetőséget rejtett magában, amit sajnos az energiapolitika változása, a nem várt elemi csapások – vízbetörések, tüzek – és a gazdasági helyzet romlása miatt minden erőfeszítésünk ellenére sem sikerült kihasználni, megmenteni a szanalástól.

Vezérigazgatói kinevezésemkor 1980-ban még öt bányüzem – K-I, K-II, Ny-I, Ny-II, Csordakút és a V/C külfejtés működött széntermelő üzemként. Nagygyeháza és Mány feltárása folyt. A változó szénigények miatt megépített durva szénmosó építése befejeződött és megkezdte működését. A szénen kívüli tevékenység tovább erősödött.

1980. december 15-én aláírtunk egy amerikai-magyar megállapodást, mely többek között egy Haldex üzem felépítését is tartalmazta. Az USA részéről az OXIDENTAL PETROLEUM elnöke Hammer úr volt az aláíró, magyar részről a Tatabányai Szénbányák.

Az energiaprogram változtatása miatt igen kellemetlenül érintette a vállalatot a bicskei erőmű előkészületeinek leállítása. Változtatni kellett ezért a jövő tervezésében és építésében. Némi vigasztalást nyújtott az, hogy elkészült a nehéz-szuszpenziós mosó, amely segítségével nagyon értékes minőségi szenet tudtunk a piacra vinni. A nagyfokú bányabeli gépesítés miatt a darabos szén arány sajnos meglehetősen lecsökkent, a megnövekedett aprószén szükségessé tette a brikettgyár fejlesztését. Ez évben árbevételünk megközelítette a 4,0 milliárd Ft-ot.

1981-től tovább szűkültek a tatai medencében a szén termelésére alkalmas területek, a koncentráció növelése az üzemek számának csökkenésével járt. Ez évben alapítottuk meg a Mányi Bányüzemet. Új termékkel, a mosott darabos szénnel jelentkeztünk a piacon. Nagygyeháza, mint a reményteljes jövő, ünnepélyes körülmények közötti átadása után megkezdte a termelést. Az örömből is vegyült, mert a mányi lejtőszakna hajtása közben vízbetörést kaptunk. Valamit enyhített az előbbi elemi csapáson a Csordakúton megindított vastag mészkőpad alatti frontfejtés beindítása. Ilyen körülmények között még nem dolgoztunk, ezért egy rengés-biztos nagy teherbírású pajzsot kellett kifejleszteni, legyártani és beépíteni, ami sikeres volt.

Év végén – november 16. – a csehszlovák és a magyar miniszter egyezményt írt alá az Ostravában megépítendő Haldex Vállalat

megalapítására. Tovább nőtt az év folyamán, a szénen kívüli tevékenység súlya a vállalatnál. Az összes vállalati árbevétel meghaladta a 4,3 milliárd Ft-ot. Az évet még nagy reményekkel zártuk mind az alap, mind a mellék-tevékenységet illetően.

1982-ben további megfeszített munkával a belső bányák termelési lehetőségeinek maximális kihasználásával, a még lehetséges területeket is művelésbe vontuk, nevezetesen a hármashíd mellett így a vasút-áthelyezéssel felszabadult pillért, ahol először külfejtéssel, majd mélyműveléssel igen jó minőségű szenet tudtunk a termelésbe vonni. Nagyegyházán azonban a sok fakadóvíz miatt mind a vágatok, mind a fejtési munkahelyek állapota rendkívüli nehézségeket okozott. A szénárak felemelése valamit enyhített a helyzeten, amit egyéb költségek növekedése sajnos majdnem teljes egészében fel is emésztett. A 40 órás munkahétre való átállás jelentősen csökkentette a munkaidő-alapot, amit a kialakult állapotok miatt teljesítmény-növeléssel nem tudtunk teljes egészében lefedni, a hiányzó részt pótműszakokkal pótoltuk. Ez szabadnapok beiktatását jelentette.

Árbevételünk meghaladta a 4,8 milliárd Ft-ot, melynek egy része a széntermelés, másik része pedig a szénen kívüli tevékenység már jelentős növekedéséből következett.

1983. már a népszerűtlen intézkedések éve volt. A tervek elkészítésének idején látszott, hogy szigorú intézkedések bevezetése nélkül veszélybe kerülhet az éves gazdálkodásunk. Ezért az eredeti eredmény előirányzatokat tovább feszítettük, a pénzügyi problémák enyhítésére a készletgazdálkodást jelentősen megszigorítottuk, sajnos személyi változtatásokhoz is folyamodtunk, vezetői szinten. Így is átmenetileg romlott a pénzügyi helyzetünk, fizetési gondok jelentkeztek. Nagyegyháza termelése a programozott növekedés helyett meg sem közelítette az előző évit. Tovább rontották a vállalat helyzetét a Csordakúton jelentkező bányatüzek.

A felszínhez közeli bauxit lencsék felett talált szeneket is külfejtéssel műveltük le. Ez sem tette lehetővé, hogy a korábbi évek szintjén tartsuk széntermelésünket. Az éves termelés évtizedek óta először 2,0 millió tonna alá süllyedt.

Szerencsére a szénen kívüli tevékenység jelentősen növekedett, árbevétele meghaladta a 3,1 milliárd Ft-ot, ami a vállalati a 6,1 milliárd Ft-os bevétel több mint 50%-át tette ki. Főleg ez segített abban, hogy a pénzügyi egyensúlyunk rendbe jött.

Az év közben bevezetett szigorú, sokszor drasztikus intézkedések és változtatások segítettek a talpon maradásban.

Az 1984-es esztendő valamivel jobbnak ígérkezett, az előző évi rendkívüli erőfeszítések hatása Nagygyéházán javulást hozott mind a vágatok állapotában, mind a szállításban.

A vízfakadások azonban nem kímélték meg a vállalatot, most már Csordakúton is jelentős vízzel kellett számolni még a fejtésekben is. Tovább csökkent az öreg bányák termelési kapacitása. Az erőtett termelés miatt a Vállalat életében először a fizikai pótműszak aránya elérte a 10%-ot.

A szénen kívüli tevékenység árbevételének növekedése ismét segített a pénzügyi egyensúly megteremtésében. A vállalat árbevétele 7,1 milliárd Ft-ra nőtt, a szénen kívüli pedig 4,1 milliárd Ft-ra, a teljes emelkedést az utóbbi jelentette.

1985-ös év minden erőfeszítés ellenére jelentős veszteséggel zárult. A piaci oldalról hajszolt széntermelés, a szabadnapi termelések növekedése a bányákban tovább rontotta az amúgy is feszült helyzetet. Gyakorlatilag a régi medencékben csak egy üzem termelt, az összes széntermelés lényegesen visszaesett és drágult. Vízbetörések tovább nehezítették a bányaművelést, a sok hordalék a vízemelést is bonyolította.

A munkaerőhelyzet enyhítésére már kénytelenek voltunk lengyel munkavállalókat foglalkoztatni.

A bauxit termelés megindult, ami teljesen új feladatot jelentett. Meg kellett tanulni a kitermelés módját, ez a költségeket és a veszteségeket is növelte. Októberben megindult a termelés Mányon, valamint az év végén a finommosó.

A szénenkívüli tevékenység árbevétele is visszaesett, az előző évek lefölözött nyeresége és néhány sikertelen vállalkozás miatt pedig veszteséges lett. A vállalat árbevétele is csökkent, és vesztesége megközelítette a 400 millió Ft-ot.

1986-ban folytatódott a küzdelem az életben maradásért. Nem sikerült elérni az előirányzott mennyiségű szén- és bauxit-termelést. A hatékonyság növelésére újabb szervezet-átalakítást és új érdekeltségi rendszert hajtottunk végre, illetőleg vezettünk be, ami csak mérsékelni tudta a veszteségeket. Megpróbálkoztunk a Nyugat-Németország bányászatában igen jól bevált 4/4-es munkarenddel, ami jól indult, de a megszokottól lényegesen eltért, ezért vissza kellett állni a régi rendre. A Mányi Bányüzemben is szertefoszlottak a reményeink, tűz miatt az első frontfejtést is fel kellett hagyni. Hiába termelt a brikettgyár több mint 640 ezer tonna brikettet, az sem tudta pótolni a fő és az egyéb tevékenységen keletkezett nagymértékű veszteséget, mely megközelítette a 800 millió Ft-ot. Ezt az évet már csak külső segítséggel sikerült lezárni.

1987-es év a természeti csapások éve volt. Sorozatos vízbetörések, tüzek bénították a széntermelést. A súlyos pénzügyi gondok miatt fizetéképtelenné vált a Vállalat. A hitelezőkkel való eredménytelen egyeztetés után a pénzügyminiszter július 7-én a szanalási eljárás lefolytatását rendelte el.

Csordakúton a tüzek elfojtása már csak inert gáz alkalmazásával sikerült.

Augusztus 14-én a XII/a-ból a nagy múltú (90 éves) tatabányai medencéből kijött az utolsó csille szén.

Ünnepélyes keretek közt búcsúztunk a medencétől, mely sok tízezer ember számára teremtett viszonylag jó megélhetési lehetőséget.

További erőfeszítéseink ellenére a Mányon bekövetkezett újabb fakadóvizek miatt – az összes vízmennyiség elérte a $40 \text{ m}^3/\text{p}$ -et – fel kellett készülni a bányüzem bezárására. Újabb jövőbe vetett reményünk foszlott szét.

A termelés részbeni pótlására megindítottuk a Mány-I/a lejtősaknának a kihajtását a víznívó feletti szénvagyon kibányászására. Továbbá Vértessomlón megindult egy külfejtés, amely még ez évben 140 ezer tonna szenet termelt. A kiemelt víz mennyisége Nagyegyházán $100 \text{ m}^3/\text{p}$, Csordakúton $40 \text{ m}^3/\text{p}$, Mányon pedig $42 \text{ m}^3/\text{p}$ volt, ami mind a karsztvíz-gazdálkodás, mind a kiemelés iszonyú költsége miatt már tarthatatlan volt. A fakadó víz mennyisége már a prognózist is kereken

100 m³/p-el meghaladta. A térségi limit miatt pedig sürgős beavatkozásra volt szükség.

A szanálás keretei között profiltisztításra került sor. Levált a vállalatról a Gépkocsi Üzem, az Építészeti Üzem és a Haldex.

A Tatabányai Szénbányák és a szanáló szervezet közötti megállapodás a veszteséges gazdálkodás és fizetéseképtelenség okait külső és belső tényezők együttes hatásának tulajdonította, melyekről az eddig leírtak és tanúskodnak.

Külső tényezők:

- kedvezőtlen geológiai körülmények
- ágazati irányítás és a szabályozórendszer ellentmondásossága (fix árak, piacgazdálkodási követelmények)
- irreális, feszített beruházási ütem (Nagyegyháza, Mány)
- természeti csapások (prognosztizálnál lényegesen nagyobb vízhozam, tüzek stb.)

Belső tényezők:

- megalapozatlan széntermelési tervszámok (mind mennyiségi, mind minőségi)
- nem megfelelő mértékű feltártság, amely ráfordítás-igényes
- a főfeltárás elmaradása, munkahelyek megközelítése, személyszállítás, valamint az anyagszállítás nehézségei
- az iparos, szakmunkás-gárda mennyiségi és minőségi hiánya az új bányáüzemeknél
- a régi aknák termeléseszkökenésének és az új bányák termelésfelfutásának egyidejűsége miatti fajlagos költségek növekedése, késés 5-8 év
- a vezetési kultúrában a döntések késése, ésszerűséget meghaladó kockázat, nem megfelelő információs rendszer
- a szénen kívüli tevékenység hatékonysága romlott, a piac változásait nem tudta követni csak késéssel, szűkös fejlesztési lehetőségek
- szervezési, költséggazdaságossági hiányosságok

- magas kulturális és sport kiadások, amelyek nem követték a változásokat
- centralizált belső irányítási rendszer, a korszerűsítés későn kezdődött
- a bányászati tevékenység állandó költségeinek 70%-os aránya, így a volumen csökkenés veszteséget okozott
- a gazdasági paramétereket háttérbe szorította a volumen szemlélet
- kiszolgáló létszám túlzott aránya a produktívhoz.

Azért tartottam szükségesnek leírni a fentieket, mert ez külső, objektív vélemény és alátámasztja az anyagban leírtakat is.

1981-től csak külső támogatásokkal tudtunk nyereségesek lenni 1984-ig. 1981-1983-ban a nagygyeházi veszteség kiegyenlítésére, iparági tartalékalapot vehettünk igénybe, amortizációt csúsztattunk, és eredmény-kiegyenlítésben részesedtünk. Majd időbeli elhatárolást engedélyezett a Pénzügyminisztérium a nagygyeházi tönkrement vágatok költségeinek fedezésére. 1983-ban a felhasznált 4 milliárd Ft eocén beruházást államkölcsönből, állami alapjuttatássá alakították, ami 1983-ban és 1984-ben jelentős kamat-megtakarítást eredményezett.

Egy pár évig sikerült a volumen növelésével javítani az eredményt, a szerkezetváltás már nem segített.

A széntermelés önköltsége 1981. évi kereken 1.000,- Ft/tonnáról jóval 2.000,- Ft/tonna fölé emelkedett, ami a termelés-csökkenés és az új bányák magas költségei miatt következett be. A jelentős mosási veszteség, valamint a prognosztizáltakat meghaladó vízemelés tovább növelte a költségeket.

Az áremelések hatását sem tudtuk kihasználni a mosás ellenére, mert a termelt szén minősége lényegesen romlott. A szénen kívüli tevékenység sem hozta a várt eredményeket.

A kinevezésemkor kitűzött célok csak részben tudtak megvalósulni, amit jelentősen befolyásolt az akkori gazdasági és politikai környezet is. Igyekeztem a célkitűzések között is megjelölt szervezetekkel a vállalat mindenkori gondjait, kudarcait és eredményeit folyamatosan ismertetni,

több- kevesebb sikerrel. A különböző főhatóságok, szervek lehetősége is behatárolt volt az akkori központi irányítási rendszerben.

Már 1981-től, gyakorlatilag a kinevezésem elejétől csak külső támogatások és belső gazdasági intézkedésekkel, jelentős hitelfelvétellel sikerült a nyereséges gazdálkodást és az ingadozó likviditást fenntartani. A hajszolt széntermelés és bányafeltárás – ahogy a szanálók is megállapították – nem vehette mindig alapul az egyébként is labilis gazdasági szempontokat. Pedig a szerkezeti és szervezeti változtatások, az érdekeltségi rendszer a szénbányászatban egyedül alkalmazott eredményhez kötött vezetői kiemelt bérek is mind a gazdaságosság növelését szolgálták.

A feladat és a munka megtisztelő, feszültséggel teli, de szép volt, azt hiszem a vállalat valamennyi dolgozója, szellemi és fizikai egyaránt, minden tőle telhetőt megtett a talpon maradás megteremtéséhez, hisz saját sorsukról volt szó. Nagyrészt objektív okok miatt mégsem sikerült az eredményes nagyvállalat kialakítása, amit még nagynevű elődöm Dr.Gál István megálmodott.

Az megállapítható, hogy a vállalati törekvések és azok részbeni megvalósítása még hosszú évekre megteremtette a szénbányáknál dolgozók foglalkoztatását és az átlagnál jobb életkörülményeit. Köszönöm a vállalat valamennyi szellemi és fizikai dolgozójának, hogy mind a célkitűzéseim lehetséges megvalósításában, mind a munkámban támogattak.

HALDEX Vállalat

1987. decemberében Létesítő Határozattal az ipari miniszter elrendeli a HALDEX Vállalat megalapítását, mely szétválással a Tatabányai Szénbányák Vállalatból jött létre.

A vállalat vezetőjének Dr.Kapolyi László miniszter úr engem nevezett ki. A vállalat alapításánál előrelátása bölcs volt, mert éveken keresztül kis létszámmal dolgozva sok 100 ezer tonna jó minőségű szenet hoztunk Magyarországra Lengyelországból és Csehszlovákiából, amit ott saját üzeinkben termeltünk, jelentős nyereséggel.

A vállalat több mint 900 millió Ft kötelezettséggel indult. Ebből 425 millió Ft-ot tett ki a Tatabányai Szénbányák szanálásakor a Szanáló Szervezettel való megállapodásban rögzített adósságmegosztásból a HALDEX-ra jutó rész, valamint annak kamata. Továbbá az előbbieket felett dunaújvárosi, ausztriai és amerikai üzemeknél keletkezett veszteség, valamint a lengyel és a csehszlovák vállalkozások miatt kirótt járadékfizetési kötelezettség.

A vázolt hatalmas terhek mellett, eszközök nélkül azonnal működtetni kellett az új vállalatot. Hosszú hónapok egyeztetése után tudtunk megállapodni mind az anyavállalattal, mind a Pénzügyminisztériummal a működési feltételekben. Az Ipari Minisztérium mindig segítséget adott.

A HALDEX Részvénytársaság jelentős nyereséget hozott a magyar gazdaságnak, a Tatabányai Szénbányáknak kevésbé, mert az ún. KÜTEFA-val a hozam jelentős részét lefőlőzték. Ezért a Pénzügyminisztériummal meg kellett állapodni abban, milyen módon tudjuk fedezni a külföldi üzemek építéséhez felvett hiteleket, valamint a szanálási eljárás során a HALDEX-et érintő veszteségeket.

1988-as év indítása nagyon nehéz volt, a 900 millió Ft-os „örökség” járadék-alappá átalakított adósság lett, melyet 2002-ig kellett volna kifizetni. Az első időszakban több mint 100 millió Ft évente – 1990-ben 150 millió Ft. Forgóalapot egy fillért sem kaptunk, hónapokig könyöradományból éltünk, amit természetesen visszafizettünk. Szerencsénkre tél következett, így folyamatosan tudtunk szemet beszállítani, ami az év közepére megteremtette az egyensúlyt.

Az 1988-as év folyamán feltöltöttük a szükséges létszámot és kialakítottuk a szervezetünket.

Mind a lengyel, mind a csehszlovák üzemeink stabilak voltak, el tudtuk viselni az amerikai üzem leállítását, melynek oka a szénárak jelentős csökkenése volt.

1990. december 28-tól a Vállalat HALDEX RT Tatabánya társasággá alakult. Az RT eredményei lehetővé tették dolgozói részvények kibocsátását is, melyekkel munkavállalóinkat vagyonhoz juttattuk.

1991-ben a szénéladásunk meghaladta a 300 ezer tonnát, forgalmunk az 1,3 milliárd Ft-ot, amivel a HALDEX RT az országos toplistán a 125. helyet foglalta el.

1992-ig 610 millió Ft-ot törlesztettünk, az adósságállomány kétharmad részét, amely felett még nyereségünk is keletkezett.

A HALDEX RT 1992. január 1-től a CO-NEXUS RT vagyonekezelésébe került.

1992-től a lakossági szénfogyasztás lényeges csökkenése szeneink értékesítését nehezítette, így a bevételeink lényegesen csökkentek, mintegy felére az 1991. évinek. Az adósságteher még mindig jelentős volt, a kintlévőség is megnőtt, pénzügyi gondjaink keletkeztek, így hiteleket kellett igénybe venni. Elsősorban az adósság szükségszerű átütemezése miatt – a következő évek piaci gondjai is láthatóak voltak - öncsődot jelentettünk. Az eljárás lefolytatása után rendeztük a dolgainkat egy pár évre. 1994. év végén 60 éves koromban nyugdíjba vonultam.

Az életpályám, aktív munkásságom szép volt, eseményekben gazdag, sok feszültséggel terhes, eredményeket és néha kudarcot is hozott. A bányászat egy különleges szakma, folyamatos készenlétet igényel, az állandó változások és az átlagosnál nagyobb veszélyforrások miatt. A bányabeli viszonyok a munkástól a vezetőkig nagy felelősséget kívánnak meg.

Pályám során a képzettségeimnek megfelelő szinte valamennyi beosztásban dolgozhattam. A gyakorló mérnöktől kezdve a gazdasági munkakörökön keresztül a vezérigazgatóságig. Hála Istennek egészséggel bírtam, betegállományban összesen két napig voltam, ami rendkívüli az ember életében. 60 éves koromig dolgozhattam, a rendszerváltás utáni újszerű feladatok megvalósításában is részt vehettem. Részben kívülről nézve is nehéz volt magamban feldolgozni a szénbányászat gyors ütemű visszafejlesztését. A jelenlegi helyzet reális megítéléséhez nincs elégséges információm. Aggodalommal tölt el a térség szénbányászatának meglehetősen rövid távlat.

Ahhoz, hogy munkámat becsületesen és tisztességgel tudtam ellátni a mindig mellettem álló – kudarcokban is – családomnak köszönhetem. Az általam betöltött munkakörök nagy része nem napi 8 órás és heti 5 napos, hanem gyakorlatilag évi 365 napos munkát jelentett. Ilyen feladatot jól ellátni csak egy szerető, megértő, segítő és nyugodt családi háttérrel lehet, ami szerencsémre megvolt.

Továbbá mindig jó főnökeim voltak, akiktől sokat tanulhattam, munkámban segítettek, nekik sokat köszönhetek.

A kollégák, a munkatársak, a vállalat dolgozói segítették elképzeléseim megvalósítását, amit néha a nehéz belső és külső körülmények nem mindig tettek lehetővé.

A Tatabányai Szénbányák tevékenységének rövid áttekintésén keresztül mutatom be az elért sikereket, a megélt nehézségeket, a külső környezet változásainak a vállalat működésére gyakorolt hatását, mindazokat a tényezőket, melyek végül is szanáláshoz vezettek.

A Tatabányai Szénbányáknál a tatai medence szénvagyonának rohamos kimerülése szükségessé tette a még meglévő szénterületek bekapcsolását, a lekötött szénpillérek folyamatos felszabadítását, valamint az ezekkel kapcsolatos üzemösszevonásokat.

A bányászatban bekövetkezett technikai és technológiai fejlődés gyorsította a fejlesztéseket, melyek nagyvonalakban az alábbiak:

Szénvagyon pótlásra kiléptünk a medencéből – Csordakút –, majd megindult az új bányák tervezése.

A régi medence visszafejlődésének pótlására a szénen kívüli tevékenység kialakítása. Az eocén bányák tervezése, feltárása, termelésbe kapcsolása.

A lakásépítések szervezése, kivitelezése, részvétel a lakásépítésben. A szociálpolitikai és sportfejlesztések.

A felsoroltak megvalósításához szükséges szervezet kialakítása, új üzemek létesítése.

A fentiek tették szükségessé a folyamatos fejlesztéseket és azok összehangolását. Amit lehetett, saját erőből végeztünk el, mert az olcsóbb is volt és a felszabaduló létszám foglalkoztatását is lehetővé tette.

A fejlesztések területei:

Bányászat:

Nagyon nehezítette a tervszerű fejlesztéseket a folyamatosan változó energia-konceptió, mely nemcsak mennyiségben fluktuált, hanem szénminőségben és piaci igényekben is, amint azt a későbbiekben szemléltetni fogom.

Az 50-es évek végétől kapcsoltuk be a peremi szén és mélyebb szénterületeket a bányaművelésbe. Megindult a termelés a XV/b, a XV/a, XII/a aknában, és a palahányó üzemben.

Az aktív vízvédellel kívántuk felszabadítani a vízszint alatti szénterületeket. Ezért a 60-as években megkezdtük a XIV/a és a XV/c vízaknák építését. Termelésbe vontuk a XV/c aknát, valamint a kis szénvagonú Somlyó aknát.

Folyamatosan végeztük a bányarekonstrukciókat, melyek célja a pillérekben lekötött szénvagon felszabadítása volt. Ezekhez kellett rendelni a külszíni szállítási rendszert, ét áttérni a gépkocsi szállításra.

Át kellett alakítani a szervezeti rendszert. Összevontuk a VIII-X-XI-es aknát XI/a akna néven. A 10 millió tonna szénvagyont rejtő a Síkvölgy- II-t. – a legmélyebb terület – beruházási pénz hiányában, külön aknával feltárni nem tudtuk ezért a területet a XII-XII/a-XV/a aknákhöz csatoltuk. Folytatódott a rekonstrukció a VI-VII-es aknák összevonásával, bekapcsoltuk a XV-ös aknához a bányahidai falupillért. Megkezdődött a víznívó-süllyesztés, így termelésbe vonhatóvá váltak a XIV és XV/c akna víz alatti területei is.

1973-ban kiléptünk a medencéből Csordakútra. Márciusi tereprendezés után már decemberben termelt az első frontfejtés. A maradék aknákat négy bányüzemmé alakítottuk, a pillérek felszabadítása, valamint szervezeti korszerűsítése érdekében

Így jött létre: K-I. bányüzem (VI/a-XII-XIV. aknák)
 K-II. bányüzem (XI/a-XII/a. aknák)
 Ny-I. bányüzem (XV-XV/a aknák)
 Ny-II. bányüzem XV/b-XV/c aknák)

1977-ben megindult az eocén-program első bányájának, Nagyegyházának a feltárása. A régi medencében folytatódott a pillérek felszabadítása és lefejtése. 1978. év szomorú emlékű, akkor történt a XII/a. aknai sújtólégrobbanás és a XV/b. aknai vízbetörés, mely az eddigi legnagyobb volt, a bánya felhagyását jelentette. 1979-ben megkezdődött a Mányi bányüzem építése. 1981-ben összevontuk a Ny-I. és Ny-II. bányüzemet Nyugati bányüzem, a K-I. és K-II. bányüzemet Keleti bányüzem néven. Megkezdte a termelést Nagyegyháza.

1985-ben gyakorlatilag befejeződött a széntermelés a tatai medencében, már csak a XII/a. akna üzemelt. Az utolsó csille szén 1987. augusztus 14-én került a felszínre, s ezzel gyakorlatilag megszűnt a bányászkodás a tatai medencében. Ez évben még Vértessomlón nyitottunk egy külfejtést.

A bányarekonstrukciókkal kb. 20 millió tonna szenet termeltünk és 2 milliárd Ft fejlesztést gyakorlatilag saját erőből fedeztünk.

A bányák rekonstrukciója mellett nagy gondot fordítottunk a technikai fejlesztésre is. Az új technológiák új technikát is szükségessé tettek.

A munkahelyi szállítás páncélkaparókkal és gumiszalagokkal történt. A bányákban a személyszállítás gumiszalagon és függősínes pályán bonyolódott le.

A frontfejtések biztosítását egyedi mechanikus acéltámokkal, hidraulikus acéltámokkal, hidraulikus önjárókkal és hidraulikus pajszokkal végeztük.

A jövesztés EDW és GS maróhengerek segítségével történt.

Elővájásokat Eimco, Dosco, Hausherr rakodógépekkel láttuk el, marófejes jövesztőgépekkel és pajszos marófejes – DAMAG – gépeket

használtunk. A rendkívüli nyomásviszonyok ellensúlyozására ún. nehéz TH gyűrűket építettünk be.

A fejtések gépesítése 96%-ot, a fejtések jövesztése 61%-ot, a komplex gépesítés 45%-ot ért el.

A vízaknák nemcsak a víznívó-süllyesztést szolgálták, hanem bekapcsolódtak a térség minőségi ivóvíz-ellátásába is. Kapacitásuk elérte a 80 m³/percet.

Vállalatunk minden időben különleges figyelmet és gondot fordított a bányabiztonságra. Emellett is súlyos tragédiák következtek be, csak a nagyobbak: a XII. aknai 1950. december 30: 81, 1963. december 4: XV/a 26, 1978. február 16. XII/a. akna 26 bányász szenvedett halálos balesetet.

1964-től a kiemelt célok megszervezésére és megvalósítására a biztonság növelése érdekében vállalati biztonsági főmérnöknek Monos Rudolfot, a vállalati technológiák fejlesztésének irányítására pedig Solymos Andrást – a XV. ill. a XI. aknák főmérnökeit – helyezték a vállalat központjába.

Biztonsági fejlesztések, célkitűzések:

- sújtólégrobbanás megelőzése
- szénporrobbanás megelőzése
- szellőztetés korszerűsítése (magas depresszió kialakítása)
- vízvédelem

Teljesen új szemlélettel és apparátussal rövid néhány év alatt nagy változás következett be a bányüzemeknél. A robbanás-biztos automatikusan záródó légajtóktól a vizes öveken keresztül az aknafűtésig, a merkaptános riasztásig szigorú előírások szerint működött a biztonságot elősegítő megoldások sora. A legnagyobb változtatás a központi és munkahelyi szellőztetés terén következett be. A 40-80 mm depressziójú 2000-3000 m³/perc teljesítményű főszellőztetőket felváltották a 200-300 mm nagy depressziójú, 3500-5000 m³/perc teljesítményű FAK 140-160-180 típusú berendezések. A munkahelyi szellőztetés is nagyobb csőátmérővel és teljesítménnyel működött (HEK tip.).

A nehéz bányalámpákat korszerű fejlámpákra cseréltük a benzinlámpa helyét átvették a metán-mérő műszerek.

A külszíni szállítást is teljesen át kellett alakítani, amit a bányarekonstrukció, valamint a bányüzemeknek a folyamatos szállítóberendezésekre történő átállása tett szükségessé.

Gyakorlatilag megszűnt a külszíni csilleszállítás, helyét átvette a teherautó-szállítás (TATRA gépkocsik).

Az olajárrobbanás következményeként a 70-es évek első felében újból előtérbe került a szénbányászat. Az ATB már 1975-ben határozatot hozott a Dunántúli Gyűjtőerőmű és azt kiszolgáló dunántúli szénbányák fejlesztési céljainak kidolgozására. Ezt követte a Minisztertanács 3302/1976. számú határozata, az 1930 MW összteljesítményű Dunántúli Gyűjtőerőmű és az ahhoz tartozó szénszükséglet bázisát képező mélyművelésű bányüzemek létesítésére.

Az erőművet két ütemben kívánták megvalósítani:

I. ütem: 1982-83, kétszer 215 MW blokk

II. ütem: 1984-86, háromszor 500 MW.

A beruházás prognosztizált áron 97 milliárd Ft-ot tett ki, melyből a bányák (Nagyegyháza, Márkushegy, Lencsehegy II, Balinka-Dudar, Mány) kereken 30 milliárd Ft-ot jelentettek, 67 milliárd Ft volt az erőmű és a kapcsolódó beruházások. Az építés megindult, de az energiaigények átvizsgálása után az erőmű építését teljesen, a bányákat részben leállították.

Nagyegyházi bányüzem:

A beruházási engedély-okmányt a Minisztertanács 1977. március 24-i határozattal adta ki. A beruházási program jóváhagyása pedig 1977. augusztus 16-i keltezésű.

A földtani műrevaló vagyona 56,5 millió tonna, fűtőérték 19207 KJ/kg.

A kitermelhető műrevaló vagyon 49,0 millió tonna, fűtőérték: 16008 KJ/kg.

<i>Fejlesztési költség:</i>		5.289 MFt
Prognosztizálva:		6.297 MFt
Források:	költségvetési juttatás:	2.235 MFt
	állami kölcsön:	3.905 MFt
	vállalati fejlesztési alap:	157 MFt

A kölcsön visszafizetési határideje: 1982-1997, a kamat átlaga 7,18% (1977-1997) melynek nagy részét az önköltség, kisebbik részét pedig a beruházási hitel terhére kell fizetni.

A vállalat akkori helyzetében ez óriási terhet jelentett. 1981-től a kamat már 13%-ot tett ki. Sajnos csak 1987-ben változtatták az állami kölcsönt alapjuttatássá, 5% fix és 9% mozgó járadékkal. Így az összes kötelezettség kereken 5,0 Milliárd Ft 2000. évig, ami 331 millió Ft-ot jelentett évente.

A Mányi Bányüzem két ütemben épült volna, de csak az első indulhatott meg. Ehhez 4.683 milliárd Ft volt a jóváhagyott beruházási előirányzata. 1979. év végén a lejtősaknák hajtása megindult. Sok gonddal és problémával küszködtünk, mire 1985-ben a termelést is megkezdhettük.

Fejlesztési források

MFt

	Jóváhagyott	Módosított	Tényleges
állami kölcsön	4.351,2	211	211,0
állami alapjuttatás	-	4.379	4.376,9
Saját forrás	18,1	93	93,0
Összesen	4.369,3	4.683	4.680,9

A vegyes szelvényű és zavart telepek, a gépesítés, a szénomlasztás, valamint a közös szállítási rendszerek szükségessé tették egy nehézsuszpenziós szénmosó megépítését. Az eredeti programnak megfelelően először durva szénmosót hoztunk létre, a 8-200 mm szemnagyságú szén mosására. A 8 mm alatti szárazon leválasztott termék az erőművekbe, a durva pedig lakossági fogyasztásra készült. A mosó építése sürgős volt, a lakossági szénigények kielégítése miatt, ezért már 1980. végén megkezdte a próbaüzemet. A beruházás 156 MFt költséggel, a Nagygyeháza terhére történt.

Az energiakoncepció változása, az erőműépítés leállítása mind a termelvény szállítási útvonalában, mind a termék értékesítésében lényeges változtatásokat tett szükségessé. Az aprószenet is mosni kellett, hogy jó minőségű brikett formájában eladható legyen. Meg kellett változtatni a szállító lejtősakna helyét és irányát. A szenet, a bauxitot és a vizet, mint három terméket együtt kezeltük. Új külszíni szállítási utakat alakítottunk ki. A lakossági szénigény 35%-ról 74%-ra emelkedett, az eredeti elképzelés mind a termelés mind aállítás vonatkozásában vegyes terméket tartalmazott. A gyors változtatások szükségessége miatt mind a tervezés, mind a kivitelezés kapkodóvá vált. A felsoroltak megnövelték a beruházási költségeket Nagygyeházán 6.728 MFt-ra. További feszült, de megoldandó feladatot jelentett a finommosó

megépítése, úgy, hogy közben a durva mosónak is üzemelni kellett. Minden elismerést megérdemelnek ebben a nehéz és felelősségteljes munkában résztvevők. A durva mosó és a finommosó egy helyen és együtt üzemelve és építve sok gondot jelentett, arról nem is beszélve, hogy mindez lényegesen költségesebb is volt, mintha egy időben építették volna meg. Mosási gyakorlatunk sem volt, néhány külföldi tanulmányutat, valamint a pécsi mosónál látottakat kivéve. A sok lelkes szakember – fizikai és nem fizikai – közös munkája végül meghozta az eredményt.

A finommosó nagyrészt a mányi beruházási pénzből épült, a még hiányzó összeget 1,3 millió dollárt világbanki hitelből pályáztuk és kaptuk meg.

A beruházás forrása

MFt

	Jóváhagyott	Módosított	Tényleges
Mányi bányaeépítés	4.028,1	4.001	4.001,0
Finommosó	341,2	682	679,7
Összesen	4.369,3	4.683	4.680,7

Az eocén beruházások összege 12,5 Milliárd Ft volt, mely tartalmazza a kiegészítő fejlesztéseket is (1,1 Mrd Ft).

A fejlesztések között meg kell említeni a brikettgyárat, mely a termelés során keletkezett jó minőségű szénből tojás és gyöngy-brikettet gyártott. Jelentős fejlesztést a 70-es évek elején és végén hajtottunk végre. Első ütemben a szilárd kötőanyag helyett folyékonyra való átállás lehetőséget teremtettünk meg. Ezzel a brikett minősége is javult és a nehéz, egységtelen vagonos szilárd bitumen kirakódás megszűnt.

A második ütemben, 1981-től pedig a kapacitás jobb kihasználását célzó beruházást hajtottunk végre, ami lehetővé tette a brikettgyár és az erőművi szén szétválasztását.

A fejlesztés jól sikerült, a termelés 500-600 ezer tonna/év között mozgott, sőt 1986-ban meghaladta a 640 ezer tonnát.

Széken kívüli tevékenység:

Az 1960-as évek elején csökkent a szén iránti kereslet, átmenetileg korlátozták a széntermelést. A tröszt vezetése a MAK példáját is követve, a jövő nagy vállalata és a tatabányai foglalkoztatottság hosszú távú megteremtése érdekében elkezdte kialakítani a széken kívüli tevékenységet. A HALDEX jól sikerült lengyelországi bevezetése is példaértékű volt. Először a bányászat során felgyülemlett tapasztalatoknak és igényeknek megfelelő technológiák kialakítása, majd az egyre inkább fontossá váló környezetvédelem adta, szükségszerűségek területén indult meg a fejlesztés, majd a kereskedelem. Mindezekhez szükségessé vált a gépipari, építőipari kapacitások létrehozása, valamint a kereskedelem megfelelő színvonalú kialakítása.

A kifejlesztett technológiák alapján a művek megvalósításához a Központi Műhelyből, korszerű gépgyárat alakítottunk ki. Az üzem előtte a bányászat kiszolgálását végezte elsősorban szellőztetés, vízemelés, aknaszállítás, villamos és gépi karbantartási munkák területén. Az építéshez pedig felfejlesztettük az Építészeti Üzemünket. 1967-ben létrehoztuk a Vízisztító és Dúsító Berendezések Gyárat, amely a technológiák kifejlesztésével, kivitelezéssel és némi gyártással is foglalkozott. Szénpiacunk bővítése érdekében széntüzelésű kazánok tervezésével és gyártásával és eladásával is foglalkoztunk.

Az új tevékenységek fejlesztéséhez hitelt kellett felvenni. Az export-import jog megszerzésével kiléptünk az ország határain túlra.

A kifejlesztett technológiák alapján építettünk Togóban, Szovjetunióban, Csehszlovákiában, NDK-ban, Lengyelországban, Angliában, Marokkóban, NSZK-ban, Egyiptomban, Spanyolországban, Törökországban, Albániában, az USA-ban. Főleg a külföldi munkák

egységesebb intézése miatt még 1977-ben összevontuk a HALDEX Irodát, a Tervezőirodát és a VIDUS-t AVF néven.

A 80-as években már egy korszerű, az akkori színvonalnak megfelelő technikai felszereltségű gépgyárral rendelkezünk, mely mind az eocén bányák építésénél, mind a szénen kívüli tevékenységnél a gyártásban és szerelésben is nagy szerepet tudott vállalni. A saját erő létrehozása gyorsította és olcsóbbá tette a vállalkezési tevékenységünket.

1984-ben kialakítottuk az AVF, a Központi Műhely és a Tervező Iroda összevonásával a Fővállalkozás és Gépgyárat (FŐGÉP) a kapacitások jobb kihasználása és az egységes piaci fellépés érdekében. A nyolcvanas években e tevékenység már a vállalati árbevétel felét biztosította. A korszerű gépgyár lehetővé tette a nyugat-németországi cégekkel a kooperációs gyártásokat. (Heimscheidt, Scharf), melyekkel az eredményességünket is növelni tudtuk, valamint a saját bányáink biztosító és szállítóberendezéseinek a folyamatos előállítását is lehetségessé vált.

Jelentős árbevételt hozott – sajnos veszteséget is – a dunaújvárosi és az ózdi salak-vastalanítók sikeres felépítése.

Saját mosók építésénél szerzett tapasztalatok felhasználásával vállalkoztunk a nógrádi a borsodi és a mecseki szénmosók tervezésére és megépítésére.

Lakásépítés:

Már a tatabányai bányászkozás a legelején is a MÁK a munkaerő letelepítése érdekében saját erőből építette fel a szükséges lakóházakat és a hozzájuk tartozó teljes infrastruktúrát az óvodától a kórházon át a templomig. E hagyományokat is folytatva az 50-es években megindult a bányászlakás-építési akció. Az állami mellett a saját erős építkezés is folytatódott, melyhez a bontásból visszanyert anyagokat és egyéb segítséget nyújtott a vállalat az építkezőknek.

A Tatabányai Szénbányák minden időben lehetőségeinek megfelelően vett részt a lakásépítésben, akár központi, akár saját forrásból is történt az. Segített a várossal közösen létesített infrastruktúra kialakításában is. Különleges helyzetet teremtett az is, hogy a MÁK idején épült kolónia egy része a szénterületek fölött helyezkedett el. A bányaművelés során a házak nagy része tönkrement, lebontásra került.

A kialakult helyzetet, valamint az igények kielégítését a Vállalat vezetése azzal oldotta meg, hogy a források megszerzése mellett ténylegesen is részt vett a várossal együtt a szervezésben és magában az építésben.

A lakásépítéseket az alábbiak indokolták:

- alábányászás miatti szanált lakások pótlása
- kolóniapótló – szociális szanálás – építés
- KISZ lakások építése
- eocén program keretében épülő lakások
- B.S.H. lakásépítés (bányász saját házépítés)
- szanált telepek (VI-VII.- 28. ház – Ó-telep – partizántelep, XII-VIII-XIV. akna környéke) pótlása.

Az építkezések Kertvárosban és Újvárosban történtek nagy részben, kisebb részt Óvárosban és Tatán.

A bányászati műveletek és a lakások korszerűtlensége, valamint az új munkaerő telepítése tette szükségessé a nagyarányú lakás és a hozzá tartozó infrastruktúra építését.

A programok keretében felépült 6363 lakás az alábbiak szerint:

70-es évek első fele:

bányászlakás:	1.319 db
kolóniapótló:	1.259 db
Összesen:	2.578 db

70-es évek második fele:

bányászlakás:	838 db
kolóniapótló:	752 db
Összesen:	1.590 db

80-as évek:

bányászlakás:	1.140 db
eocén lakás:	767 db
Összesen:	1.907 db

A 70-es, 80-as években épült meg 288 KISZ-lakás melyet főleg külszínen dolgozó fiatalok kaptak meg.

Szociálpolitika:

Tatabányán hagyományai voltak a bányászatban dolgozók és egyben a város szociális, kulturális és sport igényeit kielégítő létesítmények fenntartásának és folyamatos korszerűsítésnek.

A hatvanas években megépült a Balatonyöröki üdülő és gyermektábor. A nyári időszakban turnusonként 200 fő üdültetését tette lehetővé. A dolgozók gyermekei pedig szervezett üdültetés keretében a gyermektáborban pihenhettek. A közismerten nehéz, a szervezetet rendkívüli módon igénybe vevő bányamunka szükségessé tette a gyógyüdültetés megteremtését is. Ezt szolgálta Hévíz egész éven keresztül. Az üdülő üzemeltetésében és építésében a Tatabányai Szénbányák jelentős szerepet vállalt.

A kulturális lehetőségek megteremtését szolgálta az 1910-es években felépült Népház, melynek felújítását 112 millió Ft-ért nagyrészt saját kivitelezésben végeztünk el.

Továbbá felújítottuk a Zsdánov Kultúrházat és megépítettük a Kertvárosi Kulturális létesítményt.

Az üzemi étkeztetés korszerűsítése és központosítása érdekében építettünk egy 3.000 adagos éttermet 50 millió Ft-ért.

Az idős emberekről is a lehetőségekhez mérten gondoskodott a Vállalat. Szanalás miatt egy 120 személyes szociális otthont építettünk 165 millió Ft-ért. Napközis Otthonokat vásároltunk Alsógallán és Bánhidán. Emelt szintű nyugdíjas ház épült a Május 1. Parkban.

Tatabányán a sportnak régi és nagy hagyományai voltak. Már 1910-ben megalakult a labdarúgó szakosztály. A 80-as években a bányász sportegyesület 13 szakosztállyal tevékenykedett. A világversenyeken is számos eredményt értek el, ezzel is öregbítették az országot, a várost és a vállalat hírnevét.

Mindezekhez létesítmények is szükségesek voltak, melyeket fel kellett építeni és üzemeltetni. Ebben is jelentős szerepet töltött be a vállalat, amíg a lehetőségek megengedték

Felépítettünk egy sportotthont 56 millió Ft-ért, sportcsarnokot 40 millió Ft-ért. Építettünk sportpályát, edzőtermet és futófolyosót is.

A leírtak is bizonyítják, hogy a Tatabányai Szénbányák – a MÁK-hoz hasonlóan – a vállalatnál dolgozók részére a folyamatos foglalkoztatás lehetőségét, az itt dolgozók lakás, pihenési és szórakozási lehetőségeinek megteremtését mindig fontosnak tartotta. Ahhoz, hogy egy vállalat jól működjön, jó közérzetet kell teremteni, az emberekkel még az oly nehéz és nem veszélytelen bányamunkát is meg kell szeretetni, mert csak akkor térülnek meg a nagy befektetések

A tatabányai bányászat évtizedeken keresztül eredményesen gazdálkodott. Sokszor került nehéz helyzetbe, legtöbbször a külső körülmények (a szénbányászatra nézve negatív) alakulása miatt. A folyamatosan változó energia-koncepciók, az országos és világgazdasági környezet állandó megújulást tett szükségessé.

A Tatabányai Szénbányák eredményességét befolyásolta:

1. a tatai szénmedence kimerülését időben nem követte az új bányák építése
2. a termelést hol visszafogták, hol fokozottan igénybe vették (pl. szabadnapi termelések) a piaci változások
3. a tatai medencében a szénvagyon fogyása miatti kisebb termelés növelte a fajlagos költségeket
4. az új bányák késői megnyitása a felfutás időszakában ugyancsak magas fajlagos költségszintet eredményezett.
5. a 80-as években bekövetkezett sorozatos elemi csapások a termelés akadályozása mellett rendkívül költség-igényesek is voltak. Számptalan vízbetörés, valamint bányatűz mind a régi medencében, mind az új bányákban.
6. a folyamatosan változó szénigények a megfelelő képzettségű szaklétszám felvételét és kiképzését rendkívül akadályozták (bizonytalanság)
7. a 80-as évek közepétől a már jól és eredményesen működő szénen kívüli tevékenység főleg a tőkés piacon bekövetkezett technikai és technológiai fejlesztések folytán kiszorult a dollárpiacról (fejlesztési, kutatási alapok hiánya)
8. amint a fejlesztéseknél leírtuk a szénigények változása mellett a piaci szerkezet is módosult, ami újabb változtatásokat tett szükségessé, melyek növelték a szénköltséget (durva és finommosó, mosási veszteség)
9. a felsorolt számtalan tényező nagy része kompenzálható lett volna, ha folyamatosan világpiaci szénárakat alkalmazhat a vállalat. Példaként néhány évben a belföldi széntermelői árak a világpiaci ár %-ában: 1971. év: 48,7%, 1974. év: 21,0%, 1979. év: 37,7%, 1985. év: 45,0%, 1987. év: 87,1%.

Az említettek eredményezték azt, hogy a 6-7 milliárd évi árbevételt is elérő Tatabányai Szénbányák a 80-as években veszteséggé vált és 1987-ben szanálni kellett.

A világgiazi szénárak alkalmazása megteremtette volna az alapot mind a beruházási-fejlesztési forrásokhoz, mind az eredményes gazdálkodáshoz, de hiánya egyértelműen a csőd felé vitte a tatabányai szén-bányászatot. Bármennyire próbált a vállalat vezetése az utolsó három évtizedben minden lehetőséget megragadni akár a szénen kívüli tevékenység kialakításával az ország határain túl is kereskedve már 1959-ben a HALDEX-es kitöréssel, akár az új bányák nyitásával a gazdasági környezet valahol mindig akadályokat jelentett (a felsoroltak).

HALDEX

A Tatabányai Szénbányászati Tröszt területén a meddőhányók környezetében jelentős mennyiségű szenet tartalmazó meddő is felgyülemlett. A vegyes szelvényű elővájások, valamint a fenntartások akár a 10-30% közötti szenet tartalmazó csilléket küldtek ki a bányákból. 1955-56-ban a palahányón a szén visszanyerésére kísérleteket végeztek, és az ott tapasztalt eredményekre alapozva megépítették a Palahányó Üzemet.

A szén-meddő fajsúlykülönbsége alapján először kis hatékonysággal, később a tatabányai mérnökök találmányát felhasználva haldex eljárással, jó hatékonysággal tudták a szenet a meddőtől elválasztani. A technológiai lényege, hogy a szétválasztás a – szén – hasznos és nem használható meddő-keverék saját anyagból képzett közeggel lehetséges, ez az egyéb mosókkal – nehézsuszpenziós – szemben lényegesen alacsonyabb költséget igényel.

1956-ban a termelés már több mint 100 ezer tonna volt, 1957-ben pedig meghaladta a 200 ezer tonnát is. A hányók feldolgozása mellett és után a szenes-meddős csilléket már a Palahányó üzembe irányítottuk. A 30 évig működő üzem több mint 2 millió tonna szenet termelt.

Jelentősége ennél lényegesen nagyobb volt, mert referenciaként szolgált a külföldön folyamatosan épülő üzemekhez.

Az első és mai napig is működő vállalkozás Lengyelországban valósult meg. Az 1959. április 16-án aláírt Államközi Egyezmény alapján katowicei székhellyel megalakult a HALDEX Lengyel-Magyar

Bányászati Részvénytársaság a Felső Szilézia területén található szénbányászati meddőhányók hasznosítására. Mind a lengyel, mind a magyar fél azonos jogokkal rendelkezett a feldolgozási költségek, valamint az értékesítésből származó bevételek tekintetében. A hányók feldolgozásával környezetvédelmi tevékenységet is végzett, hisz a kinyert szén mellett a meddőt felhasználta az építőipar, cementipar és tömedékelésre a bányászat is. A feldolgozott kereken 108 millió tonna hányóanyagból 14 millió tonna szenet nyertünk ki.

Az egyezményt már kétszer meghosszabbították, 1971. november 20-án és 1984. június 1-jén.

A KGST országokban évtizedekig egyedülálló volt az 1959-ben megalakított RT. Fennállása alatt 6 széndúsító és egy könnyű betonadalék üzem épült meg. A termelés 50%-a a magyar felet illette meg, de az itthoni piaci viszonyok lényegesen nagyobb rész hazaszállítását tették lehetővé, megállapodásunk szerint önköltség plusz 10% áron. A könnyű betonadalék 50%-át pedig szénre konvertáltuk, ami ugyancsak hazakerült.

A meddőhányók feldolgozása, majd a bányákból kapott alapanyagok jelentős csökkenése a tevékenység átalakítását eredményezte. Amikor mind a 7 üzem termelt a létszám meghaladta az 1200 főt, ami jelenleg már csak 250 fő. Az RT végig – ma 2001-ben is – eredményesen működik.

A Haldex eljárást a világ egyéb területein is alkalmazták. Licencet értékesítettünk Angliában és Belgiumban, üzemet építettünk Törökországban. További közös vállalatot létesítettünk Csehszlovákiában és az USA-ban.

A csehszlovák Haldex létesítése sokkal nehezebb volt, mint a lengyel. Több mint 10 évi alkudozás, előkészítés után, 1981-ben sikerült megkötni az egyezményt. A Csehszlovák Kormány 1981. november 12-i határozata tette lehetővé a csehszlovák és magyar kormányközi egyezmény aláírását 1981. november 16-án. Ebben is pozitív szerepet

jelentett számunkra, hogy Ehrenberger úr volt a miniszter és Otava úr volt az osztravai szénbányák – az OKD – vezérigazgatója.

1982. december 20-án megalakult a Vállalati Tanács, mely kidolgozta az építési programot és az alapanyag-ellátás módozatait. Az üzemet a Tatabányai Szénbányák tervezte és építette fővállalkozásban 50-50%-os beruházási részvétellel – OKD-Tb. Szb. kereken 104 millió korona felhasználásával. Az akkori viszonyok miatt nagyon nehézkes volt az építés, így a próbaüzemre is csak 1985. év végén került sor.

Sajnos a magyar fél hanyagsága miatt hamarosan le kellett állni egy szalaghíd szakadása miatt, ami tovább rontotta az egyébként sem harmonikus kapcsolatunkat.

Az 1986-os indulástól, ha nem is zökkenőmentesen, de jól dolgozott az üzem, a termelt igen jó minőségű szén nagy részét haza is hoztuk. A széniparban bekövetkezett negatív változások miatt a közös vállalatot napjainkban felszámolták.

Az USA-ban létrehozott közös vállalat ugyancsak 50-50%-os beruházással az 1980. december 15-én aláírt szerződés alapján épült meg. Jellemző volt, hogy az általunk rendelkezésre bocsátott tervek megérkezése után 6 hónappal az üzem már termelt is.

Az éves termelés meghaladta a 300 ezer tonnát, kitűnően üzemelt, de a térségi szénárak jelentős csökkenése miatt néhány év után, még mielőtt megtermelte volna a beruházási ráfordításokat, le kellett állítani.

A Haldex épített Dunaújvárosban és Ózdon egy-egy salakvastalanítót. Kisebb mértékben foglalkozott nem szorosan a szénhez kapcsolódó egyéb tevékenységgel is. Megemlíthető még a Vietnami próbálkozásunk 1988. és 1992. között, ami nagy lehetőségeket jelentett volna, de a vietnami viszonyok és a tőke-szegénységünk miatt sikertelen volt, annak ellenére, hogy az előszerződés és a tervek is elkészültek.

Ausztriában – Wolsberg – is építettünk saját beruházásban egy kisebb üzemet egy nagyon régi, viszonylag gyenge minőségű szenes hányó feldolgozására. Sajnos nem mértük fel pontosan a szigorú

környezetvédelmi előírásokat és a szén moshatóságával is voltak gondok. Ezt a vállalkozást néhány évi üzemelés után megszüntettük.

A Haldex mind a magyar gazdaságnak – főleg annak – mind a Tatabányai Szénbányáknak, mind a jogutód Haldex RT-nek összességében jövedelmező volt, a kudarcok mellett is. Megnyitottuk a lehetőségét a világ egy részének megismerésére és a külkereskedelemre is.

Jelenleg élvezem – szerencsére egészségesen – a megérdemelt nyugdíjas éveket. Gyakorlatilag a családommal tölthetem az időm nagy részét, ami részben kárpótol a közel 40 évi kevés szabadidőért. Sokat kertészkedem a friss levegőn, ezért jó kondícióban vagyok. A szellemi munkát sem hanyagolom el, tapasztalataimat – elsősorban gazdasági területen – a család két résztulajdonú Bt-jében kamatoztatom.

A történet megírásakor és a szakmai irodalomjegyzékek (Dr.Csiszár László, Szabó László, Vér László, stb.) forrásanyagok biztosításával és a leírtak lektorálásával nagy segítségemre voltak: dr. Balázs Józsefné, Monos Rudolf, Csaszlava Jenő és Molnár László és Perger István. Ezúton köszönöm az önzetlen és időt nem kímélő készségüket.

DR. GODA MIKLÓS
Mátraaljai Szénbányák

Jászságban születtem félig iparos, félig paraszt családból amely alapvetően meghatározta az élethez, munkához való viszonyomat. A racionális családi neveltetés, az iskolai környezet egész életre vonatkozó gondolkodásmódot adott számomra. A Jászapáti Mészáros Lőrinc katolikus majd állami gimnáziumban érettségiztem 1952-ben mint utolsó évfolyama a nyolcosztályos gimnáziumi felépítésnek. Hálás vagyok az Alma Mater-nek a latin nyelv és a többi tantárgyak által adott általános műveltségért, mellyel eddigi életem során soha nem volt gondom.

A humán gimnáziumi tantárgyak túlsúlya ellenére inkább a reáltantárgyak érdekeltek, így jelentkeztem a számomra teljesen ismeretlen bányamérnöki vagy vegyészmérnöki pályára, az előbbire nyertem felvételt.

Egyetemi tanulmányaimat Miskolcon (1952-54) majd Sopronban (1954-57) végeztem. Előbb jó, majd később jeles eredménnyel 1957-ben demonstrátor majd rövid ideig, tanársegéd voltam a Bányaműveléstani Tanszéken Zambó professzornál.

A szakmai gyakorlat és nem utolsó sorban a Soproni Egyetemi Karok bizonytalan helyzete (átköltöztetés Miskolcra) miatt 1957-ben a Középdunántúli Szénbányászati Tröszt Dudari Szénbányák üzeméhez (Iker akna, Szabadság akna) kerültem központi mérnökség vezetőjének majd később földalatti körletvezetőnek.

Zircen születtek gyermekeim, Miklós, aki ma gépészmérnök, lányom Éva, aki bányamérnök és közgazdászként ma is a bányászatban dolgozik a Mátrai Erőmű Rt-nél.

Diplomatervem a már akkor kutatás alatt álló visontai szénmező feltárásának megtervezése volt két alternatívával (mélyművelés, és külszíni fejtés). Talán a sors keze hogy 1961-ben alkalmam volt átkerülni a NIM Felügyelete alatt folyó kutatási és víztelenítési munkákhoz. 1961 április 1-től a szervezés alatt álló Visontai Bányaüzem üzemvezető helyetteseként (felelős műszaki vezető, főmérnök) kezdtem meg közel 30 éves lignitbányászati tevékenységemet. 1961-1971 között az üzem főmérnöke voltam csaknem a teljes beruházási időszak alatt, az üzem 1971-ben közel 3 mt/év teljesítménnyel működött.

1971-től a miniszter kinevezett a Mátraaljai Szénbányák műszaki igazgatóhelyettesének az alábbi termelő üzemek irányítására:

- Visontai Külfejtés (akkor 3 mt/év termelés)
- Ecsédi Külfejtés (régí mátrai, lőrinci erőmű ellátására)
- Gépüzem Petőfibánya (általános gépészeti feladatok)
- Vegyés Üzem Petőfibánya (építőipar, faházgyártás)
- Gépszerező Üzem Visonta (külfejtési nagygépek szerelése)
- Oroszlányi Külfejtés (széntermelés alvállalkozásban)
- Közép-dunántúli Üzem (szigetközi Duna-gát építés, atomerőmű dunai hidegvíz csatorna)
- Pécsi Külfejtés (Vasas, széntermelés alvállalkozásban)

Az üzemek feladatai természetesen folyamatosan változtak, némelyek meg is szűntek.

1985-ben „summa cum laude” minősítéssel megvédtem doktori disszertációm a „Többtelepes lignit-külfejtések bányaművelése” címmel.

1988-tól a miniszter a Mátraaljai Szénbányák Vállalat vezérigazgatójává nevezett ki, amely sajnos a visszafejlesztési folyamat kezdetét is jelentette elsőként az egercsehi bányaüzem bezárásával.

1991-től a Mátraaljai Szénbányák a többi bányavállalathoz hasonlóan felszámolás alá került (évi megközelítően 1 milliárdos nyereség mellett). Ettől kezdődően felszámoló biztosi feladatot láttam el az 1993-ban bekövetkezett nyugdíjazásomig.

Ennek az időszaknak legjelentősebb momentuma a bánya és erőmű integrációja, amely nem mindig a „fair play” szabályai szerint történt.

A Magyar Szénbányászati Tröszt létrehozása előtt a minisztériumhoz tartozó önálló vállalatként működünk majd tröszti irányítású önálló vállalatként. A tröszt megszüntetése után minisztériumi munkáltatói jogok mellett a Szénbányászati Egyesülés koordinálta a vállalat munkáját, főleg a piaci feltételek koordinációja mellett a termelés optimalizálása stb. feladattal.

Mivel valamennyi szénbánya vállalat felszámolás alá került így megszűnt az Egyesülés koordináló szerepe – a felszámolási törvény alapján kellett a vállalatot működtetni.

Szerencsés embernek tartom magamat, hiszen szakmai pályafutásom illetve irányításom alatt létesült az ország első tömegtermelő külfejtéses szénbányája. Ennek megvalósítása a műszaki fejlesztés területén a hazai szénbányászat által eddig nem ismert jelentős eredményeket hozott.

A művelésre alkalmas területen a széntelepek között és felett in situ állapotban túlnyomás alatt lévő (6 at-ig) vízvezető agyagos homok és homokos agyag rétegek helyezkedtek el.

Ahhoz, hogy bármilyen hidromechanizáció nélküli „száraz” ásványkitermelést valósítsunk meg a rétegvíz túlnyomását meg kellett szüntetni, illetve a széntelep fedőjére vonatkoztatva 0,5 at-ig le kellett csökkenteni, a széntelepek kísérő kőzeteinek víz utánpótlását le kellett zárni, a telepeket kísérő köztes vízvezető rétegek vizét az előbb említett $p=0,5$ at-ig vagy az alatti értékig le kellett csapolni.

1961-ben ezt kezdtük el egy egymástól 100-120 m-re telepített földalatti vágatrendszer kialakításával, a vágatokból főte és talp-szűrők fúrásával. Szakmai szerencsémnek tartom, hogy 1962-65 között műszaki ellenőre lehettem egy BÁTI által tervezett és az Aknamélyítő Vállalat által kivitelezett fagyasztásos aknamélyítésnek (ez a vágatos víztelenítés egyik eleme volt). Ez a módszer működött ugyan de rendkívül költséges

volt és a vékony telepeknél nem volt alkalmazható mivel a vágathajtás során a víz és iszapbetörések ellen megfelelő védőréteg mellett kellett dolgozni. Ettől a módszertől el kellett jutni egy-egyszerűbb, jobban kezelhető, lényegesen alacsonyabb fajlagos víztelenítési költséggel működtethető módszerhez. Ez a közvetítő réteggel működő víztelenítési módszer melyet a visontai műszakiak fejlesztettek ki a BKI közreműködésével. Mind önköltség mind pedig rugalmas kezelhetőségben (pótintézkedések bármikor és bárhol megvalósíthatók) ez a ma is alkalmazott módszer lényegesen jobb és korszerűbb megoldás.

Végül a saját visontai víztelenítési módszer kifejlesztése mellett sikerült megvalósítani a 7,5 millió tonna/év termeléshez szükséges talajmechanikai és víztelenítési egyensúlyt. A bányaművelés egy depressziós tölcserben folyik, mintegy 30 m³/perc víz kiemelése mellett.

A víztelenítő és a szivattyú nélküli közvetítő kutak furása és működésbe állítása általában 2-3 évvel előzi meg a konkrét meddő és széntemetést. Ez az ún. víztelenítési idő a vízhordó rétegek geológiai összetételének függvényében. Ezt jelentős fejlesztési eredménynek tartom.

A beruházási programjavaslat alapján Visonta község leművelése volt előirányozva, a végleges beruházási program azonban a község megtartását írta elő. Így az Abasár-Visonta közötti szénvagyon leművelését új külfejtés nyitásával kellett megoldani, amely része volt a 227 millió tonna lignit kitermelési előirányzatnak.

Itt alkalmaztunk először a közvetítő réteges víztelenítési módszert olyan körülmények között, hogy a korábbi vágatos víztelenítés hatása nem érvényesült. Az idő sürgetése miatt nyílt víztartásos módszerrel is segítettük a szükséges eredmény elérését.

A Nyugati- külfejtésben került üzembeállításra az NDK külfejtéses gépgyártás egyedi konstrukciója a közvetlen átrakó kotrógép, amely egy marótárcsás kotróból és egy közvetlen összekapcsolt hányórendezőből állt. Előnye, hogy szállítószalag közbeiktatása nélkül közvetlenül a belső hányóra helyezte el a letakarított meddőt jelentős termelési költség megtakarítása mellett. Ilyen közvetlen átrakó gép egyedüli volt akkor Európában.

A petőfibányai Gépüzem 10-30 t egyedi súlyú különleges minőségi követelményeknek megfelelő acélszerkezetet gyártott több éven keresztül. A több ezer tonna acélszerkezet a reaktorok beton védőpajzsának elemei voltak.

Szintén hosszú távú munka volt a Gépüzemnek a nagyfeszültségű villamos távvezeték oszlopainak gyártása többféle típusban és méretben.

A gépek néhány szerkezeti elemének módosítását jelentették, részben a bányaművelési technológia speciális kialakítását.

Külön feladatot adott a 7,5 millió tonna/év termelés megszervezése melynek alapfeltételei voltak:

- a.) az erőmű tört szénkészlete 8 napra elegendő ennél hosszabb termelési szünet a blokkok leállításához vezetett. Összehangolt javítási, karbantartási tevékenység mellett lehetett ezt teljesíteni valamint bányaoldali kitermelt szénkészlet alkalmazásával valamint a külfejtésben a művelés alatt álló telepek letakarított készletének növelésével
- b.) az eltérő fűtőértékű telepek egyidejű művelésénél biztosítani kellett egy minimum fűtőértéket. Az egy időben több telepből származó termelés pillanatnyi minőségi ellenőrzését egy automata mintavételező mellett (gamma sugárral mért hamutartalom alapján működő) tudtuk megoldani és a bányaoldali nyers széntér alkalmazásával, ahol minőség kiegyenlítő céllal keverési funkciót is elláttunk.

Sem idő, sem lehetőség nincs arra, hogy egy külfejtés 30 éves működésének fejlesztését számba vegyem. Számatalan kisebb nagyobb fejlesztést, racionalizálást, hozott létre az a közel háromszáz fős műszaki dolgozó, akik működtették ezt a külfejtést

- c.) A visontai szénmező leművelése egyre romló letakarítási arányú területek felé haladt, amely meghatározta a termelés önköltségét is. A nyolcvanas évek végétől szükség volt a termelés kiegészítésére, mivel a beruházási programban

rögzített (tervezés alapjául szolgáló) 25 éves futamidő (bánya és erőmű) nem valósult meg.

A tervezés alatt álló Bükkábrányi Energia Kombinát alkalmat adott a bükkábrányi külfejtés időben korábbi megnyitására 1976-ban. A rendkívül előnyös művelési feltételek következtében a bánya széntermelési önköltsége még a Visontára történő vasúti szállítás mellett is alacsonyabb volt, mint a visontai önköltség. Nem elhanyagolható az a termelés biztonságát, a széntermelés folyamatosságát jelentő dolog hogy a két bányából való erőmű ellátás sokkal biztonságosabb volt.

Ma a bükkábrányi külfejtés közel 15 éve működik, amely a döntés helyességét igazolja.

Itt kell megemlíteni azt a különleges feladatot melynek végrehajtása egyedülálló volt mind a hazai mind a külföldi gyakorlatban. A termelés bükkábrányi beindításához külfejtési nagygépeket kellett átcsoportosítani Visontáról. Adódott a kérdés vagy szétszereljük, vasúton átszállítjuk majd ismét összeszereljük, vagy pedig a közel 50 km-t saját „lábón” láncfalpaikon teszik meg előkészítve az utak, vízmosságok, elektromos vezetékek, mezőgazdasági károk által okozott nehézségeket.

Az utóbbit választottuk idő és költségmegtakarítás alapján. Egy hónap alatt folyamatos karbantartásig javítási felügyelet mellett a feladatot sikeresen végrehajtottuk

- d.) Külön kell megemlítenem az együttműködés kialakítását a 800 MW teljesítményű erőművel. Sem az erőműnek sem a külfejtésnek nem voltak tapasztalatai ilyen tömegű nyersanyag termelésében, kezelésében, eltüzelésében.

A műszaki feladatok megoldásában az erőmű műszaki dolgozóival általában mindig szót értettünk. A problémák mindig az ellenérdekeltség és az eltérő szervezeti forma miatt alakultak ki melyeket szinte lehetetlen volt kezelni.

Talán ezek voltak a legjelentősebb fejlesztések, eredmények a teljesség igénye nélkül, a szinte mindennapos műszaki fejlesztési feladatok, megoldások mellett melyeknek utólagos számbavétele lehetetlen.

A témák kiválasztása természetesen szubjektív de számomra, mint vállalatvezető számára a fentiek tűntek a legjelentősebbnek. A felsoroltakon kívül ezer és ezer jó ötlet, megoldás vitte sikerre a 7,5 mt-ás külfejtési szénttermelést, melyet a vállalat közel 300 fős műszaki létszáma napról-napra produkált. Meg kell jegyezni, hogy a nyolcvanas években az ország szénttermelésének 20-25 százalékát adta a külfejtés.

Egy mérnököt általában munkássága alatt sok kudarc éri. Egyéni alkat, életfilozófia, hogy ezek közül melyiket tartja jelentősnek és melyiket apró sikertelenségnek. Szerencsés alkat vagyok a kudarcok és sikertelenségek nagyon rövid ideig hatottak rám és később igyekeztem azokat elkerülni.

Szakmai kudarcként éltem át az alábbiakat:

- a.) a 100 éves gyakoriságra méretezett külvízvédelem nem tudta elhárítani egy addig nem tapasztalt koncentrált területi eloszlású és intenzitású csapadék a külfejtésbe történő betörését többszázezer m³ mennyiségben,
- b.) korábbi számításaink szerint biztonságos rézsűrendszer a tavaszi csapadékos hónapok hatására százezer m³-es nagyságrendben megcsúszott és maga alá temette az egyik önjáró (magyar tervezésű és gyártású) rézsűhidat, amely 1200 mm széles szalagon a szénttermelést szállította ki a külfejtésből. Később is voltak jelentős hányócsuszások, talajmechanikai problémák, amelyek a rendkívül heterogén pannonkorú üledékek, mint kísézőközetek okoztak. Általában ezek a problémák a kíséző közetek kis területen is rendkívül változó terhelhetőségéből, a csapadékvíz hatására megváltozó, belső súrlódási értékek változásából adódtak.

Évek tapasztalatai alapján alakult ki az egyes rézsűk biztonságos rézsűszöge, a generálrézsű megengedhető dőlésviszonyai. Ugyanakkor a kisebb csuszásokot megtanultuk a klasszikus talajmechanika elvei alapján kezelni, a csuszást megállítani a rézsű lábának leterhelésével vagy a rézsű tetejének tehermentesítésével.

Az infláció hatását kivédő hibás közgazdasági szemlélet között szerepelt az energia ár infláció „begyűrűző hatásának” kivédése mesterségesen alacsonyan tartott szénárakkal.

Ez az intézkedés még tovább rontotta a magyar szénbányászat helyzetét, amely a lelőhelyek kitermelési feltételeiben amúgy is elég mostoha helyzetben volt. Mindezek hatásaként évtizedeken keresztül a szénbányászat:

- 1.) termelési dotációra szorult
- 2.) a szükséges szintentartási, fejlesztési igények tekintetében szintén hasonló volt a helyzet

Így azon szervezeti változások, amelyek egyet jelentettek a gazdaságtalan, piac nélküli termelés megszüntetésével, leépítésével szükségszerűen bekövetkeztek.

A rendszerváltozás után 1990-től felerősödött a szénbányászat gazdasági alapon történő racionalizálása. Ehhez alapot adott az ipari termelés, vele együtt a villamosenergia fogyasztás csökkentése. Ebben az időszakban már a szénbányászat csaknem kizárólag energetikai szén termelt a meglévő szenes erőművek számára. A korszerűtlen szenes erőművi technológia (előregedett erőművek) és a szénbányászat magas termelési önköltsége elindította az energiatermelés optimalizálását, amely 1990-1994 között döntően be is következett elsőként a gazdaságtalan széntermelő üzemek bezárásával.

Talán más lett volna a helyzet, ha a szénbányászat hasonlóan az energiaipar többi szektorához (MVM, MOL) egységes irányítás alatt áll.

Az általános állami támogatás, az egyes szénmedencék eltérő érdekei hozták magukkal a politikai lobbizást, a széthúzást és az ellenállást mindenfajta koncentrált irányítási szervezet ellen. Ez a lobbizás főleg a

beruházási, fejlesztési pénzek elnyerésére, az állami dotáció mértékének növelésére jött létre.

Ilyen valóságtól mesterségesen eltérített gazdasági viszonyok között nem lehetett racionális műszaki-gazdasági feltételek mellett működni, hiszen mindig, a pillanatnyi erőviszonyok döntöttek.

A hosszú távú fennmaradás feltételei között egyik legjelentősebb momentum a szenes erőművek korszerűtlen, elöregedett állapota.

A villamosenergia termelés gazdaságossági sorrendbe állításánál ezek sorra kiestek és a leállítás sorsára jutottak (néhány kivétellel).

A vázolt általános helyzet alapján a racionalizálással egybekötött szervezeti változások országos szinten elkerülhetetlenek voltak.

Az integrációnak nevezett folyamat, amely két gazdasági egység egybeolvadását jelenti sok esetben az elemi „fair play” hiánya mellett valósult meg. A szénbányászattal szemben kialakult politikai tartózkodás (jobb lenne, ha nem volna) vezetett oda, hogy a szénbányászat ebben a szervezeti változásban még ott is, ahol nyereséges termelés folyt (Visonta) alárendelt szerepet játszott (vagyonfelmérések módosítása, az új szervezeti egységbe történő vagyonbevitel egyetértés nélküli meghatározása).

Összegezve: az energetikai integráció szükségszerű és elkerülhetetlen volt, a végrehajtási módszere megalázó.

A Visontai lignittermelés a korszerű tömegtermelés folytán nyereséges volt az összevonás előtti időszakban (éves nyeresége 90-93 között ~1mrdFt volt). A módszer azonban a nyereséges működés ellenére azonos volt a többivel.

Végül is, félretéve a végrehajtás során kialakult anomáliákat hosszú távra (2015) sikerült biztosítani Visonta és Bükkábrány termelési feltételeit mintegy 4500 bányászati dolgozó munkahelyével együtt.

A később bekövetkezett privatizációról csak egy megjegyzés: a mai közgazdasági viszonyok mellett a Mátrai Erőmű Rt magyar tulajdonban is hasonlóan jól működne.

A Mátraaljai Szénbányák visszafejlesztése csaknem kizárólag a vállalat szénen kívüli tevékenységét érintette Egercsehi kivételével. Egercsehi bezárása viszont a szénvagyon teljes kimerülése miatt történt elsősorban még 1988-ban mindenféle később alkalmazott visszafejlesztési koncepció nélkül.

Az integráció csak a külfejtési gépek és berendezések javítására specializálódott visontai gépüzemet fogadta be. A többi – Vegyes Üzemi Petőfi bánya (építőipar), Gépüzem Petőfibánya (vegyes acélszerkezet gyártás, javítás – cukoripar –, villamos motorok javítása), Csővezeték-építő Üzem Ecséd (magasnyomású gáz és termékvezetékek építése, gázátadó állomások építése szerelése az olajipar számára), Közép-Dunántúli Külfejtési Üzem Oroszlány (az Oroszlányi Szénbányák megrendelésére) – kereste a helyét, az önálló gazdaságos működés feltételeit, amely mintegy öt évig a csővezeték építés területén sikerült is.

A többi üzem leépítése, megszüntetése, eszközök értékesítése a felszámolási időszakra esett.

A bánya és erőmű integrációja alapján a Mátraaljai Szénbányák 6500 fő körüli létszámából cca. 4500 fő folyamatos munkalehetőséget kapott. A létszámleépítésben alkalmaztuk az érvényes szociálpolitikai kedvezményeket – korengedményes nyugdíjazás, végkielégítés stb.

Úgy gondolom, hogy a szénbányászattal egy törvényszerű folyamat zajlott le, amelyet a létrehozott piacgazdaság vezérelt. A még meglévő termelési kapacitások működése a felhasználó villamosenergia ipartól függ. A működő szenes erőművek és bányák rekonstrukció nélkül rövid időtartamú működésre képesek (a Mátrai Erőmű kivételével, ahol rekonstrukció, környezetvédelmi beruházások – kéntelenítő – történtek).

Így általában a közös gazdasági optimum sem működhet, amely további leépítéseket, erőmű és bányabezárásokat hoz magával.

A szénbányászat földalatti része további leépítésekkel és rövid időn belül a teljes megszűnéssel számolhat.

A klasszikus földalatti szénbányászatnál tekintettel az eddig ismertett gazdasági kényszerpályára kitörési pont nem létezik.

Lignitbányászat területén jelenleg egy 15 éves működést tudok elképzelni a meglévő kapacitásokkal. Hosszú távon elképzelhető egy gazdaságos fejlesztés megvalósítása is.

Jelenleg nyugdíjasként Gyöngyösön élek. A két gyermekem, négy unokám gondoskodnak az örömeim nagy részéről. Igyekszem magam szellemileg karbantartani és lépést tartani a mai korral, amely bevallom nem mindig sikerül, de azt hiszem, vigasztalhat az a tudat, hogy tartalmas szakmai életet tudok magam mögött.

DR. REMÉNYI GÁBOR
Borsodi Szénbányák

1940-ben születtem Brennbergbányán olyan családban, ahol apai ágon az ősök a XVIII. századig visszanyúlóan aknászok voltak különböző felvidéki ércbányákban. Apám bányamérnökként a szénbányászatban töltötte teljes életpályáját, 1945-ig Brennbergbányán, majd 1948-tól a Borsodi szénmedencében. 15 éves koromtól kezdve nyári szünetekben mindig bányában dolgoztam, így teljesen természetes volt, hogy a gimnázium elvégzése után a Miskolci Nehézipari Egyetem Bányamérnöki Karára jelentkeztem, ahol 1963-ban kaptam oklevelet.

Az egyetem elvégzése után Lyukóbányára kerültem, itt 15 évet töltöttem különböző beosztásokban (szellőztetési felelős, aknavezető helyettes, frontmérnök, műszaki csoportvezető, üzemi főmérnök).

Lyukó fejlesztés alatt álló bányauzem volt, melynek története jellemző a magyar szénbányászat fejlődése és irányváltásai szempontjából. Pályakezdésem idején Lyukó 250 kt/év kapacitással működött, az volt az általános vélemény, hogy a bánya kedvezőtlen nyomás és mellékkőzet viszonyai miatt a munkahelyi gépesítés lehetősége minimális. A tervezett fejlesztések erősen extenzív jellegűek voltak: a nyitott vágathossz és a munkahelyek számának mértéktelen növelésével kívánták elérni a tervezett termelési kapacitást. Abban az időben a kötelezően központilag készített beruházási tervek sok esetben irracionálisak, pazarlók, esetenként kivitelezhetetlenek voltak. Az első nagy trauma 1967-68-ban érte a szénbányászatot, mely a borsodi

szénmedencében teljes szemléletváltást kényszerített ki. Elkezdődött a munkahelyek gépesítése, ezzel a bánya termelése, teljesítménye rohamosan növekedett. A széntermelés 1977-ben meghaladta az 1 Mt-t.

1978-tól a Borsodi Szénbányák (továbbiakban BSz) igazgatóságára kerültem beruházási osztályvezetőnek, majd 1981-től fejlesztési főmérnöki beosztásba.

A BSz a 70-es években az ország legnagyobb termelésű szénbánya vállalata volt a széntermelés tömege alapján. A szénbányászatnak ebben az időszakban ellátási feladata volt, a BSz adta a lakossági tüzelőszénnek mintegy 50%-át. A borsodi szénmedence kimaradt a 70-es évek állami nagyberuházásaiból, ezért már 1980. táján világossá vált, hogy az üzemelő bányák szénvagyonának fogyása miatt a vállalatot visszafejlődés fenyegeti.

Az akkori politikai, társadalmi viszonyok között a vállalat méreteinek megtartása kiemelt fontosságú kérdés volt. Fejlesztési főmérnökként legfontosabb feladatom volt új területek művelésbe vonása és az ehhez szükséges pénzforrások előteremtése. Az akkori finanszírozási rendszerben fejlesztésekre viszonylag könnyen lehetett beruházási támogatást vagy állami alapjuttatást szerezni. Olyan fejlesztési célokat kellett megfogalmazni, melyek kellően hangzatosak voltak, majd egy meggyőző gazdasági számítással alátámasztani. A jövőben esetleges számonkéréstől senki nem tartott, hiszen a kusza és állandóan változó gazdaságirányítási rendszer miatt egy utólagos egzakt kiértékelés lehetetlen volt. Ilyen módon a BSz-nél 1981. és 1987. között jelentős beruházások valósultak meg (pl. központi háromtermékes szénmosómű, Putnok 1 Mt/év kapacitás kialakítása, Feketevölgy mezőkapcsolás, Lyukóbánya fagyasztott légaknamélyítés stb.). A távolabbi jövő érdekében megkezdődött egy nagy kapacitású bánya tervezése a Dubicsány térségében található, mintegy 100 Mt földtani szénvagyonnal rendelkező területen. A megígért állami nagyberuházás reményében elkezdtük a bánya építését földtani kutatási alapról, kutató lejtősakna mélyítésével.

A 80-as évek gazdaságirányításának furcsasága volt, hogy miközben fejlesztés címén könnyen lehetett milliárdokat szerezni, a működés egyre inkább ellehetetlenült. A nyilvánvaló válságjelenségek a BSz működésében egyre markánsabban jelentkeztek. 1989-ben az addig normatív alapon biztosított állami támogatás megszűnt, a vállalat csődhelyzetbe került.

1990-ben az adósságállomány óriásira növekedett, meghaladta az 1 Mrd Ft-ot (hosszú távú kötelezettségek nélkül). A bérfizetés és a minimális működés feltételeit csak állandó pénzügyi „bűvészmutatványokkal” sikerült biztosítani. 1990. végén a BSz felszámolási eljárást kezdeményezett a B-A-Z megyei Bíróságon.

1991. január 1-jén Kiss Dezső vezérigazgató nyugdíjba vonulását követően megbízást kaptam a vezérigazgatói teendőik ellátására.

1991. január 29-én hatályba lépett a felszámolási eljárás, a SZÉSZEK átvette az irányítást, én felszámolóbiztosi megbízást kaptam. A SZÉSZEK létrehozására vonatkozó kormányrendelet feladatként a „felszámolási eljárás keretében végrehajtott szerkezet átalakítást” jelölte meg. Erről akkor is tudtuk, hogy képtelenség, mégis óriási optimizmussal fogtunk a vállalat átalakításához. Hamarosan kiderült, hogy az átmeneti gazdaság olyan közzgazdasági környezetet teremtett, melyben a gazdálkodás tervezhetetlenné vált. Ehhez járult, hogy a bányüzemek az elmúlt évek krónikussá vált forgóeszköz hiányának következtében meglehetősen leromlott állapotban voltak. Ettől függetlenül őszinte naivitással hittük, hogy áldozatok árán a BSz átalakítható úgy, hogy piacgazdasági körülmények között is működőképes maradjon.

A BSz gazdálkodásában mindig meghatározó volt a lakossági szénpiac. 1991-ben a szénár és a szénimport liberalizált lett, ezzel egyidejűleg megszűnt a szénfajtától függően 65-70% nagyságú fogyasztói ártámogatás, aminek következtében a lakossági szén ára mintegy háromszorosára nőtt. Az importliberalizálás miatt nagy mennyiségű olcsó import szén áramlott be azokból az országokból, ahol a

széntermelés továbbra is állami támogatásban részesült (FÁK, államok, Cseh- és Szlovák Köztársaság).

Fentiek következtében a lakossági szénpiacon drasztikus kereslet csökkenés következett be és az árak 3 éven keresztül stagnáltak, ugyanakkor a költségekre ható inflációs nyomás jelentős volt.

1992-ben egy igazgató tanácsi értekezleten javasoltam, hogy a szénbányavállalatok közösen kezdeményezzenek importkorlátozást a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériumánál piaczavarás címén. A javaslat után mély csend következett, rájöttem, hogy rajtunk kívül mindenki érdekelt szénimportban. A bajokat tetézte, hogy az MVM csökkenteni akarta a szénátvételt, illetve az árliberalizációt követően egy nyomott szénárat akart ránk erőltetni. Ezt a gondot megoldotta a BDSZ és a Kormány közötti megállapodás.

A BSz esetében az erőművekkel kötött szerződés csak mérsékelni tudta a gondokat, a lakossági piac elvesztését nem tudta kompenzálni. Az import szenek nyomott ára miatt a szűkülő lakossági piacon a szenet kénytelenek voltunk az önköltségnél olcsóbban értékesíteni. Minden erőlködés ellenére az értékesített szénmennyiségen belül a lakossági szén aránya 1990 és 1993 között 44%-ról 16%-ra csökkent.

A felszámolás érdemi része a BSz-nél 1993 végéig lezajlott. 1994 elejére a vállalatot nagyjából kiürítettük, a nehezen rendezhető vagyonelemek, jogi állományú létszám 1994. szeptemberéig rendeződött.

A felszámolás folyamatát személy szerint kudarcként éltem meg. Azokat a fejlesztéseket, melyeket a felszámolást megelőző 12 év alatt személyes közreműködéssel végrehajtottunk, fokozatosan meg kellett semmisíteni, vagy olyan szervezeti - tulajdonosi formában átvinni, ahol tudható volt, hogy előbb-utóbb felszámolják azokat.

A felszámolás időszakának keserveit mindenképp enyhítette a SZÉSZEK hozzáállása. Ez első sorban a SZÉSZEK akkori igazgatójának

köszönhető, aki sokszor személyes felelősségvállalás révén is hozzájárult, hogy a döntéseknél humánus és szakmai elvek érvényesüljenek. Utólag el kell ismerni, hogy nem mindig a törvény szellemében tevékenykedtünk.

Viszonylag egyszerűen meg lehetett oldani a széntermelésen kívüli egységek sorsát. Ezeket még a felszámolás kezdetén önálló társaságokká alakítottuk, majd kedvező feltételek mellett privatizáltuk általában a menedzsment részére. A kedvező ár és fizetési konstrukció fejében az új tulajdonosok meghatározott idejű foglalkoztatási kötelezettséget vállaltak.

A privatizált egységek egy része azóta elsorvadt, egyesekből viszont prosperáló nagyvállalkozások lettek.

A felszámolás során a legfájdalmasabb feladat a létszámleépítés volt. Ennek során kiemelt gondot fordítottam a folyamatos érdekegyeztetésre. Valószínűleg ennek köszönhető, hogy a BSz-nél a felszámolás időszakában sztrájk, demonstráció nem volt. A folyamat érzékeltetésére néhány számadat: 1990. január 1-től 1994. szeptember 15-ig a munkajogi állományi létszám 10170 főről 1 főre csökkent. Az induló létszám 53%-a részére sikerült munkahelyet biztosítani valamely utódszervezetben, 21%-a nyugdíjban vagy nyugdíjszerű ellátásban részesült, 26%-nak felmondással megszűnt a munkaviszonya.

A nyugdíjazásban segítséget jelentett a korengedményes nyugdíj és a bányász nyugdíj intézménye, bár az igazsághoz hozzátartozik, hogy egy korábban jól kereső bányász számára a nyugdíj összege csak egy létminimum alatti tengődést tett lehetővé.

Azoknak a kollégáimnak, akiknek volt elképzelésük a saját sorsuk alakításáról, megengedtem, hogy a magán-tevékenységet a vállalati beosztásukkal párhuzamosan végezzék bizonyos ideig. Amikor látszott, hogy már megáll a vállalkozásuk a saját lábán, felmondással megszüntettem a munkaviszonyt.

A bányák sorsa azt a gyakran kiszámíthatatlan kockázatot tükrözte, mely a mélyművelésű szénbányászatra jellemző. A felszámolás kezdetén olyan döntés született, hogy az előző két év rossz eredménye alapján be kell zárni Feketevölgyet. Ezt sikerült a SZÉSZEK-nél elodáznia azzal, hogy az előkészített frontokat fejthessük le. 1991-ben Feketevölgy kiemelkedően jó eredményt ért el, így a bezárás veszélye egyelőre elhárult.

A törvény szigorú értelmezése szerint a felszámolás kezdetén Lyukóbánya kivételével minden bányát azonnal be kellett volna zárni. Erre a SZÉSZEK-vel közösen azt az ideológiát találtuk ki, hogy az azonnali bezárás többbe kerülne, mint a továbbműködtetés. Ezt természetesen gazdaságossági számítással is alátámasztottuk. Az ilyen bizonyító számítások készítésére az előző két évtizedben nagy gyakorlatot szereztünk.

A legkritikusabb helyzetben lévő bánya Putnok volt. A nagy szénvagyon miatt a 80-as években a legtöbb beruházás Putnokon volt. A külszíni üzemtér, a földalatti és külszíni szállítórendszer, a feltáró vágatrendszer az országban a legkorszerűbbek közé tartozott. Az extrém földtani viszonyok miatt a bánya kapacitását nem tudtuk kihasználni. A szén fölött közvetlenül elhelyezkedő vízdús homokréteg esetenként iszapbetörést okozott. 1991. őszén egy új mező termelésbe vonását követően a gépesített frontfejtésen iszapbetörés következett be, ami a bánya működését több hónapra visszavetette és óriási veszteséget okozott. Ilyen veszteség mellett a bánya működtetését nem lehetett „megideologizálni”. Putnok megmentésére azt találtuk ki, hogy 1992. október 1-től gazdasági társasággá szerveztük, és mint a BSzFA egyszemélyes Kft-je működött tovább. Így már lehetett ideológiát találni a további működésre: az 500 MFt névértékű befektetés felhasználható a hitelezői igények kielégítésére. A veszteséges bánya támogatását így módon el lehetett rejteni, illetve üzleti kapcsolatokba burkolni.

A megoldás olyan sikeres volt, hogy egy évvel később Feketevölgyet is hasonló módon kiszerveztük.

A két bánya kiszervezésével legnagyobb gondot a munkaügyi kérdések megoldása jelentette. Az új társaságok munkaügyi jogutódlást nem vállalhattak, a felmondásnak pedig nem volt meg a fedezete. Ezért a munkavállalók a BSzFA állományában maradtak, és kirendeléssel kerültek az új társaságokhoz.

A felszámolás során mindenképpen bányák bezárását várták tőlünk. Az elsőt könnyű volt produkálni. Közvetlenül a felszámolás előtt készült el Szeles és Edelény bányák földalatti összekapcsolása és az ehhez kapcsolódó szállítási rekonstrukció. Ily módon Szeles aknát úgy tudtuk bezárni, hogy nem kellett kapacitást feladni.

Az első „igazi” bányabezárás Rudolf aknát érintette. A bánya maradék szénvagyonra kedvezőtlen adottságú volt és semmi lehetőség nem látszott az eredmény javulására. 1992. februárjában egy nagy múltú bányát kellett bezárni és a kizárólag a szénbányászatra létrehozott Rudolftelep is bázis nélkül maradt. Rudolf teljes bezárása végül mégiscsak későbbre tolódott. Egy magántársaság a bánya korábbi főmérnökének vezetésével pályázatot nyújtott be a továbbüzemeltetésre. A létrejött bérleti szerződés szerint a társaság nem fizetett bérleti díjat, hanem foglalkoztatási kötelezettséget vállalt. A Rudolf Kft. a korábban visszahagyott, kedvező adottságú pillérekkel művelte kézi kamrapillérféjtésekkel, a szenet első sorban a lakosság felé értékesítette. A társaság 100-130 főt foglalkoztatva 2000. I. negyedév végéig üzemelt.

A felszámolás kezdetétől látszott, hogy kormányzati beavatkozás nélkül csak az összes bánya bezárása lehet a felszámolás megoldása. Végül két kormányhatározat született (2014/1993. és 3431/1993. számú), melyek, ha felemás módon is, de továbbélést tettek lehetővé. Az ún. Bánya-erőmű integráció során a Borsodi Hőerőműből, Lyukóbányából és a Központi Szénosztályozóból létrehozott Borsodi Energetikai Kft. átvett a BSzFA-tól 4,5 Mrd Ft értékű vagyont és 2600 főt munkaügyi jogutódlással. A megoldás annyiban volt felemás, hogy a kormány az összes megoldatlan gondot az erőműre hárította. Az energetikai szektor

privatizációja nyilvánvalóvá tette, hogy egy külföldi tulajdonos hosszabb távon nem fogja felvállalni a szénbányászat gondjait.

A BSzFA maradékából 1994. elején létrehozott Borsodi Bányavagyon-hasznosító Rt. feladata egyértelműen a megmaradt állami tulajdonú bányák fokozatos felszámolása és az ezzel kapcsolatos kötelezettségek rendezése volt. Folyamatos lobbizással és szakszervezeti támogatással az állami szénbányászatot 2000-ig sikerült fenntartani.

A Borsodi Szénbányák felszámolásának érdemi része 1994. I. félévben lezárult. Ennek során apró siker volt, hogy a BSz miskolci, 9 emeletes székházát az APEH-nek pénzért sikerült eladni. Az ebből befolyt 200 MFT-ből tudtuk a felmondási béreket és a végkielégítést kifizetni, mintegy 3000 embernek. Ezt követően a felszámolás már csak jogi ügylet maradt.

A felszámolás lezárásával személyes dilemma elé kerültem. Kényelmes megoldásnak tűnt a Bányavagyon-hasznosító Rt-nél tovább tevékenykedni. Ettől két dolog tartott vissza. Kellemetlenül éreztem volna magamat azon kollégáim előtt, akiknek felmondtam. Tudtam, hogy a BVh Rt legfőbb feladata a megmaradt szénbányászat megszüntetése lesz, és ebben nem akartam részt venni. Ezért 54 évesen önként kiléptem az állami szolgálatból, és néhány munkatársammal közösen elhatároztuk, megpróbálunk magántevékenységből megélni.

Néhány kisebb siker és kudarc után rájöttünk, hogy térségünkben a szénbányászatban vannak még lehetőségek.

Felmértük, hogy a bányák visszafejlesztése miatt a kínálat nagyobb ütemben csökkent, mint a kereslet. Elsősorban a lakosság és a kisebb ipari, kommunális fogyasztók részére szűkült be a piac.

A 90-es évek első felében az irreálisan olcsó cseh, szlovák és orosz barnaszenek pótolták a hazai kínálat csökkenést. Ezekben az országokban a gazdasági viszonyok rendeződése, elsősorban a szállítási költségek

emelkedése folytán a behozott szenek ára a hazai termelésűek ára fölé emelkedett. Úgy láttuk, hogy érdemes széntermeléssel és kereskedelemmel foglalkozni, elsősorban a lakossági szénpiacon.

A vállalkozás kialakítása és fejlesztése során egyetlen tőkénk a borsodi szénmedence ismerete és a több évtizedes szakmai gyakorlat volt. 1995-ben nyitottuk meg a Mákvölgyi Külfejtést, mely máig üzemel. Ezt követően még két kis külfejtést létesítettünk Sajókaza és Kurityán külterületén. Ezeknek a szénvagyona már elfogyott, jelenleg a tájrendezés előkészítése folyik.

A szénfeldolgozásra 1997-ben Kazincbarcikán alakítottunk ki egy telephelyet, ahol a beszállított aknaszén osztályozása, értékesítése történik. Kezdetben gondot jelentett az osztályozás során keletkezett aprószén értékesítése. 1998. óta a kínálat csökkenés az AES-Energetikai Kft. széntüzelésű erőművei számára is tüzelőanyag beszerzési gondokat okozott. Azóta az energetikai szenünket megvásárolják az erőművek viszonylag alacsony áron, amit kompenzál a tervezhető értékesítés és a megbízható fizetés.

Az eddigi tevékenységünk során azokat a felszín közeli szénvagyonokat céloztuk meg, melyek a BSz számára érdektelenek voltak kis méreteik miatt.

Vállalkozásunk legfőbb gondja a magyar kisvállalkozások zöméhez hasonlóan a tőkehiány. Az első bányanyitást pénz nélkül kezdtük úgy, hogy a kivitelezők meghítelezték a beruházást. Azóta is egy jelentős adósság mennyiséget görgetünk magunk előtt.

Az eddig művelt külfejtések többé-kevésbé megkutatott szabad területen voltak, ezért a bányanyitást megelőzően a teljes engedélyeztetési eljárást végig kellett csinálni. Kutatás befejezése, bányatelek fektetés, környezetvédelemi engedély, bányalétesítési engedély, műszaki-üzemi terv. Ez egy meglehetősen hosszadalmas procedúra, állandó utánajárás és személyi kapcsolatok kihasználása

esetén, ha szerencsénk van egy év elegendő az engedélyezési eljárásra. A bányanyitás előfeltétele a földterületek megszerzése vásárlás vagy bérlet útján. Amint a földtulajdonosok megtudják, hogy bányászati célra kell a terület, az árak az égbe szöknek. Különösen nehéz a megegyezés ott, ahol a rendszerváltást követően osztatlan közös tulajdon jött létre nagyszámú (50-100) tulajdonossal.

1999-ben egy kockázatos lépésre szántuk el magunkat: egy korábbi bányaműveletektől érintetlen területen egy kis, mélyművelésű bánya létesítését kezdtük el Borsodnádasd külterületén. A széntelep feltárását megkönnyítette, hogy egy vízmosásban lévő szénkibúvásban a vágathajtást közvetlenül szénben lehetett kezdeni. A mélyművelésű bánya engedélyezése a külfejtéseknél is bonyolultabb volt, és 1,5 évet vett igénybe. A bánya már termel, hagyományos fabiztosítású fejtésekből. Ennél a bányánál a legnagyobb kockázatot a bányalétesítés során keletkezett adósságállomány megtérülése jelenti.

A kimerült külfejtések pótlására már nem találtunk szabad területen megfelelő adottságú szénvagyonot, ezért a még meglévő bányatelkekből a Bányavagyon-hasznosító Rt-től vásároltuk meg két terület bányászati jogát.

Az előzőekben ismertetett bányászati tevékenység összesen mintegy 150 kt éves széntermelést eredményez és mintegy 250 fő részére biztosít munkahelyet. Az eddigi és a folyamatban lévő fejlesztések 7-8 évi működést tesznek lehetővé. Egyelőre a piaci oldal biztosított, bár a szenes erőművek tervezett megszüntetése után az aprószén értékesítése nehezebb lesz. Nem tudjuk, hogy egyéb tényezők, elsősorban a környezetvédelem mennyire fogják a jövőben a szénbányászatot, szénfelhasználást korlátozni.

Összességében szerencsésnek mondhatom magamat azokkal a kollégáimmal együtt, akik belevágtunk a magántulajdonú szénbányák létesítésébe, üzemeltetésébe. Hiszen manapság az a tény, hogy bányamérnökök a szakmájukban dolgozhatnak, önmagában szerencse.

Ezen kívül, ha meggazdagodni nem is sikerült eddig, a szén mindnyájunk részére tisztességes megélhetést biztosít. Természetesen annak tudatában vagyunk, hogy ez a kisüzemi széntermelés, mellyel rajtunk kívül a borsodi szénmedencében még 3-4 magántársaság foglalkozik, csak halvány visszfénye annak a több mint 100 éven keresztül folytatott nagyüzemi szénbányászatnak, mely ebben a régióban egy jellegzetes munkakultúrát hozott létre.

Felmerül a kérdés, hogy a borsodi szénbányászatnak van-e valamilyen jövője, fel fog-e valaha támadni? Aki bányavidéken élt valaha, az tudja, hogy a bánya nem egyszerűen egy munkahely. A bányásztelepüléseken minden a bányához kötődött. A bányák bezárásával ezek a települések leépülnek, jellegük megváltozik. Megszűnik a korábbi pezsgő kulturális és sportélet. Ez a folyamat mindenhol hasonlóan zajlott le Európában, ahol a szénbányászat visszafejlődött. A gazdagabb országokban enyhítette a negatívumokat, hogy óriási összegeket költöttek a bányászok végkielégítésére, a települések rehabilitációjára, új munkahelyek teremtésére. Nálunk a lehetőségek minimálisak. Szomorú látni a volt bányász települések állapotát.

Bármennyire is fájdalmas kimondani, az a véleményem, hogy a borsodi szénbányászat nem fog feltámadni. Ennek elsődleges oka a kedvezőtlen természeti viszonyokból adódik: alacsony a szén fűtőértéke, magas a kéntartalma, kedvezőtlenek, gyakran extrémek a mellékközet viszonyok. Sajnos rövid időn belül kihal az a munkakultúra, mely vājárokbán, bánya-technikusokban, bányamérnökökben testesült meg, és olyan szakmai ismeretek, fogások halmazát jelentette, olyan ismeretanyagot, mely iskolában nem szerezhető meg, melynek létrejöttéhez több generáció munkájára volt szükség. A bányász hagyományok még hosszú ideig élni fognak, hiszen az emberek ragaszkodnak a múlthoz. Persze, ahogy távolodunk az aktív bányász élettől, ezek a hagyományok egyre inkább külsőségekben nyilvánulnak meg.

Természetesen a mélyművelésű szénbányászat megszűnése nem jelenti a térség bányászatának a végét. Hosszú ideig lesz még külfejtéses lignit bányászat, építőanyag és ásványbányászat. Ezeken a területeken

még fejlődés is várható. Csak hát ez nem az a bányászat, mely sokunk számára évtizedeken át azt a szakmát jelentette, melyet szerettünk, mely az életünknek értelmet adott.

DR. SIMON KÁLMÁN

Központi Bányászati Fejlesztési Intézet

1938-ban Tatán a piarista-rend gimnáziumában érettségiztem. 1942. végén Sopronban a Magyar Királyi József Nádor Műszaki Egyetem Bányamérnöki Karán jeles minősítésű oklevelet szereztem.

A több mint 42 év szolgálati idő, az üzemi gyakorlat, a kutatás, az állami szervezetekben folyó munka, a következők szerint oszlott meg:

- 10 év különböző bányáüzemekben (Borsod, Tatabánya, Oroszlány),
- 12 év kutatás-, műszaki fejlesztés (Közép-Dunántúl, BKI, KBFI),
- 20 év felsőbb irányító szervezetekben (Bánya- és Energiaügyi-, Szénbányászati-, Nehézipari-, Ipari Minisztérium, Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság) dolgoztam különböző beosztásokban (bányajáró mérnök, felelős üzemvezető, műszaki vezető, főosztályvezető, vezérigazgató).

1942. őszétől, mint friss diplomás bányajáró mérnökként részese voltam a háborús csúcstermeléssel (13,4 millió tonna) járó feladatoknak.

A második világháborút követő időszakban a helyreállításhoz gyakorlatilag a szén volt az egyetlen energiaforrás, és ezt a szerepét két évtizeden át meg is tartotta. 1965-ben a szénbányászat – döntő részben mélyművelésből – 31,8 millió tonnát termelt. Ezt követően a

szénhidrogén megtörte a széntermelés monopóliumát, és folyamatos csökkenése kezdődött.

A szénbányászat szerepét a vizsgált 50 évben egy mutatóval szeretném érzékeltetni. Ezt a mutatót úgy képezhetjük, ha az 1943-1993 között kitermelt szénmennyiséget – 947 939 kt – összevetjük a kezdettől – 1753 Brennbergbánya – számított a mindenkori politikai határok között kitermelt 1,6 milliárd tonna szénmennyiséggel. E szerint a 240 év alatt kitermelt szénmennyiségnek 60%-át az utolsó 50 évben termelte ki a szénbányászat. Ez a mutató önmagában is jelzi, hogy milyen erőfeszítésekre kényszerült szénbányászatunk. Ebben az időszakban 1966-ig a bürokratikus centralizmus, és az ehhez tartozó tervtörvény határozta meg a vezetés, és a műszaki vezetés korlátait. A terv, törvény volt, így ellene szólni törvénybe ütköző cselekedetnek számított.

A szénbányászat kiemelt szerepét jelezte nem csak az államosítás, a bányák és villamoserőművek szétválasztása, hanem az irányítási formák folyamatos keresése, változása is, (Nemzeti Vállalat, Trösztök, Egyesült Magyar Szénbányák, Magyar Szénbányászati Tröszt, Szénbányászati Igazgatási Tanács, Koordinációs Központ, Bányászati Egyesülés). A különböző szervezeti formákban működő bányák különböző minisztériumokhoz tartoztak. Így: a Bánya- és Energiaügyi-, Nehézipari-, Szénbányászati-, Ipari Minisztérium.

Az elmúlt 50 év tízéves időperiódusait követve, szénbányászatunk szerepét, helyzetét igen röviden is összefoglalhatjuk. E szerint a „vas és acél országa” mítosza, és az olcsón, korlátlanul beszerezhető szénhidrogén illúziója között a szénbányászatot sokszor kényszerítették értelmetlen erőfeszítésekre, de ehhez sohasem teremtették meg a közgazdasági szabályozók összhangját. Ezt láthatjuk, ha több periódusra bontva vizsgáljuk a szénbányászat helyzetét.

Az 1945-1965 közötti időszakot autark korszaknak nevezhetjük. Az energiahordozók között a szénnek döntő szerepe volt, az erőművek fűtőanyag szinte kizárólagosan a szén volt. A nyugati technika kizárása, a KGST technika elégtelensége, és a magyar bányaviszonyoknak meg nem felelése, a létszám növelését tette szükségessé. A 140 ezer főre felduzzadt létszám kezelésének kérdése a későbbi évtizedekben, de még napjainkban is súlyos problémát okozott, és okoz. Az értelmetlen erőfeszítés legszomorúbb jellemzője az 50-es években az évi 100 főt is meghaladó halálos balesetek száma. 1956-ig nagyszámú elítélt, és honvéd is dolgozott a bányákban. Ezt az időszakot a politika „hősiesnek”, a szent az „ipar kenyérének” nevezte, mellyel számosan ironizálnak.

A szénbányászat légkörének jobb érzékelése érdekében utalni érdemes az 1950-es évek elején kialakult, az úgynevezett „alapszén” kontra „lignit” ideológiára. Ez azt jelentette, hogy a Tata-Dorog-i szén igénybevételét fokozni kellett. Az „alapszén” kérdését 1951. őszén a MTA műszaki osztályán tartott előadásában dr. Ajtay Zoltán fogalmazta meg. Az előadásban hangsúlyt kapott, hogy „népgazdaságunk első tervperiódusában meg kell valósítani a jobb minőségű (Tatabánya, Dorog) szenek fokozottabb kitermelését”. Az előadás vitája során elhangzott ellenvélemény is. Így Hansági Imre bányamérnök fiatalkorú barnaszeneink, valamint lignitjeink igénybevételének előnyeit hangsúlyozta.

Sajnos az „alapszén” körüli vitát az első öt éves tervben a politika a maga területén felhasználta, és még sajnálatosabb, hogy emiatt több bányamérnök is szenvedő alanyává vált, és rehabilitációjuk csak több évtized után történt meg. Másik káros hatása volt, hogy a külfejtésre alkalmas lignitvagyon igénybevételét nem lehetett megkezdeni.

Az 1960-as évek elején a széntermelés monopóliumát a nemzetközi helyzet enyhülése, az olajbehozatal növelése megtörte, és 1965. után megkezdődött a széntermelés csökkenése. A széntermelés mennyiségének hullámvázát a 224. oldalon lévő táblázat mutatja be.

A visszafejlődést jelző időszakban intenzív fejlesztés kezdődik. Ezt jelzik azok a vizsgálatok, amelyek a széntermelés, és az energiaszerkezet legkedvezőbb kapcsolatának meghatározására irányultak. A bányastruktúra optimalizálása már ebben az időszakban kimutatta, hogy a legkedvezőtlenebb bányák felhagyásával, és a kedvezőbb adottságú bányák fejlesztésével az 1975-ös évre jelentős létszámcsökkentés (10-12 fő), és 1967-es áron 1,4 milliárd Ft/év eredménynövekedés érhető el.

Az intenzív fejlesztésre 1966-ban a gazdaságirányítás reformjáról hozott politikai döntés is ellentmondásos hatással volt. A reform alapvető célja szerint a tervutasításos irányítás és a piac szerepe összekapcsolandó lett volna. A határozat az árak alapvető funkciójának tartotta, hogy orientálja a termelők és fogyasztók gazdasági döntését. Az áraknak szánt e szerepe a szénbányászat tekintetében alapvető ellentmondásba került az állami energiagazdálkodásnak a mérleg előirányzatokat tervként előíró rendszerével. Az ellentmondást a termelés primátusa javára oldották fel. A közvetlen állami eredménykiegyenlítés nem lévén „reform konform”, ezért az 1967-1972 közötti időszakra a bányavállalatokra kötelező egyesülést hoztak létre. Az egyesülés azonban nem volt gazdálkodó szerv, így feladata arra korlátozódott, hogy a különböző bányák közötti eredményt kiegyenlítse, rendezze. Ez pedig a bányaösszetétel „konzerválását” jelentette, miután a nyereséges bányák érdektelenek voltak nyereségüknek egy határon túli növelésében, a veszteségeknek pedig – miután veszteségüket kiegyenlítették – a veszteséges tevékenység megszűntetésében.

Visszaulva az első ötéves terv befejező szakaszára, már tapasztalható bátrabb, kritikusabban vizsgálódó magatartás. Ide tartozik az OMBKE 1954. végén tartott tisztújító közgyűlése. Itt elhangzott előadás a létszámgazdálkodást, a beruházási hitel elégtelenségét, az új bányatelepítések tervszerűtlenségét, a bányák állapotának romlását, a technika kapkodó alkalmazását fogalmazta meg. Ezen a fórumon hangzott el, hogy a szovjet Donbassz típusú kombájnnal négyévi kísérlet után sem sikerült eredményes üzemvitelt elérni. A Szakosztály ülésén az „alapszén-lignit” vita miatt szabadságukat veszített, és akkor szabadult

bányamérnökök is részt vettek, és nem csak a szénvagyon igénybevételenek módját vitatták, hanem támadták az Ajtay-Szilárd féle F típusú vágathajtógépek meggondolatlan mértékű, és kapkodó alkalmazását.

A kritikai észrevételek jelentős fóruma volt 1955-ben a MTA Bányászati Főbizottsága által Sopronban szervezett Bányászati Ankét. Itt hívták fel a figyelmet arra a téves gyakorlatra, amely szerint a Tata-Dorog-i szénvagyonba az égőpalát is „alapszén” kategóriában sorolták.

Időközben fejlődött a szénbányászat tervezési rendszere is, amikor a matematikai statisztika módszerek segítségével a költségek, a teljesítmények, az anyagfelhasználások alakulását, a bányamélység –, a szén átlagos fűtőértékét a széntermelés összetételének függvényében vizsgálták. Az így nyert eredményeket összehasonlítva az OT konzervatív tervezési módszereivel előírt követelményekkel, sikerült részleges eredményeket elérni.

A széntermelés monopóliumának megtörése szakaszában azonban néhány jelentős fejlesztésről is beszámolhatunk.

Így:

- megtört a lignit szénvagyon igénybevétele elleni ellenállás. 1964-ben működő kis kapacitású ecsédi külfejtést követte a visontai külfejtés 8 M tonna/év termelésre tervezett külfejtés technológiájának kidolgozása;
- a hazai nagyteljesítményű lignit külfejtések – hazai adottságokra történő adaptációjában – NDK tervezői-, fejlesztési- és gépgyártói részlegeivel szoros, innovatív együttműködés alakult ki. Magyarországon alkalmaztuk először világviszonylatban is elsőként az olyan szalagsor közvetlen átrakó berendezést, amelynek kihordó szalagja 165 cm hosszúságú;
- a földalatti szénbányászatban kiemelhetők a fejtési technológiákban bekövetkezett változások. 1956-ig a kizárólag fával biztosított frontfejtésekben acélszerkezetek alkalmazása

fokozatosan iktatta ki a fával történő biztosítást, majd megjelentek a hidraulikus szerkezetek, és a komplex gépesítésű fejtések.

Az OMFB közreműködése is jelentős e folyamatban, amikor koncepció rangjára emelte azt a tanulmányt, amelynek lényeges megállapítása volt, hogy a fejlesztés végrehajtásával az üzemviteli, és beruházási költségek kisebbek lesznek, mint abban az esetben, ha a fejlesztés nem történik meg.

A koncepcióban foglaltakat a gyakorlat is igazolta, miután az 1965-1969 között a bányafa import több mint 50%-kal, az egy tonna széntermelésre jutó összes (anyag és gép) importköltsége 25%-kal csökkent, miközben a gépek importja 25%-kal növekedett. Ezt a koncepció elfogadása után, az OT Anyaggazdálkodási Főosztálya is segítette, miután a bányaimport csökkenéséből származó Rubel megtakarítást 2 SUR:1 USD arányban konvertálta. Ezzel a fejlettebb biztosító szerkezetek, berendezések importja megkezdődhetett. Ez a fejlesztés tette lehetővé a hazai bányaviszonyokra megfelelő pajzsbiztosító szerkezetek kifejlesztését, amelyeknek konstrukciós tervei, alapul szolgáltak a hidraulikus elemek importjához. Ez vezetett a nyugati cégekkel közös tervezésre, és a kereskedelemre kiterjedő együttműködésre. Az így kialakult új pajzsbiztosító szerkezeteket a Ruhr vidéki bányászatban is sikerrel alkalmazták.

A fejlesztési periódusnak gyengéje volt, hogy sok nyugati cég hidraulikus szerkezetei jelentek meg az egyes bányavállalatok igénylése szerint. 1974-ben 34 komplexen gépesített frontfejtésben 9 hazai, és 23 különböző nyugat-európai, és 2 szovjet berendezés működött. Ez az egyidőben kezdődő vállalati önállósodás helytelen gyakorlata miatt következett be.

A világ energiaellátásában az 1970-es évekre drámai helyzet alakult ki. A politikai vezetés úgy vélte, hogy a KGST „védőernyőjében” bízva, az ország elkerülheti a magas olajárak begyűrzését.

Az ellentmondásos helyzetet azzal is jellemezhetjük, hogy Magyarországon az első kőolaj árobbanás után is olajbázisú erőművi blokkokat avattak.

Az energia szektorban a bizonytalanság volt jellemző. Ez a gyakran változó energiamérlegben jutott kifejezésre. Az olajár robbanás hatására, annak ellenére, hogy a kormányzat szerint az olajárobbanás nem lesz hatással a magyar gazdaságra, mégis fékeztek a szénbányászat visszafejlesztését. Jellemzősül, hogy 1975-1980 között ismét emelkedett a széntermelés, és a szénbányászatnak 1976-1980 között 6.000 kt mennyiséggel kellett túlteljesítenie a tervét. E szénmennyiség hőértéke – a relatív használati érték figyelembe vételével – 55 PJ hőértékű szénhidrogén importot helyettesített, melynek 1980. évi áron $300 \cdot 10^6$ USA-val volt egyenlő, de ezt nem írták a szénbányászat javára.

A bizonytalanságot az is mutatta, hogy 1973-1986 között nyolc villamosenergia igényre készült prognózis, melyek széles sávban változtak (pl. 1990-re 38 Twh-75 Twh értékek között).

A modernizáció (közlekedés, vegyipar fejlesztés) a szénhidrogének erőművi felhasználásának csökkentését követelte, így a bizonytalan helyzet hatással volt 1975-1976-ban az un. eocénprogram, a hazai kocsz ellátás növelése céljából, az un. liasz program kidolgozására is. Ugyanez vonatkozik az erőműépítésekre is. A Bicskei Erőmű megkezdése, majd leállítása, a Paksi Atomerőmű építése körüli bizonytalanság is ebben az időszakban következett be, illetve alakult ki. Mindezek ellenére megjelent olyan vélemény, amely szerint a szénbányászat „ambiciózus” programokkal „reneszánszára” készül.

Fenti kérdések el nem választható módon összefüggnek az abban az időben kialakult súlyos külkereskedelmi hiánnyal, amelyet csak adósság állomány növelésével lehetett csökkenteni. Ennek ellensúlyozására több intézkedés is történt. Ezek közül négyet emelnék ki :

- a katalikus krakk üzem megvalósítása,
- a paksi atomerőmű építésének meggyorsítása,
- a szénhidrogének kiváltásának megkezdése az erőművekből,
- energia racionalizálási programok készítése.

Mindezek a kőolaj teljesebb feldolgozását, a kőolaj kiváltását, illetve a kőolaj megtakarítását célozták.

Ezen intézkedések beruházási vonzatai meghatározóak voltak a szénbázisú erőművek tervezett fejlesztésének elmaradására is. Egyes beruházások elmaradását (Bicske, Bükkábrány) csak ennek figyelembe vételével helyes vizsgálni, és értelmezni. E körülmények hatással voltak a bányászati programokra is.

A liasz program is a bizonytalankodás éveinek terméke. A liasz programot a mecseki kokszolható széntermelés érdekében az Állami Tervbizottság 1981-ben hozott határozatával hagyta jóvá. A mecseki kokszolható szénrel a felhasználó Dunai Vasmű idegenkedésén túl, az import kokszolható szénkoncentrátum kedvezőbb minősége, olcsóbb beszerzési lehetősége bizonytalanná tette a program megvalósítását, továbbá a Dunai Vasmű a jobb minőségű vasérc beszerzését tervezte, amelyhez kevesebb kokszigény tartozott volna. Végül a kokszoló üzem építése is elmaradt. Ezeknek kölcsönhatásában korrekt csak beszélni az un. liasz programról.

Az eocén programról részletesebben kell szólni, mert annak egyik elemét a Nagygyházi Bányát kritikusai a szénbányászat egyfajta szimbólumává emelték, és a szénbányászatról nyilatkozva gyakori, hogy azt Nagygyházával azonosítják.

Az eocén program fogalma négy új bánya (Márkushegy, Nagygyháza, Mátyás, Lencsehegy II.) építését, és két működő bánya (Dudar, Balinka) rekonstrukcióját fedi. A program szerint a bányák 8 m tonna szenet termeltek volna évente, ebből 10%-ot lakossági

felhasználásra, a többit a bicskei un. Dunántúli Gyűjtőerőmű tüzelte volna el.

Az eocén program – mely elnevezés az akkoriban dicsőített „olefin program” mintájára született – több eleme kiállta az idő próbáját. A program bányái közül ma is működik a Márkushegyi–, a Lencsehegyi–, a Mátrai–, a Balinkai Bánya. A 4 m tonna/év termelésre tervezett Mányi Bánya az erőműi igények, továbbá a környezetvédelem követelte vízkiemelés mennyiségének csökkentése miatt csak a karsztvízszint feletti bányamezőben valósult meg, és Mány I/a elnevezéssel lakossági szén termel.

A megszüntetett Nagygyeházi Bányáról szólva hivatkoznunk kell Dr. Vitális István neves geológus és professzor 1980-ban publikált szakdolgozatára.

Dr. Vitális Nagygyeháza szénvagyont mind mennyiségileg, mind minőségileg nagyon értékesnek minősítette. A vízveszély problémáját nem kerülte meg, és ebből a szempontból Nagygyeházát közép helyre sorolta a Tatabányai- az Esztergom vidéki szénmedence között, tehát kedvezőbbnek minősítette a Dorogi bányáknál, de kedvezőtlenebbnek, mint a korábbi Tatabányai bányák.

Véleményem szerint – Dorog bányászatában megszerzett tapasztalatok ismeretében – a veszélyes fekvő vizekkel szemben is ki lehet termelni az értékes szénkincset.

Ezt a véleményt elfogadva a Nagygyeházi bánya telepítésekor újabb vízvédelmi technológiák alkalmazásával is éltek. Így a szovjet tömítéses technológiával kőzetek járatait agyagos cementtel külszínről mélyített fűrőlyukakon keresztül injektálták, tömítették. Az un. instantán eljárás a széntelep védőrétegében, a bányában fűrőlyukak létesítésével kiprovokált aktív vízvédellel kísérte meg a bányaművelés biztonságának növelését. A zavartalan termelés vízbiztonsági követelményei, és a követelmények kiegészítésének műszaki feltételei közötti összhang

biztosítására azonban több tényező is kedvezőtlenül hatott. Így: a változó igények miatt a bánya feltárási rendszerének módosításai, az előzetes vizsgálatokhoz képest a kedvezőtlenebb közetszilárdság, mindezekkel kapcsolatosan az időtényező szorító hatása is.

Nagyegyháza sorsát végül is meghatározó számos tényező közül hármat célszerű kiemelni:

- a megváltozott gazdasági környezet hatásait (mennyiség és minőségi igények változása, ebben az időben a külkereskedelmi mérleg javítására koncentrált beruházások okozta pénzügyi nehézségek),
- a kutatás stádiumában vett kőzetminták szilárdsági értékeihez képest a bányában észlelt kedvezőtlenebb értékek (plasztikus kőzetfolyás),
- az új vízvédelmi technológiák ellenére fellépő vízmennyiség, illetve a körzetre előírt vízemelési határérték.

Elsősorban a leglényegesebbnek vélt termelés politikai problémáira próbáltam koncentrálni, és azokat a gazdaságpolitika, az energiapolitika egészének, fejlődésének történetében ágyazottan vázolni.

Törekedtem a történések, folyamatok, álláspontok objektív leírására, azonban esetenként nem volt elkerülhető azok értékelő minősítése. E vonatkozásban óhatatlanul szerepet kapott bizonyos szubjektivitás, hiszen a szénbányászat áttekintett öt évtizede történetének kritikai feldolgozása alig kezdődött meg. Az elsőnek tekinthető ilyen munkát, a magyar szénbányászat állami szabályozásának monográfiáját Gráf Kálmán készítette (MININVEST, 1993 kézirat). Azáltal, hogy a tanulmány alapvető termeléspolitikai problémákra koncentrált, több jelentős témakörrel adós maradt. Így: brikett-kokszyártás, környezeti kérdések, a tudományos kutatás eredményei, bányaegészségügy, szociálpolitika, az oktatás, a bányatelepek, bányavárosok ügye. Ezek közül a bányatelepek, bányavárosok szociálpolitikai kérdéseiről röviden meg kell emlékezni.

Beszélni kell azokról az összetartó erőkről, amelyek az egyes bányamedencékben (Tatabánya, Dorog, Közép Dunántúl, Mátra, Nógrád, Borsod, Ózd) a dolgozók között működtek. Ezt nemcsak a munkahely lehetősége, hanem a lakótelepi lakások, kórházak, egészségügyi-, kulturális-, oktatási intézmények, sportlétesítmények is erősítették. Továbbá a bányászok részére számos üdülés szolgált pihenésre. A szociálpolitika ezen teljességével összefüggésben elhangzanak olyan vélemények is, hogy ez hatással volt a bányászatban dolgozók baloldali érzelmeinek kialakulására.

Mikor ilyen véleményt hallunk, gondolni kell arra, hogy a bányászatban dolgozók munkájukat a bányákban a természet erőinek működése közben végzik. A kőzetek mozgása, a különböző gázok veszélye, vízbetörés veszélyei valamilyen mértékben mindig jelen vannak a széntermelési munka végzése közben. Miután ezek a veszélyek mindenkire egyformán hatnak, és nem különböztetnek meg különböző felfogású, netán különböző politikai nézetű dolgozókat, szükség szerint kialakul a szolidaritás, az egymás segítése. Ezt a kölcsönös segítő készséget nem szabad eltorzítva értelmezni, sőt például szolgálhatna arra is, hogy a gondjaink kezelésében a föld felszínén különböző intézményekben dolgozók ilyen szellemben, szolidaritással működjenek gondjaink kezelésében.

A magyar szénbányászat öt évtizedének kezdetén az autark gazdaság követelményrendszerének idején a háború utáni helyreállítás, és a gazdaságfejlesztés kizárólagos energiabázisa volt. Eme rendeltetésének úgy kényszerült – sok áldozattal, ám végül is sikeresen – megfelelni, hogy a szénvagyonot kedvezőtlen természeti adottságaival, a meghatározottnál jóval intenzívebben kellett igénybe venni. Az autarkia kényszerének oldódásával, a nemzetközi munkamegosztásba bekapcsolódással (egyszersmind a hazai szénhidrogén-vagyon jobb megismerésével) megnyílt termelés szerkezet javítási lehetőségeket azután az új voluntarizmus, a szénhidrogén lobby lehetetlenítette el. Egyszersmind ez indította meg a szénbányászat idő előtti, és a természeti

adottságokkal indokoltnál alacsonyabb szintre történt visszafejlesztését. Az ésszerű visszafejlődés kellő időben felismert közgazdasági törvényszerűségét a „szakma” nem akceptálta, a célszerű visszafejlesztést pedig az „állam” nem vezényelte le kellő határozottsággal.

Végül nem túlzó az a megállapítás, hogy a bányászat szakemberei az adott nehéz természeti viszonyok, és a kor politikai korlátai között is jelentős szakmai eredményeket értek el, amelyeket a nyugati bányászat szakértői is elismertek.

Hivatkozva a mellékletre az elmúlt ötven év termelési oszlopait vizsgálva, talán elfogadható olyan feltételezés, amely szerint 10-15,10⁶ tonna/év az a széntermelés, amely az évszázad második felének átlagában racionális lett volna. Vélelmezhető, hogy a nagymennyiségű, és kedvező adottságú külfejtésre alkalmas lignitvagyon bázisán ugyanilyen mértékű termeléssel számolhatunk a magyar földalatti szénbányászat történetét lezáró következő két-három évtizedben is.

Azok a kutatási eredmények, és ezek főbb elemei, amelyek a MTA az ország természeti erőforrásainak (ásványi nyersanyag, föld, víz, stb.) átfogó tudományos vizsgálatok körében születtek, a jövőben segítségül szolgálhatnak a tudományos alapokon nyugvó iparpolitika kialakításában nemzeti kincseink értékelésében.

A földalatti bányászatban szerzett elméleti, és gyakorlati tapasztalatok és információk pedig tovább hasznosulnak a mélyépítésben, a földalatti térségek építésében (alagutak, hulladéktárolók), környezetvédelmi technológiák hazai alkalmazásában.

A vízveszélyes bányászat tapasztalatai, a hidrogeológiai kutatások, és gyakorlati eredményei pedig igen jelentős ivóvíz minőségű karsztvíz készleteink hasznosításában szolgálnak segítségül.

A bányászat minden korban meghatározott szerepet töltött be a gazdasági életben. Az aranybányászat termékéhez, az aranyhoz a XX. század 70-es évtizedéig, közel egy évszázadon át kötődött a szabadpiac

pénzügyi mechanizmusa. Az aranyvaluta mechanizmusára alapult az ENSZ Nemzetközi Valutáris Koncepciója, amelynek pénzügyi mechanizmusát ugyancsak bányászati termék, a fekete arany, az olajárrobbanás rendítette meg.

Szénbányászatunk az ország gazdasági életének újra indításában, a helyreállításban vett tevékenyen részt, a szükséges szénmennyiség kitermelését áldozatokkal is biztosította, és jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy az ország fogyasztóihoz minden területen eljutott a villamosenergia. A szénbányászat visszafejlődését követő innovációban remélhetőleg hatékonyabb szereplők veszik át a helyét.

DR. TAMÁSY ISTVÁN
Egyesült Magyar Szénbányák

Csendes, vidéki kisvárosban, a „virágos” Zalaegerszegen születtem 1925-ben. Itt nevelkedtem az akkori idők hazafias, nemzeti és keresztény szellemiségében. A családom, az iskoláim, a cserkészlet, a kisvárosi környezet mindezeket kitörölhetetlenül plántálták belém.

Szűkebb hazámtól, Zalától, ill. Göcsejtől nagyon távol volt még a bányászat. Csak később, az 1930-as évek végén jelent meg a Magyar-Amerikai Olajipari Rt (MAORT) Lisper környékén. Igazából a bányász szakmát – inkább mondanám – hivatást a háborúnak „köszönhetem”. Ugyanis 1944-ben, amikor a légiriadók közepette leérettségiztem, jogász édesapám, akinek mesterségét követni gondoltam, bölcsen a műszaki pálya felé irányított. Így kezdtem meg egyetemi tanulmányaimat Sopronban a M. kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Bánya- Kohómérnöki karán. Nem sokáig, mert már október végén megszűntek az előadások az első két évfolyamon. Magyar katonaság és amerikai fogság után 1946-ban kezdhettem újra tanulmányaimat. Zalai lévén azért készültem bányamérnöknek, hogy a környezetünkben akkor felvirágozott MAORT-hoz kerülhessek. Minden iskolai szünetemben ott is dolgoztam olajfűrésznél toronymunkásként. A szomorú emlékű koncepciós MAORT per miatt terveim megghiúsultak. Származásom miatt pedig az utolsó évfolyam elején az egyetemről is ki akartak zárni. Szerencsémre akkor jött Sopronba a Magyar-Szovjet Hajózási Rt. orosz bányaiigazgatója Umnov, leendő bányamérnököt

toborozni. Ennek köszönhetően vállalati ösztöndíjasként befejezhettem az egyetemem.

Abszolválás után 1950. július elején munkába is álltam Pécsen Széchenyi aknai mezőmérnökként. Ez év október hó elején kitűnő végvizorlattal lettem okleveles bányamérnök. Ezután áthelyeztek Vasas bányáüzembe. Igazából ekkor és itt kezdtem el megismerni és tanulni a liász bányászok rejtelmét. Tele voltam szorongással és félelemmel, hisz előtte egyetemi éveim alatt csak tanulmányi utak alkalmával jártam bányában. Hamarosan rá kellett jönnöm, hogy az élet, a gyakorlat sokkal bonyolultabb és nehezebb annál, mint amit Sopronban tanultunk. Ebben a számomra új és ismeretlen világban igyekeztem mielőbb megszerezni a nélkülözhetetlen gyakorlati ismereteket. Jártam a bányát nemcsak délelőtt, de sokszor délután és éjjel is. Próbáltam ellesni mindenkitől a speciális bánya- és üzemi ismereteket. A betanulásban különösen sokat köszönhettem dr. Radó Aladár üzemvezető, Szepeshegyi István főmérnök és dr. Koncsak Károly kollégáimnak, Vándor Ferenc főbányamesternek és nyugodtan hozzátehetem, az egész aknász gárdánknak. Hamarosan a tanuló üzemmérnökből felelős szellőztetési megbízott lettem, majd nem egészen két éves üzemi gyakorlattal üzemi főmérnöknek neveztek ki, miután a nagy komlói fejlesztéshez alaposan megcsapolták a pécsi műszaki gárdát.

Későbbi életem folyamán döbrentem csak rá arra, hogy micsoda felelőség nehezedett ezidőben ifjú vállainkra. A világviszonylatban is igen nehéz és speciális liász szénbányászati viszonyok sokkal több gyakorlati és tudományos felkészültséget igényeltek volna ezekhez a posztokhoz. Mindez fokozatosan tudatosult bennem, amikor későbbi beosztásaim folytán megismerhettem a belga, angol, német és különösen KGST Szénbányászati Állandó Bizottság jóvoltából a szovjet, lengyel, román, csehszlovák szénbányák jelentős részét.

Sportnyelven szólva bizony „mélyvízbe” dobtak bennünket fiatalokat, de azért kiúsztunk a bajokból, amit az egyre fokozódó CH₄ gázkitörések, fejtési és vágatomlás, bányatüzek, egyéb bányaveszélyek és

nem utolsósorban a széntermelés kíméletlen erőltetése jelentett. Az 1953-ban a Szabolcs bányakerületi István aknán történt tragikus sújtólég- és szénpor robbanás után ide helyeztek üzemi főmérnöknek. 1954-ben visszamehettem Vasasra, ahol üzemvezetőként Markó Imre főmérnökkel és az akkor odakerült fiatal bányamérnök gárdával elkezdhattuk a bányauzem rekonstrukcióját. Műszaki pályám legszebb két éve volt ez az időszak. Dr. Ember Kálmán, a bányahatóság pécsi kerületi vezetője bevont abba a tudományos munkába, amelynek keretében a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából megoldási javaslatokat dolgoztunk ki a speciális liász bányászkodás javítására és a fő bányaveszélyek elleni hathatósabb védekezésre.

1955 őszén Vasasról áthelyeztek az akkori pécsi trösztigazgatóságra, – ezzel egy időben megnősültem, akkor végzett pécsi orvosnőt vettem feleségül –, ahol a műszaki osztály vezetése után 1956 év februárjában a Pécsi Szénbányászati Tröszt főmérnökének nevezett ki a minisztérium. E beosztásban eltöltött sok-sok maradandó emlékemből a következőket ragadnám ki jellemzésül.

- Igen szép és kellemes emlék, hogy 1956-ban érdemben és átfogóan megkezdhattuk az ún. „pécsi rekonstrukciós programunk” végrehajtását az előregedett és korszerűtlenné vált pécsi bányászkodás megújítására. Alapja volt az általános vágatszelvény növelés korszerű TH biztosítással, a főszellőztetés jelentős fokozásával a sújtólégbiztos villamosítás és dízelesítés bevezetése, vágathajtásoknál kanalas rakodógépek alkalmazása, a vízöblítéses fúrás bevezetése és az ehhez tartozó átfogó, szilikózis elleni védelem (szénfal átnedvesítés, permetezés, stb.) kiépítése, a gázkitörés elleni védekezés új lokális eljárása, a kimosatás és a regionális védekezés, a védőtelepes művelés meghonosítása, a meredek teleti acéltámosítás elterjesztése és a mindezek eredményeképpen jelentősen megnövelt munkahelyi és üzemi koncentráció és az ezekkel járó teljesítmény növelés.

- Igen nehéz és izgalmas volt számomra az 1956-os forradalom és az azután következő megtorlás ideje. Nem lehet elfelejteni ezeket a napokat. Október 23-án délelőtt Vasason a bányakáros kompresszorház üzemének fenntarthatóságát vizsgáltuk dr. Martos Ferenc szakértő bevonásával. Este pedig a vasasi üzemben történt halálos balesethez kellett kimennem. Csak a gépkocsivezetőm mondta diszkrétén, hogy Budapesten „nagy események” zajlanak. Amikor éjjel a bányabeli szemle után Pécs felé autóztunk, már mindenhol ÁVO-sok igazoltattak, már akkor lehetett érzékelni a feszültséget. Trösztigazgatóm hazaérkezésem után azt telefonálta, hogy tartósan betegállományba kényszerül. Csak pár évvel később találkoztam vele, már az uránbányáknál. Ezzel kezdődött számomra 1956. A napok összefolynak már, reggeltől estig az üzemeket jártam vagy a munkástanácsok vezetőivel tárgyaltunk. A pár napos eufória, majd november 4-e, a szovjet tankok több órás pécsi bevonulása, erődemonstrálása után jöttek az igazán kemény megpróbáltatások. A hosszú és teljes sztrájk alatt, amiben bányászaink élenjártak, néhány tröszti munkatársammal igyekeztünk az Erőmű minimális szénellátását, az üres bányáink tűzorségének és minimális fenntartásának biztosítását elérni. Ezen forró és pattanásig feszült légkörben a tröszti és üzemi munkástanácsokkal sikerült ismételten egyezségekre jutni, hol közvetlen tárgyalásokon, hol a felolvasókban tartott üzemi munkásgyűléseken. Ebben nagy segítséget jelentett az, hogy a tröszti munkástanács elnökhelyettesének is megválasztottak. Amikor esténként, néha éjszakánként hazakerültem, ott még javában folytak a kétségekkel és izgalommal teli beszélgetések, hogy menekülni kellene, mert mire is számíthatunk itthon, de milyen bizonytalanságot, kockázatokat is jelent ugyanakkor a disszidálás. Ismeretségi körünkől többen elmentek, vagy próbálkoztak, de feleségemmel és családjával maradtunk. Számomra egy percig sem volt kétséges, hogy maradni kell.
- Igen keserű emlékem viszont az 1950-s évek végén történt hosszúhetényi belügyi vizsgálat, amely egy helyi feljelentés

alapján kezdődött. Ez azt igyekezett bebizonyítani, egy, a hosszúhetényi aknák optimalistól eltérő telepítéséről szóló egyetemi tanulmány felhasználásával, hogy céltudatosan károsítottuk meg a népgazdaságot. A gyanúsítás szerint a vasasi szénvagyon egy részét eltagadtuk és ezzel akartuk siettetni az új aknák idő előtti beruházását. Az ügybe úgy kerültem bele, hogy vasasi üzemmérnökként a szénvagyon kimutatásokat, melyeket szokás szerint az üzemi mérnökség készített, a főmérnök távollétében velem írtak alá. Hosszú és kínos vizsgálatok után a Belügyminisztérium vádemelést javasolt három bányamérnök kollégánk ellen, amit csak nagy nehézségek közepette sikerült dr. Lévárdi Ferenc akkori miniszter első helyettesének megszüntettetni, elsősorban Morvai Gusztáv a Központi Földtani Hivatal elnökhelyettesének bátor szakértői véleményével és kiállításával. Tanulságos volt ez a vizsgálat mindannyiunk számára. Mert mi volt az igazság? Az ötvenes évek elején a vasasi ismert szénvagyon valóban kifogyni látszott. És főleg a gyors mélyülés folytán sürgősnek bizonyult a mélységbeli folytatást jelentő új aknák mélyítésének megkezdése. Az elindult, nagy átmérőjű szállító- és légakna mélyítését a Nagy Imre nevével fémjelzett beruházási politika-változás 1954-ben leállította. Ezután és emiatt további kutatásokkal, főleg az északi mező körzetében a feküben újabb telepeket tártunk fel és termelésbe vontunk régen, főleg minőségi okokból bennhagyott számos telepet is. Ezzel sikerült a vasasi üzemet termelésben tartani és pótolni az új aknákkal beléptethető új szinteket. Számomra ekkor vált világossá, hogy nem elég hasznosat cselekedni, azt kellően le is kell dokumentálni. Miután a vizsgálatoknál majd 10 évre visszamenően is faggattak részletekről, ezután naptáromban mindig részletesen feljegyeztem mindennapi munkámat és tárgyalásaimat. E szokásokat azóta is megtartottam.

1962 év végén alapvető változás állt be életemben. Budapestre helyeztek a Nehézipari Minisztérium Szénbányászati Főosztályára főosztályvezető helyettesnek. Garamvölgyi János volt a főosztály

vezetője, akit szerencsémre jól ismertem, hisz együtt is dolgoztunk egy évet Pécs-Szabolcson. Bölcs, megfontolt életszemlélete, széleskörű ismeretsége és természetes humora sokat segített a beilleszkedésemben. Nagyon nehéz volt elszakadni Pécstől, az üzemi és vállalati élettől. Bizony lassan ment az akklimatizálódás a mégiscsak egészen más hivatali és fővárosi élethez, ahol a vidéki, családi légkör után egy közömbös, egymást nem ismerő embermasszába kerültem. A belső, elég sűrű minisztériumi átszervezések kapcsán az új Bányászati Műszaki Főosztály vezetésével bíztak meg. Ez időben közelebről érezkelhettem a minisztériumi felső vezetésben folyó belső, ugyan csendes, de annál ádázabb küzdelmet, amely az akkori ágazatot irányító miniszterhelyettes és a miniszter első helyettese között felfogásbeli, politikai és műszaki nézetkülönbségek miatt tartósan zajlott.

Nem volt egyszerű ezek között lavírozni, amíg el nem rendeződtek a személyi kérdések, egyikből miniszter lett, a másik elkerült a minisztériumból, de „a káder nem vész el csak átalakul” szabály érvényesült ekkor is.

1968-ban az „új gazdasági mechanizmus” szellemében megalakult a közvetlen minisztériumi irányítást felváltó Egyesült Magyar Szénbányák (EMSZ) mint kényszeregyesülés. Ennek lettem forma szerint megválasztott, gyakorlatilag odavezényelt elnöke. A szénbányászati döntések az Igazgató Tanács (tagjai a vállalati vezérigazgatók voltak) szavazata alapján születtek. Sok vitával, ellenvéleménnyel, különösen ami a pénzügyi kérdéseket illeti, úgy mint az ár, helyesebben eredménykiegyenlítés, a fejlesztési-beruházási támogatások elosztása, stb. az EMSZ hatéves léte alatt sikerült az állam és a szénfogyasztók elvárásainak megfelelni, bár kétségtelenül igaz, hogy az EMSZ nem szolgálta, ill. szolgálhatta a szelektív fejlesztést, széntermelést és gazdálkodást, pedig a jövő már szükségessé tette volna.

A politikai, gazdasági változások diktálták a következő lényeges szervezeti átalakulást 1974-ben, amikor a szénbányászatot egy tröszt irányítása alá rendelték, a Magyar Szénbányászati Tröszt (MSZT) megalakításával, Tatabánya székhellyel. Ekkor az új szervezet műszaki

vezérigazgató-helyettesének neveztek ki. Ezen időre esik az új bányatelepítések előkészítésének és beruházásainak indítása. A nagy és szép műszaki feladatok mellett egyre nehezebb lett a tröszt helyzete, a vállalati önállósági törekvések, az ezt kihasználó minisztériumi felső vezetés, a tatabányai és Komárom megyei helyi erőviszonyok miatt. Mindezek és elsősorban a politikai és gazdaságpolitikai szemléletváltozás hatására 1980-ban megszüntették a tröszti szervezetet. Utólag megítélve – szerintem – nem volt helyes és főleg előrelátó a döntés. Feltehetően jobban, kevesebb fájdalommal és költséggel lehetett volna az akkor már érzékelhető szénbányászati változásokat, a később felgyorsuló visszafejlesztést, leépítést vagy helyesebben leépülést megvalósítani. (erre később még szeretnék visszatérni).

A vállalati önállóság visszaállítása, a felső vezetés állandósult változtatási szándéka felgyorsította 1980 után a szervezeti átalakításokat. Először un. Szénbányászati Koordinációs Központ lett tatabányai székhellyel, egyes fejlesztési és pénzügyi feladatok koordinálására. E szervezetnek műszaki elnökhelyettese lettem. Majd újabb átalakulás történt 1983-ban, amikor a Bányászati Egyesülést (BE) hozták létre, aminek döntő szerve volt az Igazgató Tanács, tagjai a tagvállalatok vezetői, elvileg választott, gyakorlatilag a minisztérium által kívánt elnökökkel. Ezen időszakban az egyesülési apparátus vezetője lettem, vezérigazgatói címmel 1987 évben történt nyugdíjazásomig. Szerényen megjegyzem, mindig nehezítette helyzetemet, hogy soha nem voltam MSZMP tag.

Mindezek alatt 1973-ban a műszaki tudományok kandidátusa lettem, miután megvédtem „Az üzemkoncentráció, a gázkitörés-veszély és a gázfejlődés kölcsönhatásai a pécsi szénbányászatban” című disszertációm, amelyben összegeztem a liász bányászatban eltöltött több mint egy évtizedes tapasztalataimat, megfigyeléseimet és kidolgoztam elképzeléseimet a további mélységekben a fokozódó fő bányaveszélyek ellenére – szerintem – megvalósítható nagyüzemi bányászkozásra vonatkozóan. Nem volt könnyű az ipari munkám, elfoglaltságom és széleskörű társadalmi tevékenységem (Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület – OMBKE tagság Bányászati

Szaksztály vezetése 1963-1968 között, majd alelnök 1974-ig, Bányai Dolgozók Szakszervezetében aktív tagság, stb.) mellett az előírt vizsgák letétele és a tudományos munka teljesítése. Munkám elismeréseképpen 1977-ben Eötvös-díjjal, majd 1985-ben megosztott Állami Díjjal tüntettek ki.

A bányászat szervezetével közvetlenül Pécsen kezdtem ismerkedni. Itt a MESZHART szigorúan megtartotta a Dunai Gőzhajózási Társaságnál (DGT) kialakult és teljesen kiforrott szervezetet, annak hierarchiájával együtt. Amíg a MESZHART-hoz tartoztunk, ezen semmit sem változtattak. Csak később, 1952 után, amikor az állami bányászathoz visszakérültünk, indult el az ismételt átszervezés, láttam igazán, hogy a szervezeti állandóságban micsoda erő lakozik. Egy hagyományos szervezetben egyértelmű volt mindenki számára a kötelessége, felelőssége és jogköre. A későbbi, sűrűn ismételt átszervezéseknél tapasztalhattam, hogy azok micsoda nagy energiát, figyelmet vonnak el a lényegi munkától. Milyen súlyos, bizonytalansági légkört tartósítanak. Továbbá a szervezeti folyamatosság hiánya miatt nehéz látni folyamatában a legfőbb bányászati mutatókat, mint össz-üzemi teljesítmény, önköltség, stb. illetve ezek elemzése csak bonyolult korrekciókkal lehetséges. Félreértés ne legyen, nem azt akarom mondani, hogy alapvető politikai, tulajdonosi és gazdaságpolitikai változások esetében nem kell szervezeti változtatás, de csak ekkor és akkor is minden részletében kihatásaiban alaposan átgondoltan és nem úgy, ahogy nagyon sokszor ötletszerűen, kapkodva és rögtönözve történtek. Kétségtelen, hogy nagymértékben befolyásolta az állandóságot előtérbe helyező konzervatív szervezeti véleményemet a MESZHART-nál megért gyakorlat. Ezt tovább erősítette a sok, többször logikátlan politikai, személyi okokból áterőltetett átszervezés, ami az állami szénbányászatban történt, amelyeknek résztvevője, nem egyszer szenvedő alanya voltam. Miután a magyar szénbányászatban az 1946-os államosítás után történt számtalan átszervezést, amely mögött sokszor a vezetés elégedetlensége, politikai szemléletváltozások, de legtöbbször személyi kérdések húzódtak, igen hosszú lenne ismertetni, csak átfogóan

kísérlem meg egyéni véleményemet vázolni mindezekről, hosszabb távra tekintve és hasonlítva.

A szénttermelés legfontosabb természetes és oszthatatlan alapegysége a bányauzem. A vándorló és emiatt állandóan változó munkahelyek, a folyamatos üzem és a hirtelen megjelenő bányaveszélyek a közvetlen, gyors és határozott irányítást kívánják. Ezért kellene igen tapasztalt, megfelelő képességű és felkészültségű, határozott üzemvezetők és irányítók az üzem minden szintjén. Általában így is volt ez elmúlt századunk első felében. A bányamérnökök legjobbjai voltak és ami döntő, maradtak is a bányauzemek élén. Annak idejében ehhez a tőkésék mindent meg is adtak (megfelelő lakás az akna közelében, kert, személyzet, fogat. stb.), hogy az üzemvezető csak az üzemnek tudjon élni és gondjai csak az üzemiak lehessenek. A szocializmusban a politika mindezt megváltoztatta. A hatalmas extenzív szénttermelés növelés, a bányamérnök-képzés felhígulása (létszámnövelés, gyorstalpalók, esti egyetemek, túlszakosított Szovjetunióbeli képzés) a létszám-fluktuáció együttesen okozták a szénbányauzemi vezetés szükséges színvonalának, állandóságának óhatatlan csökkenését.

A bányauzem feletti további vállalati és irányító szervezet, amennyire kiforrott és a tulajdonviszonyokhoz kötöten közel állandó volt 1946-ig, annyira megváltozott mindez az államosítás után. Egymást követő, nagyrészt felesleges és indokolatlan átszervezés történt. Nagy hiba volt az is, hogy sok esetben azon legfontosabb alapelv is sérült, hogy a szükséges döntéseket a maguk helyén ott és azok hozhassák meg, ahol a felelősséget, a következményeket viselik. Az irányító szervezet változásainak részletes leírása hosszú „regény” lenne, ezért inkább csak a két szélsőséges elvet emelném ki.

- Túlzott, ésszerűtlen központosítás, a minisztériumi közvetlen irányítás az 1950-es években, gondoljunk csak az akkori napi, sőt harmadonkénti termelés-jelentésekre.

- A vállalati önállóság helyes elvének torzulásai, a bányüzemek jogainak szűkítése, pl. csak a vállalat vehette fel az üzemi beosztású bejáró aknászokat, stb. egyes vállalati vezetők „kiskirályként” tevékenykedtek, a legfelsőbb bányászati vezetést pedig az „oszd meg és uralkodj” elv szerint mindezt céltudatosan és ügyesen ki is használta. A szénbányászati szervezet legnagyobb hibája – szerintem – a visszafejlesztés idejére esik, de erre a visszafejlesztési részben térnek vissza.

Nem könnyű a fejlesztések és eredmények kérdésére válaszolni. Ugyanis ahogy távolodik egy bányamérnök munkája során a szénfáltól, úgy válik egyre nehezebben értelmezhetőnek „megfoghatóbbnak” tevékenységének eredménye. Amíg üzemben egy bányamező feltárása, egy frontfejtés indítása, egy szellőztetési probléma megoldása, légosztályok, robbantó állomások telepítése, még az üzemmenet racionalizálása is hamarosan megvalósul, sok esetben számszerűen is mérhető (összüzemi, földalatti teljesítmény, önköltség, baleseti mutatók stb.), már a vállalatnál is változik a helyzet, nem is beszélve további, tröszt, iparági munkakörökről. Ahogy egyre nagyobb területeket kell átfogni, irányítani, az egyéni munka eredménye vagy kudarca annál nehezebben értékelhető, mert hosszabb a megvalósulási idő és nagyon sok az áttétel. Ezért vagyok zavarban akkor, amikor a későbbi sokéves minisztériumi, tröszt, egyesületi munkámról kellene nyilatkozni. Nem szeretnék magamnak elkönyvelni eredményeket és kudarccokat, ezért inkább céloznom lenne a magyar szénbányászat néhány eredményét és kudarcát felvillantani, amelyekben így-vagy úgy kisebb-nagyobb mértékben részes voltam és amiből magamat kivonni, nem tartanám ildomosnak, kihangsúlyozva, hogy ezek mindig csapatmunkában történtek. Ezért is fogalmaznék ezen fejezetekben többes szám első személyben.

Az 1990 előtti negyven évben is ritkán került méltatásra a magyar szénbányászat ez időben tett hatalmas erőfeszítése. A rendszerváltozás óta pedig mélységes hallgatás van erről, mintha szégyellni való lenne az

az óriási erőfeszítés, amit a magyar szénbányászatnak produkálnia kellett. A második világháború szörnyűségei és pusztítása után a romokból való felemelkedésben a szénbányászatunknak meghatározó szerepe volt, hisz az energia-ellátás majdnem teljes mértékben szénbázison nyugodott. Az újjáépítés során majd ezután szénbányászatunknak olyan termelés-felfutást kellett megvalósítania, amely nemcsak hazánkban, de az egész világon is – ismereteim szerint – páratlan mind arányaiban, mind sebességében. Ugyancsak alig esett és esik szó arról, hogy a magyar szénbányászat mennyivel nehezebb geológiai és bányászati körülmények között kényszerült mindezt megvalósítani.

Más kérdés, hogy az újjáépítés után milyen célokért „a vas és acél országának” érdekében kellett ezt megtenni. De ne felejtsük el, a bányászat és különösen a szénbányászat stratégiai iparág. Így függősége a mindenkori hatalomtól, politikától és elsősorban gazdaságpolitikától egyértelmű és kikerülhetetlen. Alkalmazkodása szükségszerű és kényszerű. A bányászatnak és vezetőségének pedig a tulajdonos elvárásait kell kiszolgálnia, legyen a tulajdonos az állam, a tőkés vagy részvénytársaság. A „vas és acél országának” alapvetően hibás koncepciója a negyvenes évek végén és az ötvenes évek elején, amelyet a Rákosi vezette sztalinista párt- és állami vezetés erőltetett, óriási extenzív fejlesztést kívánt. Amikor főleg létszám és műszakszám növelésével, a megfelelő feltártság nélkül, gyorsan megnövelt kapacitásbővítéssel és kihasználással kellett a szénbányászatnak erőn felül teljesítenie. Mindez nem csökkent, inkább növeli a szénbányászat eredményeinek megítélését.

Szénbányászatunk műszaki eredményeinél pedig figyelembe kell venni a természeti és geológiai adottságokat. Ugyanis minél nehezebb, rosszabb bányászati viszonyokhoz kell alkalmazkodni, és minél több és súlyosabb bányaveszélyt kell legyőzni és uralni, annál nehezebb a bányász és a bányamérnök feladata. Az sem közömbös, hogy mindezekhez milyen pénzügyi és technikai háttér áll rendelkezésre. Ugyanakkor a termelvény, a kőszén fajlagos értéke döntően határozza meg a gazdasági eredményességet. Ha reálisan akarjuk elemezni és

értékelni a magyar szénbányászatnak és vezetésének helytállását és eredményeit, akkor nem szabad elfeledkezni arról, hogy Magyarországon sokszorosan hátrányosabb helyzetben voltunk a külföldi szénbányászatokhoz viszonyítva. Ilyen körülmények között kellett produkálnunk olyan eredményeket, amelyekre méltán büszkék lehetünk. Ha megkísérelnénk számszerűsíteni a magyar és külföldi szénbányászatok közötti geológiai és bányászati adottságokat, a legszerényebb összevetés is minimum kétszeresen, de a döntően karbon kőszénbányászathoz viszonyítva háromszorosan nehezebb, rosszabb helyzetet mutat a magyar átlag.

Ha ehhez azt is figyelembe vesszük, hogy szeneink fajlagos értéke alig 1/3-a a világtárlagnak, (hőérték, hamu, kéntartalom) és a gazdasági eredményességet alapjaiban a fajlagos hőegység költsége befolyásolja, akkor érzékelhető igazán, hogy milyen körülmények és nehézségek között kellett a magyar szénbányászatnak és vezetésének, bányamérnököknek dolgoznia és a megkívánt eredményeket elérnie.

Sok nehéz bányászati problémát kellett megoldani és továbbfejleszteni, valljuk be néha a szükség kényszerítő erejével, amelyek méltán lennének megőrzésre méltóak. Csak néhány kiemelkedő, a magyar bányászatban elért megoldást, eredményt szeretnék jellemzésül felsorolni:

- rossz mellékközetek közötti bányászkodás, duzzadó talp, folyós közetek, úszó homokok, erősen gyúrt, zavart telepek;
- tektonizáltság: felderítése, vetőmegoldások, gépi biztosítások, frontok megoldásai, magyar pajzsfelkészítés;
- bányavíz-veszély uralása mind karszt, mind rétegvíz esetében;
- mecseki meredek telepi művelés acéltamosítása, önjárósítása;
- metángáz lecsapolás, gázkitörés elleni különleges védekezési eljárások, védőtelepes művelés, csoportos provokációs robbantás;
- bányakár elhárítás, aknapillér lefejtés;
- külfejtésben vékony, dobostortaszerű telepek lefejtése, rétegvíz-védelme.

Nem lenne méltányos elfelejtenni a magyar szénbányászat átfogó racionalizálásáról sem. Amint a széntermelési feszültségek oldódtak, és az energia struktúra korszerűsítése lehetővé tette, végrehajtottuk – és szeretném kiemelni a tervgazdálkodásban először – az eredményes „negatív racionalizálást”, a nagyon rossz körülmények között dolgozó, erősen veszteséges aknák felhagyását jelentős helyi ellenállások közepette (Mátraaljai mélyművelés, Nógrádi, Borsodi kisaknák, Hidas). Jelentős összüzemi és földalatti, teljesítmény gazdaságosság növekedést hozott. Bár azt is el kell mondani, hogy a racionalizálási programunk másik fele a maradó perspektivikus aknák átfogó korszerűsítése nem valósulhatott meg maradéktalanul, mert jelentős beruházási összegeket voltak el a szénbányásztól, ezekből is valósulhatott meg a szénhidrogén iparunk indokolt fejlesztése (Algyő).

Itt először az olajár robbanások utáni új nagy széntermelő kapacitások létesítési programjainak (EOCÉN, LIÁSZ) indítása utáni szomorú sorsát kell fájdalmasan említeni. Utólag megítélve első nagy hiba volt az eocén program előresorolása Bükkábrány ellenében. Ha akkor a bükkábrányi lignit erőművet és az azt kiszolgáló nagy külfejtést kezdtük volna el, valószínűleg ma is üzemelne még. A döntés háttérben Tatabánya illetőleg Komárom megye nagy politikai súlya volt a fő tényező, amikor a Tatabányai Vállalat a foglalkoztatási probléma kiélézésével és megrendült pénzügyi helyzetének rendezési reményével célratörően és eredményesen vezette az egész szénbányászat lelkes harcát az új bányanyitásokért.

A program indítása utáni elbizonytalanodásban, majd a későbbi leállításban megjelenik a népgazdaság fokozódó elgyengülése, eladósodása, majd ellehetetlenülése. De a háttérben kivehető a legfelsőbb pártvezetés és a pénzügyi vonal koncepcionális ellentéte és csendes küzdelme az eladósodásunk megoldására. A felsőbb vezetésben folyó presztízs harcok, a legyengülő gazdaság egyre súlyosabb tőkeszegénysége, az egyoldalú és hibás távlati energia-igénybecslés,

amely szerint a bicskei erőmű mellett Bükkábrányra is szükség lett volna. Mindezek a bajok és hibák mind a szénbányászatra ütöttek vissza.

Az Eocén és Liász program nem érthette el eredeti összefüggő célját, miután érdemben csak elkezdtük, és nem fejezhettük be ezeket. Torzó maradt, mert nem épült meg a bicskei szeneserőmű, a kohászat is elpártolt a hazai koksztól. Egyre inkább nyilvánvalóvá vált, hogy nincs meg a tőke a beruházások befejezésére. De ne felejtjük el, az Eocén program keretében megvalósult Márkushegy és Lencsehegy tartósan életképes, korszerű és önállóan is gazdaságos bánya lett, amire büszkék lehetünk. Kudarcnak Nagygyháza mondható, ahol – szerintem – az új bányáért való lelkesedésünk legyőzte a ténylegesen meglévő kockázatok realisabb mérlegelését (vízveszély uralása, tektonizáltság, stb). A mányi nagykoncentráció és az egész Liász program kivitele csak elindult. A tervezett műszaki megoldás, ha több problémával és nehézséggel is, de kivitelezhető lett volna. De azt egyértelműen látnunk kell, hogy ezen hatalmas programokat finanszírozni tudó, tőkeerős vállalkozó vagy vállalkozás a változott gazdasági rendszerben nem található és nem is remélhető. A tőke hiánya volt a legnagyobb, a leállítást döntően befolyásoló tényező. Magyarországon különben is mindig hiánycikk volt és az is marad. A bányanyitáshoz szükséges óriási tőke külföldről sem remélhető. Eszembe jutnak Esztó professzorunk bölcs szavai: „bányát csak az nyisson, akinek rengeteg pénze van és tud várni a megtérülésre.”

Ha közvetlen nem is, de áttételesen a kudarcok közé sorolnám a bányászásban a népgazdasági káderpolitikát. Bár erről nem igen esett és esik szó. Szerintem egy hosszú távon ható, mély nyomokat hagyó folyamat volt. A század első felében magától értetődő volt, hogy a végzett fiatal bányamérnökök üzemben kezdtek dolgozni, és itt szerezték meg először is a pótolhatatlan üzemi gyakorlatot. A tervgazdálkodásban pedig az irányított káder- és bérpolitika erősen deformáló hatást eredményezett. A központos elosztás a végzés után a fiatal kezdő bányamérnököket az igények szerint irányította el vagy termeléshez, vagy közvetlenül a tervező-kutató-oktató intézményekbe, hivatalokba, egyetemekre. Így alakulhatott ki később például, hogy az egyetemen

olyanok oktatják a bányaművelést és a bányauzemi irányítást, akik ugyan kiváló elméleti tudósok lettek, csak éppen egy napot sem voltak felelős bányauzemi beosztásban. Így alakult aztán nagyon sok tervező-kutató hivatalnok élete is. Azt a természetes fejlődési folyamatot, miszerint először a bányászati gyakorlatot kell megismerni és megszerezni, majd csak ezek után továbbszárítani, nemcsak a központos káderelosztás, hanem a bérezési különbségek is erősen befolyásolták, illetve nehezítették. A termelési, üzemi, vállalati területekről való áthelyezés ugyanis jelentős anyagi veszteségekkel járt.

Hacsak egy kicsit is visszatekintünk a múltba, a történelemben, hamar szembetűnik, hogy a mindenkor hatalom, ha érdekei úgy kívánták, kiemelte és jól kihasználta a bányászatot, ha meg már nem kellett, nagyon hamar leírta. Klasszikus példaként a felvidéki bányavárosok sorsát lehetne említeni. De nem kell olyan messze menni. Szénbányászatunk elmúlt ötven évét kell csak áttekinteni. A bányászatnak és különösen a szénbányászatnak mindig alkalmazkodnia kellett a hatalomhoz, a gazdaságpolitikához. Hogy milyen szélsőséges változásokat kényszerült kiszolgálni a jellegénél fogva igen rugalmatlan iparágunk az elmúlt évszázad során, ezt még címszavakban is sok áttekinteni:

- a század elején az Osztrák-Magyar Monarchiában a Millennium körül kibontakozó magyar gazdasági csodát, majd a hosszú első világháborút,
- a legszörnyűbb magyar sorstragédia, Trianon utáni talpra állást,
- a második világháború szörnyűségeit, megalapozni az újjáépítést,
- 1946 után – Jalta folytán ki kellett szolgálnia a szovjet érdekszférában a kommunizmus, a hiány-tervezőgazdálkodás, a KGST összes következményeit,
- most pedig a globalizáció, az európai integráció kemény feltételeit és kihatásait kell elviselni.

A szénbányászat nem tehet mást, alkalmazkodnia kellett és kell.

A szovjet blokk, a KGST teljes autarkióra való törekvése, elszigetelődése a világgazdaságtól, a fegyverkezési verseny, a vas- és acél országainak célkitűzései nálunk is megkövetelték a szénbányászat fejlesztését, erőltetett, extenzív felfuttatását. Ugyanúgy kívánta meg a gyenge dúsultságú magyar urán bányászatát is.

Ezután minden alapjaiban megváltozott a rendszerváltással, a piacgazdaságra való áttéréssel, az új gazdasági rendszerrel, az eszerint változó új energiapolitikával, az EU-csatlakozásra való felkészüléssel. Mindezek velejárója lett a nagyon nehéz körülmények között dolgozó magyar szénbányászat visszafejlesztése. Bármilyen szomorú, ezt reálisan látnunk kell, mint ahogy azt is, hogy a magyar szénbányászat sorsának megrontói és megpecsételői a szenes erőművek, amelyek előregedtek, korszerűtlenek, rossz hatásfokúak, környezetvédelmi szempontból csak átmenetileg megtűrték és csak igen drágán oldható meg a kéntelenítés szeneink magas kén tartalma miatt.

Sajnos reálisan látnunk kell, hogy szénbányászatunk mélyművelésének visszafejlesztése új, korszerű szenes erőművek hiányában a nehéz körülményeink miatt versenyképtelenné válva elkerülhetetlen.

Ugyanakkor megállapítható, hogy a visszafejlesztés magyarországi megvalósítása messze nem mondható mindenben átgondoltnak, következetesnek és a legkisebb költség-kihatásúnak. Természetesen könnyű ezt megállapítani, de hihetetlenül nehéz a gyakorlatban kivitelezni. Ha megpróbáljuk a belga, a holland, az angol, a francia vagy német szénbányászat visszafejlesztésével összevetni, amelyek sehol sem lehettek fájdalommentesek, akkor sokban kiütkeznek a magyar visszafejlesztés hibái.

Szerintem a magyar szénbányászat legnagyobb szervezeti hibája épp a visszafejlesztés idejére esik. Ekkor lett volna igazán szükség egy országos és irányító szervezetre. A Szénbányászati Szerkezetátalakítási Központ (SZÉSZEK) helyzeténél és jogállásánál fogva ezt nem tehetette

meg. A még meglévő erőket (szűkös beruházási lehetőségek, bányagépek, fiatal magyar vágárok, aknászok, bányamérnökök stb.) a továbbélő jobb bányüzemekbe kellett volna átcsoportosítani. A villamosenergia iparral való integráció is előbb valósulhatott volna meg. A szénbányászat visszafejlesztése, a mélyművelés kifuttatása hosszabb távú átfogó koncepcióval és az ezt megvalósítani jogosult és képes szervezettel, kevesebb bajjal és kisebb költséggel lett volna megoldható. Így az elfolyt támogatások helyett több juthatott volna a végkielégítésekre és a maradó aknák fejlesztésére. Ehelyett az egyes szénbánya vállalatok egyenként mentek a felszámolásba.

Szénbányászatunk jelenlegi helyzetére – szívünk szerint – csak azt mondhatjuk, hogy nagyon elszomorító. De szembe kell nézni a rideg tényekkel. A bányászat történelméhez tartozó alapvető változások kihatásait, bármennyire is fájnak, tudomásul kell vennünk. A szénbányászat a szénfogyasztókért van és ha ezek száma csökken vagy megszűnik, akkor csökken és megszűnik a széntermelés indoka. A piacgazdaságban a bányák üzemeltetése vagy felhagyása kemény gazdasági alapon ítéltetik meg és nincs helye az érzelmeknek. Mélybányászatunk kifuttatása, további sorsa a még meglévő szenes erőművek kiszanalásától vagy korszerűsítésétől függ. Miután 2004 után megszűnik a még életben lévő környezetvédelmi moratórium, mélyművelésű szénbányászatunk sorsa megpecsételődni látszik. A lignit külfejtések és néhány kis külfejtés léte egyelőre biztosított.

Úgy érzem, hogy szénbányászatunk leépülése mellett szólni kell bányász-társadalmunk lelki bajairól is. Nagyfokú letargia, nosztalgia és befelé fordulás a jellemző. Ez a lelkiállapot pedig igen ártalmas és jórészt nem is indokolt. A bányász társadalom felrázásáért sokkal többet kellett volna és kellene tennünk. Szerintem a rendszerváltás kapcsán nagyon szükséges lett volna szénbányászatunk átfogó kérdéseinek nyílt tisztázására. Társadalmi úton a bányászat értelmiségének kiemelten az OMBKE-nek kellett volna következetesen kezdeményeznie és szorgalmaznia ezen őszinte tisztázásokat. Különösen az új

bányatelepítésekre, bányászati beruházásokra vonatkozik ezen tisztázási, a realisabb megítélést elősegítő igény. Nagyon sokszor és sokan vetették és vetik szemünkre, – ebben élen járt és jár a szenzációhajhász magyar média – hogy a bányászat is erősen felelős az ország gazdasági leromlásáért. Ezen ismételt vádak elhangzásakor mélyen hallgattunk és nem léptünk fel a reális tisztázás érdekében.

Ugyancsak hibának tartom, hogy nem történt meg bányász társadalmunk időben történő felvilágosítása és felkészítése a nagy változásokra. Érzelmi alapon a megfelelő és szükséges tisztánlátás nélkül nem egyszer a demagógia lett úrrá köreinkben. Amíg az alapvető történelmi változások rajtunk kívül mennek végbe, ugyanakkor az ezekhez tartozó belső teendőinket magunknak kellett volna és kellene elvégeznünk. Így a hazai szénhasznosítás állami befolyásolásánál is realisabb szemlélet kellene. A Horn-Kuncze kormány az energetikában eladott mindent, amit csak lehetett. Így itt a tulajdonosok döntenek a fejlesztéseiről is. A mostani kormány pedig az EU csatlakozást hajtja, aminek áhított áldásai mellett kemény, számunkra keserű kihatásai is vannak az ehhez igazodó új energia-politika következtében.

Továbbá szénvagyونunk számbavételének és főleg értékelésének módja elavult, mert nem veszi figyelembe megfelelően a szénfelhasználók értékítéletét. Használati egyenérték korrekciók kellenének. Foglalkozni kellene realisan szénvagyونunk versenyképességével, aminél nem elég az önköltséggel, illetve a szénárral számolni, mert az eltüzelhetőség, a környezetvédelmi problémák mind a felhasználóknál csapódnak le. Az erőműveket a tulajdonosok egyenként telepítik vagy rekonstruálják, és ezekhez egyenként keresnek tüzelőanyag bázist a legkeményebb gazdaságossági alapon.

A magyar szénbányászat jövőjének biztosítására a bükkábrányi lignitre telepíthető erőmű jöhet számításba. Elsősorban a hazai ellátás biztonság jogos igénye erősítheti reményeinket. Az erőmű típusok közül jelenleg az erős versenyben a földgáz-tüzelésű kombinált gáz-gőz

erőművek vezetnek, legkisebb fajlagos beruházási költségükkel és legjobb hatásfokukkal. Viszont számítani kell a gázarak robbanásszerű növekedésével és a gázellátás labilitásával. Az atomerőműveknek a fajlagos beruházási költsége a legnagyobb és nagyon nehéz a társadalmi elfogadtatása, de messze legkisebb a fajlagos üzemeltetési költsége és élettartama is a leghosszabb. A lignit-bázisú nagyteljesítményű erőmű a kettő között helyezkedik el hatásfokban, fajlagos beruházási költségben és élettartamban.

Egyes meglévő szenes erőmű élettartam-növelő környezetbarát rekonstrukciójával még néhány erőművi célbánya és kis külfejtés is életben tartható. Ez azonban nem olyan hosszú távú lehetőség, mint amit a szénbányászat jellege kívánna. Fantázia van, dr. Matyi Szabó kollégánk ismételten megtett szemét-szenes erőmű javaslatában. Segíti ezen elképzelést, hogy lassan előnti a szemét az országot, pedig az EU csatlakozás egyik feltétele a szemét kezelésének és rendezésének megoldása, amihez még óriási pénzeket kell biztosítani. Azonban azt sem szabad elfelejteni, hogy nemcsak a szenes erőművek és az egyéb szénfelhasználók kazánjai öregedtek el, hanem a még működő bányáüzemek is lassan korszerűtlenné válnak. Így szükség lenne a bányagéppark felújítására, további bányamező kapcsolásokra, sőt még a szükséges magyar vājár-létszám biztosítása is fejlesztéseket kívánna. Ellentmondásos a jelen helyzet, amikor a még működő bányák is inkább olcsóbb vendégmunkásokat alkalmaznak.

Már nyugdíjas életemben megrázó változást hozott feleségem váratlan halála Leányfalun. A hirtelen rám szakadt egyedüllétet feloldandó 1997-ben újra nősültem, így családba kerültem, velük élem Leányfalu csendes, csak nyáron pezsgő világában nyugdíjas éveimet, bizony a szakmától eléggé elszakadva. Kapcsolatot csak a bányászati lapok szerkesztőbizottsági-, a Központi Bányászati Múzeum kuratóriumi és az OMBKE budapesti csoportjának tagsága jelenti. Tudomásul kell vennem, hogy elfogy az élet, iparágunk pedig elhagy bennünket, de a szakma iránti ragaszkodás és figyelem óhatatlanul megmarad.

Szorgalmas olvasója vagyok a sajtónak, lesem a bányászatról szóló híreket, közleményeket. Néha bizony bosszankodni kényszerülök ezek felett. Barátaim is ellátnak energetikai információs anyagokkal. Van időm mindezekben elgondolkodni, eközben elő-elő jönnek a bányász emlékek. Ezek távolodva ugyan halványodnak, de egyre szebbek is lesznek. Bizony sok minden elvész, sok minden megváltozik, de talán valami mégiscsak megmarad a küzdelmes, jobb sorsra érdemes magyar szénbányászatból.

DR. TÓTH ISTVÁN

Dorogi Szénbányák

Talán meglepő számodra Kedves Olvasó, hogy gondolataimat, mely a következő oldalakon megjelenik, nem az eseményekkel, hanem belső vívódásaimmal kezdem:

– Nagyon nehezen tudtam megemészteni, hogy ehhez az „önvallomáshoz” hozzákezdjek. Miért? Saját tapasztalatomból tudom, hogy ami számomra fontos, emlékeimben megőrzendőnek tartok, sokak számára érdektelen. Mi lehet akkor a megoldás? Úgy döntöttem, hogy azért meg-meg villantok életutamból egy-egy fontos állomást, mely döntően befolyásolta mindazt, ami velem történt és talán a környezetemet is.

– Közvetlen „tegeződő” mondatokat írok le, vagy ahogyan az „szokás” önözök, magázok a mondataimban. Úgy döntöttem, hogy én magammal és barátaimmal mindig jóban voltam, így a „tegeződést” választom.

Ezek után tehát hogyan éltem végig 23 éves koromtól 70 évesig az életemet, melyekből a kellemetlenségeket, esetleg csak tanulságként írom le.

Az egyetem elvégzése után (annak ellenére, hogy a Metró Vállalat ösztöndíjasa voltam) a Borsodi Szénbányászati Tröszt Ormosbányai Bányauzemébe kerültem (ezt a döntésemet soha nem bántam meg).

Ennek az üzemnek 4 bányája, egy korszerűen felszerelt (akkori időknek megfelelően) gépészeti műhelye (ahol a gépek igazán fontos nagy karbantartásait végezték, valamint egy külüzemi gondnoksága, ahol a lakótelep összes gondjait kezelték mely bizony nem volt könnyű feladat) működött.

1955. januárjától lettem az egyik bánya főmérnöke, ezt követően 1960-ig többnek is, de csak Ormosbányán, ahogy ez ebben az időben országosan is szokásos volt, de ez történelem és azt amiről valójában írni szeretnék nem érinti, mert innentől 5 évig minden bánya szervezetileg egy összevont üzemhez tartozott és ennek voltam a főmérnöke (felelős műszaki vezetője).

Közismert, hogy Ormosbánya a borsodi medencében meglévő hét telepből a IV-es és V-ös telepet művelte. Ez az üzem igen tűzveszélyes volt, de furcsa módon a telepek felett meglévő homokrétegekből (melyek vastagsága változó volt) igen sokszor voltak vízbetörések is.

Évente 40-50 db tüzesetet regisztráltak naplóink. Így nem volt véletlen, hogy a borsodi medence első bányamentő állomását is itt szervezték meg, és így jómagam is már az első évben bányamentő vizsgát tettem és ezt 19 éven át a gyakorlatban is hasznosítottam.

Fel kellett ismernünk, hogy így hosszabb távon az üzem nem fog tudni megfelelni az új technológiák követelményeinek, a gazdaságossági elvárásoknak, hisz gondolom Neked Kedves Olvasónak, nem kell bebizonyítanom, hogy egy-egy tüzeset teljes felszámolásához felhasznált anyag, bedolgozott műszak, az így kiesett termelés döntően befolyásolta az éves termelés és költség alakulását, hisz ez nagyon sok esetben 20-30 napig is eltartott. Így volt olyan nap, hogy 4-5 tűz felszámolásáról kellett dönteni.

Hogyan láttuk ezt ott és akkor mi? Egyértelművé vált, hogy meg kell változtatni a feltárási rendszerünket, ennek biztosítását, át kell térni a fabiztosításról, a betonra és az acélra, mely lehetővé teszi (jó kivitelezés

esetén), hogy a vágat közvetlen környezetében addig keletkezett tűzesetek megszűnjenek. Abban az időben a fejtésekből termelt szén döntő többsége kamrafejtésekből jött. A kamrafejtések miatt sajnos, nagyon sok volt a pillér veszteség, a fejtési vágatok nehéz fenntarthatósága miatt, igen sokszor az öngyulladásra egyébként is nagyon hajlamos telepek sokszor okoztak kellemetlen meglepetéseket. Ezeknek a kamráknak a beomlasztása is igen pontos, sokszor nehezen ellenőrizhetőségük miatt, az áthárított nyomások következtében gyulladtak meg.

Mi volt tehát a teendő? Megterveztük az új főfeltárási rendszerünket, mely lehetővé tette az előbbieket mellett a koncentráció létrehozását, a bányamezők, a nyitott vágatok hosszának a csökkenése mellett.

Az egyetemen vizsgálatokat végeztettünk a szén öngyulladásának elképzelhető okairól.

Kiépitettük a bányában az iszapoló vezeték rendszert, melyhez a külszínen homokbányát nyitottunk.

A gerincvágatokkal, melyek hosszú élettartamúak voltak beton idomkövel építettük át, a mezőbeli fővágatokat TH-val és vasbetonbéleléssel hajtottuk ki.

Bevezettük és általánossá tettük a frontfejtési termelést, ahol már 1958-ban bevezettük az acéltámasz biztosítást (mellyel szemben először bizony igen nagy volt még egyes műszakiak részéről is az ellenkezés, így mielőtt a bányába bevittük volna azt, a külszínen egy próbafejtést állítottunk fel, melyen mindenkinek gyakorolni és így vizsgáznia kellett, akik ezt később a bányában ottani körülmények között alkalmazták. El kell ismerni a kiválasztott műszakiak, fizikai dolgozók igen rövid idő alatt megtanulták és megszerették azt, így viszonylag rövid idő alatt sokkal jobb teljesítményeket értünk el vele, mint a fabiztosítású frontfejtésekben).

Az ormosbányai, nem könnyű bányaviszonyok következtében nagyon sok jó bányász munkatársam volt, akikkel minden bányabeli gondot meg lehetett beszélni, ezért nagyon sokat jártam is a bányát, volt olyan hónap, amikor szinte minden nap lent voltam. Örömet okozott

számomra, amikor láttam, hogy az újonnan bevezetett technológiákat jobban alkalmazzák, mint ahogy azt a tervező asztalokon megálmodtuk. Így sikerült megoldani egy jól kiépített megfigyelő (műszeres) rendszert és így a folyamatos injektálás mellett a II-es aknaüzem lejtősakna csomópontjában (a korábbi rossz fejtési rendszerek miatt) hogy az ismételten jelentkező öngyulladások már nem zavarták a termelés folyamatosságát (pedig ez az üzem 1954-ben egy lejtősaknai tűz miatt hónapokig nem tudott termelni).

Ennek a technológiának a kidolgozásában igen nagy segítséget kaptunk az egyetemtől is.

Az ormosbányai üzemben minden vágathajtási munkát beleértve a függőleges légaknákat is a mi bányászainkkal építettük meg. Ez sem volt sokszor egyszerű feladat. Ahol erre meg volt a lehetőség igyekeztünk a függőleges aknákat a gerincvágatokat úgy telepíteni, hogy a vízdús homokrétegeket ne kelljen harántolni, mert az bizony nagyon munkaigényes, időt rabló, költséget növelő folyamat volt, de esetenként ez mégis elkerülhetetlen volt.

Egyik légaknánk mélyítésekor azzal kellett számolni (a tengelyében lefűrt lyukból pontosan tudtuk az átharántalándó kőzetek keménységét, vastagságát, így felkészülhetünk már a tervezés időszakában a várható eredményekre), hogy egy 6 m vastag igen apró szemcséjű vízdús homokréteget kell átharántolni a külszintől számítva kb. 30 m-re. A függőaknák külszínről induló átmérőjét ezért úgy választottuk meg, hogy a homokrészhez érve a továbbmélyítést süllyesztéses technológiával végezhessük. Ez így is történt, nem volt egy könnyű feladat (nem akarom ezt a technológiát itt ismertetni, hisz máshol is alkalmazták ezt) sikeresen áthaladtunk rajta, a függőakna kiszolgálta a bányát mindvégig. Ezt is csak azért említem, mert szeretném itt is hangsúlyozni, hogy milyen jó vājárjai, iparosai és műszakijai voltak ennek az üzemnek, így nem kellett más vállalatokat felkérni (igényeiket kielégíteni), mert az üzemünk ezeket maga is meg tudta szervezni és építeni.

Higgyétek el, ez egy jól működő gazdaságosan termelő üzeme volt a Borsodi Szénbányászati Trösztnek – továbbiakban Borsodi SZB-i Tröszt. Ez tette lehetővé, hogy új bérházakat, lakótelepeket építsünk, létrehozzuk ezen a bányatelepen a gimnáziumot, megépítsünk egy kultúrházat (melyért sajnos egy nem tröszti, hanem minisztériumi dolgozó feljelentése alapján bíróságra is kellett járnunk és ott elfogadtatni annak jogosságát), melyben nagyon sokszor játszottak a miskolci színház, a fővárosi színházak művészei (így láthatták ott helyben dolgozóink Honthy Hannát és sok más kiváló művészt). Komoly sportélet volt, így épült meg egy új focipálya, mert volt egy NB II-es focicsapat, NB II-es kézilabda csapat, teke (melyhez szükséges automata tekepálya is megépült) és egy olyan atlétacsapatunk is volt, melyből akkor két főt az országos válogatottba is meghívtak.

Ezekkel az intézkedéseinkkel akartuk teljesíteni dolgozóink igényeit, jogos elvárásait. Feltétlenül meg kell említeni a jósvafői gyógybarlang építését is. Voltak dolgozóink arról a vidékről és elmondták, hogy az ózdi kórház egy barlangrészen, melyhez több mint száz darab lépcsőn lehet csak bemenni, milyen jó eredményekkel gyógyítja az asztmás betegeket. Felvettük a kapcsolatot a kórház illetékes főorvosával, a jósvafői barlang igazgatójával, hogyan volna lehetséges ezt sokkal jobb körülmények között megszervezni. Ne féljete, nem írom le részletesen. Igen nagy nehézségek után (egy nagyon jól szakképzett felmérő gárda segítségével) feltérképezni egy olyan barlangot, mely jól megközelíthető, tágas és így több ember számára is elhelyezést biztosít a külszínről, közel szintes vágattal feltárni. Nekünk ekkor csak erre volt lehetőségünk, de később, amikor már Miskolcon a SZB Trösztben dolgoztam a többi SZB Tröszt segítségével egy külszíni gyógyszálló megépítésével, rendszeres orvosi, kórházi háttér biztosításával olyanná fejleszteni, hogy ott a bányászatban dolgozók asztmás betegeinket gyógyíthassuk.

Bányáink minden évben teljesítették a tervben előírt feladatokat (pedig ez minden évben magasabb volt az előző évinél) hisz az elképzeléseinket sikerült megvalósítani, ami ezért is teljesülhetett, mert a 60-as évek közepére a bányatüzek száma évi 3-4 darabra csökkent. Az

így felszabadult, szellemi és fizikai kapacitást a széntermelés körülményeinek javítására fordítani.

1965. december 6-án áthelyeztek a Borsodi SZB Tröszt trösztfőmérnök helyettesi beosztásába. Ez életem egyik nagy kihívása volt, mert ugyan a bányauzembem sok tapasztalatot szereztem, de itt egészen más feladatokat bízta rám. A nagy feladatok, az újabb kihívások amennyire váratlanul értek (hisz két hónapja töltöttem be a 34. évemet) legalább annyira buzdítottak is. A főnökeim, beosztott kollegáim bízottak, s ígérték, hogy segítenek. Ezen ígéretüket teljesítették is.

Ekkor még mindenki azt hitte, hogy Magyarországon szükség van és hosszú távon lesz is, az akkor már viszonylag sokat termelő szénbányászatra. Tehát tovább kell javítani a bányák műszaki színvonalát. A nagyobb szénvagyonnal rendelkező bányákra kell koncentrálni, így csökkenteni a bányák számát, de növelni az éves kitermelt szénmennyiséget. Ekkor még nem emlegette senki, hogy rövidesen beinduló „új gazdasági mechanizmusban” egész más elképzeléseket kell majd megvalósítani. Ez az időszak azonban rövidesen bekövetkezett. Szerencsére a mi medencénkben ez a 60-as évek vége és a 70-es évek eleje azért volt könnyebben átvészeltető, mert a bányáink műszaki állapota, már semmiben nem hasonlított az 1950-es években meglévőkre. Az országban korábban, ha a borsodi szénmedencéje szóba került, mindenkiben a bicskabányák képe rémlett fel, pedig ez akkor már nem volt igaz, mert már 1966-ban sikerült az első önjáró biztosítóberendezést a frontfejtésbe bevinni, a vágathajtásoknál jövesztőgépeket alkalmazni. Több acéltámas fejtésünkben működött széngyalu vagy fejtési jövesztőgép.

Bányáinkban kialakultak a nagy koncentrációjú fejtési mezők, jó szállító rendszerek, csomópontokban tároló gurítókkal.

A két borsodi szénbánya vállalat összevonása után a borsodi medence komoly közép-európai szintű termelő és szállító kapacitással rendelkező bányákkal várhatta az első nagy olajár-robbanás után bekövetkező újabb szénigényekből természetesen bekövetkező megrendeléseket.

Nem volt egy könnyű időszaka az ottani bányász társadalomnak. Ennek ellenére soha nem tapasztaltuk azt, hogy valamilyen reményvesztett hangulat lett volna úrrá. A vállalat vezetése (mert közben az átszervezések következtében, mely országosan lezajlott a tröszt elnevezés helyett, vállalat lett) gondoskodott, hogy jöjjenek hozzánk fiatal mérnökök, technikusok és fizikai dolgozók.

Az új technikák, technológiák ezt követelték meg. Megépült egy korszerűen berendezett nagy bányagép-javító üzem, ahol a vállalat állományában lévő gépek nagyjavításai folytak. Ide telepítették a szállításhoz használt haszongépjárműveket is.

Voltak évek, amikor kívülről és felülről azt akarták elhitetni velünk (ami napjainkban bekövetkezett, de erről majd később), hogy ránk már nincs is szükség. Akkor ezt nem sikerült megvalósítani, mert hittük azt, hogy gazdaságosan, az országban megtermelt energiaforrásokra szükség van.

Az olajár robbanás okozta sokk, mely az országot érte, ráébresztette az ország felső vezetését, hogyha nem akarunk teljesen eladósodni, (ami így is bekövetkezett) akkor amit lehet Magyarországon kell gazdaságosan megtermelni azt ne importáljuk. Így megint lett becsülete (sajnos átmenetileg és rövid időre) a magyar szénbányásznak, megint igényelték a szombati-vasárnapi széntermelést, mert így a lakossági, erőművi, ipari fogyasztóknál az eddigi olaj, gáz felhasználást igen nagymértékben lehetett csökkenteni, de sokszor hallottuk, hogy így mennyivel lehetett mérsékelni az import energiát, akkor fontos volt a széntermelés mellett, a hazai olaj és gáztermelés felfuttatása is. Így döntés született: meg kell szervezni a „Magyar Szénbányászati Trösztöt” (de nem Budapesten, hanem a szénbányászat egyik nagy centrumában, Tatabányán).

A szén tröszt vezetésével megbízott kollégák megkérdezték: van-e kedvem részt venni ebben a munkában.

Nagyon jól éreztem magam a borsodi medencében, az életem jelentős részét ott töltöttem (talán nem is eredménytelenül) oda kötöttek a barátok

is. Én mégis a változtatás mellett döntöttem. Hajtott és motivált a belső kíváncsiság. Meg tudok-e felelni ott is a rám szabott feladatoknak. Elvállaltam, így feladatul kaptam: földtani kutatások, beruházások, távlati tervezés célkitűzéseit. Fel kellett építeni a főosztályt, meg kellett ismerni az egész ország szénbányászatát. Szerencsére olyan főnököm volt, akitől szakmai és személyi támogatást is megkaptam ehhez. Ismét jöttek a rendszeres bányajárások, mert tapasztalatokat ezekhez a feladatokhoz könyvekből, elbeszélésekből lehet szerezni, de jövőt tervezni és építeni ez nem elég.

Ekkor indult be az eocén program (melyről ma sikerült az ország közvéleménye előtt elhíttetni, hogy egy nagy pénzkidobás volt), mely lehetővé tette, hogy a megnövekedett szénigényt a lakosság felé ki lehessen elégiteni. E célt szolgálta természetesen a többi már működő bányák termelésének stabilizálása, mely csak további gépesítéssel volt lehetséges.

A létszám stabilizálása érdekében beindítottuk az újabb tízezer lakásépítési programot. Minden szénbányászati vállalat területén sikerült így olyan létszámot odatelepíteni, akikkel ezeket a programokat meg tudtuk valósítani.

Beindult Pécssett a liászprogram, mely sajnos nagyon gyorsan megtorpant.

A harmadik nagy fejlesztési program a visontai-bükkábrányi külfejtési program beindítása volt. Mind e három fejlesztésben a vállalatok olyan szellemi és fizikai kapacitásokat hoztak létre, mely lehetővé tette, hogy szénbányászati tröszt szintjén, minimális létszámmal, csak a koordinációs feladatokkal kelljen foglalkozni. Ezen témákról az ottani vezetők bizonyára részletesen írnak majd, így a felesleges ismétléseket szeretném elkerülni.

Számomra a Szénbányászati Trösztben eltöltött évek nagyon sok tapasztalatot hoztak. Azért is tanulságos volt, mert ahány medence volt (vagy van) ebben a nagyon kicsi országban, annyi felfogásban

megszervezett bánya, különböző szemlélettel, melyet egy egészen más medencében dolgozónak feltűnik, de aki ott van, annyira természetes, hogy ezt úgy tartja csak elfogadhatónak. Feltettem magamnak többször is a megmagyarázhatatlan kérdést, miért alakult így? Ennyire mások a földtani viszonyok? Ennyire más az ott élő emberek gondolkodása? Ma sem tudom. Ezzel nem azt szeretném mondani, hogy ez a különbözőség elfogadhatatlan, vagy gátja volt a továbblépésnek. Ez így nem is igaz.

Bányajárásaimat az esetek jórészeiben azzal fejeztem be, hogy elmondtam a kollegáimnak az észrevételeimet, más bányákban látott, más megoldásokat. Ezeket a legkülönbözőbbképpen fogadták és reagálták le! Volt eset, amikor azt tapasztaltam, hogy örültek ennek és bizonyos dolgokat megvalósítottak, de volt olyan is amikor ezt szinte sértésnek vették, pedig nem bíráltnak szántam, hanem egyfajta tapasztalatcserének. Persze nem vagyunk egyformák. Ilyenkor azt szoktam mondani (vagy csak gondolni) lám nekem van 3 gyermekem és annyira mások, mintha nem egyformán neveltük volna őket.

A bányászatban is elmondhatnánk, hogy csak egy egyetem van, egy bányaipari technikum van, ahol minden hallgató ugyanezt a tantárgyat tanulja, de aztán jön a nagybetűvel írt „Élet” és ott sok minden más megoldást kínál és vár el tőlünk. Magamban ezt úgy összegeztem, hogy nekem végül is szerencsém volt, mert ezt is láthattam, tapasztalhattam.

Ezt következetesen végiggondolva azt kellett tudomásul vennem, hogy az itt töltött éveimben nagyon sok új dolgot ismertem meg, így ez szakmailag hozzájárult további fejlődésemhez. Nagyon sok országosan is elismert szakemberrel volt lehetőségem találkozni, véleményeinket kicserélni. Ezek között a kollegák között nagyon sokan voltak, akiket ismertem, ekkor viszont arra volt lehetőségem, hogy megismerjem őket és a kettő nem ugyanaz. Ebben nagy segítségemre volt az a tény az OMBKE-ben és a BDSZ-ben különböző funkciókat (nem találtam jobb szót erre, pedig ez így nem is jó) töltöttem be, így olyan országosan megtartott értekezleteken és az utána lévő szabadfoglalkozásokon tudunk egymással kötetlenül is beszélgetni. Most ebből a távlatból visszatekintve tudom igazán felmérni ezeknek az igazi hasznát. Az emberek a hivatalos

megbeszéléseken kicsit befelé fordulva nem adják az igazi énjüket (talán színházat játszanak). Már pedig eredményes együttműködés csak akkor lehetséges, ha a kérdésre, véleményre, őszinte választ lehet kapni. Ellenkező esetben a rossz döntések sorozata fog születni (erre sajnos az életben nagyon sok példát lehet látni).

1982. október 1-vel kerültem a Dorogi SZB-hoz vezérigazgatói beosztásba. Talán a döntésben az is közrejátszott, hogy az eocén program eredeti elképzelései között a lencsehegyi új bánya építése is állami pénzből lett volna megvalósítva. Az újabb döntések után ennek megépítése csak hitelből volt lehetséges. A dorogi medence jövőjét csak új bánya megépítésével lehetett biztosítani. Dorogon (közismert) olyan jó minőségű ásványvagyron van (még ma is) ami, ha lehetséges hosszú távon biztosíthatná a gazdaságos bányászkozást. Ezt akkor az ismert gazdaságossági számítások egyértelműen bizonyították. Az ország túl volt az első nagy olajárrobbanás okozta sokkon, egyre többen el tudták felejtetni, hogy milyen gondokat okozott ez a gazdaság továbbfejlődésében. Sajnos Magyarországon a döntések jó része rövid távú gondolkodásra vall, és így rendszeresen feláldozzuk a máért a jövőt, nincs ez másképpen most sem.

Dorogon a kollegákkal a megbeszéléseinken abban állapodtunk meg, hogy a jövő széntermelés stabilizálása érdekében, meg kell építeni az új bányát (még hitelből is) és az átmeneti időszakban külfejtésből kell biztosítani a meglévő fogyasztási igények kielégítését. Nem szabad elveszteni a szerződéses partnereinket, mert visszaszerezni sokkal nehezebb lesz.

Meg kell építeni az új brikettgyárat, melyre egy igen kedvező ajánlatunk volt egy ausztriai tőkescsoporttól. Ők vállalták volna a teljes beruházás összegét, egy olyan hitelkonstrukcióban, mely igen kedvező lett volna vállalatunk számára, hisz a megtermelt brikettet, illetve annak egy részét a törlesztés ellenében átvették volna és azt Ausztriában ők értékesítették volna, így nem a képződött nyereségből, hanem a költségből tehetjük volna meg a felvett hitel visszafizetését. A szerződés

aláírtuk egy záró mondattal, azaz akkor lép életbe, ha azt a magyar kormány jóváhagyja (közismert, hogy az akkori törvények értelmében 1,5 milliárd Ft-ot egy vállalat vezetése nem írhatott alá). Ez a jóváhagyás nem történt meg, mert 10 évvel megelőztük korunkat, ma vagy a 90-es években egy ilyen konstrukciónak mindenki tapsolna. A vállalatvezetésnek így nem volt más lehetősége, mint a magyar bankhitel. Szerencsére meglevő jó kapcsolatainknak köszönhetően ez elintézhetővé válhatott, de az volt akkor a feltétel, hogy ez évben meg kell nyitni a hitelt november 1-ig (ez volt 1983-ban), mert a következő évben már ez igen kétségessé válhat (itt most a részleteket nem szeretném leírni). Ez akkor sokak szemében elképzelhetetlennek tűnt, (talán ezért is szabtak ilyen rövid határidőt) hisz akkor volt 1983. szeptember 2-a. Így egy hónapunk volt a beruházási javaslat elkészítésére és egy hónap a banki bírálatra, hitelszerződés aláírására.

Valóban igen rövid volt az idő. Az országban egy nagy a Bányászatban elismert nagy Tervező Intézet volt. Őket kerestem meg. A válasz rövid és tömör volt, 1984. január végére vállalták volna. Ez természetesen elfogadhatatlan volt számunkra. Nekünk döntenünk kellett. Tudtuk, hogy a vállalat kollektívája van olyan felkészült, (sok jó, a szakmáját értő és szerető szakemberünk van), akik természetesen nem napi 8 órában ezt képesek összeállítani. Szerencsénkre ekkor volt már lehetőség GMK-k megalakítására. Az így megalakult GMK a vállalt határidőre elkészítette a „beruházási javaslatot”. A bank kikötése az is volt, hogy még 1983-ban a kivitelezés is induljon meg. Ehhez viszont tervekre volt szükség. Létrehoztunk egy másik GMK-t. Ők elkezdték a tervezést, ugyancsak 1983. szeptemberben. Bízunk abban, hogy a pénz, rendelkezésünkre fog állni, és ki tudjuk fizetni, mind a két GMK-t. Ekkor ért bennünket a következő meglepetés. A beruházást 18 hónap alatt be kell fejezni, mert a hitel csak így biztosítható. Csak egy igen kis kitérő. Az országban akkor egy olyan bérghazdálkodás volt, mely szerint a bérszínvonal túllépése igen kellemetlen következményekkel járt.

A tervek az érvényes normatívák alapján viszont az is világos volt, hogy a munkák ütemét is figyelembe véve ez a beruházás csak 30 hónap

alatt fejezhető be (ez volt a legnagyobb meglepetés). Felmentést kértünk és kaptunk a bérszínvonal túllépésére, de előírták, hogy a bértömeget nem léphetjük túl. Azaz, ezek csak jó munkaszervezéssel, teljesítménynöveléssel érhetőek el, úgyhogy a törvényeket és a szerződésben vállalt kötelezettségeket is betartjuk. (Nem untatlak kedves olvasó). A beruházás határidőre elkészült. A gyár termelési kapacitása annyi volt, mint a már működő gyáraké, de az új gyárban foglalkoztatott létszám ennek csak a 30%-a. Tehát egy korszerű európai, akkori legmagasabb szintet elérve, automatizálva, melyhez az ott dolgozó műszaki és fizikai dolgozóknak az áldozatos munkájára volt szükség, amit nem győzők eléggé hangsúlyozni.

Ezt követően Lencsehegyen is beindult a széntermelés és így a brikettgyártáshoz szükséges jó minőségű szén is biztosítva volt.

Lencsehegyen ugyancsak sikerült olyan termelési és szállítási színvonalat biztosítani, ami semmiben nem maradt el a modern európai bányák szintjétől. Ehhez meg tudtuk venni a szükséges gépi berendezéseket. A dolgozóink nagyon gyorsan megtanulták annak kezelését, így a várt teljesítményeket is elértük. Az odakerült igen fiatal, de jól képzett vezetői gárda biztosítani tudta a termelés folyamatosságát, jó gazdaságossági mutatókkal.

Dorogon az alapanyag-termelés mellett melyről az eddigiekben írtam igen fontosnak tartotta mindenki, hogy az egyéb tevékenységünket is fejlesszük. Ennek meg volt a bázisa is. Így egy olyan gépgyártás volt Dorogon már a korábbi években, hogy arra támaszkodva lehetőségünk volt a saját és országon belüli igények kielégítése mellett, exportra is termelni.

Emellett az építőiparunk a környékbeli ipari beruházásokba bekapcsolódva (szinte 100%-ban ezt el tudta látni) kórházak építése, gyógyszerárú gyár, üzletházak, Dorog város központjának kiépítése, a MEDIKOR Művekkel összefogva Afrikában kulcsrakészen 6 db kórház felépítése, Spanyol országban egy nagy vásárcsarnok stb. nem szeretném

felsorolni mind azt, amit ez az üzem kollektívája fel tudott mutatni, eredményesen, nyereséget hozva.

Sok mindent azért tudtunk megvalósítani, mert volt egy jól működő tervező irodánk is, akik arra is vállalkoztak, hogy Eger város alatt lévő pincerendszer kialakításában, felszámolásában is részt vegyenek.

Volt egy üzemünk, mely kapacitásának igen jelentős részét külső vállalkozással kötötte le, mely a lőtt betonos technológiára alapozva végezte a munkáját más szénbánya vállalatoknál, MÁV alagútjainál, budapesti pincék felújításánál, budapesti lakóházak függőfolyosóinak felújításánál, de természetesen Lencsehegy építésénél.

Ezek együttese hozta a vállalati eredményeket, melynek révén az akkor ismert mutatók alapján országosan az első 50 nagyvállalat közé kerülhettünk. Ez azonban nem mentett meg bennünket, hogy 1990-ben az országon végigsöprő csődhullám a Dorogi SzB-t is elérje. Ez azonban önmagában megérné, hogy elemezzük, de nem lehet tárgya ennek a visszaemlékezésnek.

Valahányszor visszagondolok a több, mint 40 évi munkaviszonyomra, úgy érzem szerencsés időben születtem, szerencsés volt, mert mindig olyan megbízatásokat kaptam, melyek mindig nagyon érdekeltek és így a munkám volt egyben a hobbim is. Szerencsém volt, mert sok olyan főnököm volt, akitől tanulhattam. Sokat törtem a fejem, hogy felsoroljam-e őket, de nem teszem, mert az önmagában egy oldal terjedelmű lenne, de közülük, akik még élnek és abban az esetben, ha elolvassák ezt az „önvallomást” úgyis magukra ismernek.

Ne haragudjatok, de egyet mégis hadd említsek meg. Kezdő mérnökként volt egy Székely góbé bányamester főnököm, aki mellé kerültem (Bíró Ágoston) akitől a bányász szakma gyakorlatban való alkalmazási lehetőségeit, az emberekkel való bánásmódot megtanulhattam, mert az egyetemen a fejünkbe tömték az elméletet, de ez önmagában nem sokat ér, ha a mérnök nem a tervezőasztal mellé ül. Örökké hálás voltam ezért neki, hisz ez elkísért nyugdíjamig.

Már az egyetem első évében beléptem mások jó tanácsát elfogadva az Országos Bányászati és Kohászati Egyesületbe és végzésem után a Bányász Szakszervezetbe (mindkettőnek ma is tagja vagyok). Korábban már ezt a tényt említettem, de úgy gondolom, hogy a kisközösségekben kialakult közös gondolkodást, egymás megbecsülését, az igazi kollektív gondolkodást itt sajátítottam el.

Ezt látva és érezve, minden olyan feladatot elvállaltam, amit rám bízta. Így sokszor éreztem ennek a kollektívnek a további feladatokra való buzdítását, s ha csüggedni láttak, a segítő erejét.

Ez sokszor előfordult, de ennek a csúcsa 1992-ben volt, amikor egy kormánydöntés után olyan határozat született, hogy 1995-ben be kell fejezni Magyarországon a szénbányászkozást. Ekkor a BDSZ és az OMBKE vezetésének az ország akkori köztársasági elnökének (megérdemli, hogy leírjam a nevét) Dr. Göncz Árpádnak a segítségével sikerült egy hosszú távú megállapodást kötni a kormánnyal egy ésszerűbb folyamat kialakításáról. Nem volt könnyű feladat, de ebben végül is az akkori kormány tagjai közül mások is voltak akik segítettek. Ez önmagában szintén megérne egy önálló tanulmányt, mert nagyon sok tanulsága volt. A gáncoskodó „szerencselovagok” sokszor megkísérelték ezt megakadályozni. Ekkor az OMBKE elnöke voltam, melynek 1990. szeptemberében választottak meg.

Amikor elkezdtem írni ezen visszaemlékezést, arra gondoltam, hogy a legvégén valamilyen összefoglaló keretében megkísérlem a tanulságokat összefoglalni. Most, hogy végig olvastam, úgy döntöttem nem teszem, hisz így is hosszúnak tűnik számomra, bár valóban csak a fontosabb eseményeket villantottam fel. Szerintem ahányan olvassátok, úgy is mindenki a maga szemüvegén keresztül fogja értékelni a leírtakat, ezért ezt inkább rátok bízom, és ha kérdésetek lenne, szóban szívesen válaszolok.

Az életem nagy részét a munka tette ki, de a háttérrel az eddigiekben nem nagyon tettem említést, pedig csak ezzel együtt válik egészé. Írtam arról, hogy milyen körülmények között dolgoztam, de nem köszöntem

meg (az eddig leírtakban) annak a sok jó barátnak a segítségét, akik nélkül semmit nem tudtam volna megvalósítani.

Az ellenségeimnek a gáncsoskodásaikat, mert higgyétek el, ilyenkor még nagyobb elszántsággal folytattam a munkámat, mert valahol ez is (kellemetlen, talán több energiát felemésztő) segítette, hogy eredményesen dolgozzam, mert ilyenkor igyekeztem még pontosabb lenni.

A munkám mellett részt vettem a tudományos életben, hisz 12 évig tagja voltam a Miskolci Egyetem Bányamérnöki Kar Tanácsának is, ledoktoráltam, s úgy gondolom, így vált teljessé az én életem.

Az életem így valóban teljes, de nem hagyhatom ki, így ma is részt veszek az OMBKE munkájában, azonban a társadalmi munkám nagyobb részt a Gazdálkodási Tudományos Egyesületek Szövetségében végzem, hisz itt tagja vagyok az Elnökségnek, a titkárságnak. Ez az Egyesület (hisz a tagsága, elnökségi tagjai olyan egyéneket tömörít magába, mely lehetővé teszi) a mai gazdaságban végbemenő változásoknak nem csak szemlélői, hanem végrehajtásában is tudja hasznosítani a megszerzett tapasztalataikat.

Még egy igen fontos (számomra feltétlenül) le kell írnom a családom nélkül, a feleségem nélkül (akivel már 47 éve vagyunk házасok) nem tudtam volna ezt az utat így végigjárni. Van három diplomás családós gyerekem, valamint öt rendkívüli unokám.

Ez a kis csapat, akikért érdemes volt mindezt végig csinálni, mert ők biztosították a nyugodt családi légkört.

ZSUFFA MIKLÓS
Nógrádi Szénbányák

Életem Salgótarján környéki szénbányászathoz kötődik.

Édesapám nagyapja az 1880-as évek elején Árva megyéből a „Lipták” bányamunkásokkal került a tarján melletti Inászó bányatelepre. Nagyapámék családja már Salgótarjánban élt. Édesapám miután elvégezte a Losonci Tanítóképzőt a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt társulati tanítójának szegődött. Több bányatelepen tanított, míg 1930-as évek elején kazári bányatelepre helyezték. Itt kötött házasságot Gergely Ilona kazári tanítónővel. Mátyás öcsémmel ketten vagyunk testvérek, én 1934-ben születtem. Kazár bányatelepen élt családunk közel három évtizeden át. Mi gyerekek az elemi négy osztályának elvégzése után innen jártunk a Salgótarjáni gimnáziumba.

A Madách Imre Gimnáziumban 1952 évben érettségiztem. Abban az időben szinte toborozták az érettségizőket bánya- és kohómérnöknek. Osztályunk egyharmada jelentkezett az akkor formálódó Miskolci Nehézipari Egyetemre bánya és kohómérnök szakokra.

Minékünk, bányatelepekről származó továbbtanuló fiataloknak természetesnek adódott, hogy bányamérnökök legyünk. Még gimnazista korunk első éveiben a nyári szünetekben a meddőhányókon dolgoztunk; később külszíni, majd földalatti csatlósi munkakörökben helyettesítettük a hiányzó munkásokat.

A bányamunka szakma elemeit, a kétkezi munkások gondolkozásmódját ezekben az években kezdtem megismerni és tisztelni.

Gyors egymásutánban nyíltak a bányatelepünk környékén az új bányák. Toborzás után egyre távolabbi vidékről szállították a munkásokat a bányászjáratok.

Műszaki szakemberekben volt leginkább hiány, ezért biztosak voltunk abban, mireánk szükség lesz.

Kazár bányatelepről bejáró diákok közül 1952 évben négyen érettségiztünk; mindannyian bányamérnöknek jelentkeztünk, és el is végeztük az egyetemet.

Négyünk közül Sándor László 1956 után Kanadába került. Bocsi Ottó különböző üzemi beosztások után a Nógrádi Szénbányák műszaki osztály vezetője lett. Zentai Kálmán pedig a vállalat bányamérési osztályát vezette.

Mindannyian szívesen és lelkesen készültünk erre a hivatásra.

Az egyetem évei alatt a kötelező szakmai gyakorlatokat is a nógrádi bányáknál töltöttem.

Esztó Péter professzor vizsgabizottsági elnöksége mellett 1957-ben, Sopronban védtem meg a bányaművelő mérnöki diplomámat jeles eredménnyel, a diplomaterv a Mátranovák Csorgó-táró mezőkapcsolásáról készült.

A nógrádi szénmedencébe jelentkező bányamérnök jelöltek diplomavédésén jelen volt Dr. Csillag József, a Nógrádi Szénbányák akkori főmérnöke, aki már ott sürgette mielőbbi munkába állásunkat.

A diplománkat 1957. május elején védtük meg és már május 15-én Salgótarjánba, a Nógrádi Szénbányák központjába felvételre jelentkeztünk. Első beosztásom Tiribes akna üzemmérnöki munkaköre volt. Ez egy 330 méter mély centrális telepítésű aknapárral feltárt 500 t/nap kapacitással rendelkező másodosztályú sújtóléges és széndioxid gázkitörés veszélyes bánya volt. A nógrádi viszonylatban magas volt a közet hőmérséklet, rosszak voltak a nyomás viszonyok.

Ezt megelőzően én a nógrádi szénmedence mizserfai bányáit ismertem, ahol a földfelszín közeli széntelepeket táróval és lejtős aknákkal nyitották meg.

Tiribesen nemcsak a bányászok munkája volt nehezebb, hanem az itt dolgozó műszakiaknak is bonyolultabb feladatokat kellett megoldani. Üzemmérnöki beosztásom lényegében műszaki mindenes feladatkör volt. Az üzemet vezető Kis Béla főmérnök közvetlen beosztottjaként a bányamérési szolgálat vezetése, légvezetési feladatok ellátása, bányaművelési technológiák kidolgozása és munkavédelmi megbízotti feladatok tartoztak az elvégzendő feladataim közé.

A viszonylag jó minőségű Tiribesi szén termelésnövelésére a bányamunka elviselhetősége és a munkavédelem javítása érdekében a vállalat vezetősége mindig bőkezű volt. Jól működő kompresszor telep minden munkahelyre sűrített levegős ellátást biztosított. A többi bányánál nagyobb arányban rendelkezünk korszerű gépi és biztosítási eszközökkel. Itt történtek meg a nógrádi medencékben elsők között acéltám biztosítású fejlesztési kísérletek. 1958 évben a Schwarz támok és a Salgótarjáni Bányagépgyárban gyártott süveggerendák beváltak. Kedves emlékek kötnek Chmel Ferenc fiatal gépészmérnökhöz, akivel együtt sok műszaki feladatot kellett közösen megoldani.

Tiribes akna V. ereszei feltáró vágat párja a Mátra hegység egy kiemelkedő andezit kúpjának irányába haladt. Itt jelentős mértékben megnövekedtek azok a bányaművelési nehézségek, amik egyébként Tiribesre jellemzőek voltak. A nagy közetnyomás mellett a

közethőmérsékletek 550 méter mélységben már 30 fok felett volt. Geotermikus gradiens a szénmedencén belül itt volt a legalacsonyabb: 21,5 m/°C.

A fő vetők zártak voltak, de a haránt vetőközöket kitöltő feszített vízzel és gázzal telített homok minden vető harántolásnál nehézséget okozott. Ezért hasonló adottságú cseh és lengyel bányák tapasztalatai alapján be kellett vezetni Tiribesen is a vágathajtást megelőző lecsapoló előtúrásokat.

1961 évben egyre gyakoriabbakká váltak az V. ereszei bányamezőben a gázkitörések, iszapbeömlések. Mivel a jelenségek kezelésével kapcsolatosan a hazai tapasztalatok hézagosak voltak, tapasztalatszerzés céljából Cseh Ostravai és Lengyelországi Walbrzych széndioxid gázkitöréses bányáival kerültünk közvetlen kapcsolatba. Főleg a lengyel műszakiak adtak sok segítséget a figyelő és a riasztó hálózat kiépítésében, valamint a váratlan gázkitörések megelőzésében teendő műszaki intézkedéseket illetően.

Örökké emlékezetesek maradnak a Tiribesi széndioxidos gázkitöréssel kapcsolatos események leküzdésében végzett nehéz, de végül is eredményes, ugyanakkor balesetmentes munkák.

Pedig volt olyan gázkitörés 1961 évben kb. 550 méteres mélységben, hogy rövid időn belül az egész bányát elöntötte a tejszínű, ködszerű, fojtó CO₂ gáz, sőt, kitöltve a két függő aknát a külszínre kibukva gomolygott az aknaudvaron.

A széndioxid gázkitörések leküzdésével kapcsolatos munkákban a Nógrádi Szénmedence legjobb bányamentőiből alakult munkacsapatok vettek részt Cserjési Miklós és Nagy Sándor bányamérnökök irányításával.

Néhány alkalommal nekem is lehetőségem volt olyan mentőcsoportba bekerülni, akik azt kapták feladatuk, hogy széndioxid

gázzal elárasztott bányatériségben, pl. a levegőnél nehezebb gáz „kiszivattyúzása” érdekében légszűrőrendszer telepítését végezze el. Bányamentő készüléket felvéve, amint haladtunk a tejszínű sűrű gázba ereszkedőben lefelé testünk bőrfelületének bizsergős, szúrós érzéséből tudtuk megállapítani, hogy milyen mértékben kerültünk be a tömény széndioxid gázba.

Erős fényű, sugárirányú fényt adó lámpáink ellenére egy-két méternél messzebb nem lehetett látni. Elvégzendő feladatok közben nagyon ügyeltünk arra, hogy a négytagú mentőcsapat tagjai egymást folyamatosan figyelemmel kíséressék.

A gázkitörés egyik fontos tanulsága volt, hogy a bánya légvezetési rendszere rekonstruálásra szorul.

Ennek részeként a lényegesen nagyobb szelvényű légvágatokra nagyobb főszellőztetőre volt szükség. Ez a felismerés indította el azt a folyamatot, amely később az akna termelési kapacitásnak növelését eredményező fejlesztésben teljesült ki.

A Tiribesi gázkitörés leküzdésében jelentős segítséget nyújtottak a Walbrzych-ból érkezett lengyel bányászok. A széndioxid gázkitörés jelenségének elemző értékelése, a megelőzés és védekezés lehetőségének kidolgozása a lengyel és a magyar szakemberek között éveken keresztül folytatódott.

A szakmai tanácskozásokon túl személyes barátságok alakultak ki a bányavállalatok szakemberei között, amely évtizedeken keresztül megmaradt. Lengyel és magyar bányászcsaládok, gyermekcsoportok üdültetése mellett elmaradhatatlan hagyománnyá vált a bányászgyenruhás lengyel vendégek jelenléte a nógrádi bányásznapokon. Hasonló módon a Lengyelországban, Walbrzych-ban minden évben december elején megrendezett „barburka” napon nógrádi bányászkielbégeltetés vett részt.

Tiribesi munkahelyem és szüleim kazár bányatelepi lakása között nem volt megfelelő munkába járási lehetőség, ezért Nagybatony bányavárosi munkásszálláson laktam hét közben. Ezekben az években a munkásszálláson sok olyan fiatal szakmunkás lakott, akik a megelőző években végezték el a nagybatonyi Szakmunkásképzőt. Többségük Bihar megyei, főleg hajdúsági falvakból származó fiatal emberek voltak, akik toborzással kerültek vājartanuló intézetbe.

Ezek a fiatalok szintén Tiribesen dolgoztak, pedig „jobb” bányák is voltak a környéken. Azt már csak később tapasztaltam meg, hogy leginkább Tiribesen és Kányáson volt bányászlétszám hiány. A vállalat akiket lehetett ezekbe a nehéz művelésű bányákba irányított. Ezekkel a számomra szokatlan tájszólással beszélő, jó fizikumú, munkaszerető, nyílt tekintetű fiatalokkal hamar baráti viszonyba kerültem. Amikor lehetett segítettem őket a beilleszkedésükben. Például abban, hogy jó hírű, „hajtós” elővājári és fejtési csapatokba kerüljenek. Ezeknek a fiúknak a barátsága, biztatása valószínűleg hozzájárult ahhoz, hogy 1957 őszén elvállaltam, hogy a Tiribesi KISZ alapszervezet titkára legyek.

Fiatalokból most már önálló elővājári brigádokat szerveztünk. Tiribes akna külszínének rendezésével kapcsolatos munkákat vállaltunk, amit az aknavezetés jutalmazott. Részt vettünk az akkor épülő 21-es út munkagödreinek tájrendezésében, fāsításában. Gazdag alapszervezet voltunk, megengedhettük magunknak, hogy külön buszos kirándulásokat vagy éppen színházlátogatásokat szervezzünk.

Tiribesen jó néhány cigány is dolgozott, elsősorban külszíni segédmunkás munkakörökben. A törekvőbbek földalatti „csatlós” munkakört is elérték, de munkacapatokban nem dolgoztak.

Tudatosan igyekeztünk a közösségbe olyan cigány fiatalokat bevenni, akikben volt akarat arra, hogy többre vigye, mint sorstársai. Először ifjúsági-, majd más csapatokba protezsáltunk be egy-egy cigány fiatal, akiknek többsége „bevált” a szívósan dolgozó brigádokban is. Ezek a cigány fiatalok részt vettek közös rendezvényeinken, kirándulásainkon.

Többen közülük például ugyanúgy házat építettek, mint a „magyarok”. Módom volt tiribesi fiatal barátaim sorsának alakulását a későbbi évtizedekben is nyomon követni. Megbecsült csapat- és csoportvezető lett többségük, mint pl. Csecsöldi Sándor, Szarvas László, Pénzes Károly.

Zagyvapálfalván az út mellett épült fel Oláh Alajos cigány bányásztársam szép háza, aminek látványa manapság is jó érzéssel tölt el.

A Nógrádi Szénbányászati Tröszt vezetése 1962 évben a növekvő termelési feladatok miatt három lépcsős irányítási szervezetet hozott létre. Az aknák és a Tröszt vezetése között középírányító szervként bányauzemek jöttek létre trösztvi osztályokhoz kapcsolódó üzemigazgatósági csoportokkal.

Az átszervezés során Tiribesről Mizserfai bányauzemhez helyeztek át műszaki csoportvezetői beosztásba. A Mizserfai bányauzem ebben az időben kb. 700 ezer tonnás évi termeléssel a bányauzemek között a Nógrádi Szénmedencében a második helyet foglalta el. A termelés és a termelékenység tovább növelésére a folyamatban lévő gépesítési kísérletek ígéretesek voltak Mizserfán.

A Nógrádi Szénbányászati Tröszt műszaki fejlesztését több mint egy évtizeden át ekkor már Lassan József bányamérnök irányította, aki elismerten jó szakember lévén alapos ismerője volt az akkoriban működő több mint harminc nógrádi bányának. A tröszt műszaki osztályvezetője közvetlen jó kapcsolatban volt a Mizserfa Bányauzem főmérnökével, Józsa Pállal, aki partnere volt a műszaki fejlesztési elképzelések mizserfai megvalósításában. A szénmedencében kiemelkedő eredményként tartották számon a szovjet gyártmányú Sz-153-as rakodógépek Páthegy II. lejtősaknákban elért kamrafajtéses teljesítményeiket. A Mizserfai Bányauzemben ezekben az években gyorsan elterjedtek a ráobbantásos jövesztésű III. telepi acéltámas pásztafajtések, amikben a bányászok között „gomulka”-nak becézett lengyel páncélkaparók voltak beszerelve. A kézi rakodást 60%-ban kiváltó műszaki megoldás jelentős termelékenységnövelést és a bányamunka könnyítését hozta.

Folyamatos gondot okozott Mizserfán a jól gépesíthető III. telep felett elhelyezkedő 0,7-0,9 méter vastagságú, de jó minőségű II. telep fejtésének lassúsága. Az állandóan görnyedt testtartás mellett végezhető nehéz fizikai munka nagyon megviselte a II. telepen frontfejtésben dolgozókat. Istenmezeje faluból bejáró bányászokból alakult frontfejtési brigádok végezték ezt a nehéz fizikai munkát. A többiek által „bogarak”-nak becézett istenmezei bányászoknak is nagy könnyítést, a termelési mutatókban pedig jelentős fejlődést hozott az a körülmény, amikor a '60-as évek elején megindultak az acéltám biztosítású Westfalia-Löbbo típusú szengyalus kísérleti fejtések. Kistelek és Gusztáv bányák II. telepű frontfejtéseinek közel 50%-os termelés és termelékenységnövekedést hozott a technológiai váltás.

Az előbb említett bányák termelésstervezésében is megoldódott az a gond, hogy a jó minőségű de lassú ütemben fejthető II. telep gátolta az alatta elhelyezkedő III. telep leművelését.

A jól gépesített Mizserfán szorosan együtt kellett működni az igazgatóság műszaki és gépészeti csoportjának. Megbízható partnerünk volt ebben a munkában Szomszéd István gépészmérnök, a Bányüzem gépészeti csoportvezetője, akinek körültekintő és alapos szakmai munkája egyik biztosítéka volt az elért eredményeknek.

Az 1960-as évek közepén az ország energia gazdálkodásában is új szemlélet kezdett kialakulni. A mennyiség helyett előtérbe került az energiahordozók gazdaságosságának ügye, ezen belül megindult a szénbányászat termelési összetételének optimalizációs vizsgálata.

A Nógrádi Szénbányászati Tröszt az új feladatokhoz igazodva bizonyos módosításokat hajtott végre szervezeti felépítésében és többek között létrehozta az új összetételű termelési osztályt, amely a termelés és minőségellenőrzésen kívül szervezési feladatokkal is foglalkozott. 1966 évben ennek az osztálynak a vezetésével bízott meg a Tröszt igazgatója. Olyan nagy tudású és tapasztalt bányamérnökök voltak közvetlen munkatársaim, mint Bara József, aki korábban az aknamélyítők Nógrádi

részlegét irányította; Nagy Gyula, aki ezt megelőzően már több bányauzem főmérnöke volt. Közéjük tartozott a nógrádi optimalizációs számításokat irányító Molnár László bányamérnök, aki később a Soproni Bányamúzeum elismert igazgatója volt.

A Trösztii „beilleszkedésembe” nagy segítségemre volt Nagy Imre közigazda, aki akkoriban a terv osztályt vezette. Jól ismerte nem csak a helyi viszonyokat, hanem kiváló kapcsolatokkal rendelkezett az irányító Nehézipari Minisztériumban is. Sajnáljuk hogy egy-két év múlva a megalakuló Egyesült Magyar Szénbányákhoz került át Tatabányára, főkönyvelői beosztásba.

Itt említem meg, hogy Lassan József mellett még egy hozzá hasonló korú és nagy szakmai ismeretekkel rendelkező osztályvezető működött a Tröszt Geológiai Osztályának élén Bartkó Lajos személyében. Országosan elismert szaktekintélyét, kapcsolatait jól tudta hasznosítani nemcsak a Nógrádi Szénbányászat érdekében, de a megye értékeinek bemutatásáért, fejlődésének elősegítéséért is. Nevéhez kötődik az ipolytarnóci őslénylelet nemzetközi hírű kiállításának elkészítése. Sikertült meggyőznie a Magyar Állami Földtani Intézet akkori igazgatóját, Hámor Gézát arról, hogy ide, Nógrádba, Rákóczi Bányatelepre telepítse az Intézet központi leletanyagát. Közreműködött abban, hogy Területi Földtani Szolgálat települjön Nógrádba. Ma is megtekinthetők azok a ritka helyen bemutatható földtörténeti rétegsorok, amiket irányítása mellett tártak fel Kazár községhez tartozó Pólyoson és Sámsonházán.

Az első országos optimalizációs számítások után nagyon rövid időn belül kiderült, hogy legnagyobb mértékben a nógrádi széntermelés csökkentése lenne gazdaságilag indokolt. A néhány évvel korábbi minden áron termelésnövelő cél helyett a rövid időn belüli termelémérséklés adódott feladatunknak.

A Nehézipari Minisztériumban Tóth Miklós és Faller Gusztáv bányamérnökök vezetésével kialakított a nógrádi szénmedencére vonatkozó termelémérséklési program végül is lényegesen

visszafogottabb volt, mint amit az országos optimalizációs számítás indokolt volna. Figyelembe vették azt a követelményt, hogy a salgótarjáni iparmedencében továbbra is biztosítható legyen a foglalkoztatottság, és ne váljanak feleslegessé az előző években végzett beruházások, ne vesszenek el a feltárt szénvagyonok.

A nógrádiak feladata volt a medencén belüli konkrét intézkedések megtervezése és végrehajtása. A termelismérséklés első ütemének gazdaságossági követelményéből kiinduló műszaki termelési és szervezési feladatok különösebb vita nélkül egyértelműen kialakultak. A gazdaságosabb, nagy szénvagyonnal rendelkező bányák továbbfejlesztő korszerűsítése mellett a magas költségszinttel működő bányák feltárt szénvagyonának gyorsított ütemű lefejtését kívántuk végrehajtani.

Azonnali intézkedésként néhány számottevő szénvagyonnal már nem rendelkező, veszteséges mélyművelésű bánya és külfejtés bezárását határoztuk el.

1966 évben meghozott szervezeti intézkedések foglalkoztatottakat érintő közvetlen kihatása még nem volt jelentős. A csökkenő munkásfelvétel és az önként kilépők számának megnövekedése mellett csak néhány igen távoli munkásjáratot kellett megszüntetni, mint pl. Palotás és Feldebrő térségéből indulókat. Jellemző volt a körültekintően megtett munkásokat közvetlenül érintő intézkedésekre, hogy ezekből a falvakból bejáró dolgozóknak is felajánlottunk, hogy ha a bányánál akarnak maradni, munkásszállásainkon elhelyezzük őket.

Az új gazdaság irányítási rendszer bevezetésének folyamatában átalakult a magyar szénbányászat irányításának mechanizmusa is. 1967 évben megalakult az Egyesült Magyar Szénbányák (EMSz), és ezzel egyidőben megszűnt többek között a Nógrádi Szénbányászati Tröszt is. Helyette Nógrádi Szénbányák néven működött tovább a vállalat.

A racionalizálás 1966-os első, „sokszerű” üteme után egymást érték a rövid és középtávú optimalizációs számítások, amely tervek mindegyike

a Nógrádi Szénmedence országos átlagnál erőteljesebb termelémérséklését tartalmazták.

Számítások részleteinek ismereteiben be kellett látnunk, hogy az ország több mint száz szénbányájának gazdaságossági sorolása valóban a Nógrádi Szénmedencét hozza a legsúlyosabb helyzetbe. Elleneztük a bányabezárásokat, de nem az optimalizációs rangsorolást hibáztattuk, hanem azt vitattuk, hogy a hazai szénbányászat egészének gazdaságossági összehasonlítása az energia importtal nem reális. Azzal próbáltunk érvelni, hogy a növekvő energiainport fedezetéhez szükséges árualap hogyan lesz növelhető és ennek a növekménynek az előállítása nem fog-e többé kerülni az országnak, mint a hazai szénbányászattal termelt energia.

Itt jegyzem meg, hogy ez az évekig tartó vita csak az 1973-as olajár robbanás után változtatta meg bizonyos mértékben a szénbányászat egészének megítélését.

Visszatérve az optimalizációs számítások nyomán bekövetkezett eseményekre folytatódott az 1967-ben és az ezt követő években is a racionalizálás, minek eredményeként a Nógrádi Szénbányák termelése az 1965-ös évi 3,5 millió tonnás szintről 1966 évben már 3,2 millióra csökkent, és 1970 évben már csak 2 millió tonna volt. A termelés mérséklés során a szénüzemi létszám 1966-os évi 11 ezer főről 1970 évre már 7500-ra mérséklődött.

Ezt a nagymértékű csökkenést már nem lehetett megoldani az első ütemben alkalmazott eszközökkel: újszerű vállalati intézkedéseken túl kormányzati segítségre volt szükség. Ennek meghozatalában a bányászmegyék politikai vezetésének és a bányász szakszervezetnek összehangolt „lobbizása” eredményes volt.

Korkedvezményes bányásznyugdíjazás lehetőségének megteremtése mellett nagyon jelentős volt az a központi iparfejlesztési támogatás, amit a csökkenő bányászati munkahelyek ellensúlyozására többek között a

salgótarjáni iparmedence kapott. A Megyetanács koordinálásával 18 vállalat részesült abból az 1,2 milliárd forintos fejlesztési támogatásból, amit erre a célra különített el a kormányzat. Ezekben az években a letelepülő vállalatok 8 új telephelyet alakítottak ki részben a felszabaduló bányakülszíni létesítményekben. Összességében ennek a programnak köszönhető 5900 új munkahely létesülése.

A Nógrádi Szénbányák akkori igazgatójának, Pothornik Józsefnek politikai és kormányzati szerveknél meglévő befolyásos tekintélye; Jakab Sándor és utódja Jedlicska Gyula, Nógrád megyei MSZMP első titkárok aktív tevékenysége úgy vélem elősegítették a salgótarjáni iparmedence fejlődése szempontjából kedvező iparpolitikai döntések gyors meghozatalát.

Az Egyesült Magyar Szénbányákat Balkányi Bertalan elnök és Dr. Tamásy István műszaki vezérigazgatók irányították, akik jó ismerői voltak a magyar szénbányászatnak. Tisztában voltak azzal, hogy az új gazdaságirányítási követelmények érvényesítése az adott körülmények között milyen nehéz helyzetbe hozza a magyar szénbányászatot. Törekvésük arra irányult, hogy miközben végrehajtsák a kis szénvagyonnal rendelkező és gyenge teljesítményt produkáló bányák leállítását, legyen mód a perspektivikus bányák versenyképességének növelésére. A középmezőnyben elhelyezkedő ún. „puffer” bányák kapacitásának fenntartására pedig kapjanak támogatást.

A Nógrádi Szénbányáknál sajnos kevés volt a perspektivikus akna, s több mint 20 tartozott a versenyképtelen kategóriába. Az EMSz vezetői és a Bányász Szakszervezet megértéssel kezelték a nehéz nógrádi helyzetet, és a visszafejlesztés nógrádi ütemének kialakításánál minden esetben figyelembe vették, hogyan lehet kezelni a kialakuló szociális feszültségeket.

Szólni kell arról az ellentétes álláspontról, ami a nógrádi szénmedence különböző bányáiban dolgozó főleg műszaki-gazdasági szakemberek között ebben az időben már kialakult az aknák minősítése során. Ez az ellentét alapvetően az alacsony szénminőségű, de könnyebb

bányaművelési feltételekkel rendelkező mizserfai-mátranovái bányák és a jobb szénminőségű, de nehezebb bányaművelési feltételekkel rendelkező Nagybátony környéki ún. „déli-bányák” között volt. A megismétlődő optimalizációs számítások ez utóbbiakat lényegesen jobb kategóriába sorolta, mint az ún. „északi-bányák”-at. Ráadásul ebben az időben a minőségi szemek iránti igény országosan is nagyobb volt, ezért központi fejlesztési források is ezeket a bányákat preferálták.

Ez a vita a végrehajtás közeledtével kiéleződött, és volt olyan bánya az észak-nógrádi régióban, ahol valóban szinte munkacsapatokig kellett meggyőzni a bányászokat arról, hogy elfogadják új munkahelyeiket a nagybátonyi bányáknál. Legkritikusabb helyzet Rákóczi aknán alakult ki, ahol – főleg a kazári bányászok – megtagadták áthelyezésük elfogadását. Ezeknek a bányászoknak a „meggyőzéséhez” az éppen kazári születésű megyei első titkárnak a rábeszélő készségére is szükség volt.

A szűkülő bányászati tevékenység nyomán több alkalommal bányauzemi összevonások történtek. 1968-ban a bányák bezárásával kapcsolatos munkák összehangolt végrehajtására létre kellett hozni az ún. Felhagyási Üzemet. Fáklya Károly bányamérnök vezetésével működő üzem feladata volt a megszűnt bányákban található gépek és bányabiztosító berendezések kimentése és értékesítése.

A vállalat eredményesebb működése, de a foglalkoztatás szempontjából is jelentős előrelépés volt, hogy lehetőséget kaptunk a szénen kívüli tevékenység fejlesztésére is. A termelés diverzifikálását minden olyan területen megkísérelte a vállalat, amire lehetőséget látott. Extrém esetként megemlítem, hogy például a fentebb már említett Rákóczi Bányát gombatermelő bányaként próbáltuk továbbhasznosítani, sajnos sikertelenül.

Eredményesek voltak a vállalaton belül létrejött önálló elszámolású egységek, irodák, amik egyre nagyobb mértékben a szénbányászokból felszabaduló fizikai és szellemi foglalkozású munkavállalók tevékenységére épült.

Ezen egységek sorából elsőként teszek említést az 1969 évtől önálló elszámolású Tervezőiroda megalakulásáról. A széleskörű felkészültséggel rendelkező Fényes Gyula bányamérnök által vezetett tervező osztály egyre több vállalaton kívüli megrendelést kapott. Komplex ipari létesítmények tervezése közül a püspökszilárdi sugárveszélyes hulladékártató tervezését említem meg, azért is, mert ennek a létesítménynek az építését szintén a Nógrádi Szénbányák másik önelszámoló egysége, az Építési Üzem végezte.

Ugyanebben az időben szerveződött a bányáknál felszabaduló bányamérő-technikusokból és fúrási szakemberekből a Földtani és Földmérési Iroda, amelynek szervezésében és irányításában Bazsalya Gyula bányamérnök és Bazsó László közgazda játszott kiemelkedő szerepet. Sokirányú munkásságukból a magyarországi szénhidrogén-szállító csővezetékek kitűzési munkáit, bauxit kutató és a Mátrai Külfejtés vízlecsapoló fúrásait említem meg.

A Nagybáttonyi Bányauzemből önálló egységként a Nagybáttonyi Gépüzem vált ki, amely növekvő mennyiségben végzett külső vállalatok részére profiljukba tartozó villamos-gépipari, vasszerkezeti munkákat. Kisterenyei telephelyen Vegyesüzem alakult faipari és építőipari feladatok elvégzésére. Salgótarjáni telephelyünkön pedig Fuvarozási Üzem jött létre.

A nem bányászati, ún. szénen kívüli tevékenység keretein belül az 1970-ben már több mint ezren dolgoztak. A nyereséget hozó árbevételük aránya már akkor elérte a vállalati árbevétel 20%-át.

A szénen kívüli tevékenység megszervezésében fontos szerepe volt Sült Tibor bányamérnöknek, a vállalat akkor főmérnökének és Adorján Henrik gépészeti osztályvezetőnek. Az üzemvezetői feladatok ellátásában Kertai József villamosmérnök, Ferenc Gyula erdőmérnök, Szomszéd István gépészmérnök és Juhász József bányatechnikus tevékenykedtek eredményesen.

Külön szükséges szólni medencén kívüli bányászati szolgáltatásainkról. Ezek közül hozzánk legközelebb a Salgótarjától mindössze 50 km-re, de Csehszlovákiában működő nagykürtösi Dolina bányán végzett feltáró és fejtési tevékenység volt jelentős. Külön bányamezőben magyar gyártmányú F6-os vágathajtó-gépekkel dolgoztak a Mizserfai és Zagyvai Bányaüzemből oda telepített magyar bányászbrigádok.

Nagy vállalkozás volt a '70-es évek elején Mongóliában végzett bányanyitási munka, amelynek vezetője Kormos Ottó bányamérnök volt. A 25 fős válogatott nógrádi bányászból álló expedíció igen mostoha körülmények között molibdén lelőhely feltárására lejtősakna mélyítésére kapott feladatot. A helyszín 100 km-es körzetben kopár, lakatlan volt. A Kormos Ottó vezette csapat ilyen körülmények között is helytállt.

Ugyanebben az időszakban megállapodtunk a Bakonyi Bauxit Vállalattal arról, hogy elvállaljuk térségükben a Dült-Nyírjes II. és a Deáki I. lejtősaknák mélyítését. Ennek a feladatnak a megoldására Tapolcán kihelyezett üzemet hoztunk létre kb. 80 fővel.

1970 őszén új feladatot kaptam. Kineveztek a Nagybátonyi Bányaüzem főmérnöki beosztásába.

Elődöm Szabényi Ferenc bányamérnök nagytekintélyű és közkedvelt vezető volt nemcsak Nagybátonyban hanem az egész szénmedencében. Olyan feladatot ajánlottak fel számára a Nehézipari Minisztériumban, amely komoly szakmai kihívás volt számára. De valószínűnek tartom, hogy ebben az időben már döntésében közrejátszott az egyre kedvezőtlenebb nógrádi szénbányászkodás helyzete is. Erre az időre jellemző, hogy főleg az ország más területéről idejött tehetséges szakemberek nagyszámban hagyták el a vállalatot. Ez a veszélyes folyamat éppen azt a szakmai bázist gyengítette meg, amelynek a nógrádi perspektivikus bányákat kellett volna minél jobb műszaki megoldásokkal versenyképes helyzetbe hozni.

A '70-es évek elején a Nógrádi Szénbányákon belül a Nagybáttonyi Bányauzemet a visszafejlesztés még nem érintette, sőt folytatódtak a korábban megkezdett fejlesztések, termeléskoncentrációk kialakításai. Befejeződött az a külszíni szállítási rekonstrukció, aminek eredményeként Kányás, Tiribes, Szorospaták és Ménkes aknáktól egységes kötélpálya rendszeren keresztül került leszállításra a szén a nagybáttonyi központi osztályozóra. Ezzel a rekonstrukcióval meg lehetett szüntetni a bányákhoz vezető kisvasúti hálózatokat, miután teljesült a négy bányát közúttal összekötő útkorszerűsítő munka is. Összevonásra került Szorospaták és Katalin akna, mert létrejött a két aknát összekötő vágatrendszer, és mert elkészültek a korszerű függőaknák. Befejeződött a bányákat ellátó magasfeszültségű villamosvezeték-hálózat kiépítése és a csengerházi központi transzformátorállomás rekonstrukciója.

A versenyképesség fontos feltétele volt a fejtés gépesítésének megoldása. Ebben az időben kaptuk meg az első KWB-2-es, majd a KR-1-es típusú egytárcsás maróhengereket, amiknek alkalmazására ekkor már a szabad homlokot biztosító acéltámas frontfejtések lehetőséget adtak. A gépi jövesztés aránya az 1970-es évi 14%-ról 1973 évre már 62%-ra emelkedett. A gépesített maróhengeres frontfejtések nagymértékben megnövelték a termelés koncentrációját, amit jelez, hogy az 1970-es évi 110 t/nap átlagos frontfejtési termelés 1975 évre már 364 tonnára növekedett.

Nagybáttonyi Bányauzem főmérnöki beosztásában 1971 év végéig voltam. Ekkor a Nógrádi Szénbányák vezetése olyan döntést hozott, hogy megszünteti a középirányító bányauzemi szinteket, mert 1972 év elején már lényegében csak a Nagybáttonyi Bányauzem maradt meg. Nagybáttonyhoz tartozó négy bánya Kányás, Ménkes, Tiribes és Szorospaták Aknák önelszámoló üzemként közvetlenül Salgótarjáni székhelyű bányagazgatóság irányítása alá került.

Az átszervezés során a Szorospataki Bányauzem vezetőjének neveztek ki. Poszuk József bányamérnök volt az aknaüzem főmérnöke, aki a korábbi kisterenyei bányáktól került Szorospatákra. Tőzsér Imre

bányamester pedig a Mizserfai Bányüzem Mátraszele és Bárna térségéből áttelepített bányászokkal került Szorospatakra. Emlékszem Kazinczi Gáborra, a kiválóan dolgozó mátraszeleiekből álló fejtési csapat frontmesterére, aki társaival együtt elkeseredetten beszélt a felhagyott mizserfai bányák előnyeiről, és ekkor már abban sem nagyon bíztak, hogy a nagybányai bányák megmaradhatnak.

Szorospatakon töltött kettő év alatt több magasabb beosztású vendégünk volt. Jó érzéssel gondolok vissza Palóc Imrére, aki hozzám hasonló korú mérnökember volt, és üzemi főmérnöki beosztásból került a Salgótarján Város elsőtitkári pozíciójába. Alapos közgazdasági ismeretekkel rendelkezett, és személyesen is érdekelt a bányászat visszafejlesztésének problematikája.

Bányásznap i ünnepség vendégeként jött ki Szorospatakra Kósáné Kovács Magda és a Szorospatakról származó Kovács László, későbbi BDSZ főtitkár. Kellemes meglepetés volt ez esetben is számomra, hogy a gazdasági összefüggéseket mennyire jól ismeri az akkor SZOT titkári funkciót betöltő fiatalasszony.

Legérdekesebb volt Trethon Ferenc – akkoriban a Nehézipari Minisztérium Közgazdasági Osztály vezetője – váratlan látogatása, akit én korábban személyesen nem ismertem. Politikai rendezvényeken kifejtett felszólalásaim szakmai megalapozottságának megismerése volt - emlékezetem szerint - beszélgetésünk legfőbb témája. Mi ugyanis ahol lehetett szóná tettük, hogy nem értünk egyet korábban feltárt bányamezők lefejtésének leállításával, mert ezekből kibányászható szenek költségénél csak a már feltárt bányamezők lefejtéséhez szükséges további költségek a valóban felmerülő kiadások és ezeket kellene az összehasonlító számításoknál figyelembe venni. Úgy vettem észre megjegyzéseiből, hogy saját véleménye is az volt, körültekintőbb visszafejlesztés lett volna indokolt a szénbányászatban.

Teljesen váratlanul ért, amikor a vállalatunk salgótarjáni titkárságára behívtak 1973. március elején. Pothornik József, a vállalat akkori igazgatója a fogadott, aki közölte, hogy nyugdíjazását kérte, és egyetértésben a megye politikai vezetésével a Nehézipari Miniszter

engem fog a vállalat vezetőjének kinevezni. Hozzátette, holnap reggel vállalati személygépkocsival mehetek fel a Minisztériumba átvenni a kinevezésemet.

Pothornik József, aki akkoriban már a munkásmozgalom nagy „öregje” volt, kritikus helyzetekben Kádár János melletti kiállása nyomán, évtizedeken át a legmagasabb párt és szakszervezeti testületek befolyásos tagja volt. A '60-as évek közepéig egyben Nógrád Megye legtekintélyesebb vezetője. Nagy támogatója volt a bányásztradíciók megőrzésének: a BDSZ segítségével kezdeményezésére vezették be a bányász díszegyenruha országosan egységes viselését. A salgótarjáni és nagybányai művelődési házak fúvószenekara és dalárdája mellett mecénása volt idős Szabó István faszobrászművésznek a bányászkompozíciójú sorozat elkészítésében. Nevéhez kötődik a Salgótarjáni Földalatti Bányamúzeum kialakítása. Nagyon kedvelte a Salgótarjáni Bányász labdarúgócsapatát, az SBTC-t. Minden támogatást biztosított ahhoz, hogy a csapat az élvonalban szerepeljen. A bükkszéki bányász- és a keszthelyi gyermeküdülő létesítése és fejlesztése, az ehhez szükséges szakszervezeti támogatás megszerzése ugyancsak eredményei közé sorolható. Azokban az években még ritkaság számba ment, hogy kezdeményezésére a Csehszlovák Dolina Bányával és később a Szibériai Kemerovó Bányakörzet központjával a Nógrádi Szénbányák kapcsolatot alakíthatott ki.

Ezek az önmagukban helyesléssel fogadott törekvések a '60-as évek közepétől egyre többször párosultak olyan, a vállalati gazdálkodást sértő megnyilvánulásokkal, amit más vállalati igazgatók nem mertek volna megtenni. A gazdaság irányításával és ellenőrzésével megbízott szervek ezt a Nógrádi Szénbányák gazdasági nehézségeinek növekedésével egyre határozottabban szóvá tették. Példaként az új SBTC stadion földmunkáinak végzését említem, amit nem lehetett külfejtési tevékenységként elszámolni.

Az új gazdaságirányítási rendszer körülményeit: a bányászat visszafejlesztésének feladatát – mint vállalati igazgató – nehezen viselte, és érezhető feszültség alakult ki a '70-es évek elejére a Nógrád megye megfiatalított MSZMP vezetésével szemben is.

Azt hiszem, nem én voltam az elődöm jelöltje erre a posztra, hiszen személyesen csak látásból ismert. Kinevezésemet azért vehette tudomásul, mert olyan jelölteket tudott ezzel „kijettni”, akikkel az utódlásért folytatott vitákban nézeteltérésbe került.

Kinevezésem átvételénél a minisztérium és a megye politikai vezetői egyértelműen tudomásomra hozták, hogy a Nógrádi Szénbányáknál eddig követett vezetési gyakorlat nem folytatódhat és a gazdálkodás szabályainak betartását várják el tőlem.

Megkönnyítette a helyzetem, hogy a vállalat párt- és szakszervezeti vezetői is kicserélődtek, és a hozzám hasonló korú, felsőfokú végzettségű Mákos Nándor lett a vállalat párttitkára és Farkas József a szakszervezet titkára.

Lehetőség volt rövid időn belül személycseréket végrehajtani. A titkárság vezetője Prouza Tibor gépészmérnök lett, aki jó modorú, nagy vezetési tapasztalatokkal rendelkező vezető, tőlem 10 évvel idősebb kollegám volt. Etesi József gépészmérnök az Anyag Osztály vezetését vette át Marosvári Emil nyugdíjba vonulás után. Gordos Nándor került át a Személyzeti Osztály vezetői beosztásába, aki végig megfontolt és megbízható munkatársam volt. Munkaügyi Osztály élére Cserháti József bányamérnök lett kinevezve, aki éles eszű, jó kapcsolatépítő tulajdonságokkal rendelkezett, ami sokszor „aranyat ért”, illetve nagyobb bérfejlesztési lehetőséget biztosított a szénbányászati közös kalapból. A mindig ötletekkel teli Paróczai Péter gépészmérnök került az újonnan kialakított Szervezési és Számítástechnikai Osztály élére, és Szöllös Gyula jogász vette át a Jogügyi Osztályt, akinek szakismereteire nagy szükségem volt. Nagy segítséget jelentett számomra Szőke Barna közgazda, aki korábban osztályvezető beosztásokban dolgozott, de megbízásom után egy-két évvel Bán János főkönyvelő nyugdíjba vonulás után átvette a vállalat Gazdasági Igazgatói posztját. Az összefüggéseket jól felismerő széles látókörű nagy tapasztalattal rendelkező munkatársamtól sokat tanultam az évek során.

Szerencsés időszakban kerültem a Nógrádi Szénbányák igazgatói beosztásába, ugyanis az emlékezetes olajárrobbanást követően rövid időn belül megint felértékelődött a szénbányászat jelentősége.

Az új helyzetben, 1974-ben átszervezés következett be az ország szénbányászatában és megalakult a Magyar Szénbányászati Tröszt (MSZT). Ismét előtérbe került a szénvagyon-kutatás, a megmaradt bányák korszerűsítése és a korábbiaknál nagyobb jelentőséget kapott a széntüzelő berendezések korszerűsítése környezetvédelmi és hatásfoknövelés szempontjából egyaránt.

A szerencsében az volt a szerencsétlenség, hogy az előző években fejeződött be a mizserfai-mátranováki nagy szénvagyonnal és korszerűsítési lehetőséggel is rendelkező bányák végleges bezárása, bányásznyelven „visszarablása”. Sajnos ebben a kedvező időpontban nem rendelkezünk olyan részletes megkutatottságú új szénmezőkkel, amivel rövid időn belül bányanyitásra pályázhattunk volna.

A gyors egymásutánban elkészített középtávú tervváltozatok mindegyike országos szinten a Nógrádi Szénbányák termelési színvonalát egy millió tonna évi szinten határozta meg.

Intenzív szénvagyon-kutatás indult meg Ménkes és Kányás aknák szénvagyon bővítése érdekében. Ezt követően megkezdődtek a megkutatott területek feltárásai.

Magasabb szinten folytatódtak a perspektivikus nógrádi bányák gépesítései. 1976 évben megkezdődött az első ménkesi KM-87-es komplex gépesítésű frontfejtés kiépítése. 1977 évben pedig Kányáson megindult az első 2MK-E típusú önjárókkal gépesített frontfejtés. Ezeknek aránya már 1980-ban a teljes frontfejtési homlokhoz viszonyítva elérte a 40%-ot.

Új lendületet kapott a vágathajtás gépesítése is, a bányagépgyár tökéletesített F6-HK néven ismert vágathajtó gépeivel. Az egymással versengő vágathajtó brigádok kiváló eredményeket értek el. A csúcst a ménkesi bányászok érték el 1975 októberében: az ott dolgozók az egyik fent említett magyar gyártmányú bányagéppel 234 métert hajtottak ki 1 hónap alatt.

Nem véletlenül történt, hogy a nógrádi bányászok közkedvelt vágathajtó gépének (F6-HK) egy példánya a nógrádi szénbányászokdás megkezdésének 125 éves évfordulóján 1986 évben a szénmedence

jelképes kapujában a 21-es számú főútvonal nagybányai elágazójában mementóként kiállításra került.

A kemény kőzetben történő meddő-vágathajtás gépesítésének megoldására 2PNB-2 szovjet és az EHOR magyar rakodógépeket vásároltunk. Ezek a berendezések a meddőkőzet fárasztó lapátolási munkájától mentesítették a bányászokat számottevően megnövelve a vágathajtási teljesítményeket.

Lehetőséget kapott a Nógrádi Szénbányászat arra, hogy új fogyasztói igényekhez igazodva kapcsolódhasson be új típusú széntüzelő berendezések fejlesztési és gyártási programjaiba.

A bányászat megbomlott ipari háttérének helyreállítása érdekében szoros együttműködés alakult ki az Országos Bányagépgyártó Vállalattal. Bekapcsolódtunk a szénbányászat részére rendelt láncos vontató-szállító berendezés gyártásába. Később részt vettünk a legkorszerűbb önjáró berendezések vasszerkezeti elemeinek legyártásában. A bányai szénosztályozók korszerűsítésének egyik tartozéka volt a MÁV vagonok szénosztályozó alatti mozgatásának megoldása. Saját tervezőrészlegünk elképzelései alapján legyártottuk a balesetveszélyes fizikai munkától mentesítő ötletes vagonvontató berendezést, amit később a MÁV saját rendező-pályaudvarain – például Záhonyban – is rendszeresített a mi kivitelezésünkkel.

A magyar szénbányászat vezetése szükségét látta annak, hogy élére álljon a hazai széntüzelő berendezések korszerűsítésének és gyártásának. Ebbe a tevékenységbe kapcsolódott be a kisterenyei szénen kívüli üzemünk a jó hatásfokú hazai kiskazán-gyártás megindításával. Később a fluidágyas szénüzemű termékszáritó gyártásában és mezőgazdasági szövetkezetekben történő felszerelésében vettünk részt.

A bányák villamosmotor javítási igényének kielégítése mellett szabad kapacitásunkkal vállalkoztunk például a Budapesti Közlekedési Vállalat (BKV) villamos motorjainak a javítására. Ebből a tevékenységből nemzetközi gyártási együttműködés alakult ki. A drezdai motorgépgyár

részére nagy sorozatokban gyártottunk komplett forgórészeket kifogástalan minőségben.

A vállalat stabilizálása az új fejlesztési lehetőségek kihasználása érdekében végzett erőfeszítéseink során egyre jobban éreztük a fiatal korosztályok hiányát. A sokirányú tevékenységet folytató, „több lábon álló” szénbányavállalatok mindegyikének közös gondja volt ez. Valószínű ez is motiválta a BDSZ állásfoglalása nyomán azt a MSZP döntést, hogy bevezesse a szociálpolitikai munka koordinálását ellátó igazgatóhelyettesi vezetői posztot a szervezetében. A Nógrádi Szénbányáknál Lipták Sándor került a Szociálpolitikai igazgatói beosztásába, aki jó érzékkel és eredményesen dolgozott együttműködve a szakszervezettel azért, hogy vállalatunk megszüntesse a visszafejlesztés embereket érintő káros hatásait és visszaállítsa a szénbányászat presztízsét. A sokrétű tennivaló közé tartozott az üzemek szociális létesítményének korszerűsítése: fekete-fehér öltözők létesítése, üzemorvosi hálózat kialakítása. Felújításra került a Salgótarjáni és Nagybátonyi Művelődési Ház, a Bükkszéki, Keszthelyi üdülőbázisok.

Önbecsülésünk megerősítésében jelentős szerepet játszott a bányász-díszegyenruha hagyományt őrző változatának bevezetése, amelyhez a törzsgárda kedvezményekkel jutott hozzá. Nógrádi Szénbányák emblémájának elkészítésén túl nagy figyelmet fordítottunk a bányászat tárgyi emlékeinek összegyűjtésére, elődeink emlékének tudatosabb ápolására valamint bányász rendezvényeink vonzóvá tételére. Nógrádi Bányász címmel saját hetilapot adtunk ki, aminek főszerkesztője Bodó János profi újságíró volt. Lassan József és Magyarfy Károly a vállalat korábban vezető beosztást betöltő jeles szakembereit megbíztuk a szénbányavállalat műszaki történetének összegyűjtésével és könyv alakban történő publikálásával.

Legjelentősebb segítség a bányamunka megbecsülésének visszaállításában a kormány nyújtotta kedvezményes bányászlakás akció pénzügyi feltételeinek megteremtése volt. A bányászlakás építést nem bíztuk másra, mi magunk választottuk ki a szóbajöhető kiviteli terveket és az illetékes tanácsi szervek együttműködésével a lakótelepek helyét. Saját

építési üzemünk közreműködésével a salgótarjáni Károlyi telepen, továbbá Kisterenyén és Nagybátonyban kezdtünk hozzá a kertés/sorházas bányászlakások kivitelezéséhez.

Sikerült néhány év alatt megváltoztatni a közhangulatot. Kazinczi Gábor mátraszzelei front-csoportvezető, aki korábban – a visszafejlesztés éveiben – Szorospatakon nagyon elkeseredetten nyilatkozott jövőnkéről új bányász-díszgyezyruhát csináltatott, és az egyik május elsejei gyurtyánosi ünnepségünkön újságolta, hogy már a gyermeke is a bányánál dolgozik.

Fejlődésünk és jövőnk megalapozása szempontjából nagyon fontos volt, hogy műszaki-közgazdasági ismeretekkel rendelkező szakembereket hozzunk a nógrádi szénmedencébe a korábban eltávozottak helyébe.

Ennek során sikerült megnyerni a tehetséges fiatal Tóth József bányamérnököt, hogy családjával Tatabányáról áttelepüljön Salgótarjánba, akit több volt kollegája is követett. Ő később a Nógrádi Szénbányák főmérnöke lett. Szintén Tatabányáról tudtuk elhozni Hermes Miklóst a Geológiai Osztály élére és Szőke Barna sajnálatosan korai halála után ugyancsak Tatabányáról települt át Gergely István közzgazda, akire mint gazdasági igazgatóhelyettesre volt nagy szükségünk. Ezek a tatabányai szénbányászati központból átkerült szakemberek megőrizték jó kapcsolataikat a MSZT vezetésével, ami külön előny volt számunkra. A hiányzó szakemberek pótlására a hosszú távú megoldást Nógrádból egyetemekre került fiatalok megnyerése volt.

A vállalat igazgatójának kötelességei közé tartozott, hogy kéthetente „fogadónapot” tartson, ahová előzetes bejelentés nélkül bárki eljöhett. Emlékszem egyszer egy dorogházi özvegyasszony keresett meg, aki bányászférje korai halála miatt nagyon nehéz körülmények között tudta iskoláztatni két jó tanuló fiát. Mindkét fiúval szerződést kötöttünk rövid időn belül. A Nagy testvérpár közül tíz év múlva Lajos, aki szakmájában elismert közzgazdásszá nőtte ki magát, a vállalat főkönyvelői beosztásába került. Öccse pedig széles érdeklődési körű geológussá képezte magát.

A Miskolci Nehézipari Egyetemen régi tanárainkkal, időközben egyetemre került volt évfolyamtársaimmal: Patvaros Józseffel, Németh Lajossal újra szoros kapcsolatokat építettünk ki. Különböző tanszékeknek kutatási megbízásokat adtunk. Mi, nógrádiak ismertetőket tartottunk az

egyetem bányamérnök hallgatóinak vállalatunkról, az egyetem pedig rendszeressé tette, hogy bányászévfolyamai a tanulmányi kirándulásai során felkeresték a Nógrádi Szénmedencét is. Jól tudtuk hasznosítani azt a körülményt is, hogy Salgótarjában létesített a Pénzügyi és Számviteli Főiskola egy kihelyezett tagozatot. Összességében több mint 20 felsőfokú tanintézetekbe járó fiatallal kötöttünk ösztöndíjszerződést, akik mind a Nógrádi Szénbányáknál kaptak munkát, és ha igényelték rövid időn belül lakást is.

Korábbi beosztásaimból tudom, hogy a vállalat vezetői és az üzemek vezetése között a kapcsolat nagyon esetleges volt. A tervtárgyalások és az összevont, negyedévenként tartott műszaki tanácskozásokon kívül csak elvétve került sor vállalati és üzemi vezető testületek közötti közvetlen tárgyalásokra. Ezekben a megbeszéléseken nagyon ritkán vett részt a vállalat igazgatója.

Demokratikusabb vezetési módszert és egyúttal a kollektív felelősségérzet növelését szolgálta a rendszeres munkaértekezletek bevezetése, ahol ajánlások és döntések születtek megnevezve a végrehajtásért felelős vezetőket és határidőket.

Igazgatói szobámban minden hétfő reggel a párt, a szakszervezet és a KISZ vállalati bizottságok vezetőivel volt rendszeres konzultációm. Ez alatt az idő alatt műszaki és gazdasági helyettesem a hozzátartozó osztályvezetőknek tartott értekezletet. Általában 9 órakor kezdődött az a vezetői értekezlet, ahol a vállalat politikai vezetőin kívül közvetlen helyetteseim és a fontosabb osztályok vezetői voltak jelen, továbbá egy-egy téma meghívott referense. A titkárság vezetője készített feljegyzést a határozatokról, és az ő feladata volt nyilvántartani a korábbi döntések végrehajtásával kapcsolatos le nem zárt ügyeket.

Jelentős esemény volt a vállalat gazdasági, politikai vezetőinek, továbbá az aktuális témától függő illetékes osztályvezetők társaságában minden hónapban más-más üzemnél megtartott kihelyezett vezetői ülés. Ezekben a megbeszéléseken az adott üzem vezetője beszámolt helyzetükről, és az előző kihelyezett vezetői megbeszélés döntéseinek

teljesítéséről. Évek során közös tapasztalatunk volt, hogy a kapcsolattartás ilyesforma rendszere bevált.

A MSZT vezetésében az a módszer alakult ki, hogy minket, vállalati igazgatókat rendszeresen meghívtak a Tröszt vezetői üléseire. Seregi János vezérigazgató és Kómár András a Tröszt szakszervezeti vezetője közvetlen, kiegyensúlyozott vezetők voltak. Mint a legkisebb bányavállalat akkor legfiatalabb igazgatója mondhatom, hogy megkülönböztetés nélkül egyenlő partnerként kezelték a többiekkel. Mind a nyolc bányavállalat vezetője külön egyéniség volt, mégis a szénbányászat érdekében az esetek többségében egyetértésben cselekedtek.

Néhány éven belül nyugdíjba vonulásuk miatt nagyrész kicserélődött a szénbánya vállalatok igazgatói kara. Véletlen folytán egyetemi éveim alatt évfolyam és szobatársam, egyik legjobb barátom Varga Albert bányamérnököt nevezték ki az Oroszlányi Szénbányák igazgatójának. Ez a vállalat a műszaki fejlesztésekben folyamatosan élen járt. Barátom nem egy alkalommal jött el Nógrádba bányajárásra, és tapasztalataival sok esetben segített. Ugyanilyen célú látogatást tett nálunk Pera Ferenc, a Veszprémi-, és Kiss Dezső a Borsodi Szénbányák igazgatója is. A Mátraaljai Szénbányák igazgatójával, Győri Sándorral, aki kisterenyei születésű bányagépszakmérnök volt, úgyszintén jó kapcsolatunk volt, amely kiterjedt a vállalatok közötti sokrétű együttműködésre. Mi, nógrádiak vízlecsapoló fúrásokat végeztünk külfejtés környezetében, míg a mátraaljaiak a nógrádi kis un. peremi külfejtéseink üzemeltetéséhez adtak technikai segítséget.

Később Kapolyi László bányamérnök Ipari Miniszterré történő kinevezését követően a bányavállalatok közötti közvetlen egymást segítő kapcsolat még szélesebb körűvé vált. Minisztersége alatt tapasztaltam leginkább, hogy átgondoltan igyekezett együttműködést kialakítani az egyetemi tanszékek, a kutató és tervező intézetek szakemberei, a Tudományos Akadémia tagozatai és a természettudományos egyesületek között a bányászat megsegítésére, de szélesebb értelemben véve a népgazdaság érdekében.

Példaként az akkoriban világszerte újdonságnak számító fluidágyas széntüzelés technika magyarországi meghonosítására tett erőfeszítéseit említem. Amikor Angliában a kísérletek már igazolták ipari méretű alkalmazásának lehetőségét, magyar szakembereket küldött az eljárás tanulmányozására a berendezések mielőbbi magyarországi gyártásának megszervezésére. A fluidágyas széntüzelés technika ugyanis hatásfoknövelése mellett angliai környezetvédelmi előírásoknak is megfelelő alacsony szintre csökkentette a széntüzeléskor keletkező károsanyag kibocsátást.

Kapolyi László, mint a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, igyekezett a bányászszakma képviselőit bevonni a különböző osztályközi tudományos bizottsági munkacsoportokba. Így kerültem én a Bánya-egészségügyi és Komplex Rehabilitációs Albizottságba, amely a bányászok egészségkárosodás mértékének csökkentésével foglalkozott.

Nagyon hasznosak voltak számunkra – bányavállalati igazgatók számára – azok a kihelyezett igazgatói ülések, amiknek során például a Magyar Villamos Művek budai központi teherelosztóját ismertük meg. Tanulmányozhattuk a Százhalombattai Olajfinomító és a Paksi Atomerőmű működését, valamint meglátogattuk a Tiszalöki Vízerőművet is. Ottlétünk során vízügyi szakemberek adtak tájékoztatást az erőmű és környezetének életéről, a Tiszai duzzasztó és erőmű láncolat létesítésének lehetőségéről. Mindezek alapján reálisabban tudtuk megítélni szénbányavállalataink helyzetét a magyar energiaellátáson belül.

A magyar gazdaság szerkezete, benne az energiaigény összetétele folyamatosan változott: fajlagosan csökkent. Paksi atomerőműblokkok termelésbe lépése és az ebből előállított olcsó áram a legrégebbi szenes erőművek csúcsra járatásához vezettek, sőt a mátravidéki erőmű teljes leállítása következett be. Korábban a Tiszapalkonyai és a Mátravidéki erőművek használták fel a legtöbb nógrádi energetikai szenet. A szénigény változás folyamán kevesebb alacsony kalóriatartalmú energetikai szénre és több jó minőségű, lehetőleg homogén szemcseösszetételű szénre volt szükség.

A megmaradt, viszonylag jó minőségű szenet termelő nógrádi bányáknál a nagyarányú gépesítés nyomán éppen ezekben az években romlott le a szénminőség. A gépesítés folytatásáról nem mondhattunk le, ezért a szénosztályozás, szénelőkészítés korszerűsítésében kellett előrelépni. 1980-ban a Nehézipari Műszaki Egyetem ásvány-előkészítési tanszékének adtuk megbízást a Nógrádi szénfélések előkészítésének lehetséges megoldásaira. A tanulmány alapján a Mecseki Szénbányák szénelőkészítő üzemében végeztek nógrádi szenekkel nagyüzemi szénmosási kísérleteket. Időközben a Központi Bányászati Kutató Intézetnek is adtuk megbízatást szeneink tüzeléstechnikai kísérleteire vonatkozóan.

Tekintettel arra, hogy a kányási szén könnyen aprózódott és nagy arányú volt a porszén frakciója, dorogi szénbányák brikett-üzemében nagyüzemi kísérleteket végeztünk a kányási aprószén brikettezésével kapcsolatban, amik jó eredményre vezettek.

Az 1980-as évek elején nemcsak a szénelőkészítés területén indult meg széleskörű tudományos alaposágú elkészítő munka, hanem a bányatevékenység minden lehetséges fejlesztési megoldása vizsgálat alá került.

Ezek közül számunkra legfontosabb Kányás bánya fejlesztése volt. A vállalat vezetése országos pályázatot írt ki, és a beérkezett 10 pályamunkából Zambó János egyetemi professzor vezette zsűri választotta ki Kányás bánya továbbfejlesztése szempontjából legértékesebb megoldásokat.

Merész elképzelésnek látszott Kányáson a régi földalatti- és aknazsállítás szűk kapacitásának feloldását szolgáló javaslat, amely új lejtősakna kiépítésével oldotta meg a szén szállítását a feltárandó új bányamezőből a nagybányai szénosztályozóra közvetlenül, a külszíni kötelpálya szállítás igénybevétele nélkül. A MSZT vezetése támogatta a zsűri ajánlását az ún. mátraverebélyi szénmezők feltárására vonatkozóan,

amely a lejtősakna kiépítését és a szénmosó megépítését magába foglaló nagyszabású koncepció elfogadását tartalmazta.

A '80-as évek első felében megindult a szénmedence eddigi legnagyobb beruházása a Budapest Bank hitelezésével. Az aknamélyítők végezték a megközelítően 2 km hosszú lejtősakna és a hozzá tartozó vágatrendszer kiépítését. A Tatabányai Szénbányák tervezte szénmosó létesítését velük közösen a Nagybátonyi Gépüzem dolgozói építették fel. A kányási beruházásokkal egyidőben a bányában az akkori idők legkorszerűbb vágathajtó és fejtési gépesítést lehetővé tevő berendezések meghonosítása adott szép, de nehéz feladatot. A megvalósulásban többségében már az új, fiatal szakembergárdának, köztük Kazinczi András és Erhardt Miklós bányamérnököknek jelentős az érdemük.

A kányási rekonstrukció éveiben Józsa Pál, Lackó István és Tóth József bányamérnökök irányították hosszabb-rövidebb ideig a bonyolult bányaművelésű üzemet.

A nagy teljesítményű, igen korszerű GPKSZ vágathajtó gépek mellett a kányási műszakiak találékonyságát dicsérte a nehéz viszonyok között is jól működő „öszvér” becenevű vágathajtó gép, amit a Szovjet 2PNB és magyar F-6-os jövesztőgép kombinációja volt.

A Hemscheidt nyugatnémet bányagépeket gyártó cég presztízsként kezelte, hogy a kányási különleges viszonyokhoz megfelelő önjáró fejtésbiztosító berendezést szállíthasson. A német cég szakemberei és a kányási mérnökök a helyszínen kísérletezték ki a viszonyoknak leginkább megfelelő típust, amelynek vasszerkezetét szintén a Nagybátonyi Gépüzem gyártotta le.

A Hemscheidt-Nógrád néven bevezetett homokfőtéhez viszonylag jól alkalmazkodó önjáró SWS-6-os gyaluval kombinálva a géprendszer korábbi 1,5-2 m/nap sebességgel szemben 4-4,5 m/nap eredményt produkált.

Ugyanebben az időben zajlott le Ménkes bányán is a szállítási rekonstrukciós program. Új bányamezők bekapcsolása, „lanovkás”

személyszállítás megvalósítása, gumiszalagos anyagszállítás létesítése, vágathajtási és komplex fejtés-gépesítési feladatokból állt a Ménkesi rekonstrukciós program.

Kaszás József és később Morvai Ernő bányamérnökök mint üzemvezetők, illetve Szabó Ferenc majd Töröcsik István főmérnökök irányításával itt is tehetséges fiatal műszaki gárda volt már ebben az időben, akik gyorsan megbarátkoztak az új technikai megoldásokkal. Itt létesült az első olyan diszpécser központ, amely folyamatosan figyelemmel kísérte a bányászati folyamatok alakulását és rögzítette a szellőztetéssel, energiaellátással, vízemeléssel és termeléssel összefüggő alapadatokat.

A meglévő perspektivikus bányák programjai mellett előkészületeket tettünk arra, hogy szükség esetén új bányanyitásra kész terveink legyenek. 1980 és 82 között mizserfai szabad területeken intenzív szénvagyon kutatásba kezdtünk: több mint 70 fúrólukát mélyítettünk le. Megközelítően 20 millió tonna kitermelhető szénvagyont magában foglaló területre bányanyitási tanulmánytervet készítettünk a Központi Bányászati Intézetnél. Ennek a tervnek a megvalósításához nem kaptunk támogatást, mert több mint 1 milliárd forintra lett volna szükség a bányanyitáshoz. Ezt követően kisebb bányák létesítésére dolgoztunk ki terveket, amik közül a legígéretesebb Gyula III. lejtősakna volt. Ehhez sem kaptunk támogatást, pedig ennek bányának a megnyitása már nem haladta meg a 100 millió forintot. A beruházási hitel elmaradásának oka az volt, hogy ezek a bányák energetikai szénre termeltek volna, és több ilyen típusú szénre már nem volt szükség.

A perspektivikus bányák sikeres fejlesztése mellett sok nehézségünk, sőt kudarcunk is volt. A tervezett fejtési mezőkben nem várt vetőkbe ütköztünk, amiket annak idején külszíni fúrások nem mutattak ki. Kutatásainkból ismeretlen andezit tömbök váratlan iszap- és homokbeömlések sokszor keserítették meg a mindennapi életünket. Ezek az események teljesítmény kieséssel, és szénminőség romlással jártak együtt.

Vállalt termelési feladatainknak biztos teljesítéséhez kellett tehát tartaléktermelési kapacitások, aminek jól megfeleltek az ún. „peremi” külfejtések. Bazsalya Gyula bányamérnök, aki ebben az időben már a külfejtések működéséért is felelős főmérnöki beosztásban tevékenykedett Szűcs István bányamérnökkel a külfejtések közvetlen irányítását végző műszaki vezetővel mindig tudtak gondoskodni a szükséges termelési kapacitás tartalékról.

A vállalat eredményes működésének a szempontjából a '60-as évek végétől egyre fontosabb szerepe volt a szénen kívüli tevékenységnek. 1985 évre ezen tevékenységek árbevétele már elérte az évi 700 millió forintot, ami a vállalat árbevételének 50%-át jelentette, miközben a foglalkoztatottak létszáma ezen a területen 2000 fő volt.

A nógrádi bányászok megkezdésének 125 éves évfordulóját ünnepeltük 1986 évben. Mindazok, akiknek közülük volt a nógrádi szénbányászathoz örömmel fogadták, hogy ebben az évben Kiváló Vállalat címet kapott a Nógrádi Szénbánya vállalat.

A következő években sajnos tragikus gyorsasággal romlottak működésünk feltételei.

Ennek egyik oka azzal függött össze, hogy Kányás új, ún. mátraverebélyi bányamezejének fejtés-előkészítő vágataiban lényegesen hosszabb ideig tartott a vízdús homokfőte vízlecsapolása. A jól gépesített vágathajtások tervezett gyors kihajtásának legfőbb hátráltatója az volt, hogy a sugárszerűen telepített vízlecsapoló fúrások csak lassan hozták le a vizet, ebből eredően a gépesített vágathajtás sebessége lelassult, a tervezett számú fejtés telepítését 1987-ben nem sikerült elérni. Ezek az elmaradások nem tették lehetővé, hogy a szállítási rekonstrukció befejezése után, főleg 1988 évben a korábban tervezett mennyiséget termelje Kányás akna. Az árbevétel kiesést nem tudták pótolni a többi üzemek. Működésünk fenntartásához ebben az időben már a Budapest Banktól nagy kamatú, rövid lejáratú forgóeszközhitelket kellett felvennünk.

A szénbányászat, ezen belül a – legkedvezőtlenebb helyzetben levő – nógrádi bányászok működésének külső feltételei is kedvezőtlenül

változtak. A '80-as évek közepére az ország eladósodása egyre súlyosabbá vált. A kormányzat kemény intézkedéseket hozott a veszteséges vállalatok gazdálkodásának korlátozására, szükség esetén felszámolására. Megszűntek a szénbányászatnak adott címzett, vissza nem térítendő állami támogatások. A kányási fejlesztést hitelből kellett megoldanunk. Létrejötték a szanalási és felszámolási eljárások törvényi keretei. Ahol rögzített volt az eladási ár, ott a növekvő infláció hatásai azonnal megjelentek a költségekben és az eredmény romlásában. A magyar energiaipar, benne a magyar szénbányászat elveszítette azt a kiemeltségét, amit indokolt a nagy tőkeigénye, a hosszú távú befektetés szükségessége és az a sajátossága, hogy az ország gazdaságára gyakorolt hatása nemcsak abban mérhető le, hogy milyen áron lehet importból helyettesíteni.

A hazai energiabázisnak a hazai ipar támogatásának fontosságát sokat hangsúlyozzák politikusaink a nemzeti érdekek érvényesülése okán. Az energiaellátásban korábban is jellemző volt, hogy külföldről hoztuk be az energiahordozók többségét. A magyar szénbányászat az elmúlt évtizedben történt gyors visszafejlesztése a hazai erőforrásokból előállítható energia arányát még alacsonyabb szintre szorította és ezzel még kiszolgáltatottabbá váltunk a külföldtől.

Ma már látható, hogy ugyanebben az időben a német, az angol és az amerikai energetikai iparágakban végig megtartották a szénbázisú energiatermelés támogatottságát. Sőt, az utóbbi időben az USA éppen növelni szándékozik ezen ipar állami támogatását.

Visszatérve a '80-as évek végén történetekre a politikai megfontolásból hozott hangulatjavító intézkedések sorában súlyosan érintett bennünket a háztartási tüzelőolaj alacsonyán tartott fogyasztói ára, amely az olajkályhás háztartások rohamos elterjedéséhez, és a lakossági szénpiac további beszűküléséhez vezetett.

A Budapest Bank 1988 évben mint fő hitelező, szanalási eljárást kezdeményezett a Nógrádi Szénbányák ellen. A pénzügyminiszter elrendelte a szanalási eljárás megindítását. A szanaló szervezet a vállalat

vezetésétől rendkívül rövid határidőn belül végrehajtandó intézkedések megtételét rendelte el, aminek teljesítését irreálisnak tartottam.

Több olyan javaslatuk is volt, mint pl. a bányák egy részének bezárása, szénen kívüli tevékenység külön szervezetbe történő leválasztása, ami szerintem még nehezebb helyzetbe hozta volna a vállalatunkat.

Úgy döntöttem, ennek a tervnek a végrehajtását nem vállalom, ezért föld alatti munkának minősülő szolgálati időmet figyelembe véve kértem kordedvezményes nyugdíjazásomat. Berecz Frigyes, akkori Ipari Miniszter 1988 év végével hozzájárult munkaviszonyom megszűnéséhez.

Távozásomat követő években szomorúan tapasztaltam, hogy folytatódott nemcsak a nógrádi, hanem a teljes magyar szénbányászat gyors leépítése.

Ezek nyomán a szénmedencékben egyre növekvő munkanélküliség alakult ki, amely a salgótarjáni iparmedencében országosan is magas szintet ért el.

Leginkább azoknak a korszerű beruházásoknak a befejezés nélküli megsemmisülését sajnálom, ahol esély sem volt arra, hogy bizonyítsák hasznosságukat.

Nyugdíjba vonulásom után az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület helyi rendezvényein túl közéleti eseményeken nem szívesen veszek részt. Figyelemmel kísérem a gazdasági, politikai történéseket. Megvan mindenről a véleményem, amit baráti körömmel rendszeresen megvitatunk. Ezek közül a hozzám legközelebb álló témákról részletesebben is leírom véleményemet.

Sajnálom, hogy a széntüzelésű, tehát hazai bázisra épülő erőművek korszerűsítése vonatottan haladt és például az észak magyarországi barnaszén valamint lignitvagyon szénerőműi felhasználása korszerű erőműblokkokban milyen politikai manipulációk közepette folytatódott. Bosszantott, hogy a fejlesztési változatok közé még import szenes erőmű is bekerülhetett; továbbá az is, hogy a hazai szén felhasználását ellenzők a széntüzelést azonosítják a környezetszennyezéssel.

Az ember életfeltételeinek javítása a bányász célja, amikor a természet erőforrásait igyekeznek hasznosítani.

A bányamunka tervezésének folyamata kutatás, bányaművelés valamint rekultivációs szakaszokból áll. A rekultiváció nem a mai környezetvédelem kitalációja, hanem évtizedek óta a bányaművelés tudomány szerves részét képezi, amit a bányaműszaki szakemberek mindig igyekeztek megvalósítani. Példa erre a mátravidéki külfejtések rekultivációja.

A műszaki tudományok fejlődése (fluidágyas széntüzelés technológia, füstgázokból károsanyag lekötés) ma már lehetővé teszi a szigorú levegőtisztasági követelményeknek megfelelő szénerőművek létesítését.

A bányászat és a széntüzelésű erőművek nem azonosíthatók a környezetszennyezéssel, mint ahogy ezt a környezetvédelem elvét kisasajátító néhány hangadó sulykolja a közvéleménybe.

Az a véleményem, hogy a bányászat tudományos és társadalmi egyesületeinek határozottabban fel kellene lépni szakmánk védelmében minden olyan esetben, amikor méltatlan támadások érik. Bátrabban kellene fellépniük a szén és lignitvagyon bázisán működő és létesíthető erőművek érdekében.

Magyarországon több mint tíz éve a szénbányászathoz hasonló a vízierőművek létesítésének megítélésével kapcsolatos álláspont. Kezdetől fogva nem értettem egyet a Nagymaroson épülő duzzasztó és vízerőmű leállításával. A Németh Miklós vezette kormány idején éppen akkor történt politikai megfontolásból az építkezés leállítása, amikor megkezdődött a salgótarjáni bányavidéken gyorsított ütemben a bányák leállítása. Néhány évvel korábban a mátranováki Ganz gyártelepet éppen a foglalkoztatási gondok enyhítésére hozták létre a szénmedencében. A biztosnak vélt megrendeléstől esett el a gyár az erőmű vasszerkezeti gyártásának lemondásával, ami a medence munkanélküliség-gondjait csak növelte. Az erőmű építésével egy időben az érintett Duna-melletti települések korszerű víz és szennyvízhálózat kiépítését tervezték, ami sok embernek adott volna munkalehetőséget a helybeliek életkörülményeinek javulásán túl.

Az erőmű építkezésének leállítása óta az indokokról folyó vita egyoldalú volt. Nem lehetett hallani a terveket kidolgozó és jóváhagyó vízügyi szakemberek érveit és az ő munkájukat segítő más érintett tudományágak képviselőinek véleményét.

Köztudott, hogy a folyók „élete” hosszabb távlatokban mérve az örökös változást jelenti. A Dunán eddig létesített erőművek kétségtelenül újabb változásokat okoztak, de ezek a folyamatok előre kiszámíthatóak, és az ember érdekében befolyásolhatóak.

A vízerőmű energiatermelő, hajózást és árvízvédelmet segítő előnyei kisebbek a környezetvédelem feltételezett hátrányai mellett, mondják az erőmű ellenzői. Pedig már évek óta ismerhetjük a Duna felső és alsó szakaszán létesített vízerőművek működésének tapasztalatait. Ezeknek az erőműveknek működésével kapcsolatban főleg előnyeiről és nem hátrányairól hallani.

Az utóbbi időben felerősödött az a vélemény a környezetvédő köntösben megjelenő politikai indítékú érvek között, hogy Magyarországon nem szabad „síkidéki” vízierőművet és duzzasztót építeni, mert a természetkárosító hatás a környezet őshonos növény és állatvilágának pusztulását, a természeti környezet megváltozását eredményezné.

A Tisza vízgyűjtőjében évek óta ismétlődően súlyos árvizek vannak.

Az elmúlt néhány év árvizei bebizonyították, hogy jelenleg az egész Tisza völgy legjelentősebb és egyben leghatékonyabb vízlefolyást-szabályozó műszaki létesítménye a Tiszaleti Vízerőmű illetve duzzasztómű a felette elhelyezkedő Tisza tóval egyetemben.

Ez a „tipikusan” síkidéki duzzasztó- és erőmű egyebek mellett már turisztikai szempontból is közkedvelt környezetet teremtett. Még a legelfogultabb síkidéki erőmű ellenes környezetvédőktől sem hallani kifogást az itteni létesítményekkel szemben, pedig valószínű itt is megváltozott a növény- és állatvilág összetétele.

Évtizedekkel korábban Tiszalet alatti és feletti a vízügyi szakemberek az ittenihez hasonló duzzasztóműveket terveztek. Amikor bányaigazgató kollégáimmal Tiszaletön voltunk, ezek a vízügyi szakemberek

meggyőzően érveltek amellett, hogy milyen előnyei lennének a Tiszára telepített összehangolt működésű duzzasztómű láncolatnak.

Megisméltendő árvízhelyzet megakadályozására manapság egymást követik az ország nyilvánossága elé kerülő meghökkenítő elképzelések. A sok javaslatból én hiányolom a Tiszalökihez hasonló gátak rendszerének tervváltozatát, amit annakidején nem a politikusok álmodtak meg, hanem vízügyi szakemberek dolgoztak ki.

A vízügyeseket képviselő tudományos- és szakmai egyesületeknek, valamint a tudomány neves szakembereinek ezzel kapcsolatban tett nyilatkozataik nem olvashatók napilapokban. Nem hallottam ezzel kapcsolatos nyilvános szakmai vitáról sem.

Helytelennek tartanám, ha ilyen nagy jelentőségű kérdéskörrel – mint amilyen a tiszai árvízvédelem hosszú távú fejlesztésének tervezése – szakmai álláspontok vitája nélkül politikai megfontolásból döntene az éppen hatalmon lévő kormány.

Manapság már a szlovákok mellett a Dráván tervezett horvát erőmű építési javaslatok is indokolják a síkvidéki erőművekkel kapcsolatos merev elutasító magatartás felülvizsgálatát.

A harmadik témakör, amit szóba hozok egy kicsit messzebb esik szakmánktól, de hazánk gazdaságának fejlődése szempontjából igen jelentősnek tartom.

Annakidején a bányászat visszafejlesztésének első hullámában Nagybatonyba települt a Budapesti Harisnyagyár egysége. Ebben a gyárban volt főtechnológus az öcsém, Mátyás. A rendszerváltás után sajnos ez a gyár is leállt, és az öcsém javaslatára néhány jó szakmunkással létrehoztunk egy kis vállalkozást Salgótarjánban, ahol azóta is profilba tartozó termékeket gyártunk. Ennek a kis kft-nek vagyok az ügyvezetője, így tehát kénytelen vagyok aktívan részt venni a rendszerváltás utáni valamennyi vállalati gazdálkodást érintő eseményébe. Tanúja lehettem a textilipari állami vállalatok és az állami nagykereskedelmi vállalatok privatizációjának, amely rövid időn belül többségük megszűnéséhez vezetett.

Tapasztalhattam a feketekereskedelem és korrupció elterjedését is. Időközben a többségében külföldi tulajdonban lévő áruházláncok a piac nagy részét elfoglalták. Ma már a mi kis termelő cégünk sem tudja nélkülözni a piacra jutás érdekében a „multikkal” létesítendő kapcsolatot. Kíméletlen konkurenciaharc alakult ki a piacért. Az utóbbi időben módomban volt megismerkedni több áruházlánc működésének belső körülményeivel. Irigylésre méltó szervezettség, jól kiépített információs hálózat, racionális szerkezet, rend és tisztaság jellemző logisztikai központjaikra. Hasonló módon kell dolgozni a magyar beszállítóknak is, ha talpon akarnak maradni. A velük folytatott együttműködésünkben rendkívül szigorú feltételeknek kell megfelelnünk: kifogástalan minőségű és megjelenésű árut órára pontosan kell az átvevőhelyre leszállítani. Az a véleményem, hogy ezeknek a „multiknak” a magyarországi jelenléte nemcsak a behozott tőke és technológia miatt fontos részünkre, hanem a hazai beszállítói kör révén színvonalasabb termelés és kereskedelmi kultúra meghonosítása, valamint a magyar ipar versenyképességének növelése érdekében is nélkülözhetetlen.

A magyar gazdaság elmúlt 10 éves fejlődésének motorja vitathatatlanul az országunkba települt multinacionális cégekben van. Kétszínű és káros magatartásnak tartom, amikor egyrészt dicsekszünk az utóbbi években elért gazdasági eredményeinkkel, s ugyanakkor „multiellenes” közhangulatot segít kialakítani a politika.

A magyar gazdaságban dolgozó szakemberek évtizedek során sok elismerésre méltó létesítményt hoztak létre. Ez a szakmai közösség megérdemelné, hogy a mindenkori politikai hatalom képviselői és kliensei ideológiai töltetű érveik helyett a szakemberek vitái alapján kerüljenek kidolgozásra a hazánk fejlődése szempontjából fontos programok, valamint a gazdaság fejlődését befolyásoló javaslatok.

Ugyanilyen fontos lenne, hogy az elfogadott és a megvalósítás stádiumában lévő terveket a politikai kurzusváltás ne érinthesse.

Nem vagyok optimista a hazai bázisú energetikai fejlesztéseket illetően. Abban reménykedem, hogy ha valóban sikerül az európai

gazdasági közösségbe bekerülni, megnehezülnek a szubjektív döntéshozatali lehetőségek és nagyobb esélye lesz a tudományos megalapozottságú társadalom többségének érdekeit szolgáló megoldások megvalósulására.

VESZPRÉMI SZÉNÁNYÁK

Sajnos több korábbi vállalatvezető nem vállalta – bár nagy megtisztetésnek vették a felkérést – a visszaemlékezést.

A szerkesztő rendelkezésére bocsátottak viszont több korábbi eredeti dokumentációt, mely a Veszprémi Szénbányák eredményeit igazolták.

Ezért ezeket annak érdekében szerepeltetjük, hogy így teljes keresztmetszetet mutassunk be a szénbánya vállalatokról.

NIKEK Nehézipari Kihkereskedelmi Vállalat
 1016 Budapest, Mészáros u. 48-54.

Iktatószám: 92. 186. 151.

Dátum: 86. 01. 3.

Minőség:

Jóváhagyta:

Bóle István
 ker. ig.

U T I J E L E N T É S

N ó v :	Vállalat :	Beosztás :
Dr. Drégelyi István	N I K E K	szaktanácsadó
Dr. Fera Ferenc	Veszprémi Szénbányák	vezérigazgató

R e l á c i ó : U S A

I d ő t a r t a m : 1986. VI. 14 - 21.

F e l a d a t : Amerikai bányászati kongresszuson előadás
 tartása omlasztásos pajzsos fejtésbiztosító
 berendezésről.

T a r t a l o m :

Feladat

Tárgyaló partnerek

Elosztási lista

- 2 -

1. Feladat végrehajtása

1./ A hosszú frontos fejtésbiztosító berendezésekkel foglalkozó amerikai bányászati kongresszus iránt rendkívül nagy érdeklődés mutatkozott a szénbányászat körében. Az amerikai előadók kivül ausztrál, angol, NSZK, francia és kínai előadók mellett, dr.Pera et. volt az egyetlen szoc. országokból felkért előadó.

A vastagtelepi omlasztásos pajzsról tartott előadást igen élénk érdeklődés mellett nagy sikerrel tartotta meg, melyet a sok hozzászólás, valamint az amerikai angol, NSZK szakemberek részéről megnyilvánuló számtalan elismerés és gratuláció is jelzett.

2./ Meglepetéssel vettük tudomásul, hogy a kínai részről konzultánsként felkért, USA-ban élő dr.Peng előadásában a magyar VHP 732 típusú omlasztásos pajzs színes fényképét, kínai pajzsként mutatta be, közölve, hogy azt már az egyik kínai bányában megvalósították.

3./ Klöckner-Becorit cégtől Oppenländer úr közölte, hogy Utah államban az egyik szénbányában, ahová jelenleg konvencionális pajzsos biztosítást szállítanak, a következő frontot már előreláthatólag omlasztásos pajzssal valósítják meg.

4./ Az ausztrál előadó, miután közölte, hogy mind az előadást, mind a pajzsunk műszaki megoldását igen jónak tartja, kijelentette, hogy ennek alkalmazására ausztrál vastag telepekben sor kerülhet, s a maga részéről azt alkalomatán javasolni fogja.

- 3 -

2./ Tárgyaló partnerek:

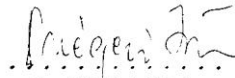
Coal Mining /Chicago/	Johnson kiadó
	Mark Sprowls kiadóh.
Dowty Corp /Warrendale Pa./	Matthew Spadding eln.
	Harry Martin eln.h.
Mining Progress Inc /Charleston/	M. Schmellenkamp fm.
	J. Kuti fm.
Klöckner-Decorit /Washington, Pa./	Ernest Misow
	Zbig Just
	Oppenländer
Peabody Coal Co.	Willes Adams ig.
/Montcoal No. 7 bánya	
Nyugat - Virginia/	
Westmoreland Coal Co.	T.C. Bibb fm.
/Virginia/	
Westfalia Lünen	Liesegang ig.
	Becker fm.
Texas University	Dr. T. Rozgonyi egy.tanár

3./ Elosztási lista:

Allamközi Osztály	8 pld.
Dr.Drégelyi et.5l.	1 pld.
Dr.Pera vez.ig. et.	2 pld.
Ö s z e s e n :	11 pld.

Egyéb jelenteni való nincs.

Budapest, 1986. július 2.

Dr. Drégelyi István

Kunibert BECKER
főmérnök

1988.10.08.

Dr.Pera Ferenc vezérigazgató úr

Tisztelt Dr.Pera úr !

Nagyon örültem az Ön 1988. szeptember 29-i kedves levelének.

Vidám és kissé büszke vagyok arra, hogy az Ön rendkívül sikeres pályájának egy részét végig kísérhettem, s ezen túl Ön az dolgozóinak boldogulását is elősegítette.

Nagyon merem remélni, hogy ez az elmény folytatódik.
Ezen gondolatok jegyében kívánok Önnek az elkövetkező élet-
útra minden elfogadható jót, védelmet és áldást a bányászok
védőszentjétől Szent-Borbálától.

Természetesen az utódjának Benyó István mérnökúrnak felaján-
lom szolgálataimat a bányászati problémák megoldásához, amely
nekem külön örömet jelent, mint a Westfalia -L. leányvállal-
at műszaki vezetőjének.

Mégegyszer minden jót kívánok és a magyar bányászok neves
köszönésével

Jó szerencsét !

Fordította: Trexler János

Coal

MINING

300 WEST ADAMS STREET
CHICAGO, ILLINOIS 60606
TELEPHONE: (312) 726 2802

July 1, 1986

Dr. Ferenc Pera
General Manager
Veszprém Coal Mines
Budapest ut. 2
Hungary

Dear Dr. Pera:

Thank you for presenting a paper at LONGWALL USA. Your paper, and 28 others, combined to make the conference a great success.

More than 400 people registered for the conference and about 1400 attended the exhibits. A quality program is the foundation for a successful "show."

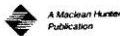
Though evaluation forms and verbal comments are still coming in, it's already obvious that practically all of the delegates were positive about the conference. We are tentatively planning to have another LONGWALL USA in '87. Your participation and comments are welcome.

The proceedings are being assembled and should be ready for mailing in mid July. Again, thanks for sharing your expertise.

Sincerely,

Mark W. Sprouls
Mark W. Sprouls
Assistant Publisher

MWS/sdm

COAL MINING

1986. július 1.

Dr. Pera Ferenc
vezérigazgató úr részére

Tisztelt Dr. Pera!

Köszönjük a LONGWALL USA konferencián tartott előadását.
Az Ön előadása a többi 28 mellett nagymértékben hozzájárult a konferencia sikeréhez.

A konferenciának több mint 400 résztvevője volt, és kb. 1400-an tekintették meg a kiállításokat, ami kiemelkedő programnak tűnt.

Bár még most is folyamatosan érkeznek be az értékelések és a szóbeli észrevételek, de már bizonyosra vehető, hogy gyakorlatilag minden résztvevő pozitívnak értékelte a konferenciát. Terveink között szerepel, hogy próbaképpen 1987-ben is megrendezzük a LONGWALL USA-t, melynek alkal-mával szeretnénk Önt üdvözölni a résztvevők és előadók kö-zött.

A konferencia anyagának összegyűjtése folyamatban van, el-készülése és postázása július közepén várható.

Még egyszer köszönjük, hogy megosztotta velünk tapasztala-tait.

*(A konferenciánk igazgatója "Guckauf" szavát a kélepek
set után, hogy a képegyjűjtés érdekében az
biztosít és a képegyjűjtés érdekében ké.)*

Tisztelettel:
Mark.W. Sprouls
h. kiadó

Fordította:
Csernai Gáborné

Cnc

United States Department of the Interior

BUREAU OF MINES

P. O. BOX 25086
BUILDING 20, DENVER FEDERAL CENTER
DENVER, COLORADO 80225

December 24, 1984

Mr. Ferenc Pera
General Director
Veszprem Coal Mines
Veszprem Hungary
Budapest u.2. PF. 52.
H-8200
HUNGARY

Dear Mr. Pera:

Thank you for the very generous letter. I too enjoyed discussing mining with you and have frequently mentioned our previous meeting to other mining professionals. Your extensive and impressive background has given me a high regard, not only for you, but for the Hungarian mining industry you represent. I appreciate your time and efforts spent in exchanging experience for the understanding of mining techniques from our respective industries.

Hungary and the United States will be meeting early in 1985 to discuss a possible cooperative agreement to advance the study of mining technology. You might wish to forward your invitation for the International Symposium during this meeting between the Ministry of Industry and U.S. State Department. It would be an honor for the United States to attend this symposium organized by the Veszpremi Academy Committee.

I wait with great anticipation for the receipt of the studies mentioned in your recent letter. From your letter, I agree with your statement on technology for the mining environment. We must realize the true nature of the underground environment and develop our technology and operational techniques to achieve the best results from the potential that is presented.

To further our communication, I am constructing a manning table to illustrate the staffing of a 2 million ton-a-year longwall mine. I will also provide a brief description of the various occupations shown in the table. This table will support, later, more detailed discussions on technique and technology. The structured approach should aid understanding and pose numerous questions. In mining, the best question that can be asked is "Why?". The answers are those that best show how mining works.

I hope the coming year proves fruitful and successful. Good mining!

Best Regards,

J.W. Nugent

Egyesült Államok
Belügyminisztériuma
Bányászati Iroda

Pera Ferenc vezérigazgató
Kedves Pera Ur!

Köszönöm az Ön részletes levelét. Nekem mindig örömet jelent Önnel a bányászatról vitatkozni és ezt állandóan emlegetem, más bányászati kollégáinknak is. Az Ön kiterjedt és nagymélységű ismeretei nagy tiszteletet követelnek nemcsak Önnel, hanem ann ak a bányászati iparnak is, amit Ön reprezentál. Igen nagyra becsülöm azt a ráfordított időt és igyekezetet, amelyet Ön a bányászati technika megértésére fordít. Magyarország és az Egyesült Államok képviselői 1985. elején találkozni fognak a lehetséges együttműködési és fejlesztési szerződés bányászati technológiai vonatkozásainak megbeszélésére. Önnek lehetősége van elküldeni a meghívását a nemzetközi szimpóziumra, ezen a találkozón, mégpedig úgy, hogy az Ipari Minisztérium továbbítsa azt az Egyesült Államok minisztériumának.

Nagy megtiszteltetés lenne az Egyesült Államok számára résztvenni a Veszprémi Akadémiai Bizottság által szervezett szimpóziumon.

Nagy érdeklődéssel várom az Ön levelében említett tanulmány megküldését. Az Ön levele alapján egyetérttek az Ön bányászati környezeti és technológiai álláspontjával. Mi meg kell hogy találjuk a bányászati földalatti környezet valódi természetét, és ki kell fejlesszük a legjobb

- 2 -

eredményre vezető technológiát és üzemeltetési technikát azokból a lehetőségekből, amelyeket Ön bemutatott. A mi jövőbeni megbeszéléseinkhez én készítettem egy táblázatot, amely bemutatja egy 2 millió t/év termelésű front személyzetét. Én be fogok mutatni egy rövid leírást különböző lehetőségekről, amelyek az előző táblázathoz kapcsolódnak. Ez a táblázat későbbiekben lehetőséget ad sokkal részletesebb megbeszélésekre, az alkalmazott technika és technológia köréből.

Ez a struktúra célozza egy csomó kérdés megértését és újabb kérdések megtételének lehetőségét. A bányászatban a legjobb kérdés, amit fel lehet tenni a "miért?".
A választ legjobban az mutatja meg, ahogy a bányászok dolgoznak.

Én remélem, hogy az elkövetkező év gyümölcsöző és eredményes lesz. Jó bányászatot.

Kiváló üdvözlettel

J.W. Nugent

(Nugent is részt vett az amerikai népszerűségi, lassan kifejtési feltevések elvégzésében.)

USA - bányászati terület
Működési költségvetés (bányászati költség)
Egy amerikai bányászati terület.

87.7.7.

tdh

Veszprém, 1985. január 21.

Dr. Kapolyi László elvtárs
ipari miniszter

Ipari Minisztérium

Budapest

Kedves Kapolyi Elvtárs!

Mellékelve küldöm J. W. Nugent ur legutóbbi válaszlevélének másolatát. Kérem szíves hozzájárulásodat, hogy a Veszprémi Akadémiai Bizottság ülésén elhangzott előadások anyagát Nugent urnak megküldhessem, akivel a fűtészénelmasztásos rendszerek ügyében egyrészt Amerikában személyesen, másrészt levélváltások útján folyamatos kapcsolatot tartok. Természetesen a kiegészített anyag megküldésére gondolok, amelyben a Te előadásod, Bodrogi Jenő előadása, Tamási István zárszava és az én nyitó beszédem is belekerülne.

Válaszod várva tisztelettel kívánok

Jó szerencsét!

Dr. Pata Ferenc

STEINKOHLENBERGBAUVEREIN

Steinkohlenbergbauverein - Postfach 1301 40 - 4300 Essen 13

Herrn Generaldirektor
Dr.-Ing. Ferenc Pera
Veszprémi Szenabanyak

8201 Veszprem
Budapest u. 2
Ungarn

Ihre Zeichen

Ihre Nachricht vom

Unsere Zeichen

Telefon-Durchwahl

Z-KI 1/Wi/Ho (0201) 105-9696

Franz-Fischer-Weg 61
Essen-Kray

10.10.1988

Sehr geehrter Herr Pera,

Ihr freundliches Schreiben vom 29. September 1988 und Ihre Mitteilung, daß Sie nach 45 Jahren Tätigkeit im ungarischen Kohlenbergbau in den Ruhestand getreten sind, nehmen wir zum Anlaß, Ihnen sehr herzlich für die langjährige und vertrauensvolle Zusammenarbeit zu danken.

Die im Veszprémer Kohlerevier geleistete Ingenieurarbeit, die u. a. zur Entwicklung des Prototyps des Schildausbaus führte, hat auch dem Steinkohlenbergbau der Bundesrepublik Deutschland wichtige Impulse zur Beschleunigung des technischen Fortschritts gegeben. Daher werden wir die erfolgreiche Kooperation mit Ihrem Nachfolger, Herrn Generaldirektor Dipl.-Ing. Benyó István, gern fortsetzen.

Wir wünschen Ihnen, daß Ihnen nach Beendigung Ihrer erfolgreichen beruflichen Tätigkeit noch viele Jahre in Gesundheit und Schaffenskraft beschieden sein mögen und daß die Pläne und Erwartungen, die Sie für die Zukunft hegen, in Erfüllung gehen.

Mit herzlichem Glückauf!
STEINKOHLENBERGBAUVEREIN

(Brand)

(Irresberger)

28
5

Telefon: (0201) 105-1

Telefax: 857 830 berg d

Telefax: (0201) 105 96 62

SZÉNÁNYÁSZATI EGYESÜLÉS

Dr. Ing. Pera Ferenc
vezérigazgató úr részére

Igen tisztelt Pera úr!

1988. szeptember 29-i igen barátságos levele és közlése tudatta velünk, hogy a magyar szénbányászatiban töltött 45 éves munkássága után nyugalomba vonult. Ez a közlés készítetett bennünket arra, hogy nagyon-nagyon megköszönjük a hosszú bizalomteljes együttműködést.

A Veszprémi Szénbánya által teljesített mérnöki tevékenység - amely többek között a pajzsbiztosítás prototípusának kifejlesztéséhez vezetett, - az NSZK szénbányászatában a technikai fejlődés meggyorsításához fontos impulzusokat adott. Ezért utódjával, Benyó István okl. bányamérnök, vezérigazgató úrral a sikeres kooperációt örömmel továbbfolytatjuk.

Kívánjuk, hogy sikeres életpályájának befejezése után legyen részese az egészségnek és teremtő erőnek, hogy tervai és kívánságai, amelyeket még a jövőre tervez, megvalósuljanak.

Barátságos Jó szerencsét!

Szénbányászati Egyesülés

Brand Irresberger

Perschi Ottó

Fordította

Dr. Perschi Ottó

1988. 10. 26.

*→ a nyugdíjlevelet
Ezen - Kingdon névvel
keltetett levelet vezérigazgatója
kelt. bányai alantársaságtól*

Pera úr a szénbányászati egyesülés elnöke

DOWTY

Dowty Group PLC

CHELTENHAM ENGLAND GL51 0TP

TELEPHONE 0242 221133

Cables Dowtygroup Cheltenham
Telex 431728
Facsimile 0242 521034

ACB/ad

4th November 1988

Dr. Ferenc Pera,
General Manager,
Veszprémi Szénbányák Vezérigazgató,
8200 Veszprem,
BUDAPEST u.2,
Hungary.

Fera

I am writing to thank you for your letter that I recently received concerning your retirement, after 45 years in the Hungarian coal mining industry. I would like to thank you for the support that you have given our company over the years that we have worked together and to congratulate you on the technical achievements that you initiated.

There is no doubt in our minds that the successful innovation of a variety of field developments was directly related to your own personal involvement. In this regard, thank you also for sending the copy of the bibliography of the publications of the employees of Veszprém Coal Mines, between 1981 and 1987.

I look forward to meeting your successor, Min.Eng. István Benyó in his new role when I am next in Hungary. I hope that at the same time it might be possible to meet you again. I was sorry that I missed you when you were at Dowty Mining last Wednesday, but I was away on a course.

I hope that you have a long and happy retirement, and that it proves possible to see you again from time to time.

A.C.

A. C. Buckmaster

D O W T Y

1988. november 04.

Dr. Para Ferenc
vezérigazgató
részére

Kedves Ferenc!

Soraimmel szeretnék köszönetet mondani leveléért, amelyben arról értesít, hogy a magyar szénbányászatan el töltött 45 év után nyugdíjba vonul. Szeretném megköszönni azt a segítséget, amelyet az évek során vállalatunknak nyújtott, és hogy együtt dolgozhattunk; emellett gratulálok az Ön kezdeményezésére létrejött műszaki eredményekhez.

Itt nálunk kétségtelen az a tény, hogy a különböző területek fejlesztésében elért sikeres innovációk közvetlenül az Ön személyes közreműködéséhez kapcsolódnak. Ezúton szeretnék köszönetet mondani a Veszprémi Szénbányák dolgozóinak 1981-87. közötti tevékenységét ismertető bibliográfia megküldött példányáért.

Legközelebbi magyarországi látogatásom során szeretnék találkozni utódjával, Benyó István okl. bányamérnökkel új hivatalában. Remélem, hogy ez alkalommal lehetőségem lesz Önrel is újra találkozni.

Nagyon sajnálem, hogy Dowty-nál tett látogatásuk idején nem tudtam Önökkel találkozni, de tanulmányúton voltam.

Remélem hosszú és boldog nyugdíjas évei lesznek, és hogy időről-időre lehetőségünk lesz találkozni.

A.C. Buckmaster.

(A.C. Buckmaster Dowty cég elnökségi tagja)

Fordította
Csernainé
1988. 11. 08.

INSTITUT FÜR BERGBAUKUNDE DER MONTANUNIVERSITÄT LEOBEN

VORSTAND: o. PROFESSOR DR.-ING. DR.-ING. E. H. GUNTER B. FETTWEIS

Herrn Generaldirektor
Dr.-Ing. Pera FERENC
Veszprémi Szénbányák
Verzérigazgató

VESZPREM - UNGARN

A 8700 LEOBEN
AUSTRIA
FRANZ-JOSEF-STRASSE 18
Tel: (0 39 42) - 42556 - 231
Telefax: 39522 mntelep

IHR ZEICHEN:

IHRE NACHRICHT VOM:

UNSER ZEICHEN:

Fe/K 484

DATUM:

1988-10-24

Sehr geehrter Herr Generaldirektor!

Haben Sie sehr herzlichen Dank für Ihren Brief vom 29.9.1988, der für mich eine große Ehre bedeutet.

Der Kontakt mit Ihnen und Ihren Mitarbeitern war für mich in der Vergangenheit stets eine besondere Freude. Gleichzeitig habe ich eine sehr hohe Achtung vor den Leistungen gewonnen, die von Ihnen und Ihrem Unternehmen unter schwierigsten Bedingungen erbracht worden sind.

Für Ihren dritten Lebensabschnitt übermittle ich Ihnen sehr herzlich alle guten Wünsche. Es würde mich freuen, wenn die Kontakte zu Ihnen auch in den kommenden Jahren nicht abriszen.

Mit dem Ausdruck meiner aufrichtigen Wertschätzung und herzlichem Glückauf bin ich

Ihr

Dr. Pera Ferenc úr

Tisztelt Vezérigazgató úr !

Köszönjük 1988. szeptember 29-i levelét, amely számomra nagy megtiszteltetést jelent.

Önnel és munkatársaival való találkozás a múltban számomra mindig különös örömet okozott. Egyidejűleg nagyra értékelem azokat a teljesítményeket, amelyeket Ön és az Önök vállalata a legnehezebb körülmények között elért.

Az Ön harmadik életszakaszához szívből kívánok minden jót, és örülnénk, ha a kapcsolatunk a következő években sem szakadna meg.

Nagyraértékelésem kifejezésével szívből kívánok

Jó szerencsét !

1988. szept. 29.

Ferenc úr, az én szívből kívánok minden jót, és örülnénk, ha a kapcsolatunk a következő években sem szakadna meg.
(Köszönjük mint mindig is!)

Gebr. Eickhoff
Maschinenfabrik u. Eisengießerei mbH

Geschäftsleitung

Hunscheidtstraße 176
4630 Bochum

Herrn Generaldirektor
Dr. Ferenc Pera
Veszprém Szénbányák
Budapest út. 2
H-8200 Veszprém/Ungarn

WB-mä
592
25.10.88

Sehr geehrter Herr Dr. Pera,

die langjährige Zusammenarbeit mit Ihnen hat uns gezeigt, in welchem Umfang Sie den ungarischen Bergbau und den Bergbau in Veszprém entscheidend beeinflusst und in der Entwicklung voran gebracht haben. Unser Haus ist dankbar und stolz, daß wir mit Ihnen, sehr geehrter Herr Dr. Pera, in Ihrer aktiven Zeit an Ihren Entwicklungen mitarbeiten konnten. Ihrem Nachfolger und Ihren Mitarbeitern möchten wir versichern, daß wir auch zukünftig unsere volle Unterstützung Ihrem Unternehmen geben werden.

Um unsere Anerkennung und unseren Dank zum Ausdruck zu bringen, möchten wir gerne zum Ende des I. Quartals 1989 mit Ihnen, sehr geehrter Herr Dr. Pera, und Ihren Mitarbeitern in Veszprém einen gemeinsamen festlichen Abend gestalten, und wir würden uns freuen, wenn Sie diesen Vorschlag akzeptieren könnten und uns Ihre Zusage übermitteln.

Wir verbleiben mit allen guten Wünschen für Sie und Ihre Familie, verbunden mit

einem herzlichen Glückauf

Gebr. Eickhoff
Maschinenfabrik u. Eisengießerei mbH.

ppa.

Tisztelt Dr. Pera úr !

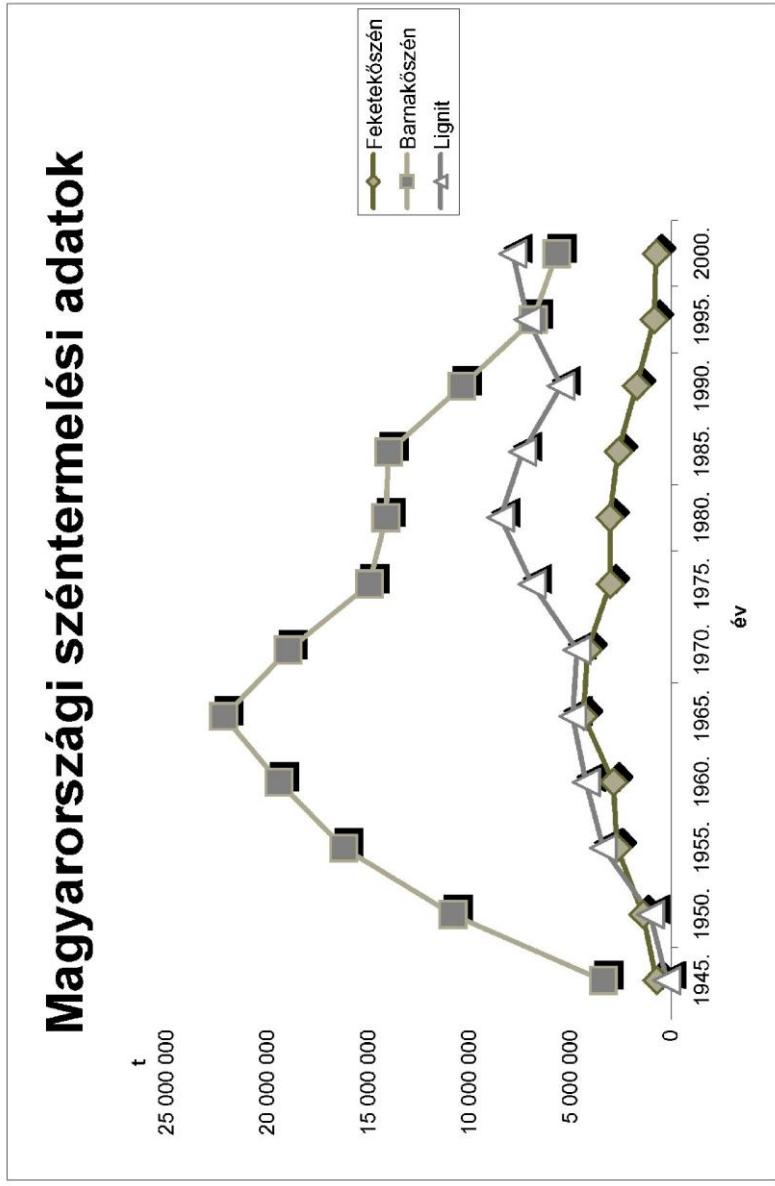
Az Önnel folytatott sokéves együttműködésünk megmutatta, hogy milyen döntő mértékben befolyásolta Ön a magyar bányászatot és a bányászkozást Veszprémben hogy lendítettel előre. Vállalatunk hálás és büszke arra, hogy Önnel tisztelt Dr.Pera úr az Ön aktív idejében fejlesztéseikben együttműködhettünk.

Utódát és munkatársait szeretnénk arról biztosítani, hogy vállalatukat a jövőben is teljes mértékben támogatni fogjuk.

Abból a célból, hogy elismerésünket és hálánkat kifejezzük nagyon szeretnénk 1989. I. negyedév végén egy ünnepélyes estét rendezni Veszprémben Önnel és munkatársaival és nagyon örülnénk, ha ezt a javaslatunkat elfogadná és ezt közölné velünk.

Maradunk legjobb kívánságokkal, Önnel és családjával szemben baráti jókívánságokkal

Jó szerencsét !

A SZÉNBÁNYÁSZATÉRT

Kossuth-, Állami- és Széchenyi-díjasaink
1948-1998. között

A Kossuth-díjat 1948-ban, az Állami-díjat 1963-ban, a Széchenyi díjat 1990-ben alapították.

Az Országgyűlés 1990. január 31-i döntése alapján az Állami-díj adományozása megszűnt. A tudományok, a műszaki alkotások, a kutatás, a műszaki fejlesztés, a gyógyítás, oktatás-nevelés terén elért eredményekért Széchenyi-díj adományozható, a Kossuth-díj a továbbiakban a kulturális, művészeti teljesítmények elismerésére szolgál.

Az összeállítás szempontja az volt, hogy az kizárólag a szénbányászatért kimagasló munkájuk eredményeként adományozott díjazottakat tartalmazza.

Az indokoló szövegek alapján a szénbányászattal szorosan összefüggő 104 kitüntetésére került sor, melyet a következő táblázat részletez.

N é v	Díj		Díjátadás éve	Munkahely	Beosztás
	Neve	Fokozat			
Dr. Ajtay Zoltán	Kossuth	arany	1951	Bányászati Kutató Intézet	bányamérnök
Almási István	Kossuth	III.	1960.	Borsodi Szénbányászati Tröszt	vájár
Baán József	Állami	III.	1966.	Középdunántúli Szénb-i Tröszt	vájár
Bósz Mátyás Dörmer Konrád György Ferenc Horváth István Schiffler János	Állami		1983.	Bányászati Aknamélyítő Vállalat Mecseki Körzet Zalka Máté Szocialista Brigád	vájár vájár vájár vájár vájár
Bege Tamás	Állami	III.	1966.	Középdunántúli Szénb-i Tröszt	vájár
Bodó Elemér	Kossuth	III.	1959.	Középdunántúli Szénb-i Tröszt	vájár
Bartók Zoltán Czipa András Deák László Halász György Kocsis István Pataki Sándor Pavlyás László Stankóczi Sándor	Állami		1980.	Borsodi Szénbányák Miskolci Bányaüzem Gagarin Szoc.Brigád	vájár vájár vájár vájár vájár vájár vájár vájár
Budavári Károly	Kossuth	III.	1955.	Nógrádi Szénbányászati Tröszt	vájár
Buzási János	Kossuth	III.	1959	Várpalotai Szénbányászati Tröszt	főmérnök
Domonkos István	Kossuth	III.	1962.	Nógrádi Szénbányászati Tröszt	vájár

Elekes Ferenc	Kossuth	bronz	1953.	Dorogi VIII-as Aknavállalat	vájár
Dr. Esztó Péter	Kossuth	ezüst	1952.	Soproni Műszaki Egyetem	egyetemi tanár
Dr. Faller Gusztáv	Állami		1985.	Ipari Minisztérium	főtanácsos
Dr. Fülöp József	Állami		1983.	Központi Földtani Hivatal	elnök, egyetemi tanár
Garai József	Kossuth	III.	1963.	Mecseki Szénbányászati Tröszt	vájár
Dr. Gál István	Kossuth	II.	1961.	Tatabányai Szénbányászati Tröszt	igazgató
Gémes Péter	Állami	II.	1970.	Tatabányai Szénbányák	vájár
Dr. Győry Sándor	Állami		1983.	Mátraaljai Szénbányák	vezérigazgató
Gyurkó István	Kossuth	III.	1958.	Borsodi Szénbányászati Tröszt	vájár
Dr. Hámor Géza	Állami		1985.	Magyar Állami Földtani Intézet	igazgató
Hidasi István	Kossuth	II.	1958.	Közép-dunántúli Szénbányászati Tröszt	igazgató
Horváth Sándor	Kossuth	III.	1957.	Közép-dunántúli Szénbányászati Tröszt	vájár
Husztics Lajos	Kossuth	III.	1956.	Dorogi Szénbányászati Tröszt	vájár
Dr. Kapolyi László	Állami		1983.	Ipari Minisztérium	államtitkár
Kazinczi László	Kossuth	III.	1956.	Nógrádi Szénbányászati Tröszt	vájár
Kálmán György	Kossuth	III.	1956.	Tatabányai Szénbányászati Tröszt	üzemvezető
Kis Nagy József	Kossuth	bronz	1953.	Mecseki Szénbányászati Tröszt	főmérnök
Kovács Endre	Állami		1985.	Mecseki Szénbányák	területi főmérnök
Dr. Kovács Ferenc	Állami		1988.	Nehézipari Műszaki Egyetem	rektor
Kovács László	Kossuth	III.	1957.	Nógrádi Szénbányászati Tröszt	vájár

Dr. Kóta József	Kossuth	arany	1951.	Bányabiztonsági és Robbantástechnikai Kutató Intézet	igazgató
Kurucz János	Állami		1978.	Oroszlányi Szénbányák	vájár
Lovai István	Állami	I.	1973.	Mecseki Szénbányák	vájár
Loy Árpád	Kossuth	ezüst	1952.	Alberttelepi Szénbánya	vájár
Lugosi Ferenc	Kossuth	ezüst	1951.	Tatabányai Szénbányászati Tröszt	vájár
Dr. Martini Károly	Kossuth	ezüst	1950.	Bányászati Kutató Intézet	gépészmérnök
Mészáros József	Kossuth	bronz	1954.	Tatabányai Szénbányászati Tröszt	vájár
Mucsi József	Állami	II.	1970.	Tatabányai Szénbányák	vájár
Dr. Nagy Elemér	Állami		1985.	Magyar Állami Földtani Intézet	főosztályvezető
Nagy Endre	Állami		1978.	Oroszlányi Szénbányák	vájár
Dr. Nemezc Ernő	Állami		1983.	Veszprémi Vegyipari Egyetem Ásványtani Tanszék	tszv. egyetemi tanár
Dr. Némédi Varga Zoltán	Állami		1985.	Nehézipari Műszaki Egyetem Földtani-Teleptani Tanszék	egyetemi docens
ifj. Németh József	Állami	II.	1970.	Tatabányai Szénbányák	vájár
Oláh János	Állami		1980.	Mátraaljai Szénbányák	részlegvezető
Oroszi János	Kossuth	arany	1948.	Borsodi Szénbányászati Tröszt	vájár
Pallagi János	Kossuth	arany	1948.	Dorogi Szénbányászati Tröszt	vájár
Pallagi Nándor	Kossuth	arany	1948	Dorogi Szénbányászati Tröszt	vájár
Dr. Pera Ferenc	Állami		1988.	Veszprémi Szénbányák	vezérigazgató
Pétervári József	Állami	III.	1965.	Dorogi Szénbányászati Tröszt	vájár
Putz János	Állami	III.	1965.	Dorogi Szénbányászati Tröszt	vájár
Regősi Ádám	Kossuth	bronz	1954.	Tatabányai Szénbányászati Tröszt	üzemvezető

Ribánszki Sándor	Kossuth	ezüst	1951.	Ózd Vidéki Szénbányászati Tröszt	fővájár
Dr. Romwalter Alfréd	Kossuth	bronz	1953.	Soproni Bánya- és Erdőmérnöki Főiskola	tanár
Rufli Lajos	Kossuth	III.	1955.	Mecseki Szénbányászati Tröszt	vájár
Sági József	Kossuth	arany	1948.	Dorogi Szénbányászati Tröszt	vájár
Schlattner Jenő	Kossuth	ezüst	1951.	Magyar Állami Szénbányák	főosztályvezető
Schoppel János	Állami		1983.	Dorogi Szénbányák	vezérigazgatóh.
Solymos András	Állami		1983.	Tatabányai Szénbányák	vezérigazgatóh.
Somssich Lászlóné	Állami		1985.		geológus
Staudinger János	Állami		1988.	Oroszlányi Szénbányák	vájár
Sudár Ferenc	Kossuth	ezüst	1949.	Pécsbányatelepi Meszhart Szénbánya Üzem	vájár
Szax János	Állami	III.	1965.	Dorogi Szénbányászati Tröszt	vájár
Dr. Szádeczky-Kardoss Elemér	Kossuth	arany	1952.	Eötvös Lóránd Tudomány Egyetem Közettani-Geokémiai Tanszék	tszv. egyetemi tanár
Dr. Szegei József	Állami		1980.	MTA Talajtani és Agrokémiai Kutató Intézet	tudományos osztályvezető
Szemán István	Kossuth	ezüst	1951.	Borsodi Szénbányászati Tröszt	géplakatos
Székely Lajos	Kossuth	ezüst	1952.	Dorogi Szénbánya Vállalat	főmérnök
Tajkov András	Kossuth	bronz	1953.	Tatabányai Szénbányák	vájár
Dr. Tamásy István	Állami		1985.	Bányászati Egyesülés	vezérigazgató
Dr. Tarján Gusztáv	Kossuth	ezüst	1953.	Nehézipari Műszaki Egyetem Ásványelőkészítési Tanszék	tszv. egyetemi tanár
Tánczos István	Állami		1978.	Oroszlányi Szénbányák	vájár

Dr. Tárczy-Hornoch Antal	Kossuth Állami	arany I.	1949. 1966.	MTA Geodéziai És Geofizikai Kutató Intézet	igazgató
Tornavölgyi Kálmán	Állami	III.	1966.	Középdunántúli Szénbányászati Tröszt	vájár
Dr. Tóth Miklós	Állami		1985.	Központi Földtani Hivatal	ny. elnökhelyettes
Újlaki Miklós	Állami		1988.	Borsodi Szénbányák	vájár
Ursitz József	Kossuth	II.	1962.	Mátraaljai Szénbányászati Tröszt	főmérnök
Dr. Vadász Elemér	Kossuth	arany	1948.	Eötvös Lóránd Tudomány Egyetem	egyetemi tanár
Vankó Richárd	Kossuth	II.	1957.	Bányászati Tervező Intézet	osztályvezető
Varga Balázs	Kossuth	arany	1948.	Borsodi Szénbányászati Tröszt	vájár
Varga Barnabás	Kossuth	ezüst	1950.	Tatabányai Szénbányászati Tröszt	vájár
Vass László	Kossuth	bronz	1954.	Közép-dunántúli Szénbányászati Tröszt	főmérnök
Vass László	Állami		1983.	Oroszlányi Szénbányák	igazgatóh.
Dr. Vendel Miklós	Kossuth	ezüst	1951.	Bányászati Kutató Intézet	osztályvezető
Kiss István Kovács Zoltán Major László Molnár Antal Szalai Sándor	Állami		1985	Veszprémi Szénbányák Ajkai Bányaüzem November 7. Szocialista Brigád	szakaszvez. frontmester vájár vájár vájár szakaszvez. frontmester
Dr. Végh Sándorné	Állami		1983.	Eötvös Lóránd Tudomány Egyetem Alkalmazott Műszaki Földtani Tanszék	tszv.egyetemi tanár

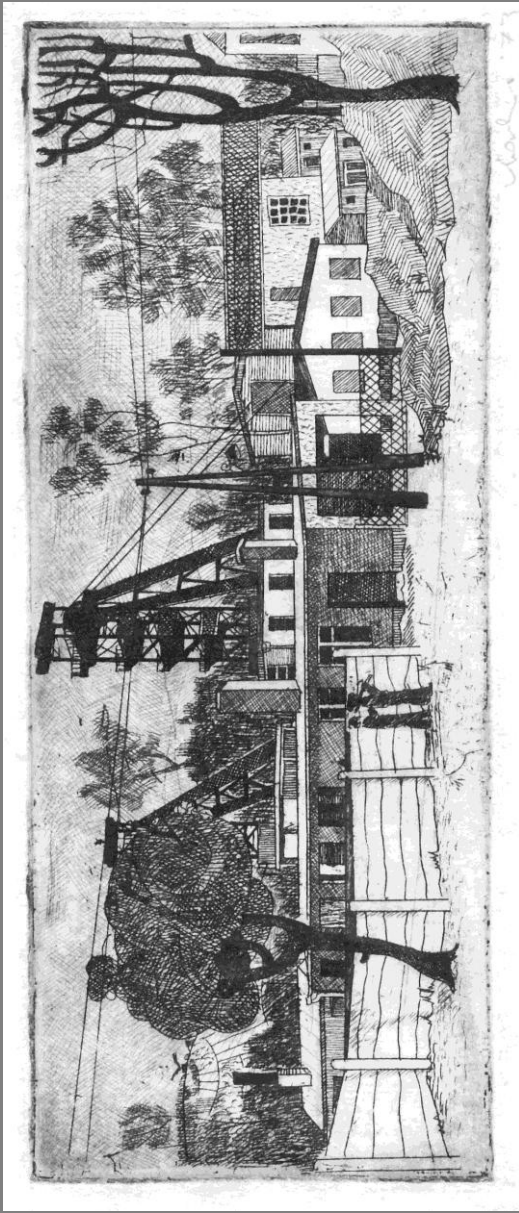
Dr. Vitális Sándor	Kossuth	ezüst	1951.	Eötvös Lóránd Tudomány Egyetem Földtani Tanszék	egyetemi tanár
Dr. Zambó János	Kossuth Állami	ezüst I.	1953. 1965.	Közép-dunántúli Szénbányászati Tröszt Nehézipari Műszaki Egyetem	főmérnök tsz.vez.egy-i tanár, rektor
Zsidai János	Kossuth	III.	1961.	Nógrádi Szénbányászati Tröszt	vájár

Forrás: A Kossuth-díj, az Állami díj és a Széchenyi-díj félévszázada 1948-1998
(Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 1998.)

**A KOSSUTH-, ÁLLAMI- ÉS SZÉCHENYI DÍJAZOTTAK
ÖSSZESÍTŐ TÁBLÁZATA**

Év	Kossuth díjas	Állami díjas
1948 – 1950	10	–
1951 – 1955	23	–
1956 – 1960	11	–
1961 – 1965	5	4
1966 – 1970	–	7
1971 – 1975	–	1
1976 – 1980	–	13
1981 – 1985	–	26
1986 – 1990	–	4
1991 – 1995	–	–
1995 – 1998	–	–
Összesen:	49	55

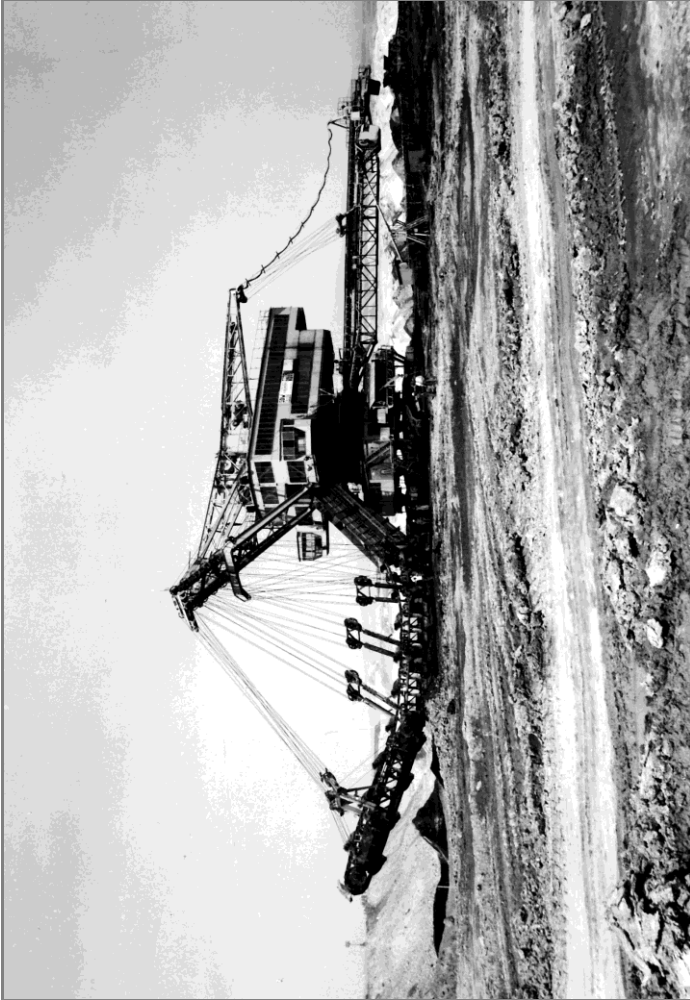
A RÉGMÚLT EMLÉKEI – KÉPEKBEN

VI-os akna, Tatabánya
(korabeli rézkarc)

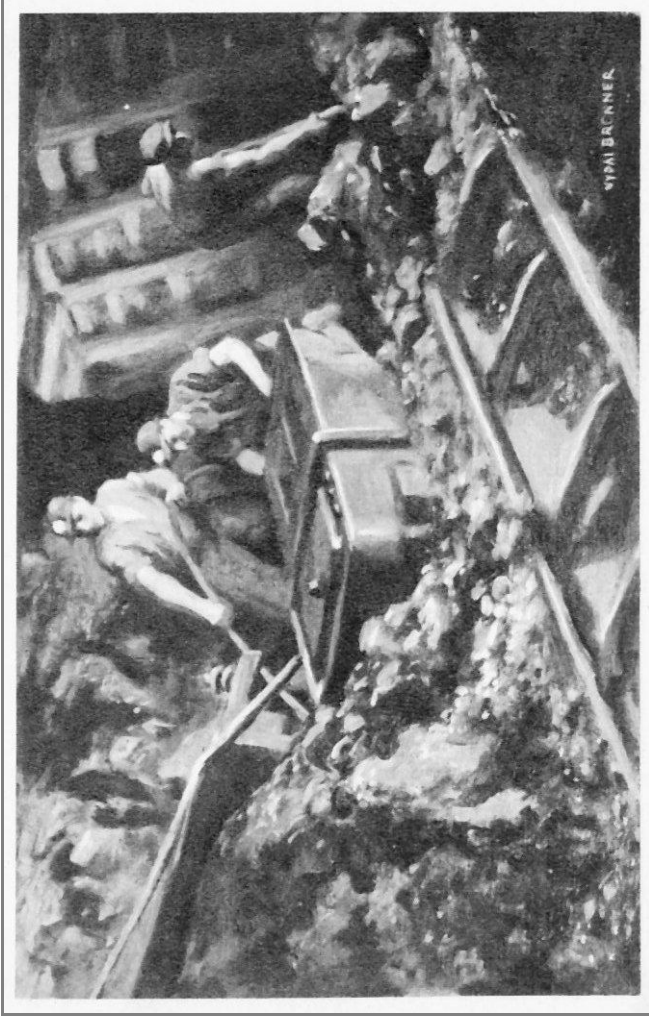
F6-HK fejtógép

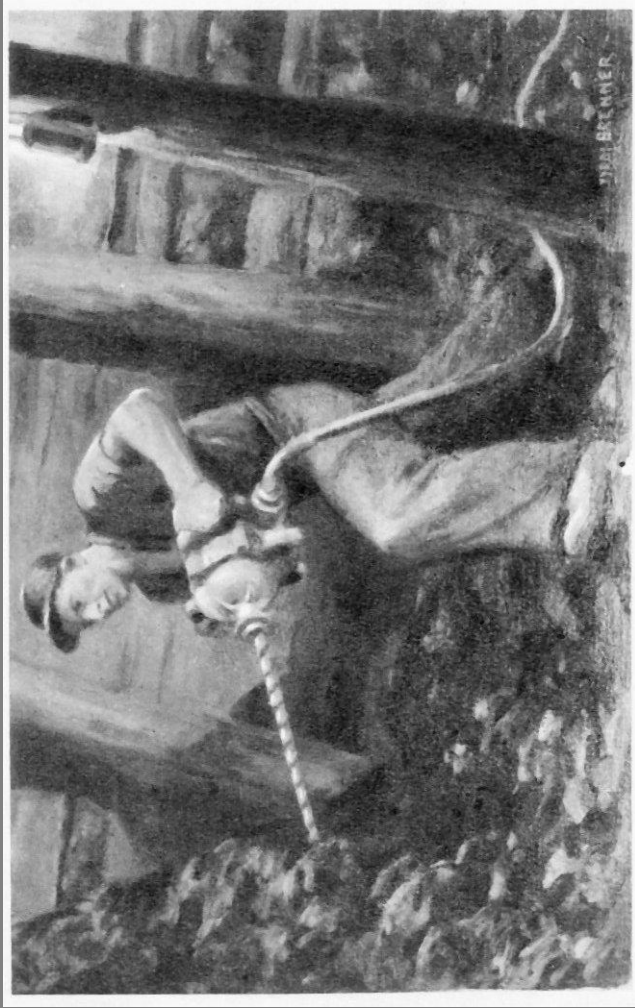
Kotró a meddőtermelésben
(Mátraaljai Szénbányák)

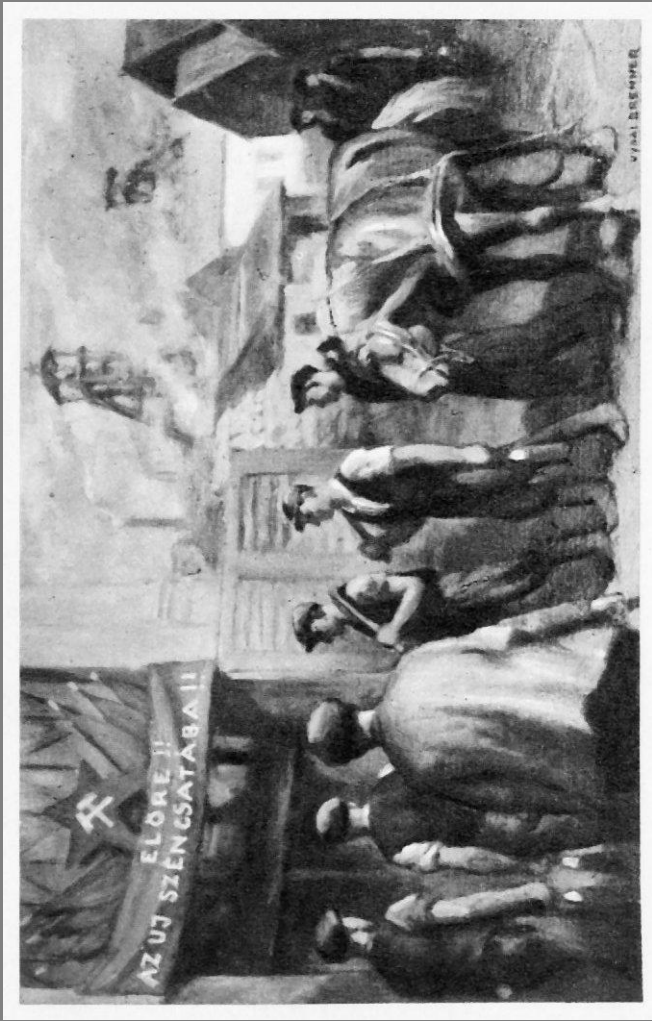
Lencsehegy, 1988.

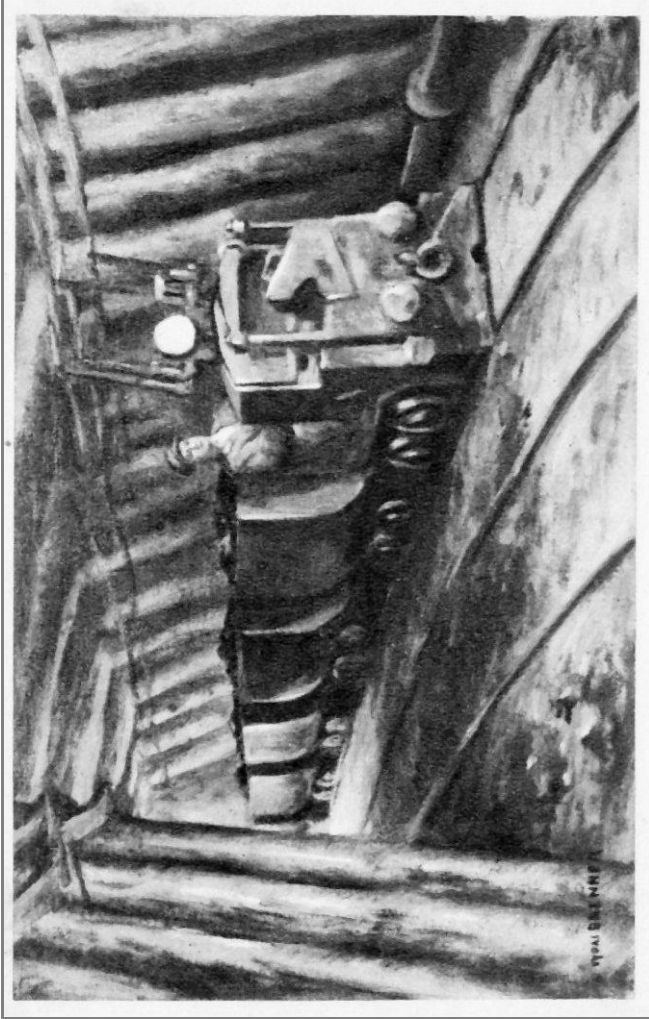
„Nekünk szocialista bányászatot kell létrehoznunk!”
(képeslap az 50-es évekből)

„A bányász a termelésben is mutassa meg, hogy pártunk és népünk hű fia!”
(képeslap az 50-es évekből)

„Indul a következő műszak.”
(képeslap az 50-es évekből)

„Az ötéves tervben a bányászati beruházások 65 százaléka gépesítési jellegű.”
(képeslap az 50-es évekből)

MIT KAPOTT A BÁNYÁSZ

a tőkéstől :

Népi Demokráciánktól:

A tőkés munka és védőruhát nem adott !	Államunk a bányászokat ellátja munkaruhával és védőruhával
A munkások szállítására a tőkés egy fillért sem költött, a bányászok 8–10 km-t gyalogoltak.	Ma kényelmes autóbuszok szállítják a bányászokat az üzemig. A Balinkai Bánya havonta 150.000 Ft-ot fordít munkásszállításra.
Kedvezményes étkezés: nem volt.	Ma a Balinkai bánya havi 200.000 Ft-ot fordít a dolgozók étkeztetésére.
Munkásfürdő: nem volt.	Ma Balinkán korszerű fürdő áll a bányászok rendelkezésére, Kisgyónban a fürdőépítés folyik.
Családiház építésre: semmit!	A Balinkai Bányászok 70 BSH családi házat építenek.
A hűséges munka jutalma: elbocsájtás. Minden nyáron elbocsájtották; Boros Józsefet Hargas Mihályt Siklósi Istvánt Hullan Istvánt	Az 1955. évi bányásznapi alkalmával Boros József 3.347— Hargas Mihály 3.036— Siklósi István 2.778— Hullan István 3.024— forint hűségjutalomban részesültek.

Hogy még nagyobb eredményeket érhessünk el, hogy az életszínvonalat még magasabbra emelhessük, bányászok

Jegyezzetek Békekölcsönt!

F. k.: Puskás Elek — Szésvári ny. 8322

1955. IX. 12.

